BAPTIS
MANTVANI CARM
TAE THEOLOGI AD
lescentia seu Bucolica, breuibus Iodoc
Badij commentarijs illustrata.

His accesserunt IOAN. MVRMELII in singul
Eclogas argumentum, cum annotatiunculis eius
dem in loca aliquot obscuriora.

Accessit & Index non ille vetus, & indigestus, sed nouus omnino, ac locupletior multò, opera Barth. Laurentij.

LONDINI,
Ex typographia Societatis Stationariorum 1622.

Cum Priuilegio.

BAPTISTA MANTVANVS CARMELITA, PARADI CÆRESARIO, S.P.D.

Vdi ô Pari, ænigma perplexum, quod Oedipus ipse non solueret: Ego quinquagenarius, & iam consenescens, adolescentiam meam reperi, & habeo adolescentiam simul, & senectam. Sed ne longa ambage te teneam, nodum hunc dissoluo. Anno præterito, quum Florentia rediens, Bononiam peruenissem, intellexi apud quendam literatum virum esse quendam libellum meum, quem olim ante religionem, dum in gymnasio Paduano philosophari inciperem, ludens excuderam, & ab illa ætate adolescentiam vocaueram. Carmen est Bucolicum, in octo Eclogas diuisum, quod iam diu tanquam abortiuum putabam abolitũ. Vbi id resciui, Saturnina fame repentè sum percitus, & cogitaui quonam pacto possem proli meæ inferre perniciem. Iuuantibus ergo amicis, libellum mihi vendicaui, vt perderem, quem suspicabar erratis nõ posse non scatere. At vbi intellexi, & alia quædam exemplaria supersse, visum est præstare hoc, quod vendicatum emẽdare, emendatumque edere, vt eius editione, cætera quæ continent multa nimis iuuenilia, deleantur. Hoc igitur sic castigatũ duabus alijs Eclogis, quas in religione lusi, in calce subiunctis, tibi ô Pari, iuuenis antiquæ nobilitatis, & studiorum, ac omnium bonarum artium amantissimo, nostræque vrbis decus egregium, libentissimè dono, vt quando tetricis illis philosophiæ ac theologiæ lucubrationibus, quibus assiduè vacas, fatigatus fueris, habeas iucundulam hanc lectiunculam, qua, tanquam ludo quodam blandulo, sed liberali, lassum legendo reparetur ingenium. Omnes autem penes quos immatura illa sunt exemplaria, quæ dixi, rogatos volo, vt si quid vnquam fuit eis dulce meum, confestim exurant, nec vllo pacto supersse permittant. Accipe ergo Pari suauissime, libellum & auctorem, & ambobus, tanquam rebus tuis, tuo deinceps vtaris arbitrio. Vale. Calendis Septemb. Anno M.CCCC.XCVIII.

ANNOTATIVNCVLÆ ALI-

quot ite subsequentem librum, ex epistola quadam Lazarus Bonamici, ad Paulum Iuremundensem.

Si vt (inquit) ex ordine à te quæstis respondeam, hæc accipe. In sexta Eclogæ, quod Thracius Hebrus Orpheæ fluisse dicitur, addidisse ex vnarto Georgicon Virgilij non constare, quum ipse non Orpheæ, sed eius vxorem Euridicen Hebrum fluxisse dicatur: adducendum itaq; fuit testimonium Ouidij ex secundo Metamorphoseos ita scribentis:

Te mœstæ volucres, Orpheu, te turba ferarum,
Te rigidi silices, tua carmina sæpe secutæ
Fleuerunt syluæ, positis te frondibus arbos
Tonsa comæ luxit, lacrymis quoque flumina dicunt
[illegible] tuis.

Hic enim per [illegible] fluxisse, & cum primis Hebrus, quod [illegible] indicant [illegible].

Vsitio ad patinam [illegible] sit in quinta Eclóga. Qualis autem ea fuerit, docet Plinius in decima naturalis historiæ capitis decimequinti his verbis: Maximè tamen insignis est in vrbe memoria [illegible] Æsopi tragici histrionis patina, sexcentis sestertijs taxata, [illegible] quæ [illegible] aues tantis aliquo, aut humano sermone docales, [illegible] coëmptas, nulla alia inductus suauitate, nisi vt in ea [illegible] hominis manderet, ne quæstus quidem [illegible] reuertens, illos optimos & rece meritos, dignus prorsus filio, æquo animo eximus demoratas margaritas. Nonsit tamen (vt verum fatear) facile inter duos iudicium turpitudinis, nisi quod minus est, summas rerum naturæ opes, quam hominum luxus exhausisse. Hactenus Plinius. Tertio loco quæsitum est super illud sextæ Eclogæ. Nec nemus Ægeriæ solipes quo curat bonus urbem. Circ Ægeriæ nemus, quod ab Aricia non procul abest, equi defugiant. Huius rei causam apud Græcos Callimachus (teste Seruio) tradidit, apud nostros verò Ouidius in 3. Fastorum inquit:

Vallis Aricinæ syluæ præcinctus opaca,
Est locus antiqua religione sacer.

Hic

Hic latet Hyrcanus loris distractus equorum,
Vnde nemus nullis illudatur equis.

Si ante Ouidium, Plauo inferiorem [illegible]
Vnde etiam templo Tarpeia [illegible] sacratis
Cornipedes arcentur equis, quos Castore currum
Et iuuenes manibus pressos effudit equorum.

Praterea sequestre cupis quem [illegible] per Mur-
sium senem in eclogis [illegible] locantur.
Senex hic, diuus pater [illegible] est, qui in Nar-
sia, vel ciuitate [illegible] natus, mercatus artis, monasterium condi-
dit primum in monte Aligno regionis illius, deinde cum reliquis
fratribus in Casinium montem migrauit, ibiq; Apollinis pluteo
in diui Ioannis Baptistæ sacellum commutato, virtutibus, mira-
culisq; claruit, & eadem vita defunctus, ibique in sacello præ-
dicto sepultus, lucri illa montana, immortali nominis sui memo-
ria illustrauit. Postremo rogas, quonam modo defendatur Latini-
tas orationis illius in Eclogæ nona: Hæc armenta quibus caput à
tellure leuatur altius, & cui sunt longa intermodia crurũ. Mira
ris enim antecedenti pluralis numeri, subiectum alterum plu alis
numeri, alterum singularis relatiuũ. Scito igitur figuratam esse
poetæ locutionem. Teste namq; Prisciano lib. 17. à uerbis interdum
numeri construuntur. Salustius in Catilinario: interea seruitia
repudiabat, cuius initio ad eum magnæ copiæ cõcurrebant. Cuius
enim singulari, ad rem retulit, i. cuius rei, uir, seruitiorum.
Tibullus: vos quoque abesse procul iubeo, discedite ab aris, cui
tui: hibernæ gaudia noctis Venus. Cui, subintellige turbæ, vel
cœtui. Ita & hic, cui grex armentorum, sui armenti.
Hactenus Mantuanus.

ADELON.

Totum hoc poëma [illegible] dramatico genere. Namautor nus-
quam loquitur, sed per alias personas effingit, quam, ut inquit
Badius, interdum sub [illegible] quam [illegible]. Contendit
idem Badius pulcherrime declarare sermonis Virgiliani tenuitatem
hic magis attendendam, quam in Bucolicis. Qualitas car-
minis heroica, stylus grauis, bucolica congruens
personæ, sed argumenti nomen fortiuntur.

BAPTISTÆ MANTVANI, CARMELITÆ THEOLOGI, ADOlescentia, in decem Eclogas diuisa.

Ad Paridem Cæresarium.

ECLOGA PRIMA DE HONESTO amore, & fœlici eius exitu, inscripta, *Faustus*.

Ioannis Murmelij Argumentum.

Antiquos repetiuit Fortunatus amores.
Obsequitur Faustus, referens connubia læta.

COLLOQVVTORES.

Fortunatus, & Faustus.

Fauste, precor, gelida quãdo pecus omne sub vmbra
Ruminat, antiquos paulum recitemus amores:
Ne si fortè sopor nos occupet, vlla ferarum,
Quæ modo per segetes tacitè insidiãtur adultas,
Sæuiat in pecudes; melior vigilantia somno.

Fauste, precor, &c.] Hæc prima Ecloga de honesto amore fœlicique eius exitu inscribitur, non sine ratione. Nam licet nondum religionem professus, hæc veluti ingenij sui præludia compoſuerat, ad poesim haud dubiè natus auctor, tamen quia ne tunc quidem quidquam inhonestum, aut concipere, aut edere voluisset, nunc cum recognosceret, si offendisset, nimirum reiecisset. Proinde, ne si de amoribus titulum quilpiam seuerum religiosus lectitans aufugeret, inscripsit de amore honesto, quo re vera nihil est homine dignius. Hic autem amor honestus describitur, quia affectione matrimoniali initus. Additur autem, & fœlici eius exitu, vt eos qui amare volent, ad honestum amorem inuitet, quippe cuius fœlix est exitus. Nam de lubricis

bricis & inhoneſtis ferè dicitur à compatriota eius, in conſimili opere: *Et quiſquis amores, Aut metuit dulces, aut experietur amaros.* Perſonæ, vt in præambulis diximus, etiam hic ab officio, & rebus denominantur, Fauſtus, & Fortunatus. Nam vtrumque in bonum ſonat, vt, *Fortunate ſenex &c.* Et, *O fortunatos nimium, bona ſi ſua nôrint, Agricolas,* Et rurſus; *ô Fortunati, quorum iam mœnia ſurgunt:* Præterea, *Fortunatus & ille, deos qui nouit agreſtes.* Fauſtus autem, ſi ad vocem alludere lubet, videtur quaſi fautus aut fauore auctus, aut fauore ſtans. Ordo, quem non vbique (quia opus non erit] repetemus, hic eſt: ô Fauſte, *quando*] id eſt, quandoquidem, *omne pecus ruminat*] id eſt, remandit priùs in ventrem immiſſa, *ſub umbra gelida*] id eſt, temperie frigida. Perſius autem dicit: Et patula pecus omne ſub vlmo eſt. Ergo precor, recitemus amores *antiquos*] id eſt honeſtos, quales erant antiquis. Vnde Phauorinus apud Gell. lib. 1. cap. 10. ad iuuenem nimis antique loquentem. Sed antiquitatem tibi placere ais, quod honeſta, bona, & ſobria, & modeſta ſit: Viue ergo moribus præteritis, loquere verbis præſentibus. Antiquum etiam ſolet accipi pro charo, quod amici & vina, & cætera id genus, vt quæque veterrima, ita chariſſima nobis eſſe ſoleant. Vnde Macrob. in 1. Saturn. Hinc eſt quod mihi quoque inſtitutione tua nihil antiquius æſtimatur, &c. Veruntamen hic potius accepero pro honeſtis, & antiquis congruentibus. Id autem epitheton decentèr additur, quòd ſine eo Seruius velit amores lubricos dici. Nam qui honeſtatis, & religionis eſt, numero vnitatis efferri ſolet. Veruntamen amores etiã honeſtos dici teſtatur Cic in Offic. ſic dicens, Faciem honeſti vides, quæ ſi oculis cerneretur, amabiles amores (vt ait Plato) excitaret ſapientiæ. Recitemus ergo amores antiquos. Ne ſi fortè *ſopor*] id eſt, profundus ſomnus, *nos occupet*] videlicet, oſcitantes. *Vlla*] id eſt, quæuis ferarũ, quæ inſidiantur modò tacitè per ſegetes *adultas*] id eſt, maturas, *ſæuiat in pecudes*] quod docet Maro in Culice. *Vigilantia*] ſcilicet eſt, melior ſomno, generale Adagium quo ſententiam confirmat.

Fauſt. *Hic locus, hæc eadem ſub qua requieſcimus, arbor,*
Scit quibus ingemui curis, quibus ignibus arſi:
Ante duos, vel (ni memini malè) quatuor annos.
Sed tibi, quando vocat, quando eſt iucunda relatu,
Hiſtoriam, prima repetens ab origine, pandam:
Hic ego dum ſequerer primis armenta ſub annis,
Veſte ſolo ſtrata, ſedi, iacuiq; ſupinus,
Cum gemitu & lachrymis mea triſtia fata reuoluens:
Nulla quies mihi dulcis erat, nullus labor, ægro
Pectore, ſenſus iners, & mens torpere ſepulta.
Vt ſtomachus languentis erat, quem nulla ciborum
Blandimenta mouent, quem nulla inuitat orexis,
Carminis occiderat ſtudium. Nam nulla ſonabat
Fiſtula diſparibus calamis, odioſus & arcus,
Funda odioſa, canes odioſi, odioſa volucrum
Præda: nucum calices cultro enucleare moleſtum:
Texere fiſcellam iunco, vel vimine piſcem
Fallere, ſcrutari nidos, certare paleſtra,
Sortiri digitis, res iniucunda, voluptas
Magna prius, tanti dum mens erat inſcia morbi:
Colligere agreſtes vuas & fraga peroſius.

Hic locus] Sermo eſt, vt dixi, mere paſtoralis, & ita aptus ac proprius. *Scit quibus ingemui curis*] Teſtimonio rem firmat, & ad tela Cupidinis alludit, qui altera manu tela, altera geſtat flammas: vnde Maro Mantuanus, *At regina grani iam dudum ſaucia cura, Vulnus alit venis & cæco carpitur igni.* Nam vulnus telo fit, vnde ſaucia curis dicta. Nam cura ſecundùm Seruium dicitur, quod cor vrat. Quocirca hic bene dicit: *Ingemui*] id eſt, intus & in præcordijs, vel multum ingemui curis, quia *res eſt ſolliciti plena timoris amor.* *Quibus ignibus*] quaſi dicat, flagrantiſſimis, aut cæcis, ut ille: *Et cæco carpitur igni:* Ignis autem aliquando amor dicitur: vt, *Siquos aut Phillydes ignes, aut Alconis habes laudes.* *Aliquando amatus:* vt, *At mihi ſeſe offert vltro meus ignis Amyntas.* *Vel ni memini male*] quod factum non cenſet, quia meminerunt omnia amantes. *Quando*] id eſt, quandoquidem.

In-

Iucunda relatu] id est, dum refertur, & recensetur, vel vt referatur. Est autem posterius supinum, quod eo modo cum nominibus adiectiuis construi docet Valla. *Prima repetens ab origine*] Maronianum est. *Sub primis annis*] quia primus furor amorum grauissimus est, cum inexperta exerceat pectora. *Veste solo*] id est, per terram. *Strata*] id est, extensa. Dicitur etiam solum sterni floribus. *Sedi*] id est, resedi defessus. *Dum sequerer*] id est, sequi deberem. *Iacuique supinus*] quod amantis est. *sensus iners*] id est, sine arte & industria. *Mens erat sepulta*] id est, hebetata torpore ex languore orto, vt stomachus languentis erat. *Quem*] scilicet stomachum. *Nulla inuitat orexis*] id est, nullus appetitus, aut nullus vomitus, siue ructatio. Orexis enim Græcum est, & idem est quod appetitus. Ex vomitu autem appetitus nascitur, vnde etiam apud Plinium in Epistola pro vomitu accipitur. Errant autē qui Latinè oris exitum interpretantur. Nam os oris primam producit, hoc autem corripitur, vt hîc, & à Iuuenal. Sat. 6. *Rubidam facturus orexim:* & Sat. 11. *Hinc surgit orexis, hinc stomacho bilis. Carminis occiderat studium*] commemorat ferè quæ pastorem oblectare solent, & primùm fistulam, de qua Æneid. 3. de Polyphemo loquens, ait Maro, *Solamenq; mali de collo fistula pendet. Disparibus calamis*] emphaticôs quidem dicit, nec etiam artificiosissima: vt est disparibus calamis compacta, vt in Bucol. Maro. *Est mihi disparibus septem compacta cicutis Fistula.* Et alibi, *aut vnquam tibi fistula cera iuncta fuit?* Nam vt alibi dicit, *Pan primus calamos cera coniungere plures instituit. Odiosus & arceus*] Plus est quàm si eius studium occideret. Id autem pastorale studium est, vnde illud, *& figere ceruos.* Etiam de venatu intelligi potest. *Funda odiosa*] qua se pubes rustici ad futuram militiam exercere solebat. *Nucum calices*] id est testas. *Enucleare*] id est, nucleis euacuare, & nucleos extrahere, sicut exossare. *Texere fiscellam*] id est, vas vimineum, Maro in Alexi, *Quin tu aliquid potius quorum nunc indiget vsus, Viminibus mollique paras intexere iunco.* Et in fine Bucolicorum, Dum sedet,

& gracili fiſcellam texit bibiſco. Eſt autem diminutiuum à fiſcina, de qua Georg. 1. *Nunc facili rubea texatur fiſcina virga. Vel vimine*) id eſt, tenui pertica, ſeu virga. *Scrutari nidos*) Maro: *Parta meæ Veneri ſunt munera, namque notaui Ipſe locum, aëriæ quo congeſſere palumbes. Certare palæſtra*) curſu & lucta. *Sortiri digitis*) id eſt, micare, qui Italorum eſt ludus. Erigit autem micantium vterque quot vult digitos, & diuinat, quot ſint ambobus erecti, & qui prior nuntiat, depoſitum ſortitur. *Agreſtas vuas*) labruſcas, & fraga humi naſcentia. Virgil. *Qui legitis flores, & humi naſcentia fraga.*

Mœrebam, vt paſtu rediens Philomela, cibumq;
Ore ferens natis, vacuo ſua pignora nido
Cùm ſublata videt, roſtro cadit eſca remiſſo,
Conſtupet, & contra nidos ſuper arboris altæ
Fronde ſedet, plorans infœlices hymenæos:
Seu veluti amiſſo partu formoſa iuuenca,
Quæ poſtquam lætos altis mugitibus agros
Compleuit, reſidens pallenti ſola ſub vmbrâ,
Gramina non carpit, nec fluminis attrahit vndam.
Sed quid circuitu pario tibi tædia longo?
Dum ſequor ambages, & verba, & tempora perdo:
Summa hæc, vitales auras inuitus agebam.
Quòd ſi forte volens cognoſcere ſingula, dicas,
Fauſte, quis in Syrtes Auſter te impegerat iſtas?
Me mea (verum etenim tibi, Fortunate, fatebor)
Me mea Galla ſuo ſic circumuenerat ore,
Vt captum pedicis circumdat aranea muſcam.
Namq; erat ore rubens & pleno turgida vultu;
Et quamuis oculo penè eſſet inutilis vno,
Cum tamen illius faciem mirabar, & annos,
Dicebam Triuiæ formam nihil eſſe Dianæ.

Mœrebam, &c.) Similitudinem affert, qua res ſit clarior, ſed ruſtico non impertinentem. *Paſtu*) nomen eſt, vt ſit è paſtu ſeu paſtura: Nam poſteriora ſupina non ponunt periti cum verbis de loco, quod tamen imperitorum præcipit manus. *Ore ferens*) Virg. de apibus.

Ore

ore ferunt dulcem natis immitibus eſcam.

Philomelæ] dicitur luſcinia, ea autem querula fingitur propter amiſſam linguam, vt in Buc. Virgil. dici ſolet. *Quas illi philomela dapes.* Legunt autem alij philomella, non ſimplici l. quia melos primam corripit, vt ſit amatrix dulcis cantus. Nihil enim artificioſius canit, vt auctor eſt Plinius, dicens: Eſt luſcinijs diebus atq; noctibus continuis quindecim cantus, denſante ſe frondium germine. Mira profectò res eſt quòd tanta vox in tantulo corpuſculo ſit, tam pertinax ſpiritus, & muſicæ perfectæ modulatus ſonus. Cantant inter ſe, & victa morte quieſcit, prius vita, quam cantu deficiens. Audit diſciplinã attentè & corrigit: propter hæc paria illis, ac ſeruis pretia erant. In ore Steſichori poetæ adhuc infantis cecinit, &c. Alij verò Philomena per n legunt. ſic *Roſtro remiſſo*] id eſt, non amplius eſcam tenente. Negant autem roſtrum dici niſi ſit incuruum. *Super arboris altæ fronde*] antique vt Maro: *fronde ſuper viridi, & gemina ſuper arbore ſidunt.* Nam nunc ſuper frondem, dicimus. Volunt præterea, ſuper dici, vbi res contingitur, ſupra, vbi diſtantia eſt. *Ploranus*) id eſt, conquerens. *Hymenæos* id eſt, nuptias, in quibus Hymenæus à Græcis inuocari ſolet, vt Thalaſſio ã Latinis, quod in epithalamijs, id eſt, carminibus nuptialibus videre eſt: vt autem docent Donatus & Seruius, Hymenæum quidẽ Liberi, & Veneris filium dicunt eſſe, qui primus certas nuptias inſtituerit, ideóque per laudem cantari in virginalibus nuptijs ob huiuſmodi meritum. Alij virum fortem Atticum, qui raptas prædonibus virgines, oppreſſis latronibus, patriæ reſtituerit. Hinc etiã, inquit Seruius, apud Romanos Thalaſſio inuocatur. Cum enim in raptu Sabinarum plebeius quidam raptam pulcherrimã duceret, ne ei auferretur ab aliis, Thalaſſionis cuiuſdã nobilis eſſe ſimulauit, cuius nomine fuit puellæ tuta virginitas. De qua re Liuius lib. 1. decados primæ certus eſt auctor. Plura tamen, & quædam his diuerſa apud Plutarchum legas: Alii, inquit Donatus, quod Hymen dicatur membrana quædam, qua eſt munita virginitas, quæ primo diſrumpitur coitu, Hymenæum dictum putant.

Alii

Alij hymenæum vocant Virginalium nuptiarum. Ergo sic accipe Hymenæum in nuptijs, quemadmodum funere vel in sacris hymnus. Ter. in Adelph. *Vereor ne mihi mora aliqua hæc afferat, & hymenæum, qui canat*, Hæc ille. Hic autem accipitur pro coniunctione quasi nuptiali. Seu vitulus] alia similitudo ruſticis congrua. *Grauiter aras carpit*] Sic Maro. *Ille ferox taurus libauit quadrupes, nec grauatus astitit victor. Dum sequor ambages*] id est, dubios & longos ambitus & circuitus & anfractus, ab ambago quod circumeundo. Maro, *Non ibo per ambages, aut longa exursa tenebo. Vitulus aratro*] sic Aeneid. 6. *Si vescitur aura etherea, nec adhuc crudelibus occubat vmbris. Quis auster*] quinta vela, opportunus. Maro, *Dare classibus austros*: est autem meridionalis tepore corrumpens, vnde auertibus quæritur. Maro, *Eheu quid volui misero mihi? perditas aufugisse floribus, & liquidis immisisse fontibus apros. Corrumpentem obsonia*, docet Iuuenalis: *Et properat, velut vrgeat auster*. *Syrtes*] sunt loca arenosa, habentia vada breuia, in quæ si inciderint naues, euelli nequeunt, de quibus Maro. Æneid. 1. *In breuia & Syrtes vrget*. Sunt autem in Getulia. Æneid. 6. *Hunc ego Getulis agerem si Syrtibus exul*. Hinc metaphoricôs aut allegoricôs pro inextricabilibus amotum nexibus. Nam qui amant quod obtinere nequeunt, lupum auribus tenent, etiam neque tenere, neque dimittere compotes sint. *Impegerat*] ab impingo, nam pango etiam pegi facit. *Istas*] tuas, & viles. Pertinet enim iste ad secundam personam, & ad contemptum. Maro: *aut quid petis istis? Me mea Galla*] in Iuuenale etiam tenuis clientis vxor. *Galla mea est* inquit. *Plostor Galla caput, &c. Suo more*] formosissime oris. *Pedicis*] laqueis, & vinculis pedum, sicut manicæ sunt manuum vincula, Georgicæ. *Tenui grauidas fallere, & retia ponere cerui: Auritique sequi lepores, &c.* Et Æneid. 2. *manicis, atque arctis leuari vincula labet Pyrrhus*. Est etiam manica, manuum, & brachiorum tegumentum. Idem, *& tunicæ manicas & habent redimicula matres*. *Et pleno turgida vultu*] Ter. Succi plena, sed id vrbanius.

Nam

Nam turgida, id est, inflata, non suo pingui, non nisi rusticis placeat, vt fusci] id est, altero oculo caret, sed dicit pone, vt non mercatus (sed patrem) habeat tumulis oculis putes. Nam & Venus peta dicitur [illegible] id est, tres vias habentis: in cœlo, vbi Luna dicitur triformis, vbi Diana venatrix: & apud inferos, vbi Proserpina triformis fingitur, quia Lunæ lumen nunc superis, nunc inferis, nunc nobis conspiciunt. *Leg posset ducebem*] id est, iudicabam in animo meo, Nil esse videlicet ad hanc nostram.

Fort. *Ludit amor sensus, oculos præstringit, & aufert*
Libertatem animi, & miras nos fascinat arte,
Credo aliquis dæmon subiens præcordia flammam
Concitet & raptam tollat de cardine mentem,
Nec Deus (vt perhibent) amor est, sed amaror, & error.

Ludit amor sensus] Interloquitur Fortunatus, ne durior sit perpetuus tenor vnius. Ludit, eludit. *Oculos præstringit*,] Vide præstigiæ & præstigiatores, qui Mercurium principem habent. *Fascinat*] illigat quasi fasce, quod antiquamento. Maro. *Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos. Aliquis dæmon*] id est, vafer spiritus. *Præcordia*] id est, membranulas cor cingentes, in quibus sunt affectiones, seu passiones animorum. *Concitet*] à concito frequentativo, id est, prouocet aut commoueat. *De cardine*] de stabilitate & firmitudine sua. *Nec Deus*] Maro, *nunc scio quid sit amor, duris incotibus illum Ismarus, aut Rhodope, aut extremi Garamantes, nec nostri generis puerum, nec sanguinis edunt. Amaror.*] amaricies, amaritas & amaritudo, ab amaro dicitur.

Faust. *Adde, quod optatis nec spes erat vlla potiri.*
Quamuis illa nec misereta faueret amori,
Monstraret tamen sæpe oculis ac nutibus ignes.
Nam quacunq; iret, semper comes aspera, semper
Nupta sequebatur soror, & durissima mater.
Sicque repugnabant votis contraria vota,
Non secus ac Mauri catus: ille inuadere pernam
Nititur, hic rimas oculis obseruat astutis.

Adde

Adde,&c.] Docet quomodo in Syrtes incidisse probetur. *Non secus*] id est non aliter *Ac*]id est, quam scilicet repugnat,*catus.*]id est felis, animal reuera *cautum*, id est, vafrum & callidum:& corripit catus primam, vnde per,t, simplex scribitur.Horatius 1.carminum.Voce formasti catus & decore. Veruntamen multi pro animali per,it,duplex scribeudum putant. *Perna.*] à pede dicitur secundùm Varronem, quasi sit pes porcinus cum carne,præcipuè priores pernas vocant, posteriores verò petasones. *Rimas,*] id est,fissuras,è quibus mus exiliat.

For. *Qui satur est,pleno laudat ieiunia ventre:*
Et quem nulla premit sitis,est sitientibus asper.

Iterum interloquitur Fortunatus,cuius dictum si ad durissimam matrem respicit, sensus est: matrem iam saturatam amoribus,non ignoscere filiæ amare incipienti: Si ad catum,illum inuidere muri,aut sorici famelico, cum satur sit, quia tunc præcipuè venatui intendit, cum contra faciat canis.

Faust. *Tempus erat curuâ segetes incidere falce,*
Et latè alebant flauentibus hordea culmis:
Affuit(vt mos est)natis comitata duabus,
Collectura parens,quæ præterit hordea messor.
Ignorabat enim,vel dissimulabat amorem.
Dissimulasse puto quoniam data munera natæ
Nouerat,exiguum leporem geminasq; palumbes:
For. *Pauperies inimica bonis est moribus,omne*
Labitur in vitium,culpæ scelerumq; ministra est.
Faust. *Farra legens ibat mea per vestigia virgo,*
Nuda pedem,discincta sinum,spoliata lacertos,
Vt decet ætatem,quæ solibus ardet iniquis:
Tecta caput fronde intorta:quia sole perusta
Fusca fit,& voto facies non seruit amantum.
Iam tergo vicina meo lateriq; propinqua,
Sponte mea delapsa manu frumenta legebat.
Nec celare suas nec vincere fœmina curas,

Nec

Nec differre poteſt, tantum leuitatis in illa eſt.
For *Quiſquis amat leuis eſt, nec fœmina ſola, ſed ipſi*
Quos ſapere, & præſtare alijs mortalibus aiunt.
Quos operit latus fulgenti murice clauus,
Quos vidi elatos regali incedere paſſu.
Tu quoque ſic affectus eras dementior illa,
Forſitan & leuior, virgo data farra legebat,
At tu farra dabas; dic quæ dementia maior?
Perge opus eſt verbis aliquando arcere ſoporem.

Tempus erat curua ſegetes incidere.) Græcè & duriter vt ruſtico competit. Nam Latinè dicas, tempus incidendi, auctoribus Seruio, & Valla. Virgilius tamen Æneid. 2. dixit. Sed ſi tantus amor caſus cognoſcere noſtros. *Collectura parens*] Hic locus videtur ſumptus ex Ruth. *Pauperies inimica bonis eſt moribus*) id eſt, ruſticis viſum, quibus nondum intellecta deorum munera, aut quia indigentem difficile eſt bene operari, aut reuera, quia per paupertatem coguntur mulierculæ munera accipere, quæ diuitibus eſſent reſpuenda. *Omne labitur in vitium.*) Sic Comicus: Inopia, & cognatorum negligentia coacta Et poſt. Ita vt ingenium eſt omnium hominum procliue à labore ad libidinem: Eſt quidem hæc ſententia ruſtico digna. Nam neque paupertas vitium eſt, neq; in vitium impellit, ſi eam ferre nouerimus, quin munus deorum à Lucano rectè dicitur, ſed nondum intellectum. Verùm quia procliues ſumus ad libidinem, noſtro non paupertatis vitio ſæpe peccamus, vnde Prouerb. 30 Aut egeſtate furer, & periuré nomen Domini. Et tamen idem dixit: Paupertas & honeſtas à Deo ſunt. Dicimus ergo paupertatẽ in ſpiritu, ſanctã ſed difficilem eius vſum. Pauperies propriè accipitur pro damno, vt ſi quadrupedis iactura pauperiem feciſſe dicatur. *Nuda pedem*) Græcæ poeticæ locutiones ſunt. Maro. Æneid. 1. Nuda genu nodoque ſinus collecta fluente: ſunt autem oratoribus vitandæ. *Sponte mea*] Sic & Booz ipſi Ruth fieri præcipit. *Clauus*) veſtis eſt Senatorum Romanorum. *Murex*,) conchylii genus, cuius ſanguine purpureus color. *Dic, quæ dementia*) in proſa potius dixero

vtra,

vtra vel vtrius.

Fast. Continuò aspiciens ægrè tulit aspera mater:
Et clamans, quò, dixit, abis: tu ne deseris agmen?
Galla veni. Namq; hic alnos prope mitior vmbra,
Hic tremulas inter frondes immurmurat aura.
O inuisa meis vox auribus! ite, precabar,
Ite (malum) venti celeres, dispergite vocem.
Si quis pastor oues ad pinguia pascua ducat,
Et vetet adductas præsens decerpere gramen,
Vel si iam pastas potum compescat ad amnem,
Et sitibundo ori salientem deneget vndam,
Nonne importunus naturæ inimicus, & excors?
Illa mihi vox ipsa Iouis violentior ira,
Cùm tonat & pluuijs terris irascitur aër,
Non potui, & volui frontem non flectere: virgo
Demissi in cilium de subuelaminis ora
Me aspiciens, motis blande subrisit ocellis.
Id cernens iterum, natam vocat improba mater,
Galla operi magis intendens, audire recusat,
Vt pede, sic animo sequitur. Tum prouidus ipse
(Namque dolos inspirat amor, fraudesq; ministrat)
Nunc cantu, nunc sollicitans clamore metentes,
Velamenta dabam sceleri, quo credere possent;
Et soror, & mater, non audiuisse puellam.
Falce repellebam sentes, ne cruda sequentis
Leuia, ne teneras ausint offendere plantas.
Fort. Quisq; amat, seruit, sequitur captiuus amantem,
Fert domita ceruice iugum, fert verbera tergo
Dulcia, fert stimulos, trahit & bouis instar aratrum.

Continuo aspiciens, &c.] Recitat argumentum amorum suorum. *Si quis pastor*] indicat similitudine, quam incommoda fuerat matris reclamatio. Nam sicut pastor ouibus esset importunus, si eas à præsentibus herbis, aut fluminibus cùm famerent, aut sitirent, arceat, quæ Tantali pœna dicitur: ita importuna visa est mater, quæ præsentia puellæ vetabat frui. *Iouis violentior ira*] Amatoriè dictum. *Audire recusat*] id est, hic vt videtur dissimulat. *Velamenta dabam*

bam sceleri) id est, fraudi, quæ non semper scelerata est. Nam est in puella non audiente monitis maternis. *Sentes*] id est, spinas & vepres. *Crura sequentis*) scilicet virginis. *Leuia*) non aspera, nec pilosa. *Teneras plantas*,) Maro: *Ah tibi ne teneras glacies secet aspera plantas. Quisquis amat, seruit*] ideo Ouidius: *Dum licet iniusto subtrahe colla iugo. Fert*) id est, patitur verbera, satyricus. *Solea puer obiurgabere rubra. Bouis instar*) id est, in statum, & in morem, quod Valla non approbat: vult enim instar, ad æquiparationem non ad similitudinem pertinere.

Fauſt. *Tu quoq; vt hic video, non es ignarus amorum.*
For. *Id commune malum, semel insaniuimus omnes.*
Fauſt. *Hoc animi tam triste bonum, tum dulce venenum,*
Quotidie crudele magis crescebat in horas
Vt calor, in nonam dum lux attollitur horam.
Pallebam attonito similis, lymphaticus, amens,
Immemor, insomnis, nec erat res ardua morbi
Nosse genus, frons est animi mutabilis index.
Vt pater aduertit, mitem se præbuit vltra
Consuetum, quod & ipse suos expertus, amorum
Sciret onus, blandoq; loquens humaniter ore?
Die, inquit, die, Fauste, quid hoc, quod pectore voluis?
Infœlix puer, hæc facies testatur amorem,
Die mihi, ne pudeat curas aperire parenti.
For. *Sit licet in natos facies austera parentum,*
Æqua tamen semper mens est, & amica voluntas.
Fauſt. *Vt facilem pater affectum præ se tulit vltrò*
Rem confessus, opem petij, promisit, & antè
Quam brumale gelu borealibus arua pruinis
Spargeret, agnati vnanimes cum patre puellam
Desponderè mihi, nec adhuc sine testibus illi
Congrediebar, eram medio sitibundus in amne
Tantalus: & quoties, misso cum bobus aratro,
Vt vacuus aliquando esset sola ædibus, ibam.

Tu quoque) Æneas Siluius, qui & Papa Pius, asserit neminem ad trigesimam peruenire ætatis annum qui non senserit aliquando amoris ignem. Vnde prouerbialiter dicitur

hîc, *ſemel inſaniuimus omnes.* Quod Maro in Geor. lib. 4. ſic dicit, *Omne adeò genus in terris hominumq; ferarumq;, Et genus æquoreum, pecudes, dictæq; volucres, In furias, ignemque ruunt, amor omnibus idem, &c. Hic*] id eſt, ex his à te dictis, *Lymphaticus*] id eſt, furore percitus, vt hi qui *lymphas* id eſt, nymphas ſe vidiſſe in aquis credunt. Errant autem qui vinum lymphaticum dicunt pro diluto. *Amens*] id eſt, ſine mente. Terent. Nam hæc incœptio non amantium, ſed amentium eſt. *Frons eſt animi mutabilis index*] Prouerbiale, ſed quia cœperunt homines diſſimulare, dicit Iuuē. *Fronti nulla fides*, ea dicata fertur verecundiæ atq; pudori. *Frons index.* Sunt ergo index & ſimilia, communia. Cice. hanc vocem ſtultitiæ indicem. *Vt Pater aduertit*] id eſt, reſciuit, agnouit, annotauit animaduertendo. *Mitem ſe præbuit*] talem præſtandum docet Mitio Terent. in Adel *Vltra conſuetum*,] id eſt, præter conſuetudinem: quia ſolent patres eſſe ſeueri in mores filiorum, vnde Menedemus Terentianus in Heau. Cœpi non humaniter, neque vt decuit animum ægrotũ adoleſcentuli tractare, ſed vi, & via peruulgata patrum quotidie accuſabam, &c. Cauſam autem quare pater mitior fuit, addit, quòd & ipſe ſuos, *expertus*) &c. Vnde & diuũ Petrum labi contigit, vt ſciret ignoſcere. *Dic mihi, ne pudeat, &c.*) ex loco Terent. *Sit licet in natos, &c.* confirmat, vt vero ſimile ſit quod ille dixerat. *Agnati*) id eſt, affines. *Deſpondere*) id eſt, deſponderunt mihi puellam. *Nec adhuc ſine teſtibus*] id eſt, arbitris, & præſentibus. *Illi*) id eſt, cum illa. *Congrediebar*) id eſt, licèt mihi eſſet deſponſata, tamen non licebat conuenire eam, nec cum ea loqui, cùm ſola eſſet, quo cuſtoditam eius atteſtatur pudicitiam. Eſt autem loquutio Virgiliana. Nam Virgilius verba ad certamen pertinentia, cum datiuo conſtruit, quæ alij cum ablatiuo, mediante cum, vt, *placidone etiam pugnabis amori*) id eſt, cum amore. *Certa tibi*, id eſt, tecum. *Infœlix puer atque impar congreſſus Achilli*) id eſt, cum Achille. *Eram medio ſitibundus in amne Tantalus*, id eſt, Tantali ſimilis, de quo Horatius primo ſermonum: *Tantalus à labris ſitiens fugitiua captata Flumina.* Quia enim

Tantalus.

deorum

deorum ſecreta reuelauit, aut quia Pelopem filium dijs epulandum appoſuit, hac pœna apud inferos damnatus dicitur, vt mento tenus, imò labiorum tenus habeat dulciſſima flumina, quibus dum ſitim reſtinguere conatur, delabuntur. Et naſo tenus fragrantia poma, itidem dum apprehendere conatur, ſubterfugiunt. Signantur autem auari, vt auctor eſt Horatius, ſubdens ibidem: Quid rides? mutato nomine, de te fabula narratur, *congeſtis vndique ſaccis Indormis inhians & tanquam parcere ſacris cogeris, aut pictis tanquam gaudere tabellis. Vt ædibus*, id eſt, domibus priuatis, ſcilicet paternis. *Vacuis*) ſcilicet patre, matre, ſorore, & reliquis familiaribus. *Eſſet ſola*) ſcilicet domi. *Ibam*) ſcilicet, ad eam.

Omnia cauſabar, ſtiuam, dentale, iugumq;,
Lora iugi, rullam, deerant quæcunque, petebam
E ſoceri lare, ſola tamen deerat mihi virgo.
Non deeram mihi; piſcator, venator, & auceps
Factus eram, & ſoleis ſtudia intermiſſa reſumpſi.
Quicquid erat prædæ, quicquid fortuna tuliſſet,
Ad ſoceros ibat, gener officioſus habebar.
Nocte ſemel media ſubeuntem limina furtim,
(Sic etenim pactus fueram cum virgine) furem
Eſſe rati inuaſere canes: ego protinus altam
Tranſiliens ſepem, vix ora latrantia fugi.
His tandem ſtudijs hyemem tranſegimus illam.
Ver redijt, iam ſylua viret, iam vinea frondet,
Iam ſpicata ceres, iam cogitat hordea meſſor,
Splendidulis iam nocte volant lampyrides alis;
Ecce dies genialis adeſt, mihi ducitur vxor.
Sed quid opus multis? nox expectata duobus
Venit, & in portum vento ratis acta ſecundo eſt.
Tum boue mactato, gemina conuiuia luce
Sub patula inſtructis celebrauimus arbore menſis:
Adfuit Oenophilus, multoque ſolutus Iacchо,
Tempeſtiua dedit toto ſpectacula vico,
Et cum multifori Tonius, cui tibia buxo.
Tandem poſt epulas & pocula, multicolorem

Vtriculum ſumpſi, buccaſq; inflare rubentes
Incipiens oculos aperit, cilyſq; leuatis.
Multotieſq; altis flatu à pulmonibus hauſto
Vtrem implet, cubito vocem dat tibia preſſo,
Nunc huc, nunc illuc, digito ſaliente, vocauit
Pinquibus à menſis iuuenes ad compita cantu
Saltidico, dulciq; diem certamine clauſit.
Et iam tres hyemes abiere, & proximat æſtas
Quarta; dies rapidis ſi qua eſt bona præterit horis,
Si qua placent, abeunt, inimica tenaciùs hærent.
For. *Fauſte viden' vicina pecus vineta ſuo intrat.*
Iam, ne fortè graui mulct a taxemur, eundum eſt.

Omnia cauſabar) Pergit quo occeperat, docens Fauſtum amorum ſuorum exitum, optatis videlicet nuptijs. *Omnia cauſabar*, ſcilicet exculabam, ſeu acculabam & in excuſationem intermiſiæ operæ adducebam, vt in Mœri. *Cauſando noſtros in longum ducis amores.* *Stiuam*) id eſt, manicam aratri, qua regitur. *Dentale*) id eſt, lignum ad quod inducitur vomer vt dicit Seruius, ad illud 2. Geor. *Duplici aptantur dentalia dorſo.* *Rullam*) id eſt, partem, à ruendo dictam: *E lare*) id eſt, domo. *Soceri*) ſcilicet futuri, quia deſponſatione facta. *Non deeram mihi*) id eſt, officio meo, vt vtilitati meæ. *Studia intermiſſa*) ſcilicet tempore languoris, vt prius dixit, *Gener*] eſt coniux filiæ, & dicitur ad ſocerum & ſocrum correlatiue. *Iam Ceres*) id eſt, ſeges, aut frumentum. *Spicata*] id eſt, ſpicas habens. *Lampyrides*) ſunt papiliones quædam, quæ Nitedulæ & Cicindulæ dicuntur, de quibus *Sipontinus ſic.* Cicindula à Græcis Lampyris dicta, quidam Noctilucam, *quod noctu luceat Nitedulámque vocant.* Non ante matura pabula, aut poſt deſecta conſpicitur, nunc pennarum hiatu refulgens, nunc compreſſu obumbrata. Huius animalis ſtellantes volatus maturitatis hordei ſignum ruſticis præbent, mira benignitate naturæ. Ab hac lychnus penſilis, quem vulgo lampadem vocant, Cicindula appellatur quæ nocte tota ſeruatur accenſa, & Lampyridos inſtar lucet. Mart. de Cicindula, *Ancillam tibi ſors dedit lucernæ, totas quæ ſimul exigat tenebras.* Scribitur

autem

autem Græcè λεμπηρὸς ἰδιος, ſed pro u, etiam, y, ſcribi à nobis ſolet. Quia ergo hordei maturitatem denotant bene dicit: *Iam cogitat hordea meſſor. Splendidulis*, &c. *Dies genialis*] id eſt, in quo gignendis liberis in geniali thoro opera detur. *Ratis acta*] id eſt, res de qua parum ſperabatur optatum ſortita eſt exitum. *Gemina luce*] ſolis, & tædarum. *Sub patula*] id eſt, ſemper patente. *Oenophilus*] id eſt, vini amator. Oenophorum autem vas magnum, in quo vinum affertur, Iuuenalis: *Totum œnophorum ſitiens.* οἶνος Græcè dicitur vinum. *Iaccho*] id eſt, Baccho, hoc eſt, vino ſolutus, ſoluit enim curas. Vnde Lyæus à λύω id eſt, ſoluo, dicitur Lyber pater. *Tonius*] à tonando dictus *cantor. Cui tibia buxo*] Ex buxo enim ferè fiunt nunc fiſtulæ, olim ex tibijs gruum, vnde & tibiæ dictæ. *Multicolorem vtriculum*] id eſt, folliculum, quem inflare ſolent varijs panniculis tectum. vulgò muſam cornutam vocant, eo quòd obcuruam fiſtulam annexam habet. *Buccas rubentes*] ex vino. *Multoties*] ſatis humile aduerbium, quo idonei abſtinere dicuntur. *Vtrem*] id eſt, ſaccum illum ex corio. *Pinguibus à menſis iuuenes ad compita*] id eſt, loca, quæ plures petere ſolent, in quibus ruſtici choreas, & cæteros ludos exercẽt. *Cantu ſaltidico*) id eſt, ſaltandi formam dictante. *Et proximat*] id eſt, proximè appropinquat, aut inſtat. *Æſtas quarta*] quia æſtatem pro meſſe dixerat. *Dies rapidis*, &c. *Si qua*,] id eſt, aliqua, *dies*, id eſt tempeſtas, *eſt bona*, id eſt læta, proſpera: *præterit horis rapidis*] id eſt, velociter tranſeuntibus. Id enim videtur lætis. *Inimica tenacius hærent.* Generalis ſententia; qua finem facit, plura tamen, vt videtur, dicturus, ſed à Fortunato ad coertionem pecoris auocatur. *Viden*] id eſt, vidẽſne. *Pecus vicina ſubintrat vinẽta*] id eſt, loca vitibus conſita vicina. *Eundum eſt*] id eſt, ire nos oportet ad cuſtodiam pecoris. *Ne taxemur*] id eſt, damnemur, *graui mulcta*] id eſt, pœna pro delicto danda.

ECLOGA SECVNDA, DE INSANIA amoris, Inscripta Fortunatus.

Ioannis Murmelij Argumentum.

Qua Padus exundans tulerit dispendia, primùm:
Insanum memorat mox Fortunatus Amyntam.

Fortunatus, & Faustus.

CVr tam serus ades? quid te (iam septima lux est,)
Detinuit? gregibúsne nocent hæc pascua vestris?

For. *Fauste, Padus nostros qui præterlabitur agros*
Creuerat, & tumidis ripas æquauerat vndis.
Nos, cura gregis omissa, priuata coegit
Publicaq; vtilitas, ripam munire diurnis
Nocturnisq; operis, fluuiumq; arcere furentem.

Faust. *Fert Padus exundans mala sæpius omina, noster*
Tityrus est auctor, qui pascua dixit, & arua.

For. *Forsitan id verum, quando extra tempora, & vltra*
Mensuram, atq; modum subito concreuerit æstu:
Nunc autem id poscit tempus: nam liquitur altis
Nix hyberna iugis, implent cana flumina, montes
Se exonerant, fluuioq; onerant: sic flumina rursum
Se exonerant, pelagusq; onerant, hominum quoq; mos est,
Quæ nos cunq; premunt, alieno imponere tergo.

Cur tam serus ades?) In hac ecloga damnabitur amoris insania, qua Amyntam pastorem deperisse memorabit Fortunatus. Non enim nomini congruet, vt Fortunatus amares experiretur amaros. Amyntas à Marone inducitur pastor æmulus, vnde dicit, *inuidit stultus Amyntas.* Amynticos autem dicitur vindicatiuus. Talis autem proximus est ad furorem & insaniam cum cœptis desistere cogitur. Vtrumq; deduci videtur ab ἀμύνομαι. quod est vlciscor, punio, repugno. Principium colloquutionis est de inundatione Padi, quam Faustus accusat: quo minus affuerit illis diebus cum pecore. *Cur tam serus*] id est tardus, sed vtrumque sic accipio, vt ad tempus referatur. Virgilius. *Tardi venere subulci*] Nam lentus, piger, oscitans etiã mane venire possit, serus autẽ vespere dũtaxat etiã si celer, & præceps,

Jam

Iam ſeptima lux]ſeptimus dies. Prima tamen lux,& primus dies,differũt,autore Valla. Nam prima luce facio quod in prima parte diei: primo die, quod toto ipſo die qui primus eſt.*Gregibuſne nocẽt*] Quaſi dicat minime: quum ager Mantuanus ſit optimus Vnde Maro: *Et qualem infœlix amiſit Mantua campum.Padus*]fluuius eſt maximus Italiæ, in quem iuxta Mantuam influit Mincius, vnde de vtroque dicit Maro in Tityro: *Hic inter flumina nota, & fontes ſacros,frigus captabis opacum.Noſtros ergo agros*]id eſt,Mantuanos *Nos cura gregis obmiſſa*] aut omiſſa vulgatiùs Horatium ſecuti, depoſito, b, dicimus omiſſa & omiſi, prima breui. *Nocturniſq; operis*] id eſt,operationibus aut operarijs.Nam vtrumq; ſignificat hæc opera. *Fert Padus exundans mala ſæpius omina*]i.portenta,aut indicia futuræ calamitatis. Omina. *Noſter*] id eſt,noſtrasaut compatriota noſter, *Tityrus*] id eſt, Maro, qui in primo Bucolicorum per Tityrum intelligitur. Noſter. *Eſt auctor*:] in fine primi Georgicorum, poſt cædem Cæſaris, quã tot mala ſequuta ſunt, Quia *fluuiorum rex Eridanus, campóſque per omnes, Cum ſtabulis armenta tulit.* Idem enim eſt Padus, & Eridanus ab Eridano, ſeu Phaetonte,filio Solis,qui in eo ſubmerſus dicitur,denominatus. Eridan. Idem dicit Horat. 1. Carminum de Tiberi. *Vidimus flauum Tiberim, retortis Littore Hetruſco violenter vndis,Ire deiectum monumenta regis,Templáque Veſtæ.* Qui *paſcua dixit,& arua*] id eſt, Bucolica, & Georgica. Prudenter Æneida tacet, vt cuius lectio ad ruſticum non ſpectat: Horatius autem in ſermonibus reticet, quia tunc nondum erat emiſſa.*Forſitan*] Bene forſitan, ne portentis fidem priſcorũ adhibere cẽſeatur: quæ verò intempeſtiuè fiunt nihil portẽdere videntur præter ſe. *Nam liquitur*] id eſt,liqueſcit & defluit. Virgil. Georgicorum primo. *Vere nouo gelidus canis quum montibus humou Liquitur.* liquirur *Montes*] nominatiuus eſt, quia montes implent caua flumina, id eſt, alueos fluminum. *Se exonerant*] videlicet montes & onerant flumina, flumina rurſus onus ſuum in mare demittunt. Nam omnia flumina intrant mare, & mare non redundat. Vnde ruſticè dixit: *Pelagúſque onerant.*

Quæ nos cunque) Tmesis, id est, incisio est, pro quæcunque nos. Dicitur autem Tmesis, non Timesis. *Alieno imponere tergo*) vnde de Pharisæis saluator, Mathæi vigesimo tertio, *Alligant autem onera grauia & importabilia, & imponunt in humeros hominum, digito autem suo nolunt ea mouere.*

For. Sediam contractum reuocat suus alueus amnem.

Faust. Decrescente Pado, dictu mirable, noster
Fortunate, lacus maioribus æstuat vndis.
Vrbs natat, obscuræ fiunt cellaria fossæ.
Lyntre cados adeunt, labens ad vina minister
Ridet, & ex imis fertur grauis obba lacunis.
Multa, licet nati fuerint melioribus horis,
Multa & magna ferunt aliquando incommoda eiues,

For. Commoditas omnis sua fert incommoda secum:
Et sorti appendix est illætabilis omni.

Faust. Hactenus Eridanus: nostros repetamus amores.
Quandoquidem nunc alma Venus mouet omnia, cœlum
Luce tepet nitida, tellus viret, arua volucres
Cantibus exhilarant vernis, nunc omnia fœtant.

For. Tu tua lusisti, sed nos aliena sequamur.
Namq; tibi noli referam pastoris amores,
Vt doceam Veneris nihil esse potentius igne.
Pauper & infesto sub sidere natus Amyntas,
Sex vitulos totidemq; pareis ætate iuuencas,
Armentiq; patrem ducens in pascua taurum,
Venerat ad Doitum, nitidis vbi Mincius vndis
Alluit herbosos fugiens perniciter agros.
Arx noua propter aquas pinnatis ardua muris
Est Doitus, campo moles fundata palustri,
Hic igitur recubans, vitrei prope fluminis vndam,
Vitis vbi amplectens longis dumeta lacertis,
In vada curuata ripæ supereminet vmbra,
Piscibus insidias tendebat arundine, & hamo.
Messis erat, olim rapidi violentia adustos
Proscinderat campos, finem Philomela canendi
Fecerat, & neq; lux passim morientibus herbis,
Pascere oues poterat, neque nox humore cicadas.

Dumque

Dumq́ incumbit aquis, ſtudioq́ intendit inani,
Taurus (vt auditum eſt) primum vexatus ab œſtro,
Mox canibus, demum furaci à milite, ſiluis
Abditus, ex toto confeſtim euanuit agro.

Sed iam contractum] Non interrogatiuè, ſed indicatiuè legatur. *Suus alueus*] id eſt, proprius, aut debitus, aut hypallage, id eſt, ſuum amnem. *Decreſcente Pado dictu*] id eſt, vt dicatur, vel dum dicatur. *Mirabile noſter lacus*] vicinus vrbi noſtræ Mantuæ, ſcilicet Benacus; Minci⁹ enim ex Benaco fluit. *Lyntre*] id eſt, ſcapha aut alia nauicula. *Grauis obba*] id eſt, lagena: Perſius ſeſſilem vocat, eo quòd lato fundo quaſi ſedeat, dicens Satyra 5. *Exhalat vapida læſum pice ſeſſilis obba. Melioribus horis.*] vnde Iuuen. *Diſtat enim quæ ſydera te excipiant, modo primos incipientem Edere vagitus & adhuc â matre rubentem.* Sed id Ethnicis quam Chriſtianis conſonantius. Verùm ſi nõ trahimur, aut compellimur inuiti, ducimur tamẽ zelo, & inuitamur. *Appendix illætabilis*] quia in hoc mundo non ſunt ſolida, nec plena gaudia, quæ nihil habeant amaroris. Nam extremum gaudij luctus occupat. *Appendix* dicitur quod appẽditur. *Illætabilis*] De qua non eſt lætandum. Sic Æneid. 4. *Hinc Drepani me portus, & illætabilis ora.* Multa ſunt prouerbialiter dicta, notatúque digna. Boetius dicit ſe didiciſſe, in foribus Iouis eſſe duo dolia, alterum boni, alterum mali, neminémque naſci, qui non aliquando ex vtroq; bibat. *Hactenus Eridanus*] ſcilicet dictus eſt, id eſt, inundatio Padi. *Noſtros repetamus amores, quandoquidem nunc*] ſcilicet in vere, præcipuè dum nix liquitur. Tunc enim Veneri potiſſima datur opera: Vnde Vernæ dicti quod ferè verno tempore gignuntur. *Alma*] quia diua creatrix, ab alendo dicta. Nam propagatione conſeruat genus noſtrum. *Arua volucres*] Ma. *Hinc volucrum concentus in aruis Exhilarant*] ἱλαρὸς, Græcè, vnde hilarem Terentius dixit, facit hilaro verbum, quod eſt, hilarem & lætum facio. *Nunc omnia fœtant*] i. fœtus producunt. *Tu tua luſiſti*) id eſt, tuos amores fœliciter ceciniſti. Eſt enim ludere, res nõ graues canere. Vnde Virgil. in Bucol. *Et ipſum ludere quæ vellem, calamo permiſit agreſti.* Et Ouid.

Ille

Ille ego qui fueram tenerorũ lusor amorum, ingenio perij Naso poeta meo. Ita Maro in culice: *Lusimus Octaui gracili modulante Thalia. Atq; vt araneoli tenuem formauimus orsum. Sed nos aliena sequamur*) Nõ enim Fortunato vt dixi infortunia amorũ congruunt. Ea enim dicturus est, *Veneris nihil esse potentius igne.*) Mar. *Omnia vincit amor, & nos cedamus amori.* Et ideo de tempore quo amant belluæ dicit, Georg. 3.

Tempore non alio catulorum oblita leæna
Sæuior errauit campis, nec funera vulgo
Tam multa informes vrsi, stragemq; dedere
Per syluas; tum sæuus aper, tum pessima tigris,
Heu malè tum Libyæ solis erratur in oris.

Et infesto sub sidere] id est, molesto, & inferente, quasi vim, quod plus est, quam si infausto legendum sit. *Ad Coitum*] id est, ad arcem sic dictam, quàd esset ad fluentem Padi, & Mincij ex Benaco, vt dixi, nascentis. *Pernicitèr*] velociter. *Arx Noua*] castellũ notat. *Propter aquas*) id est, iuxta Vir. Geor 3. *Et viridi in campo templum de marmore ponã, Propter aquam, tardis ingens vbi flexibus errat Mincius, & tenera prætexit arundine ripas.* Sed quæram, quum ille in laudem Mincij dixit, *tardis flexibus*) Est enim sic vtilior nauigantibus aduerso præsertim flumine) cur hic dicat, *fugiens perniciter.* Sed dicemus id ad inundationem pertinere, qua flumina tarda aliàs, pernicia fiunt. *Longis lacertis*) id est) brachijs, quia labruscæ nõ putantur, nec resecantur. *Arundine & hamo*) id est hamata arundine, i. virga tenui. *Sciderat*) mutauit, fecitque. *Prosciderat campos, finem philomela*) Nam scindo scidi priorem corripit; Æneid. 3. *Hesperium Siculo latus abscidit, arua q; & vrbes.* Vbi Seruius tamẽ videtur sẽtire, debere produci. Nã metri, inquit, causa (sci) syllabam corripuit. Verùm non legitur correpta, quum contrà sæpè reperiatur. Hor. 1. Car. *Nequicquam deus abscidit, &c.* Posset fortè legi, *Soluerat*, aut quid simile. *Neque lux*) id est) diurnum tempus. *Neque nox humore*) id est, Rore. Virg. *Dumque thymo pascentur apes, dum rore cicadæ. Studioq; intendit inani*) i. piscandi hamo, vnde parum vtilitatis consequitur, præsertim præterauisa custodia armentorum. *Ab æstro*)

Vespæ

Veſpæ genus eſt, ſic Græcè à ſono dictum. *Mox*] id eſt, paulo poſt, vexatus à canibus. *Demum*] id eſt, tandem, aut vltimo. *Abditus*] id eſt abſconditus. *A milite*] id eſt, viro belligero humilis conditionis, vnde furaci addit. Non enim militē dicimus equitem auratū, ſed milleſimū quenq; id eſt, quemlibet è numero millenario, etiam viliſſimum. Vnde milites Romani potiſſimum pēdites vocabant.

Quod puer vt nouit, tumulum conſcendit, & alta
Voce bouem clamans, longo rura omnia viſu
Proſpicit: vt fruſtra nitiſe comperit, arcum
Corripit & pharetram, ſequiturq; per inuia taurum,
Illum per caulas, & per ſtabula omnia quærens,
Per colles, Benace, tuos, per conſita oliuis
Iugera, per virides ficis & vitibus agros.
Venerat ad ſublime iugum, quod ſulphuris arcem
Suſtinet, & longis aperit proſpectibus illinc
Benacum; hinc campos longe latèq; patentes.
Lux ea ſacra fuit Petro, frondente ſub vlmo
Mixta erat ex omni pubes poſt prandia vico,
Ducebatq; leues buxo reſonante choreas.

Fauſt. *Ruſtica gens, nulla genus arte domabile, ſemper*
Irrequietum animal, gaudet ſudore peracto
Mane ſacro feſta (quando omnibus otia) luce
Ipſa oti ac famis impatiens epulatur, & implet
Ingluuiem, audito properat tibicine ad vlmum,
Hic furit, hic ſaltu fertur bouis inſtar ad aras,
Quam raſtris verſare nefas, & vomere terram
Calcibus obduris & inerti mole fatigat,
Ac ferit, & tota Baccho facit Orgia luce,
Vociferans videns, ſaliens, & pocula ſiccans.

For. *Stulte, quid hæc faris? ſolatia ruſtica damnas,*
Ruſticus ipſe? tuis malus es, tibi peſſimus ipſi.

Fauſt. *Dicta ioco fuerint, noſtrum repetamus Amyntam.*

Quod puer] Proſequitur hiſtoriam, aut argumentum cœptum. *Proſpicit*] porrò aſpicit. Æneidos primo. *Nauem in conſpectu nullam, tres littore cernos proſpicit errantes. Vt*) id eſt, poſtquam. *Per caulas & per ſtabula omnis quærens,*

per

Per colles Benace tuos] Non longè ergo distat, ita vt de eo intelligi possit, quod dixit. *Noster lacus, &c. Sulfuris arcem*] à sulphure denominatã. *Benacum*] qui vt Latius ex alpibus augetur. *Sacra fuit Petro*] ad vincula, vt videtur, calendis Augusti. *Buxo*] i. fistula, ex Buxo. Maro. *Tympana vos buxúsque vocat Berecynthia. Ipsa oti ac*] Sic Maro in fine Georgicorum. *Ignobilis oti*, pro otij dixit. Nam vt hic otij scribas, versus non patitur. *Bouis instar*] id est, in morem, quod Valla, vt dixit, improbat. *Quam rastris*] scilicet in cœmiterio aut alio loco sacro; aut area publica. *Facit Orgia Bacho*] id est, celebrat Bacchanalia. Orgia autem generaliter dicũtur omnia festa. *Calcibus*] à nominatiuo calces. Sic enim scribendũ præcipiunt, estq; incerti generis. Virg. *Ferrata calce fatigat.* Alibi masc. leges. *Inerti mole*] i. pondere corporis inertis. *Tibi pessimus ipsi*,] confessus enim fuerat suos amores, vnde posset in eum dici illud Horatianum:

Quam temere in nosmet legem sancimus iniquam?
Continuit gressum, baculoq; innixus acerno,
Intermisit iter, donec mitesceret æstus.

For. *Ah puer infœlix, æstus te maior in vmbra*
Corripuit, nudam videas ne in fonte Dianam,
Claude oculos, blandis neu des Syrenibus aurem.
Sors tua Narcisso similis: Narcissus in vndis
Dum sedare sitim properat, sitit amplius. at tu
Exteriorem æstum fugiens intrinsecus ardes:
Quam melius fuerat, (nisi te sic fata tulissent)
Ad reliquum redijsse pecus, seruasse inuencas,
Amissi bouis æquo animo dispendia ferre,
Quam dum conaris nil perdere, perdere teipsum?

Faust. *Sed post iacturam quis non sapit? vtile non est*
Consilium post facta dari, quod oportuit ante.
Consilium post facta, imber post tempora frugum.

Continuit gressum] reliqua persequitur. *Baculo acerno*] ex acere arbore. Acer enim prima breui, huius aceris secundũ Priscianum, facit: Vnde acernus, a, um. *Intermisit iter*] quod habuit ad inquirendũ taurũ. *Ah puer infœlix*] Acclamatio Fortunati. Sic illic: *Ah virgo infœlix, quæ te dementia cœpit?*

pit? *Nudam videas ne in fonte Dianam, claude oculos*]id est, auerte oculos ne videas vanitatem. Sed ad fabulam alludit. Actæon enim quia Dianam imprudens nudam vidit, à canibus discerptus est. *Blandis neu des Syrenibus aures*] Nam Syrenes, vt aiunt, Surda aure transire oportet, vt inquit diuꝰ Hieronymus. Fuerunt autem, auctore Seruio in fine tertij Æneid. tres in parte virgines, & in parte volucres, Acheloi fluminis & Calliopes Musæ filiæ. Harum vna voce, altera tibijs, tertia lyra canebat. Et primo iuxta Pelorum in Capreis insulis habitauerunt, quæ illectos suo cantu, in naufragia deducebant. Secundùm veritatẽ meretrices fuerunt, quæ transeuntes, quoniam deducebant ad egestatem, his fictæ sunt inferre naufragia. Has Vlysses contemnendo deduxit ad mortem; Hæc ille. Harũ nomina dicuntur Parthenope, à qua quæ nunc Neapolis, i. noua vrbs dicitur, olim fuit denominata, Leucosia & Legia dicuntur autem ab eo, quod est ἴσχειν quod significat connectere, & retinere, & aspiratio conuertitur in S. Harum cantum ad Vlyssem transtulit Cicero in carmine, cuius principium est. *O doctus Argolicum, quin puppim flectis Vlysse, &c. Sors tua Narcisso similis*) Is enim secundum Ouid. Met. 4. cum superbia formæ elatus, cæteros contẽneret, amore [sui in fonte visi exarsit, & cum sui compos esse non posset, in margine languens tandẽ in sui nominis florem conuerti meruit. *Dum sedare sitim properat*) in fonte videlicet. *Sitit amplius*] amore sui illic visi. *Intrinsecus ardes*] æstu amoris. *Quam melius*; id est, quanto. Sic Virg. in 7. *Tam magis illa tremens, & tristibus effera flammis. Quam magis, &c. Nisi te sic fata tulissent*] Imputat fatis sed tamẽ immerito, vt legitur apud Aulum Gellium, lib. 6. cap. 2. *Hei mihi, quid damnant mortales numina cœli? Esse aiunt etenim per nos mala, quum tamen ipsis, vecordi præter fatum, sint mente dolores. Multi ergo fatis imputant.* Iuuenal. *Hunc ego fatis imputo.* Et alibi *Fata regunt homines.* Et Manlius lib. 3. *Fata quoque & vitas hominum suspendit ab astris. Sic fœlix aut triste venit per singula fatum.* Verùm fatum variè accipi solet: vtcunq; tamen accipiatur, dicendus non imponere arbitrio nostro

neces-

necessitatem, etiam si fata viam inueniunt. *Consilium post facta est*, inquit, *imber post tempora frugum*] bene ad suum institutum conuertit, ne non rusticus putetur. Vt autem Maro inquit: *Dulce satis humor.*

For. *Vna puellares inter pulcherrima turmas,*
Virgo erat, alba comas, alys procerior, annos
Nata quaterquinos, vel circiter, ore nitenti,
Vrbanis certare potens, & vincere nymphis,
Aureolis radians guttis: ad tempora limbus
Ibat, & ad pectus clausum velamen aheno
Clauiculo, mediam fulgenti fibula ferro
Stringit in angustum, noua candicat insita lapsu
Linea rugoso, pedibusq; allabitur imis.
Hanc puer vt vidit, peryt, flammasq; tuendo
Hausit, & in pectus cæcos absorbuit ignes,
Ignes qui nec aquis perimi potuere, nec imbre
Diminui, neq; graminibus, magicisue susurris;
Oblitusq; greges, & damna domestica, totus
Vritur, & noctes in luctum expendit amaras:
Sæpe grauescentem verbis compescere flammam
Nixus, & insanum iuuenis cohibere furorem,
Dicebam, miserande puer, quis te Deus istas
Misit in ambages? sed non Deus, imo Satanum
Pessimus ex illis, quos noctibus atq; diebus
Ter tribus in terras fama est ex æthere lapsos.

Vna puellares] Non attendens ad interloquutionē Faustinam, pergit Fortunatus, describens puellam, cuius amore extarsit. *Nata quaterquinos*) id est, viginti, quæ ætas rusticis vxorem ad laborem expetentibus grata, cum vrbano iunior placeat. vt in Eunu. *Anni quot? sedecim, flos ipse, &c.* *Vrbanis nymphis*] id est, sponsis, aut puellis pro nymphis habendis: Est autem datiuus, more Virgiliano, *Montibus in nostris solus tibi certat Amyntas*: id est tecum: & cum nymphis: sed durius additur, *& vincere*, cum sequatur *nymphis*. Nam subaudire oportet *eas*. *Aureolis*) id est, parum aureis, sicut à *luteo luteolum* deduxit Maro. *Limbus*] id est, vestis oblonga. *Aheno*) id est, æreo. *Clauiculo*) id est, spintre

Fulgenti

Fulgenti ferro)ex vſu aut artificio,aut ex eo quod albũ ferrum vocãt.*Stringit in angustum*)vt gracilior habeatur.Nam ſi qua eſt habitior paulo,pugilem eſſe aiunt. *Noua instita linea*)id eſt,faſcia annexa ſtolæ. Sunt autem duo epitheta quæ Latina lingua refugit,niſi diuiſim conſtruantur ; ſed tamen hæc tolerantur,quia perinde eſt ac ſi dicat, Inſtita noua ex lino,quæ ruſticis conuenit. Nam inſtita lanea, & ſerica ſtolæ matronali congruit. *Allabitur imis pedibus*) id eſt,ad imos pedes defluit. Horatius ſermonum primo. *Nil medium eſt,ſunt qui nolint tetigiſſe niſi illas, Quarum ſubſuta talos tegat instita veste:* eſt autẽ Inſtita tenuiſſima faſciola, quæ Prætexta dicitur, vt inquit Acron ad dictum locum. *Lapſu rugoſo*)id eſt,in plicas contracto. *Hanc puer vt vidit, perijt*)Maro:*vt vidi,vt perij,vt me malus abſtulit error.F lammaſque tuendo*) id eſt, inſpiciendo hic actiue accipitur. *Ignes,ignis*)Bona & artificioſa repetitio:*qui nec aquis*) Vnde ædituus apud Gellium libro decimonono,capite nono:

Quid faculam præfers philiros,qua nil opus nobis ?
Ibimus,hoc lucet pectore flamma ſatis.
Iſtam non potis eſt vis ſæua extinguere venti,
Aut imber cœlo candidus præcipitans.
At contra hunc ignem Veneris,niſi ſi Venus ipſa,
Nulla eſt quæ poſſet vis alia opprimere,&c.

Neque graminibus) Id conqueritur Apollo apud Naſonem *Hei mihi quòd nullis amor eſt medicabilis herbis. Magicíſue ſuſurris*)id eſt, incantationibus, quæ obſcurè remordente conſcientia proferũtur. *Quis te Deus*)ex veteri conſuetudine interrogandi.Nam hodie,cum vnum credimus Deũ, ineptum eſſet,niſi abuſiuè,vt dixi,vt poetico more inferos dicamus Deos,& amorem,aut virtutes & vitia.*In iſtas ambages*)id eſt,inextricabiles errores.*Sed non Deus*) Corrigit ergo quod dixerat Deus,Imo, inquit, *Satanũm peſſimus*) à nominatiuo Satan, huius Satanos, ſicut Titan Titanos : Pæan Pæanos Peccant ergo qui etiam Sataras ſatanæ, medio breui proferunt. *Ter tribus*)id eſt,nouem noctibus, & totidem diebus ex nouem choris Angelorum.

Dic age,ſi noſti quenquam, reminiſcere,ſi quem

Vide-

Videris hoc pacto ditescere, surgere in altum,
Dilatare domum, maioribus horrea aceruis
Complere, his studiis extendere latius agros,
Multiplicare greges, acquirere pascua bobus?
Inter tot populos, quot habet latissima tellus,
Sunt qui nostra ferant mensis epulanda cruentis
Corpora, & humanos absumunt dentibus artus.
Sunt inquam, quos tanta malis tot vexat Erinnys:
Sed nullum est tam immane genus, tam barbara nusquã
Gens, quæ fœmineos non execratur amores.
Hinc veniunt rixæ, veniunt & iurgia, & arma,
Sæpe etiam diræ multo cum sanguine mortes,
Hinc quoque deletis euersæ mœnibus vrbes.
Ipsæ etiam leges, rubrisque volumina loris
Clausa vetant scelus hoc, & detestantur amores.
Vt leges audiuit, ad hæc respondet Amyntas:
(Ciuis enim fuerat puer, & versatus in vrbe)
His monitis prudens, & circumspectus haberi
Niteris: & sensu tetricos anteire Catones.
Error hic, hæc passim sapiens demeniia regnat
Ipse sibi, blanditur homo, solersq; putari
Vult animal, tamen incautus sibi multa tetendit
Retia, & in foueam cecidit, quam fecerat ante.
Liber erat, seruile iugum sibi condidit ipse.
Pondus, id est legum (vidi ipse volumina) quas nec
Antiqui potuere patres nec possumus ipsi,
Nec seruare ætas poterit ventura nepotum.
Aspice quàm stulta est hominum prudentia: cœlum
Sperat, & esse sibi sedem inter sedera credit.
Forsitan in volucrem moriens transibit, & altum
Spiritus assumptis tranabit ad æthera pennis.
Tunc ego, quid latras? legum Deus auctor, & ipsis
Non parere sapit magnam nimis impietatem.
Fauſt. *Grandia de magnis hæc sunt certamina rebus.*
For. *Quid fuerim reris? quamuis pannosus, & asper*
Sim modo, tunc animo, tunc vi, tunc ore valebam:
Nec mihi se alius poterat componere pastor.

Fauſt.

Faust. *Nunc quoq; si rectus vultu gradiare supino,*
Alter erit Marius, raso ore videbere Carbo.

For. *Talia respondit sic obiurgatus Amyntas:*
Facto homini Deus inuidit, concessa voluptas
Visa bonum nimis excellens; & vota repressit,
Legibus inuentis, vti qui ligat ora capistro,
Nè quo tunq; libet flectat vestigia, sessor:
Quæ mea sit, me cogit amor sententia fari,
Liberaq; ora facit: qui non communicat vsum
Coniugis, inuidus est, liuorem extusat honestas
Introducta vsu longi liuoris iniquo.
Nam dum quisq; sibi retinet sua grandia, nec vult
Publica, communis mos ac longæuus honestas
Factus, & hunc morem fecit dementia legem.
Inuida res amor est, res inuidiosa voluptas.
Tunc ego non audens hominem contendere contra
Amplius, insano rediens ab amante, recessi.

Faust. *Cernis, vt hic malus affectus, sic lumina mentis*
Claudat, in errores vt sponte feramur apertos?

For. *Cernis, vt à summo luentia nubila Baldo*
Se agglomerent? oritur grando, ne fortè vagante
Tempestas deprendat oues, discedere tempus.

Dic age] Progreditur in detestationem amorum, quo illum auertat: facitque id quasi satyricè, docens nullum ex amoribus emolumentum, nullumq; per eos ditescere. *Sunt qui nostra ferant*) Tyranni qui sanguinem & sudorem pauperũ absumunt, aut ad Cyclopas & Læstrygones aspexit, aut ad Aegyptios à Iuuenale damnatos: sed verius ad auaros, qui quicquid pauperes sudore pariunt, deuorãt. *Euersæ vrbes*) vt Troia & aliæ (vt Horat. 1. Serm. sentit) multæ.

Nam fuit ante Helenam cunnus, teterrima belli
Causa, sed ignotis perierunt mortibus illi,
Quos venerem incertam rapientes more ferarum,
Viribus editior cædebat, vt in grege, taurus.

Tetricos) seueros & rigidos, à Tetricis montibus asperis. *Anteire*) collisio est, sicut in deinde, proinde, deesse, fieri solet. *Catones*) duo nominati sunt seueriſsimi, maior ille

Censorius, & minor Vticensis. *Ipsæ etiam leges*) vt lex diuina, *Non mœchaberis*: lex humana, vt lex Iulia in adulteros. De qua Iuuenalis] *lex Iulia dormis, &c. Quas nec Antiqui potuere patres* (Sic beatus Petrus, Act. 15. *Nunc ergo quid tētatis Deum, imponere iugum super ceruices discipulorum, quod neque nos neq; patres nostri portare potuimus. Sapiens demētia*] bona implicatio, sicut apud Iuuen. *Inter Socraticos notissima fossa cinædos*: quum nihil sit magis repugnans, quam Socraticum & cinædum esse: sed vt in Prologo Andriæ dicitur, *Multi faciunt næ intelligendo, vt nihil intelligant*. Videntur ergo sibi sapientes, quum sunt dementes, iniquā in se ferentes legem. Horat. *Quam temere in nosmet legem sancimus iniquam: Quam fecerat ante*) Sic Dauid: *Incidit in foueam quam fecit. Forsitan inuolucrem*) tanta est amantibus insania, vt etiam quæ fidei sunt irrideant. Graphice ergo docet, quàm non sit sui compos quisquis amat. *Grandia de magnis*;] ne decori personarum immemor videatur poeta, [videtur enim altior hæc disputatio, quam vt rusticis conueniat) induci, alterū interloquentem quasi minus habeat fidei: vnde Fortunatus more senū qui se laudant, & sua tempora, vt Nestor apud Homerū, vnde Flaccus in arte. *Laudator temporis acti, Se puero*; dicit in adolescentia se fuisse præstanti ingenio, & prudentia magna præditū. *Quid fuerim reris*) i. arbitraris. *Quamuis pannosus*) i. veste multis panniculis consuta, & crasso panno: *& asper sim modo*) id est, pannis annisque obsitus, vt inquit Comicus. *Nunc quoq; si rectus vultu gradiare supino, Alter eris Marius*) Qui procerus erat, & vt Appianus docet, vultu seuero, qui ex vultus diritate cùm nihil loqueretur, satis proferre visus quam ingētem machinaretur cædē. Papyrius autem Carbo, illa tempestate, qua cum iuniori Graccho cōspirabat, adhuc iuuenis, seu imberbis erat: vnde: ait, *raso ore videbere Carbo*) alludens. ni fallor ad carbonem, quo nihil nigrius. *Vt equi ligat ora capistro Sessor*) i. qui insidet equo. *Me cogit amor*) non ergo sui iuris aut liberū se fatetur, sed amore coactū. *Qui non communicat vsum coniugis, inuidus est.*) vult errore, & hæresi Nicholaitarum etiam cōiuges debere cōmunes esse

Retis. Pauno-sur.

Carbo.

esse,& per inuidiam suam cuique datam, & legem Iuliã in adulteros latam, quæ res quia honesta visa, liuore excusat honestas. Honestatem autẽ introduxit longus,sedihiquus, inquit,vsus:quæ omnia sunt ab insano & demente amatore dicta. Vnde quam vidit, nõ maritali affectione amauit. *Inuida res amor est*] id est,inuidere faciens, quia nec regna parem,nec ferre Venus potest. *Liuentia*]subnigra & densa à liuore,qui est Macula plumbei coloris,ex compressu facta. Tibullus : *Tum succos herbasq; dedi, quis liuor abiret, Quem facit impresso mutua dente Venus.* Et quia talem inuidi contrahunt colorem, ideo liuidi dicuntur & liuor inuidia. *Baldo*] id est,à monte vicino. Est autem futuræ Eclogæ paraſceue,id est,præparatio.

ECLOGA TERTIA DE INSANI amoris exitu infœlici,inscripta Amyntas.

Ioannis Murmely Argumentum.

Agricolæ duram sortem,miserique furores
Fortunatus & exitium deplorat Amyntæ.

Faustus & Fortunatus.

ILla hesterna ruens Baldi de vertice grando,
Fortunate, fuit nobis innoxia,diuis
Gratia,nostrarum quibus est custodia frugum.
Sed velut ex illis veniens ait Harculus oris,
Veronensem agrum,pecudes,& ouilia,sic est
Demolita, casas & pastoralia tecta
Sic euertit,vt agricolis spes nulla supersit.
Agricolis etenim pecus est substantia,& arua
His subiecta malis: grandis thesaurus in arca
Ciuibus est,quem nulla queat contunder e grando,
Nulla pruina, gelu nullum,nullæ aëris iræ.
Nescio quis ventos, tempestatesq; gubernat,
Id scio,sed neq; si scio, sat scio,sed tamen ausim
Dicere:quid? vitane ideo mulctabor in ipsa?
Numina si, vt perhibent, orbem moderantur ab alto,

Extimo nil duros hominum curare labores,
Aspice, quo tenuem victum sudore paramus.
Quot mala pro grege, pro natis, pro coniuge pastor
Fert miser? infestis æstate caloribus ardet,
Frigoribus riget hybernis, dormimus ad imbrem
Cotibus in duris, vel humi; contagia mille,
Mille premunt morbi pecudes, discrimina mille
Sollicitant, latro insidias intentat ouili,
Atq; lupus, mileſq; lupo furacior omni.
Vt manus assiduo detrita incalluit vsu.
Squaluit os, barba obriguit, cutis arruit æstu:
Vna repentino rapit omnia turbine grando;
Hoc superi faciunt, quibus inclinamur ad aras,
Et quibus offerimus faculas, & cerea vota.
Nescio quæ pietas & quæ clementia tantis
Claudibus inuoluat pastores omnium egenos.

Illa hesterna ruens] Facto ex euentu pastoribus colloquio, prosequitur Fortunat° infœlices amores Amyntæ. Stilus, quia pastoralis, facillimus est, quocirca breuissimus ero. *Illa grando hesterna*] cuius meminit in fine præcedentis Eclogæ. *De vertice*) i. summitate. Vertex enim dicitur summitas, à qua vertendum est, cùm altiùs ire nequeas, vt in capite & monte. *Baldi*] Baldus mons est. *Diuus*] id est, sanctis. *Harculus*] rustici nomen, quasi *bonus cultor*, aut *aruicola*, aut *retiarius*. ἄρκυς enim dicitur *rete*. *Demolita*] i. deiecit, prostrauit, calamitatem inferendo. *Casas*] tuguria pastoralia. Et proinde dicit; *pastoralia tecta*. *Agricolis etenim*] Ordo est: etenim substantia. i. possessio & peculium, est agricolis pecus, & arua. *Nullæ aëris iræ*] i. tempestates; quasi ab irato Ioue, qui & aër dicitur, illatæ. *Nescio quis, &c.*] Rusticè id dicit, sed graphicè. Sunt enim rustici impatientes calamitatis, ita vt in prouerbio sit, *Qui sua amittit, & sensus amittit*. vnde & Æneas amissa coniuge (quamquam summus alioqui deorum cultor) ait Æneidos secundo. *Quem non incusaui amens hominumq; Deumq;? Aut quid in euersa vidi crudelius vrbe?* Et in Bucol. amisso nato: *Atq; Deos, atq; astra vocat crudelia mater; Vitane ideo multiaber*

in

in ipſa:]id eſt,annè,ob id viuens puniar?id quoq; de more ruſticano. Nam illis durum non videtur, quod differtur malum,vtpote poſt fata, *Numina ſi vt perhibent.*] Epicuri enim negabunt,vnde Maro in Bucol. *Nec curare Deum credis mortalia quenquam.* Lucr. *Nec bene pro meritis capitur, nec tangitur ira.* Horat.primo Sermo: *Credat Iudæus Apella, non ego, namque Deos didici ſecurum agere æuum.* Iudæum vocat *apellam,* id eſt,ſine pelle præputij, hoc eſt, circumciſum. *Securum æuum,* id eſt, ſeorſum à cura mortalium. Vnde Epicurus iactabat ſe leuaſſe genus humanum duobus ſummè malis, metu & ſuperſtitione Deorum. Metu quidem, quia dixit vnum eſſe ſpiritus humani & belluini interitum, & ita non eſſe metuenda, quæ poſt mortem eueniunt.Et ſuperſtitione,id eſt,anxia religione, cum dij non curent mortalia; ſed vtrumque impium & ſceleſtum eſt, omnem pietatem & religionem deſtruens. *Extimo*] pro exiſtimo: exiſtimo autem,id eſt, cenſeo & iudico per x plurimi ſcribunt. Æſtimo autem, id eſt, æris pretium conſtituo & liceor,per æ & ſt.*Diſcrimina,*]id eſt,pericula. *Mileſque lupo fucacior*] miles dicitur quicunque ſtipendiũ belli gratia ſuſcipit.*Vna grando*]Vnde calamitas quæ dicta eſt,quòd calamos,id eſt, culmos ſegetum terit.Eſt autem in ſermone multiplex pathos. *Quibus inclinamur*] adorando & ſacrificando nutu.Sic Hiarbas Æneid.4. *Dicitur ante aras media inter numina diſtum Multa Iouem manibus ſupplex oraſſe ſupinis.* Et infra: *Nos munera templis, Quippe tua ferimus, famamque fouemus inanem. Incalluit*]id eſt, callum hoc eſt,tumorem,& durititiem induit, *Paſtores omniũ egenos*] Æneid.1. *Omnibus exhauſtos iam caſibus, omnium egenos*

Fauſt. *Fortunate, ſcelus nobis hæc omnia noſtrum*
Ingerit.ætherei ſententia iudicis æqua eſt.
For. *Quod ſcelus? an fuimus Chriſti vitæ inſidiati?*
Fau. *Iurgia,furta,iræ,Venus & mendacia,rixæ.*
For. *Quid meruêre boni? nec enim ſcelus obruit omnes,*
Et tamen vnà omnes pariter peſſundat Erynnis.
Fau. *Heu neſcis,malè de ſuperis ſentire nefandum.*
His igitur,quæ ſcire nefas, neſcire neceſſe eſt,

Posthabitis, curas iterum repetamus Amyntæ
Quas simus experti, quas ignorare negatum est.
Res Vulgaris amor, studium commune iuuentæ.
For. *Mœror & affectus alij de cardine mentem*
Sæpe leuant, animo sermo venit æger ab ægro.
Faust. *Intellecta licet, pro re, pro tempore, fari:*
(Sic habitus Cosmæ sapiens) incognita nunquam.
For. *Fauste, sapis: notos igitur repetamus amores,*
Restat Amynteos postrema in fata furores
Dicere, & in misero lachrymas impendere casu.

Fortunate, &c.] Ne approbanda videatur sententia Fortunati, castigat eum Faustus, dicens illud notum verbum: *Omnia mal. quæ patimur peccata nostra meruêre. Ætherei sententia iudicis æqua*] Augustinus enim docet occulta quidé esse interdum diuina consilia, sed tamen nunquam iniusta. Hoc Maro Æneid. 6. *Aut æquus amauit Iupiter.* & 10. Æne. *Rex Iupiter omnibus idem. Quod scelus*] graphicè exprimit rusticorum opinionē, qui sese insontes putant, dum capitalibus criminibus vacant. Respondet autē Faustus: Quæris quod scelus? *Iurgia*] id est, contentiones quæ frequentes inter rusticos sunt, vnde pro magno bono duxit Maro *sepem*, dicens, *Hinc tibi quæ semper vicino ab limite sepes*, &c. *Venus*] id est, luxuria carnis. *Quid meruêre boni?*] Non respondet ad hoc Faustus, aut quia festinat ad narrationem exitus amorum Amyntæ, aut quia non decuit rusticū, quæ Theologorū sunt enodare. Vnde dicit nefas esse de factis Dei inquirere. Satis enim esse debet, quia Deus ita vult, qui nihil iniustū velle potest. Ideoq; vbi diuina est præceptio, nulla debet esse percūctatio, vt Abrahā nobis præclarè ostendit, dicente D. Augustino. Nam filium non dubitauit mactare, in quo tamen propaginis promissionem acceperat. At si quæras cur boni cum malis puniantur: dicetur tantum temporaliter puniri bonos, vt plus mereantur, malos autem ad vindictam. Est ita pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius. Mors autem peccatorum pessima. *Nescire necesse est*] altiora te ne quæsieris: Mitte arcana Dei, &c. *Posthabitis*] i. prætermissis aut minoris ha-

Posthabitis.

habitis vt, *Posthabui tamen illorum mea seria ludo, &c. posthabita coluisse Samo.* Quas) id est, cuiusmodi sumus experti, quia hoc commune malum. *Semel insaniuimus omnes. Mœror & affectus alij*) id est, affectiones & passiones & perturbationes. *De cardine*) id est, de stabilitate. *Sæpe leuant*) id est amouent. *Animo sermo venit æger ab ægro*) quia ab abundantia cordis os loquitur. Vnde Flaccus in arte: *Format enim natura prius nos intus ad omnem Fortunarum habitum, iuuat, aut impellit ad iram. Aut ad humum mœrore graui deducit, & angit. Post effert animi motus, interprete lingua. Sic habitus Cosmas sapiens.*) Cosmas (vt opinor) Medices, Florentinus ille ditissimus & memoratissimus pater Laurentij, & auus Petri Medicis hic intelligitur. *In postrema*) id est, in vltima. *Fata*) id est, mortem vsque. *Impendere*) id est, impertiri. *In misero casu*) id est, infœlici exitu.

Præteriens illac paruo post tempore, rursum
Insanire hominem video, & miseratus amantem,
O iterum, dixi, mens inconsulta, veneno
Ebria fatali, populo iam fabula factus,
Non resipiscis adhuc? & adhuc in amore sepultus,
Te rapis atq; tuos, pecus atq; mapalia tecum,
Vt quondam moriens rapuit secum omnia Sampson.
Quum senio curuatus eris, si forte senectam
Fata tibi dederit, quis sustentabit inertem,
Somnolentum, inopem, cùm iam defecerit omne
Robur, & ingenium, sensusq; recesserit omnis?
Hæc tibi cuncta ferat, nisi mors præuenerit, ætas.
Esto domi, vigila, obserua, super omnia semper
Prospice, quò tendas, & quò veniisse dolendum est,
Ire caue: discerne vias, hominémq; memento
Non ad delicias, non ad mulièbria natum
Blandimenta, leui tam perniciosa iuuentæ.
Ipse ego, cui pecudes, cui lac, cui caseus, ægrè
Vitam ago, tanta agros omneis inuasit egestas,
Tot duri rerum euentus, incommoda passim
Tanta, tot aduersis totus conuoluitur orbis.

Præteriens illâc) Principium narrationis. *Illac*) id est, per

locum illum vbi dixi Amyntam amore languentem iacere. *Paruo post tempore*] Sic Maro: *Respexit tamen, & multo post tempore venit.* Vnde post, & ante, gratia excessus, ablatiuum regunt cum suo, si volumus, casu, vt: post dictum diem paruo tẽpore. Sine autem casuali, videntur aduerbia, vt postea & antea *O iterum*] bonus est versus, quia in principio carminis monosyllaba vocalia non abijciuntur: vt, ô vtinam, ô ego, neque corripiuntur sicut interdum in medio, vt in Buc. *Te Coridon ô Alexi, trahit sua quemque voluptas. Mens inconsulta*] id est, imprudens, cui nihil est consilij aut pensi. Capitur enim inconsultus passiuè pro eo cui nõ est datum consilium, vt Æneid. 3. *Inconsulti abeunt, sedemque odêre Sybillæ.* Et tamen consulti videntur, qui consiliũ dent, sed reuera qui consuluntur sæpè, id est, à quibus prudentibus consilium petitur. Vnde non solum iurisconsultus, sed etiam iure consultus dicitur, quasi in iure, aut de iure. *Veneno ebria fatali*] id est, amore. *Ad fata*] id est, ad mortem ducente. Est enim amor venenum, quia per venas it. Vnde: *Vulnus alit venis*: nec tamen fato imputandum, sed nobis. Vnde D. Augustꝰ Super illud: *Ego dixi miserere mei, sana animam meam, quia peccaui tibi*, ait: Ego peccaui, non fatum, non fortuna. De hoc tamen plura iam diximꝰ. *Populo iam fabula*] id est, argumentum fabulandi: non tamen dicit, *iam fabula facta*] quia ordo est, *factus iam populo fabula. Resipiscis*] id est, iterum sapis, & ad sapientiam redis. *Pecus atque mapalia*] id est, casas & caulas: Dicuntur etiam sic à Virgilio. Vt: *raris habitata mapalia villis*, & magalia, sed prima longa: vt Æneid. 1. *Miratur molem Aeneas magalia quondam. Rapuit secum omnia Sampson*] vt Iud. 16. latè describitur, nota est historia. *Senectã fata tibi dederint*] Qui enim, (vt Seneca dicit) ad extremum fati peruenerit, senex morietur. Posuerunt antiqui multiplicem mortem, vt fatalem, quæ quatuor cursus Saturninos explebat, id est centum viginti annos, vltra quos, fata, id est, deorum constituta, negabant posse viuere: Et naturalem, quæ tres explebat, id est, 90. annos: Tunc enim natura deficit, dicitur que *mors merita*, id est, pro merito, in remedium tot malo-

rum

rum quæ ſequuntur, conceſſa: Et fortuitam ac violentam, quæ etiam in primo curſu contingere poſſit: quas omnes tangit Maro, Æneidos quarto ad finem.

Nam quia nec fato, merita nec morte peribat,
Sed miſera ante diem, ſubitoque accenſa furore.

Hæc tibi cuncta ferent] Vnde Flaccus in arte. *Multa ferunt anni venientes commoda ſecum. Multa recedentes adimunt.* De incommodis ſenectæ, vide Iuuenalis Satyram 10. In qua dicit: *Sed quàm continuis, & quantis longa ſenectus Plena malis? Proſpice quò tendas*] id eſt, ad quem ſtatum. Perſius: *Eſt aliquid quò tendis? & quo*] id eſt, ad quem ſtatum. Ordo eſt, *& caue ire eò, quo veniſſe dolendum eſt. Eſto domi*] aut ſimpliciter dicit, aut quod Perſius; *Tecũ habita, & noris quam ſit tibi curta ſuppellex. Leui*] id eſt, facili & inconſtanti. *Tot duri rerũ euentus*] Licet vt Valla docet, in plurali frequentiùs dicatur euenta genere neutro, tamen etiam euentus legimus, vt Aeneid. 6. *Cæcoſq; volutat euentus.*

Acciperem non auditam, non tempore factam
Præterito: ſed quam lux hæc mihi protulit ipſi:
Vt mos, autumno pecudes creſcente totondi,
Mane foro expoſui lanæ venalia pondo
Sexaginta, hodie grande æs conflare putabam:
Vix vitam gregis eduxi, vix pabula poſſum
Mercari hybernis niuibus; quo cætera pacto
Sit victura domus, nondum mihi conſtat Amynta.
Quiſquis amat dominæ munuſculcula mittat oportet.
Tu verò, cui vix tectum fortuna reliquit,
Sub quo luce habitat, ſub quo pernoctat egeſtas,
Quid poteris cupidæ gratum donare puellæ?
Mittere mala decem, ſatis eſſe ſolebat amanti,
Purpurei flores, & raptus arbore nidus,
Gramen odoriferum, memini quo tempore magnæ
Credebantur opes: ventum eſt à gramine ad aurum,
Regia res amor eſt hac tempeſtate, receſſit
Mos vetus, & quædam mala lex inoleuit amandi.

Acciperem non auditam] Continuat ſermonem, quem ad Amyntã habuit, in quo quod Amyntæ dicit, omnib⁹ dicit,

qui

qui ſimili capti ſunt morbo Recitat ergo argumentum pro re excogitatum. *Non auditam*) quia falſa ſunt ſæpe audita, Vnde Plautus: *Plus valet vnus oculatus teſtis, quàm auriti decem.* Id eſt, vnus qui ſe vidiſſe dicat, quam decem qui ſe audiuiſſe dicunt. *Autumno totondi*) alibi in Maio tondentur. *Sexaginta pondo*) id eſt, libras. *Mittere mala decem*) Virgil. in Bucol. *Aurea mala decem miſi: cras altera mittam. Purpurei flores*) Idem. *Tibi lilia plenis. Ecce ferunt Nymphæ calathis*, ſed id Amaſij poetæ vberiùs dicunt. *Et raptus ab arbore nidus*) Idem. *Parta meæ Veneri ſunt munera: Namque notaui ipſe locum aëriæ quo congeſſere palumbes. Gramen odoriferum*) Idem. *Tum caſia atque aliis intexens ſuauibus herbis, Mollia luteola ſpargit vaccinia Calthæ. Credebantur opes*] vnde, *Qui potuit violas addere diues erat. A gramine ad aurum*] Ouid. *Melius nunc omen in auro eſt. Regia res*] i. regalis, quod potius dicerem, ſed tamen & *morbum regium* vocant, qui regalem expetit ſumptum, *Hac tempeſtate*] hoc tempore turbulento.

Talia ſuadenti toruo mihi rettulit ore:
Si cupis optatam mihi Fortunate ſalutem,
Da quod amo, noſtro hæc vna eſt medicina dolori,
Cætera quæ memoras, mihi ſunt tormenta, reuelli
Ex animo furor iſte nequit, mea pectora imago
Virginis obſedit. mecum eſt, mecum itq; reditque,
Excubat & dormit mecum, caput, oſſa, medullas,
Cor complexa, poteſt cum ſola excedere vita.
Ac veluti quoties aliena ex arbore ſecto
Surculus inſeritur trunco, natura duorum
Iungitur, & mixto coaleſcit corpore virga:
Sic dominæ dilecta mihi ſe immerſit imago.
Et fecit duo corda vnum, duo traxit in vnum
Pectora: ſenſus ineſt nobis & ſpiritus idem.
O me infœlicem, ſi cum mea fata vocabunt,
In gremio dulciq; ſinu, niueiſq; lacertis,
Saltem animo caput hoc languens abeunte iaceret,
Illa ſua nobis morientia lumina dextra
Clauderet, & triſti fleret mea funera voce.
Siue ad fœlices vadam poſt funera campos,

Seu ferar ardentem rapidi Phlegetonis ad vndam.
Nec sine te fœlix ero, nec tecum miser vnquam.
O Dryades florumq; deæ, nymphæq; decentes:
O nemorum Sylvane pater, seruate precamur
Collibus in vestris gelidisq; in vallibus omne
Syluarum ruriscq; decus: circumdate saltus
Sepibus, & prohibete pecus, ne floribus obsit.
Ista, precor, dominæ seruate in funera nostræ,
Tunc omnis spargatur humus, redolentia serta
Texite, quæ circa tumulum, supraq; iacentem
Componantur heram, tristes ad busta puellæ
Pierides aderunt, & lamentabile carmen
Ore canent madido, signataq; verba relinquent
Ista sepulturæ, relegenda nepotibus olim:
Hic tegitur virgo: cui nil quin diua vocari
Debuerit, deerat, nisi dura fuisset amanti,

Talia suadenti] Recitat responsum miseri amantis, solam puellam deposcentis, vt Charinus Terentianus: *nihil aliud volo nisi Philumenam.* Bene dicit *suadenti* & nõ *persuadenti*, quia nihil efficit. *Furor iste*] id est, quem tu commemorasti, & dixisti in me esse. *Excubat*] id est, Excubias agit, hoc est, vigilat mecum: Æneid. 4. *Illum absens absentem audítque vidétque.* Id quoq; Phædria optat sibi à Thaide fieri in Eunuch. *Me ames, me desideres, me somnies, me expectes, de me cogites, me speres, me te oblectes, mecum tota sis, &c. Caput*) vnde furor in amente. *Ossa Medullas*) Æneid. 4. *Est mollis flamma medullas, Interea, & tacitum viuit sub pectora vulnus.* vnde hic addit: *Cor complexa*) Hinc enim dicitur cura, quòd cor vrit. *Surculus*) id est, insita, quæ pullulat virgula. *Duo corda vnum*) vnde Corinth. 6. *Et erunt duo in carne vna.* Hoc autem non ex re sed ex actione dicitur, quia nondum adhæsit: qui autem adhæret, vt ibidem dicitur, meretrici, vnũ corpº efficitur. *Et spiritus*) id est animus, quia græcè ἄνεμος spiritº, seu ventus dicitur. *O me infœlicem*) graphicè exprimit affectionem miserè amantis, cui dulce videtur in complexu amatæ mori Virgil. in Bucol *Hic ipso tecum consumerer æuo. Illa sua nobis, &c*) Ex Tibullo ferè sumptº locus, aut

ex

ex epistolis Ouidij *Tristi voce nænias canendo: Siue ad fœlices campos*]id est,Elysios.De quibus Æneid.6. *Deuenêre locos & amœna vireta Fortunatorũ nemorum sedesq; beatas,&c.* Hoc Paradisum vocamus. *Phlegeton*] fluuius infernalis ab ardore dictus. *Nec sine te fœlix ero,nec tecum miser vnquã*] Ex affectione, vt dixi loquitur, non ex debito consilio, itaque non est putandum,eam esse poetæ mentem.Quod dico propter imperitos,qui non discernentes,quando ex sua sententia,& quando ex alterius introducti loquuntur poetæ,indifferenter citant,quasi ita senserint.Maro autẽ sentit etiam amores perdurare post fata : vnde in eodem sexto Æneid.*Curæ non ipsa in morte relinquunt.*Quin putauit easdem permanere affectiones,dicens: *Quæ gratia currũm, armorumq; fuit viuis,quæ cura nitẽteis pascere equos,eadem sequitur tellure repostos.* Iuxta quod dictum est: *Qualẽ te iuuenio,talem te iudico.* Et ita quia æterna est damnatis peccandi libido (non enim imitare possunt) merito est æternum supplicium. Sed ad rusticũ redeamus Amyntã, cui insanus amor non persuasit,quod Prophetæ diuinitus persuasum erat,dicenti: *Von auertas faciem tuam à me,& similis ero descendentibus in lacum. O Dryades*]id est,nymphæ arborum & præcipuè quercuum,quia δρῦς δρυος quercus dicitur.*Florumq; deæ*]quæ Napeæ dicuntur.*Nymphæq;*]scilicet aliarum rerum, vt montium, quæ Oreades, & fluminum,quæ Naiades dicuntur,& marium,quæ Nereides, & arborum quoque, quæ Hamadryades. *O nemorum Syluane pater*] vnde à syluis denominatus. Hic quoque aduenisse dicitur ad Gallum amore pereuntem, à Virgilio in Bucolicis:

Venit & agresti capitis Syluanus honore,
Florentes ferulas,& grandia lilia quassans.

Vnde dicit: *Seruate, precamur* , quia nymphæ amare, & amari solent.*Seruate,inquit,Decus*] id est,ornatum florum & herbarum ne floribus obsit. Virg. Geor.4. *Nec oues, hæ diue petulci Floribus insultent,aut errans bucula campo, Decutiat rorem, & surgentes atterat herbas. Illa*)id est, vestra dona,*dominæ nostræ*] sic enim & Græci & Latini,& Barba-

ri

ri vxores vocant. Vnde Maro in Diris: *Quod mea non mecum domina eſt. Circa tumulum*) Credebant enim in veteri ſuperſtitione beatas animas, quarum corpora molliter requieſcerent. Vnde Perſius: *Nunc non cinis ille poetæ Fœlix? nunc leuior Cippus non imprimit oſſa? Laudant conuiuæ, nunc non è manibus illis, Nunc non è tumulo, fortunatáq; fauilla Naſcentur violæ?* Et Iuuenalis: *Dij maiorum umbras tenuem & ſine pondere terram, Spirantéſq; crocos & in vrna perpetuum ver, Qui præceptorem ſancti voluere parentis eſſe loco.* Et Martialis. *Sit tibi terra leuis, molliq; tegaris arena.* Ouid. *Oſſa quieta, precor, tuta requieſcite in vrna. Et ſit humus cinerí non oneroſa tuo.* Contra imprecatur Tibullus: *O tu qui Venerẽ docuiſti vendere primus, quiſquis es, infœlix vrgeat oſſa lapis. Triſtes ad buſta puellæ Pierides*) id eſt, Muſæ: Iuuenalis: *Pierides, profit mihi vos dixiſſe puellas.* Buſtum dicitur quaſi bene vſtum, locus vbi vrna condebatur. Vrna autem ab vrendo dicta, quòd vſtorũ teneret cineres. Ideo autẽ Romani, qui tunc vt nunc faciũt, terrâ condere ſolebãt corpbra defunctorũ, cœperant ea concremare, quia per bella & inuidiã eruta videbant aliquando oſſa: Diuerſitatem tamen hanc ex Philoſophis ortam putant, vt qui ex terra potiſſimum ſumpta putarent, terræ mandarent corpora; qui ex igne, igni. *Laudabile carmen*] Næniam funebrem, aut corpore nondum ſepulto Epicœdion, & eo ſepulto Epitaphion. In Daphnide autem dicit Maro: *Et tumulo ſuper addite carmen. Relegenda nepotibus*] id eſt, minoribus aut poſteris,

O virgo, ſi te tantus conſumeret ardor,
Per centum Scyllas ad te, per mille Charybdes
Tranare n laturus opem: tu ſæuior hydra,
Me fugis: at culpæ nihil eſt in virgine; nam me
Neſcit adhuc: ſi ſciret enim, ſuccurreret vltro.
Nec puto ſub miti tam ferrea pectora vultu:
Signa tamen vultus fallacia, ſub cute molli
Mens fera, ſub blanda ſunt corda immania fronte.
Alloquar, & faciam noſtros intelligat ignes.
Si tamen illa meos vultus auerterit, ibunt

In lachrymas oculi, triſte in ſuſpiria pectus
Oderit illa licet ſemper fugiátque ſequentem,
Iſta tamen quocunq. ferar, me cura ſequetur.
Ite procul medicæ, non ſum ſanabilis, artes:
Ite procul, magico qui (quod nec credere dignum eſt)
Carmine pallentes animas reuocatis ab orco:
Ite procul, vanis precibus qui flectere diuos
Creditis: aduerſum eſt, & inexorabile cœlum.
Me rapit impatiens furor, & iuuat ire per altos
Soliuagum montes, per luſtra ignota ferarum.

O virgo, &c. [Sunt verba Amyntæ per apoſtrophē puellam abſentem alloquentis. *Per centum Scyllas*) numerus finitus pro numero infinito. Scylla autem & Charybdis, pericula ſunt maxima in Mari Siculo; fingũtur autem à Poetis eſſe monſtra marina, ex puellis tranſmutata. Nã Scylla Phorci fuit filia. Charybdis mulier vorax. De Scylla dixi in Bucol. *Quid loquar aut Scyllam, niſi aut quam fama ſequuta, &c.* De Charybdi & etiam Scylla Æneid. 1. *Dextrum Scylla latus, læuum implacata Charibdis Obſidet*) Et ita quia vt dixit Horatius in arte: *Dum vitant ſtulti vitia, in contraria currũt. Ducit enim in vitium vitij fuga, ſi caret arte*: ideo de eo qui vnum periculum euitans, in aliud incidit, dici ſolet, *Incidit in Scyllam, cupiens vitare Charybdim. Tu ſæuior hydra*) quam Hercules tandem exuſſit, cum amputato capite illi ſemper bina repullulare videret. Erat enim lacus quẽ exuſſit, & locum fertilem reddidit; ſed ſerpens aquatica fingitur. *At culpæ*) id amatoriè. Nam ſemper amicas aut purgant, aut nõ credunt peccaſſe. Vnde ille: *Nec ſi mihi credere tantum. Signa tamen vultus fallacia*) ſcilicet *ſunt*. Iuuenal. *Fronti nulla fides; quis enim non vicus abundat Triſtibus obſcenis? Mens fera*) vnde notus, ſed minus idoneus auctor: *Omnis quæ nitido volucris plumeſcit amictu, Non eſt, ſi ſimulat, vera columba tamen. Sæpe ſub agnina latet hircus pelle Lycaon, Subq̃ Catone pio perfidus ille Nero. Si tamen illa meos vultus auerterit*) videtur hypallage, vt fit, ſi auerterit ſuos vultus à me. Id enim indignabundi faciunt. Æneid. 2. *Diua ſolo fixos oculos auerſa tenebat.* Sed ſi accipiatur auerto ſicut auerſor

or,& auertor accipi ſolent,pro eo,quod eſt per indignationem auertendo contemno,ſicut Seruius fieri poſſe aſſerit,qui dicit auerto & auertor in vna ſignificatione declinari poſſe:dicitur recta locutio,& non figurata, qualis eſt illa apud Boëtium: *Heu, heu, quàm ſurdâ miſeros auertitur aure,&c.* Vnde eſt frequentatiuũ auerſor, quo frequentius vtimur.Ouid.in Faſtis, *Officioq́, leuem non auerſatus honorem Medicæ artes.*] Vnde Apollo apud Ouid.Metam.primo dicit: *Inuentum medicina meum eſt, opifexque per orbem dicor,& herbarum ſubiecta potentia nobis: Hei mihi quòd nullis amor eſt medicabilis herbis! Nec proſunt domino, quæ proſunt omnibus artes. Ite procul,&c.*] quia Romanis earum erat odioſa profeſſio. Vnde Æneid.4. *Magicas inuitam accingier artes. Quod nec credere dignum eſt*] Vnde de Phytoniſſa quæ Samuele excierat dubitant Theologi,an Samuelem reuera,an nequam ſpiritum in illum trãsfiguratum, quod Auguſtinus potius aſſerere videtur. *Animas reuocatis ab Orco*]i.ab inferno vrgente. Vnde Orcus quaſi vrgus, à quibuſdam dictus videtur.Sic in Bucol.

Has herbas,atq; hæc Ponto mihi lecta venena,
Ipſe dedit Mœris, naſcuntur plurima Ponto:
His ego ſæpe lupum fieri,& ſe condere ſyluis
Mœrim,ſæpe animas imis exire ſepulchris,
Atq; ſatas alio vidi traducere meſſes.

Vanis precibus]i.impiè:ſed, ex amentia amantium, Epicuro tamen dignum. *Soli vagum* non in ſolo, ſed ſolum vagantem. Soli autem ſibi videntur amantes, dum ſunt ſine amata.*Per Iuſtra*] per latibula, aut latebras.*Ignota*] ſcilicet hominibus,hoc eſt inuia.Æneid. 4. de Didone. *Semperq́ relicta,Sola ſibi,ſemper longam incomitata videtur Ire viam,& Tyrios deſerta quærere terra, Eumenidum veluti,&c.* Id autẽ tunc erat illi,& eſt nunc hinc, futuræ mortis indicium.

Talia iactantem,verbis conabar amicis, bragging boasting
Flectere,ſed vulnus nihil inſanabile curat.
Illum per campos nox intempeſta ſilentes,
Illum exorta dies inter dumeta videbat thicket of bushes & briers
Inſomnem ſemper,raro ſylueſtria poma

Car-

Carpentem, & potu contentum simplicis undæ.
Post longos gemitus, exhaustaq; lumina fletu
Assiduo, post lamenta & tenuissa frequenti
Pectora singultu, moriens finiuit amores.
Exanimum corpus tumuli sine honore relictum,
Nocturnæ absumpsere feræ, volucresq; diurnæ.
Fau. Heu funesta lues, fatalis machina passim
Corda venenatis penetrans humana sagittis,
Aequiparans hominem pecudi; quæ pocula Circe?
Quæ peiora vnquam potuit dare philtra Calypso?
Quæ styx? quis Phlegeton grauior? quæ maior Erynnis?
O stulti, quicunq; Deum dilexistis Amorem.
Num natura nocens Deus est? vbicunq; locorum
Sit Deus, est homini clemens, innoxius, æquus.
For. Heu miserande puer, tenera sublate iuuenta,
Quæ tibi nascenti luxerunt sydera? quæ tam
Noxia pars cæli est, vt te, nil tale merentem,
Læserit, & primis infortunârit ab annis?
Nec tamen omnino cœlum tibi defuit; omne
Carmen, & argutæ quicquid modulamur auenis,
Doctus eras: nisi te mors immatura tulisset,
Dignus eras hederis, dignus Parnasside lauro.
Nec melius cecinit pugnas, ac tristia bella,
Hordea & agrorum cultus, & pascua noster
Tityrus à magno tantum dilectus Alexi.
Namq; tibi præcox animi solertia, nobis
Cognita iampridem, magnam producere frugem
Cœperat, & specimen tulerat virtutis & artis
Non vulgare tuæ: poteras iam gloria dici
Ruris & ætatis decus indelebile nostræ.
Te Padus, & noster lugubri Mincius ore,
Cum Nymphis fleuêre suis, vt Thracius Hebrus
Orphea: te tristes onium fleuêre magistri,
Vt Daphnim luxisse ferunt, te pascua & agri
Vndique, & audita est totis querimonia campis
Spargite pastores tumulum redolentibus herbis,
Atq; sacerdotum cantus, ac thura quotannis

Dici-

Dicite & æternam requiem cantate poetæ.
Fauſt. *Tu tamen arua tenes patriæ melioris, & altum*
Incolis Eliſium, nos hic te flemus Amynta.
For. *Flendum hodie nobis fuerat, nam tristia nocte*
Neſcio quæ mœſtis cernebam inſomnia formis.
Sed iam veſper adeſt, & ſol ſe in nube recondens,
Dum cadit, agricolis vicinos nunciat imbreis:
Cogere, & ad caulas pecudes conuertere tempus.

Talia iactantem]Fortunati eſt in ſua perſona loquentis, & impietatem atq; amentiam Amyntæ damnantis. Æneï. 1. *Talia iactanti, &c. Verbis amicis*] id eſt, quæ amicos decent. Eſt enim amicus, a, um, adiectiuum. Vnde amicitior & amiciſſimus leguntur. *Conabar*] id vere quia ſine effectu conamur. *Sed nihil*]id eſt, nulla res. *Curat*] id eſt, purgat vulnus inſanabile. Nullum tamen eſt in moribus tale ante ſuprema fata. Aut *vulnus inſanabile nihil*]id eſt, nihili curat verba. *Inter dumeta*] vbi dumi & vepres creſcunt. *Inſomnem*) id eſt, nullum ſomnum admittentem, quod miſerè amantium eſt: Æneidos quarto: *At non infœlix animi Phœniſſa, nec vnquam ſoluitur in ſomnos, oculiſue aut pectore noctem Accipit. Silueſtria poma*) in ſyluis naſcentia. *Exhauſtaq; lumina*)id eſt, oculos exhauſtos. *Moriens finiuit amores*) Vnde & Comicus. *Hanc niſi mors mihi adimet nemo.* Dixit tamen Maro: *Curas non ipſa in morte relinquens. Sine honore tumuli*) id eſt, inſepultum. *Fatalis machina*) Alludit ad equum Troianum, de quo Maro. Æneidos ſecundo, *Scandit fatalis machina muros, Fatalis igitur machina*)id eſt, inſtrumentum ad exitum fatale ducens. *Aequiparans homnem pecudi.*)vnde fictæ ſunt transformationes, quas Circe in ſocios Vlyſſis exercuit. Pſalmiſta: *Homo quũ in honore eſſet, non intellexit*, &c. *Philtra*)id eſt, amatoria pocula ad amorem inducentia. Circe autem & Calypſo ex Odyſſea Homerica notiſſimæ ſunt, ad quas Vlyſſes appulſus dicitur, &c. De Circe quidem Solis filia ad principiũ 7. Æneï. plura videbes. Calypſo autem autore Heſiodo, Oceani & Tethyos, aut Homero iudice, Atlãtis filia, inſulã à ſe denominatã, in mari Ionio tenuit, ad quã Vlyſ. vt à Circe diſ-

ceſſerat,naufragus peruenit,& amatorio illectus,ſeptẽ annos permanſit,vixq; diuelli potuit. *Philtra* autem dicuntur,quia philos amator dicitur, pocula, aut carmina, aut alia ad amorem inducentia. *Quæ ſtyx*: infernalis palus à triſtitia dicta. *Phlegeton*]fluuius ab ardore denominatus. *Erynnis*]dicitur furia. *Num*] id eſt,nunquid,*natura nocens*] Phyſicè hoc dicit.Nam virtutes naturales, deos dicebant. Vnde Plinius lib.2.naturalis hiſt.*Fragilis & laborioſa mortalitas in parteis iſta digeſſit, fragilitatis ſuæ memor, vt portionibus quiſque coleret,quò maximè indigeret, &c.* Vim ergo amoris cupidinẽ genere maſculino, quia deum dicebant, *Quæ tibi naſcenti luxerunt ſydera*]iterum fatale putat.Vide vbi de fato loquuti ſumus.*Cœlum defuit*]id eſt,benigna influentia cœli.*Doctus erat*] Quemuis ergo ſui temporis doctum deflet ſequutus Maronem in Daphnide. *Mors immatura*]id eſt,ante maturitatem veniens. Id enim dicitur immaturum,quod nondum eſt maturum.*Præcox* autem quod ante tempus maturum, quaſi præcoctum & præcoquum. *Illud autem*(inquit Quintilianus)*præcox ingenium haud temerè ad frugem peruenit,quia præcoci ingenio præditi,aut citò moriuntur, aut ſtudia deſerunt. Dignus eras hederis*] quibus coronantur poetæ,eò quod ſunt in tutela liberi patris,qui eis coronatus ex India rediit.Horatius. *Me doctarũ hederæ præmia frontium dijs miſcent ſuperis.* Perſius: *Quorum imagines lambunt hederæ ſequaces.* Iuuenalis *Vt dignus venias hederis,& imagine macta.* Virgilius in Bucolicis: *Atque hanc ſine tempora circum, inter victrices hederam tibi ſerpere lauros.* Et iterum.*Hedera creſcentem ornate poetam. Dignus Parnaſſide lauro*]id eſt,in Parnaſſo monte Phocidis Bœotiam verſus Muſis & Apollini ſacro,naſcente. Eſt ergo Parnaſſus Patronymicũ à patria ſumptum. Sed hic pro nomine patrio ponitur,quaſi ſit Parnaſſica.*Nec melius cecinit pugnas*]vt in Æneid.*Et agrorum cultus*]vt in Geor. *Et paſcua*]id eſt, paſtores,vt in Bucolicis. Nam etiam paſcua in Geor. dicit, *Noſter*] id eſt, noſtras,hoc eſt,Mantuanus. *Tytirus*] id eſt, Virgilius, qui ſe per Tityrum in primo bucolico carmine ſignificauit.*a magno Alexi*]id eſt,Auguſto. *Præcox ſolertia*]

Philtra.

Maturum, Percox.

Hedera.

Parnaſſus.

Parnaſſis.

quia

quia ante barbam. *Et ſpeciem tuleras*]ſcilicet præ te,, aut *abſtuleras ſpecimen*] id eſt,ornamentum. *Non vulgare*]egregiũ. *Cum Nymphis fleuere*] Sic Maro de Daphnide in Daphnide. *Vt Thracius Hebrus*] ſcilicet fluuius. *Orphea*] ſcilicet, fleuit,vt quarto Georgicorum innuit poeta. *Vt Daphnim*] de quo in Bucolicis Virgilius latè. *Spargite paſtores*]Sic in Daphnide, *Spargite humum foliis, inducite fontibus vmbras Paſtores,mandat fieri ſibi talia Daphnis. Et tumulum facite*]Et hæc pro epicedio ſunt, quod canitur ante inhumationem. Sequentia, Epitaphij, quod poſt inhumationem canitur, vicem habent. *Tu tamen arua tenes*] Hoc quidem videtur minus quadrare ſuperioribus. Nam quum furor & amentia,atque impietas in ſuperos,& vilipenſio legum in Amynta fuerit, & ita mortuum, nec pœnituiſſe ſignificauerit,non videtur congruè dicere,*& altum incolis Eliſium*] id eſt, paradiſum:Sed purgari poteſt tùm quod paſtoribus hæc dicuntur, tum quod aſſerendo Elyſum incolere tacitè pœnitentiam egiſſe ſignificat. *Cernebam inſomnia*]Phantaſmata nocturna,quaſi futuræ lachrymationis prognoſtica,idq; ex ſuperſtitione ruſtica. *Vicinos nunciat imbres*]Georgicorum primo *Sol quoq; & exoriens,& quum ſe condet in undas,Signa dabit,ſolem certiſſima ſigna ſequentur,&c.* Sed illic de ortu dicit,quod hic de occaſu. Addit enim:

Ille vbi naſcentem maculis violauerit ortum,
Conditus in nubem,medióque refulſerit orbe,
Suſpecti tibi ſint imbres.

Cogere & ad caulas]id eſt,ouilia. Virgilius in Sileno: *Cogere donec oues ſtabulis,numerumq; referre Iuſſit. Tempus cogere*) pro cogendi,Græca loquutio,vt:

Et iam tempus,equũm fumantia ſoluere colla.

ECLOGA QVARTA DE NATURA Mulierum, inscripta Alphus.

Ioannis Murmelij Argumentum.

Amissum memorat caprum puerique furorem
Ianus, & ingenium notat hinc Alphus muliebre.

Alphus & Ianus.

Iane, caper (video) macer est tuus: esse solebat
Acer, & elatis in cœlum cornibus ire.
Nunc deiectus humi, flaccis piger auribus herbam
Olfacit, & summis attingit gramina labris.
Ianus. *Languet, & ex isto languore facetia surgit:*
Quæ, quoties memini, risum ciet: edita nondum est:
Edita quum fuerit, totus mirabitur orbis.
Alph. *Iane, soles narrare sales lepidissimè, & ore*
Suauiloquo, dic ergo, tuus cur langueat hircus.
Ianus. *Res non ficta, deus testis, sed facta recenter.*
At dulce id facinus non est narrabile gratis.
Quid pretij sperare licet, quæ dona reporto?
Alph. *Iane, vbi congessit nidos Philomena, docebo.*
Ianus. *Qui leuiter spondet, promisso eludit inani.*
Alph. *Qui non credit, inops fidei: sed pignore tutum*
Te faciam, duo tela mea deprome pharetra.

Iane, caper] Principium huius Eclogæ ex macie capri captat occasionē facetæ narrationis de pastore mercenario, qui captus amore puellæ, in foueam feris positam incidit: vbi inuentus & à vicinis rusticis extractus, furorē amoris non destituit, occasione cuius, graphicè mulierū ingenia describuntur. *Macer est, qui solebat esse acer, & elatis, &c.*] Vnde quod in Hecyra de hominibus dicitur, etiam quibusdam belluis competit: *Profecto hoc sic est, vt puto: omnibus nobis vt res dant sese, magni atque humiles sumus. Flaccis auribus*] id est, auriculis laxis, & pendentibus quia mollibus. *Herbam olfacit*] id morbi indicium est. *Risum ciet*] i. excitat, à Cieo secundæ coniugationis: est enim præsentis temporis. *Totus mirabitur orbis*] Rustica iactantia & garrulitate hoc dicit; nam si ex persona poetæ dicatur, verè illi dici

dici posset: *Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus.* Quid enim mirum, si rusticus imprudens in foueam cecidit? *Iane soles narrare sales*) i. non insulsos apologos. *Vbi congessit*) Latinius Maro: *Namque notaui ipse locum, aëriæ quo congessere palumbes.* Nam quæ ferre aut tendere ad locum significant vt conuenio, confluo, congero, aduerbium ad locum desiderant & non in loco: Potest tamen dici, Vbi congessit) id est, concinnauit & construxit, postquam allata fuit materies. *Qui leuiter spondet*) Prouerbiale est, nam fere vsu venit, vt qui cito promittũt, difficulter promissa exhibeant, & è conuerso. *Qui non credit*) Alio diuerbio ex arte Rhetorica respondet: *Qui non credit inops est fidei*, quia qualis quisque est, talem iudicat quemlibet: & ita, qui fidus non est, neminem fidum existimat. *Deprome*) i. exime. *Duo tela*) i. duo spicula, aut duas sagittas, quæ sunt pastoribus apta. Virgilius. *Cum Daphnidis arcum Fregisti & calamos.*

Ian. *Incipiam, nymphæ Parnassides, ora mouete,*
Et memorate mei dira infortunia capri,
Ac Philomenæos Alpho concedite nidos.
Conductus mercede puer, præfectus ouili,
Assiduè pascebat oueis, caprum atq; capellas.
Seruitium nobis pueri fuit vtile, donec
Virgine conspecta, quæ tùm huc veniebat aquatum.
Tabuit, ex illo vecors iam tempore factus,
Frigidius curare gregem, contemnere caulas
Cœpit, & exhausto subuertere cuncta cerebro:
Quum sopitus erat, poterat vigil esse videri.
Nugabatur enim quando vigilabat: inerti
Corporis officio, soluebat somnia mente.
Hunc ergo in saltu ludens per cornua caprum
Viminibus validis inter dumeta ligârat,
(Quarta dies hodie) tentans an vincula possit
Vincere ceruice, ac præduræ robore frontis.
Quæsitum interea nidos nemus omne pererrat.
Corda subit virgo, dilecta recogitat ora,
Ora, sinus: & quæ fari pudor omnia voluit.

Lux fugit interea, capri redit immemor, alta
Nocte recordatus surgit, pauiduſq; per vmbras
Dum graditur ruit in foueam, quæ fronde ſalignæ
Captandis obducta feris & ſtramine ſicco,
Inſtar erat putei fundo irremeabilis alto.
Eſt caper in vinclis, puer eſt in carcere, paſtor
Nullus oues curat: iam tertia luxerat hora:
Miror, oues refero ac numero: carumq; requirens,
Obſtupeo; puerum clamo, magalia luſtro.
Vera loquar: magicis ne fortè liquoribus vnctus,
Extimui, aſcenſo migraſſet in aëra capro:
Namque ſtriges tali fama eſt ope, nocte vagantes,
Ad quædam longinqua procul conuiuia ferri.
Attonitus tandem pecudes ad paſcua duco.
Dumq; nemus ſubeo meditans mecum, ecce per vmbras,
Ecce procul caper in dumis ſtrepit, atque reluctans
Cornibus aduerſis contra ſua vincula pugnat.

Incipiam) Sic Æneidos ſecundo, *Incipiam: Fracti bello*, &c. *Nymphæ Parnaſſides*) id eſt, muſæ Parnaſſũ frequentare ſolitæ. *Ora mouete*) Virg. *Pandite nunc Helicona deæ, cantuſq; mouete.* Sed quia præcipitur ab Hor. in arte: *Nec deus interſit, niſi dignus vindice nodus Inciderit:* Videtur quibuſdam non apta inuocatio, quia non debet deus inuocari aut induci difficultatem diſſoluere, niſi res tanta ſit, vt opibus humanis fieri, aut geri nequeat. Verùm poetæ aliquando ridiculè, aliquando iuxta æſtimationem inuocantis inuocationem faciunt: Vnde Iuuenal deſcripturus Rhombum, dicit Satyra quarta: *Incipe Calliope, licet hic conſidere, non eſt Cantandum, res vera agitur, narrate puellæ Pierides, proſit mihi vos dixiſſe puellas.* Hoc autem ridicule dixit: hic verò loquitur ruſticus, cui quam dicturus eſt, res ſummã difficultatem habere viſa eſt. Vnde prius dixit, *Totus mirabitur orbis. Philomeneos*) quos Philomena congeſſit. *Conductus*) ergo mercenarius. *Seruitium*] id eſt, famulatus. *Tabuit*) id eſt, lenta tabe exhauſtus eſt. *Vecors*) id eſt, praui, aut peruerſi cordis. *Frigidius*) id eſt, negligentiùs, ſicut in re diligẽti dicit per contrariũ. Maro: *Feruet opus. Exhauſto cerebro*-

ninia

nimia ſollicitudine effœto. *Quum ſopitus erat*] id eſt, ſomno obrutus, *poterat videri eſſe vigil. Nugabatur enim*] id eſt, ſecum inaniter loquebatur: Horatius: *Neſcio quid meditans nugarum.* Perſius: *Nugari ſolitos. Ludens*] id eſt, ad ludum, vt curam animi premeret. *In ſaltu*] in paſcuis vbi pecudes ſaliunt. *Tentans*] id eſt, periculum faciens. *Quæſitum pererrat*] id eſt, pererrando it quæſitum, non enim conſtruitur prius ſupinum ſiue motu, ſaltem latente. *Et quæ fari pudor*] ſcilicet *eſt*, id eſt, gremium, & intra gremium pudenda. *Fronde ſaligna*] id eſt, ſalicum foliis. *Obducta*] id eſt, obſtructa in ſuperficie. *Captandis feris*] id eſt, ad captandas feras. *Iam tertia luxerat hora*] ſcilicet poſterioris diei. *Refero*] Recenſeo; aut ſeparo. *Magalia*] id eſt, caſas, & tuguria. *Striges*] ſortilegæ, & magicis vtentes. *Ad quædam longinqua*] Id enim ſibi perſuadent dæmonibus illuſæ. *Ecce*] quaſi diceret, Præter ſpem.

Nugari.

Saligna.

Obducta.

Magalia

Terruit incautum ſubito feralis imago,
Et nil tale ratum, firmato pectore tandem,
Noſco animal, ſubienſq; rubos, ſeco vincula runca.
Serò domum rediens, video per paſcua longè
Turbam exultantem riſu iuueniliter alto.
Vt propè conſtitimus meq; agnouêre, ſalutant,
Et tuus, ecce, aiunt, puer hic, ô Iane luporum
Erutus è foueis, dum nocte perambulat agros,
Incidit in caſſes, & ſic inuentus vterque,
Et caper, & paſtor: caper hæc incommoda paſſus
Languet adhuc: puer imprudens, inſanior hirco eſt.
Virgo ſuperbiuit mox, vt ſe audiuit amari,
Et pueri ſimulans curam ignorare, pudorem
Fingit, vt ad formam faciat pudor, ora ſinumq;
Ornat, & in terram verſis incedit ocellis,
Callida vulpina rem ſimplicitate gubernat.
Hæc ſtudia, hi caſſes, hæc ſunt mulieribus arma.
Ille ſua ſperans Galathea aliquando potiri,
Contempta mercede, ſuos ſectatur amores.
Propterea plauſtro, ſtiua, bobuſq; relictis,
Ad paſtoris opus redeo, ſubiecta furori

Ista iuuentutis leuitas, rura omnia vexat.

Fera. *Terruit incautum*) Rem prosequitur. *Feralis*) id est, terribilis vt fera, id est, mors. Nam si dicatur *imago feralis*) id est, ipsius feræ, non videtur ratio carminis stare: nam *fera* primam corripit. *feralis* producit. Æneidos quarta: *Solâque culminibus ferali carmine bubo. Incautum & nil tale ratum Firmato pectore tandem, nosco animal*) scilicet vbi propius accesserat. Seco. *Seco*) id est, abrumpo vincula quibus in vepribus alligatus erat. *Incidit in casses*) in foueam, in laqueos. Ouidius. *Incidit in casses præda petita meos. Virgo superbiuit*) Principium principalis narrationis, *Et pueri simulans curam ignorare*) Non simulans curam, sed dissimulans se simulare ignorare curam, sc. amorum. Nam simulamus, id quod non est, esse: dissimulamus, id quod est, non esse. *Pudorem fingit*) id est, simulat, & fallaciter præ se fert. Dissimulare. *Ora sinumque*) in quibus est muliebris species. *In terram versis*) id enim pudicas decet. Vnde Æneid. primo. *Tum breuiter Dido vultum demissa profatur. Hæc sunt mulieribus arma*) Mulieribus natura ante penultimã corripit, sed necessitate producit. Lucanus: *Si qua Deûm soboles, si qua est mulieris origo. Sua Galathæa*) puella lactea, sed rustica. Galathæa. Vnde Maro, *Namq; (fatebor enim) dum me Galathæa tenebat, Nec spes libertatis erat, nec cura pecuii. Contempta mercede*) sc. quam à Iano acceperat. Leuitas. *Illa*) sc. vilis. *Leuitas*) id est, inconstantia propter amores & leues mores.

Alph. Quod nequit ingenium casus facit: ô stupor, ô sors
Ingeniosa, ô res risu celebranda bimestri.
Iane, vides seruanda tibi Philomena laborat.
Sed quod tam vafro memoras de virginis astu,
Rettulit in mentem, quæ psallere sæpe solebat
Carmina fœmineis olim de fraudibus Vmber.

Ianus. Dic Vmbri, dic si quid habes, meditare parumper
Et verba & numeros, Vmbri est memorabile carmen.

Alph. Est vt ais, sed non gratis memorabile carmen.
Quas referes grates, & quid mercedis habebo?

Ianus. ceipe, promissis absoluo, & spicula reddo.

Alph. Dum vado ad ventrem post hæc carecta leuandum,

Iane,

Jane, meum tu coge pecus, ne vitibus obſit.
Ianus. *O aries, aries, qui tortis cornibus atrum*
Dæmona præſentas, ſemper vineta ſubintras,
Non ſapies, donec foſſa tibi lumina fronte
Eruero: Non ſunt porrecta in iugera centum
Paſcua ſat, niſi Pampineos populeris & agros?

Quod nequit ingenium, caſus facit) interloquitur Alphus, ne vnius ſermo faſtidio ſit. Senſus autem eſt: multa quæ per ingenium excogitare nequeas, caſu in mentem veniunt. *Riſu bimeſtri*) id eſt, duos menſes durante. *Tibi Philomena laborat*) id eſt, nidificat. Vnde Maro. *Sic vos, non vobis, nidificatis aues. Fœmineis de fraudibus Vmber*) homo ex Vmbria. Sunt qui Antonium Campanum intelligant. *Dic Vmbri*) Ordo eſt, *Dic, dic inquam, ſi quid habes Vmbri*) id eſt, de Vmbro aut de carminibus eius. Virg. *Quin age, ſi quid habes, in me mora non erit vlla*, & iterum: *Si quos aut Phillidis ignes, aut Alconis habes laudes aut iurgia Codri. Meditare*) exerce, experire. Virgil. *Sylueſtrem tenui muſam meditaris auena. Et verba & numeros*) Idē, *Numeros memini, ſi verba tenerē. Non gratis*) i. non ſine mercede. *Promiſſis*) ſcilicet Palumbinis pullis. *Et ſpicula*) id eſt ſagittas. *Dum vado ad ventrem*) Hoc profecto nimis ruſticè, tametſi ruſtico congruit facit tamē poeta ad exprimendum morem ruſticum. *Tu coge*) id eſt, compelle in vnum ne diuagetur. Virgil. *Titire coge pecus, Ne vitibus obſit*) depaſcendo pampinos, aut vuas decutiendo. *O Aries, aries*) Alloquutio ruſtica ad pecus. Sic Maro ad arbores: *Et vos ô lauri carpam: & te proxima myrte, Sic poſitæ quoniam ſuaues miſcetis odores.* Non abijcitur autem, nec corripitur, ô, quia vox monoſyllaba in principio carminis poſita. *Atrum Dæmona*) id eſt, ſpiritum malè callidum qui quum pingi verè non poteſt, cornutus tamen pingitur. *Non ſapies*) id eſt, non eris ſapiens & fugitans malorū, *donec ego eruero tibi lumina*) id eſt, oculos, & hac fronte *foſſa*) id eſt, perforata & excauata euulſis oculis. *Populeris*) id eſt, deprædaris, ſpolies *Et*] id eſt, etiam *Agros Pampineos*] id eſt, vineas, in quibus vites ſunt, quarum frondes pampinos vocamus. Dicitur etiam *populare*. Virg. in Æneid. *primo Non nos aut Lybicos ferro populare penates Venimus*, &c.

Alph. *Iane recordatus, redeo, sed plurima forsan*
Nondum nota tibi referam, cognouerat Vmber
Omnia, quæ fas est homini perdiscere: cœlos,
Sydera, tellurem, ventos, mare, flumina, fontes,
Viderat & Rodopen, atq; alta Ceraunia & Ossam,
Gallica regna, Ararim, Rhodanum, Tiberimq; Padumq;
Attica Romanis referebat carmina verbis,
Ore vtroq; potens, & lingua primus vtraque.
Hunc vnum nobis inuidit Græcia, & ipsi
Arcades, & Thracum saltus, & Thessala Tempe.
Si quid erit quod fortè velis tibi notius esse,
Candidus illius semper documenta secutus,
Non procul hinc: hæc ille tenet, nos ille docebit.
Sed iam septiformem flatu experiamur auenam.
Ante tamen Nymphæ, precor, vt Libethrides adsint.
Præsertim quæ plus meminisse Polymnia fertur.

Iane, &c. Purgata aluo redit ad narrationem. *Viderat*] Hæc periphrasi videtur Gregorium Tifernatem dicere, qui ea tempestate vixerat. Nam ἐγρηγορέω significat vigilo: Vigilare est multa videre. *Viderat ergo Rodopen*] id est, Thraciam, vbi Rhodope mons est: *atque alta Ceraunia*) montes Epiri à fulminibus dictos, *Et Ossam*] montem Thessaliæ, *Ararim*) qui à Lugdunensibus nunc *Sogona* dicitur. Vterque autem, tam Arar seu Araris, quam Rhodanus, Lugdunum confluit, ad cuius confluentem erat olim illa ara de qua Iuuenalis. *Aut Lugdunensem Rhetor dicturus ad aram. Tiberim*) fluuium Hetruriæ, qui Romam perfluit. *Padum*) fluuiorum regem in Italia, in mare Adriaticum ex Alpibus inferioribus incidentem. Vnde Homerus Eridanum, qui & Padus dicitur, ex inferis ad superos tendere dicit. *Attica*) id est, Græca, & potissimũ Attica, quia Attica lingua è quinque Græcorũ linguis cultissima est. *Romanis*) id est, Latinis verbis: nam aliter ea non intellexisset rusticus. *Ore vtroque*) & Græco sermone & latino. *Et primus*) id est, peritissimus vtraque lingua. *Hunc vnum nobis inuidit Græcia*) id est, inuidè nobis esse conspexit: quum similem non haberet, quod in vita Antonij Campani etiam de Turcis commemorant:

morant: verùm hic Tifernatem intelligam, *& ipſi Arcades*) *ipſi* emphaſim habet, quaſi dicat peritiſſimi muſici, *& cantare pares & reſpondere parati, & Thracũ ſaltus*] vbi Orpheus, Amphion, alijq; complures verſati ſunt vates. *Et Tempe*] id eſt, amœniſſima loca Theſſaliæ, quibus etiam muſicus chorus verſatus eſt. *Candidus illius, &c.* Per Candidũ credo poetã intelligi, cuius exterior veſtis, vt Carmelitis cæteris, & mens ferè candida eſt: *hæc*] id eſt, documenta Vmbri: *Sed iam ſeptiforem*: id eſt, ſeptem foramina habentem. Virg. *Eſt mihi diſparibus ſeptem compacta cicutis Fiſtula. Libethrides nymphæ*] id eſt, Muſæ, aut Libethrum locum quendam in Thracia aut Libethrum fontem in Magneſia regione Theſſaliæ adiuncta incolẽtes: Maro, *Nymphæ noſter amor Libethrides, &c. præſertim quæ plus*) ſubaudi, cæteris, alioqui dixiſſet, *plurima Polymnia*, πολυ, id eſt, multum: μνήμη, i, memoria, vt à memoria dicatur, cuius filiæ Muſæ ſunt: aut, πολυμνία multarum laudum. Horatius: Nec Polyhymnia Lesboum refugit tendere barbiton.

Fœmineum ſeruile genus, crudele, ſuperbum,
Lege, modo, ratione caret: confinia recti
Negligit, extremis gaudet, facit omnia voto
Præcipiti, vel lenta iacet, vel concita currit
Fœmina: ſemper hyems, atque intractabile frigus,
Aut canis ardentes contriſtat ſidere terras;
Temperiem nunquam, nunquam mediocria curat,
Vel te ardenter amat, vel te capitaliter odit.
Si grauis eſt, mœret toruo nimis hernica vultu.
Si ſtudeat comis fieri, grauitate remiſſa
Fit leuis: erumpit blando laſciuia riſu,
Et lepor in molli radiat meretricius ore.
Flet, ridet, ſapit, inſanit, formidat, & audet,
Vult, non vult. ſecumq; ſibi contraria pugnat,
Mobilis, inconſtans, vaga, garrula, vana, bilinguis,
Imperioſa, minax, indignabunda, cruenta,
Improba, auara, rapax, querula, inuida, credula, mẽdax
Impatiens, oneroſa, hibax, temeraria, mordax,
Ambitioſa, leuis, maga, lena, ſuperſtitioſa.

Deſidioſa

Deſidioſa, vorax, ganeæ ſtudioſa, palatum
Docta, ſalax, petulans, & dedita molliciei,
Dedita blanditijs, curandæ dedita formæ,
Iræ, odijq; tenax, in idonea tempora differt
Vlciſcendi animos, inſida, ingrata, maligna,
Impetuoſa, audax, fera, litigioſa, rebellis.
Exprobat, excuſat tragica ſua crimina voce.
Murmurat, accendit rixas, nil fœdera pendit.
Ridet amicitias, curat ſua commoda tantum.
Ludit, adulatur, defert, ſale mordet amaro.
Seminat in vulgus nugas, auditaq; lingua
Auget, & ex humili tumulo producit Olympum.
Diſſimulat, ſimulat doctiſſima fingere cauſas,
Ordiriq; dolos, fraudiq; accommodat ora,
Ora omneis facili caſus imitantia motu.

Fœmineum ſeruile genus] Multa in muliebrem ſexum ſuper cilioſe dicuntur, quæ omnia in malas dici poſſunt: ſed rariſſimæ ſunt bonæ ſecundùm Lucilium, qui dicit: *Heu facul eſt homini, inuentu bona fœmina nuſquam:* vbi facul; pro facilè antique dixit. Et Suſarion Megarenſis antiquæ comediæ princeps. *Audite populus, Suſarion hæc dicit filius Phillini Megarenſis tripodiſcius. Malum ſunt mulieres. Sed tamen, O populares, non adeſt inuenire domum ſine malo.* Multa tamen etiam in ſanctis literis in bonarũ cõmendationem dicuntur. *Sed mulierem fortem quis inueniet? Modo*] i. moderatione, de qua Horatius 1. ſer. *Eſt modus in rebus, ſunt certi denique fines, Quos vltra citraque nequit conſiſtere rectum. Extremis gaudet*] quæ ambo mala ſunt, quia vni virtuti duo vitia opponuntur, alterum per abundantiam, alterum per defectũ peccans, *Aut canis*] id eſt, canicula, *aut Syrius. Odi*] præteritæ eſt vocis, & ita producitur, nec reperies apud idoneos odio niſi ſemel in Cicerone odias. *Nimis hernica*] id eſt, aſpera, vt Hernici montes in Italia aſperrimi. *Grauitate remiſſa, fit leuis*] quia dũ vitant ſtulti vitia, in cõtraria currũt. *Ducit enim in vitiũ, vitij fuga ſi caret arte. Lepor meretricius*] i. ſuauiloquium, & blanditiæ meretricibus dignæ. *Sibi contraria*] id eſt, inconſtans, vnde addit

addit: *Mobilis inconſtans*] Æneid. 4. *varium, & mutabile ſemper Fœmina. Imperioſa*] i. affectatrix imperij. *Indignabunda*] faſtidiens frequenter. *Cruenta*] cruoris & ſanguinis appetens, & maximè vt Iuuenalis docet, vindictæ. *Improba*] id eſt, improbanda. *Auara*] quia rapax, ſed tamen inutiliter expendit. Iuuenal. *prodiga non ſentit pereuntem fœmina cenſum. Ac velut exhauſta rediuiuus pullulat arca Nummus, & è pleno ſemper tollatur acerue, Non vnquam reputat quanti ſibi gaudia conſtent. Rapax*] ergo vt expendat. *Querula*] quia vt dicit Iuuenal. *Aut odit pueros aut ficta pellice plorat.* *Maga*] i. ſortilega, magicæ arti intendens, vt Iuuenalis docet. *Hic magicos affert cantus, hic Theſſala vendit Philtra quibus valeant mentem vexare mariti.* Maga. *Lena*] etiam filiarũ venditrix. Iuuen. *Scilicet exſpectas vt tradat mater honeſtos, Aut alios mores quam quos habet, vtile, porrò Filiolam turpi vetulæ producere turpem.* Lena. *Superſtitioſa*) quod idem Iuuenalis ſexto docet, vt cætera ferè quæ hic habentur. *Ganeæ*) ſic & alij Chriſtiani poetæ, ſed ganeo primam producit. Satyricus. *Occultas ganeo pultes. palatum docta*) i. delicata. *Salax*] id eſt, luxurioſa. *Tragica voce*) i. quali vtuntur tragici dum infortunia regum lamentantur. *Ligitioſa*) quia nulla ferè cauſa eſt, in qua non fœmina litem mouerit. *Nil*) i. nihili pendet fœdera. *Ludit*) i. illudit. Adulatur: *defert*) i. clam diffamat, & crimen occultum pandit. *Sale amaro*) id eſt, callida reprehenſione. *Seminat*) i. diſpergit in vulgus. *Nugas.*) id eſt, res friuolas. *Ex humili tumulo producit Olympum*) id eſt, nil ſibi non promittit poſſe efficere. *Ora omnes*) Ordo: Accommodat, inquam, ora imitantia facili motu *omnes caſus*) id eſt, euenta omnia, hoc eſt, ſcit ſe accommodare rebus, & ridere cum ridentibus, & flere cum flentibus, imo interdum vtrumq; ſimul.

Ganea. Salax.

Non potes inſidias euadere, non potes aſtum
Vincere, tantæ artes, ſolertia tanta nocendi.
Et quanquam videas oculis præſentibus, audet
Excuſare nefas: potis eſt eludere ſenſus
Sedulitate animi: nihil eſt, quod credere poſſis,
Et nihil eſt quod non ſi vult, te credere cogat:

Hic

His facient exempla fidem. Quæ crimina non sunt
Fœminea tentata manu? Dedit hostibus arcem,
Decepta ornatu brachî Tarpeia sinistri.
Sæuit in natos manibus Medea cruentis,
Tindaris Aegeas ornauit nauibus undas.
Scylla hostem sequitur, patri furata capillum.
Fratrem Biblis amat, subicit se Myrrha parenti:
Concubitu nati longæua Semiramis ardet.
Causa necis nati coniux fuit Amphiarao.
Occidere viros nocturnis Belides armis.
Orphea membratim Cicones secuêre poetam.
Cognita luxuriæ petulantia Pasiphaeiæ.
Phædra pudicitiam contra crudeliter ausa est.
Decepit Iudæa virum Rebecca: suamq;
Progeniem velans hircino guttura tergo.
Porrigit Alcidæ coniux fatale venenum.
Decipit Hippodame patrem, Lauinia Troes
Implicat ancipiti bello, Bryseis Achillem
Depulit è castris, demens Chryseide factus
Fulminat Atrides & sentit Apollinis iras.
Eua genus nostrum fœlicibus expulit aruis.

Non potes] Eandem rem prosequitur. *Astum*] id est astutiã *Nihil est quod credere possis,*] quia & quanquam videas oculis, &c. Iuuenalis: *nihil est audacius illis Deprehensis, iram atq; animos a crimine sumunt. Quæ crimina nõ sunt Fœminea tentata manu*] Quasi dicat, nulla non sunt, & ita omnia sunt. *Tarpeia virgo*] vt armillas, quas in brachijs hostium vidit, haberet, tradidit illis arcem Capitolinam: Vnde armis brachiorum obruta interijt. Dicitur autem hic *brachî* pro *brachij*: quia aliter versus non staret. *Sæuit in natos*) Virg. *Sæuus amor docuit natorum sanguine matrem Commaculare manus:* nam Medea ab Iasone spreta omnes communes liberos præter Thessalum trucidauit. *Tyndaris*] id est, Helena Tyndari (vt putabatur) filia, à Paride rapta, aut ipsum secuta, mille carinis à Græcis repetita est. *Scylla*] Nisi Megarensiũ regis filia, abscisso purpureo capillo, quem pater sacratum habuit, ad Minoa hostem pertulit: *Biblis*] vt

uidO.

uid Metam. 9. docet, exardet amore Cauni fratris, à quo ſpreta, in fontem ſui nominis conuerſa eſt. *Subicit ſe Myrrha parenti*] ſcilicet Cinaræ: de quo lib. 10. Metam. quæ etiam in Myrrham arborem illic conuerſa dicitur. Eſt autem in verbo ſubicit, ſyncope. Nam ſi (vt debet) *ſubycit* ſcriberetur, eſſet poſitio breuis. Fecerunt tamen id alij quoque. *Simiramis*] regina Babyloniæ, & regni Aſſyriorum moderatrix, exarſit amore Nini filii, quem diu ſimulauerat, vt Iuſt. docet lib. 1. *Cauſa necis vati coniux fuit*] id eſt, Eryphile. De qua in Thebaide Statii multa leguntur. *Belides*) Beli neptes, filiæ Danai fratris Ægypti regis, quæ quinquaginta nupſerunt totidem patruelibus, id eſt, patrui Ægypti filiis, coactæ ab eo: ſed à patre, qui ab oraculo habuit ſibi cauendum à tali genero, perſuaſæ, prima nocte omnes maritos ſuos interfecerunt præter Hypermneſtram, quæ Lino pepercit, à quo Danaus obtruncatus. *Cicones*] Mulieres Thraciæ, vt auctor eſt Virgil. in fine Georg. *Paſiphae*] vxor Minois regis Cretenſium, amore tauri incenſa, ſe in ligneam vaccam à Dædalo effictam includi fecit, ſic cum tauro concumbens, & poſtea cum Mino, Minotaurum genuit. Ordo eſt: petulantia luxuriæ *Paſiphaeiæ*] id eſt, ipſius Paſiphaes, ſilicet eſt cognita. *Phædra*] Paſiphaes & Minois filia, Hippolytum priuignum, cui deſponſata, ſed non tradita à Theſeo fuerat, interpellauit de ſtupro. at cum ille renueret, ne patri iniurius ſit, detulit apud patrē quaſi ille interpellaſſet ipſam, vnde credulus pater, à Neptuno ſiue à patre Ægeo impetrat vt à Phocis marinis belluis, equi Hippolyti in furorem verſi, ipſum diſſoluerent: vnde Hippolytus ab hippos, quod eſt, equus & equa, *lyo*] id eſt, diſſoluo dictus præſagio quedam videtur, nam ab Hippolyte matre id nomen prius habere potuit. *Decepit Iudæa Rebecca virum*] ſcilicet Iſaac, cuius oculi caligauerunt. *Suamq́; progeniem*] id eſt, filium chariorem Iacob. *Velans hircino tergo*] id eſt, pellibus hircorum aut caprorum, vt piloſus perciperetur, vt erat Eſau. *Coniux*] ſcilicet Deianira. *Fatale venenum*] id eſt, tunicam ſanguine venenato Neſſi intinctā dedit. *Acidæ*] id eſt, Herculi Alcæi nepoti putatiuo: nam

eicones

Hippos Lyo.

rebecca

Deianira.

Alcides.

Amphi-

Amphitryonides dicitur, cùm Iouis sit filius. *Hippodamia*] Oenomai Helidis & Pisæ regis filia, parem decepit, quia Pelopi in patris perniciem nupsit; Erat enim in fatis tunc patrem decessurum, quando illa nuberet: nupsit autem superata in cutuli certamine, dolo tamẽ Myrtili aurigæ. Dicitur etiam Hippodamia, quasi equorũ domitrix. *Lauinia*] filia Latini, Turno desponsata à matre Amata, & Æneæ per oracula & patris assensũ. Troianis multis exitij causa fuit. *Bryseis*] quæ Achilli sorte obuenerat, quum abducta Chryseide quæ Agamemnoni obuenerat, hanc Agamemnon quũ vi abstuliſſet, effecit vt Achilles iratus armis abstineret, multos Græcorũ interimi sineret, donec Patrocli amici necem vlcisci vellet. *Atrides*] id est, Atrei filius saltem putatiuus Agamemnõ. *Fulminat*] id est, ira & amore æstuat. *Factus demens Chryseide*] i. per amorem Chryseidis, filiæ Chryſei sacerdotis Apollonis, qui cùm infulatus in exercitum Græcorum filiam expetitum veniſſet, nec obtinuiſſet, sæua pestilentia ab Apolline impetrata tandẽ eam abduxit. *Sentit ergo iras Apollinis*] id est, pestem qua totus exercitus mulctabatur. *Fœlicibus aruis*] paradiso.

Credite pastores, per rustica numina iuro,
Pascua si gregibus vestris innoxia vultis,
Si vobis ouium cura est, si deniq; vobis
Grata quies, pax, vita, leues probibete puellas,
Pellanturq; procul vestris ab ouilibus omnes,
Thestylis, & Phillis, Galathæa, Neæra, Lycoris.
Dicite, quæ tristem mulier descendit ad orcum,
Et rediit? potuit si non malè sana fuisset
Euridice reuehi, per quas descenderat vmbras:
Rapta sequi renuit fessam Proserpina matrem.
At pius Æneas rediit, remeauit & Orpheus,
Maximus Alcides, & Theseus, & duo fratres,
Vnus equis, alter pugnis bonus atque palæstra.
Et noster Deus, vnde salus, & vita resurgit.
Hæc sunt, pastores, hæc sunt mysteria nobis
Aduertenda: animi fugiunt obscœna viriles,
Fœmineas loca delectant infamia mentes.

Vt ſemel in ſcopulos vento contortus, & vnda
Nauta, ſcit incautis monſtrare pericula nautis:
Sic ſenior longo factus prudentior vſu,
Præteritos meminit caſus, aperitq; futuri
Temporis euentus, vitæque pericula monſtrat.
Si fugiunt aquilam fulicæ, ſi retia cerui,
Si agna lupum, ſi damna canem, muliebria cur non
Blandimenta fugis, tantum tibi noxia paſtor?

Credite Paſtores] Conuertit ſermonem ad paſtores, quorũ docendi gratia hæc de fœminis dixit: *Per ruſtica numina*] id antique, niſi ad Deũ & ſanctos, quibus arua cuſtodiæ ſunt, referamus. *Theſtylis, &c.*] Harũ enim meminit Virgilius in Bucol. dicens, *Theſtylis & rapido feſſis meſſoribus æſtu, Allia ſerpillumq; herbas contundit olentes.* Et iterum, *Iampridem à me illos abducere Theſtylis orat.* Item: *Phillida mitte mihi, meus eſt natalis Iola:* &, *Phillida amo ante alias, nam me diſcedere fleuit:* Item: *Malo me Galathea petit laſciua puella.* Et: *Huc ades ô Galathea, &c.* Itẽ: *Ille Neærã dum fouet.* Itẽ *Tua cura Lycoris, perq; niues illũ, perq; horrida caſtra ſecuta eſt. Dicite*] ingenioſa excogitatio. *Rapta*] Raptæ leguntur mulieres ab inferis, & verè raptæ, ſed nõ rediſſe. *Euridice*] Orphei cõiux, cùm eam Ariſtæus paſtor inſequeretur, à ſerpẽte, qui in herbis delituit extincta, ab Orpheo citharæ beneficio redempta ab inferis fuit, ea lege, vt ea nõ reſpiceret, quod tamen fecit, vnde reuerti coacta eſt; quod quarto Georgicõn, ad finẽ graphicè deſcribitur, & à Boetio nõ ſegniter. *Proſerpina* Cereris filia, à Plutone ſurrepta, & à Cerere matre inuẽta. *redempta fuiſſet*] ſi nihil apud inferos guſtaſſet, ſed granũ pomi guſtauit, vt non rediret. Vnde Geor. 1. *Nec repetita ſequi curat Proſerpina matrem. At pius Æneas rediit*] poſtquam illic duce Sibilla patris videndi gratia deſcendiſſet, vt 6. Æneid. latè dicitur: *Remeauit & Orpheus*] relicta tamen coniuge. *Maximus alcides*] i. Hercules, vt Pirithoũ redimeret. Virgilius: *quid Theſea magnum? quid memorem Alcidem? Et duo fratres, vnus equis*) ſc. Caſtor. tamen Virg. ponens nomẽ pro nomine. dixit *Domitus Pollucis habenis. Alter pugnis*] ſcil. Pollux. Fratres gemini in cœlum

translati, vbi Geminos constituũt: signũ tam latum vt dum alterũ occidat, alterum oriri incipiat, vnde fabulæ locus est, vt alter mortalis, quippe à Tyndaro genitus, alter immortalis, ab Ioue satus dicatur; sed mutua charitate ita deuincti, vt immortalitatem communicarent, vt altero moriente, alter reuiuiscat; vnde sexto Æneidos: *Si fratrem Pollux alterna morte redemit, Itque reditq; viam toties.* Melius autem legitur *alter* quã *alius*: quia *alter* de duobus, *alius* de pluribus dicitur. *Et noster Deus*) dominꝰ noster Iesus Christus, qui descẽdit ad inferna, & tertia die resurrexit à mortuis. *Aduertenda*) considerãda. *Animi viriles fugiunt obscœna*) naturaliter quidem vsq; adeò, vt qui non fugiũt effœminati dicantur, aut muliebres. Vnde est illud Ennij apud Ciceronem in 1. de officijs. *Vos etenim iuuenes animos geritis muliebres. Illaq; virgo viri. Fœmineas loca delectant infamia mentes*) id quidem de turpibus verum est. *Senior*) Vult sibi in ea re experto fidem adhiberi, sicut nautis veteranis de periculis marinis creditus. *Fulicæ*) aues sunt marinæ. Docet autem belluas prudentiores esse in fugiendis nociuis, ac insidiosis, quàm nos sumus.

Alter. Alius. Fulicæ.

Est in eis pietas crocodili, astutia hyenæ:
Cùm flet, & appellat te blandiùs, insidiatur.
Fœmineos pastor fugito (sunt retia) vultus,
Non animis, non virtuti, non viribus vllis
Fidito, non clypeo cuius munimine Perseus
Vidit saxificæ colubros impunè Medusæ.
Monstra peremerunt multi, domuêre gigantes,
Euertêre vrbes, legem imposuere marinis
Fluctibus, impetui fluuiorum, & montibus asperis.
Sacra coronarunt multos certamina, sed qui
Cuncta subegerunt, sunt à muliere subacti.
Rex qui pastor erat, funda, spolioq; leonis
Inclitus, & natus qui templa Sionia fecit,
Primus & excellens inuicto robore Sampson,
Fœmineum subiêre iugum: minus officit ignis,
Saxa minus, romphæa minus, minus hasto, minus mors.
Nec formæ contenta suæ splendore, decorum

Auget

Auget mille modis mulier, frontem ligat auro,
Purpurat arte genas, & collocat arte capillos.
Arte regit gressus & lumina temperat arte.
Currit, vt in latebras ludens perducat amantem:
Vult dare, sed cupiens simplex & honesta videri,
Denegat, & pugnat, sed vult super omnia vinci.
Fœmina cæciaco (res mira) simillima vento est,
Qui trahit, expellens mendaci nubila flatu.

Est in eis pietas crocodili] Crocodilus, est animal terrestre, & aquatile, crescit ex minimo ad decem, & septem, & amplius cubitos: quibusdam Ægyptiorum crocodili sacrosancti sunt, quibusdam non sunt, sed veluti hostes exagitantur. Vnde Iuuen. *Crocodilon adorat Pars hæc.* Est autem bellua hæc quæ oua parit instar anserinorum, contra fugaces terribilis, contra insequentes autem fugax, habetes oculos habet in aqua, extra aquam acerrimi visus est; conspecto homine emittit lachrymas, mox appropinquantem denorat, vnde factum est prouerbium: *Lachrymæ Crocodili*, de his qui sub specie pietatis homines fallunt. Graphicè ergo dicit: ***Est in eis pietas crocodili. Hyæna***] autem animal est in Africa præcipuè nascens, vtramq; ei naturam esse nonnulli existimant, & alternis annis marem, alternis fœminã fieri. Hoc Aristoteles negat. Collum ei & iuba continuatæ spinæ porrigitur, flectique nisi circumactu totius corporis non potest. Humanum sermonem inter pastorum stabula assimulare dicitur, nomenque alicuius discere quem foras euocatum dilaceret, vomitionem etiam hominis imitari ad solicitandos canes, quos inuadit. Solet prætereà id animal sepulchra eruere, vt corpora inquirat: Hæc Sipõtinus; ob quæ rectè dicitur, *astutia Hyænæ. Fidito*] id est, confidito. *Non clypeo*) scilicet christallino ipsius Palladis, cuius numine protectus Perseus Medusam interemit, è cuius sanguine natus fingitur Pegasus equus alatus. Erat autem Medusa vna trium Gorgonum, quæ vnum habuisse oculũ quo vicissim vterentur, dicuntur: hoc est, vnionem seu margaritam: erat autem pulcherrima vnde se inspicientes, in stuporem traxit, & ita in saxa vertere dicta est:

Crocodilus.

Hyæna.

Fidito.

Medusa

Hanc enim visam Neptunus ardens amore, in templũ vsque Palladis insequut⁹, illic oppressit; vnde irata dea, ipsius capillos, quibus Neptuno placuerat, in angues mutauit, deditq; vt omnes eã inspicientes in lapides verterentur. Perseus autem dicitur Danaës Acrisij regis Argiuorum filiæ, ab Ioue oppressæ, filius. *Monstra peremerunt multi*] vt Hercules, Theseus, Peuseus. *Domuêre gigantes*] vt dij in bello giganteo, & Hercules Antæum in Lybia, & Gerionem in Hispania, Cacum in Italia, & alios alibi. *Euertêre vrbes*] vt Scipio Carthaginem in Africa, & Numantiam in Hispania, Græci Troiam, & alij alias. *Legem imposuere marinis fluctibus*) vt Cæsar, & August⁹ Lucrino lacui. Xerxes, qui pontem super mare extruxit, & cùm dirutum videret, flagellis cædi iussiit. *Et montibus aspris*] vt idem Xerxes, qui Athon montem æquauit solo, & pro parte nauigabilem fecit. Iuuen. *Velificatus Athos.* Dicitur autem aspris, per syncopen pro asperis. *Sed qui cuncta subegerunt*] Iuuenal. 6. *Nunc patimur longæ pacis mala, sæuior armis Luxuria incubuit victumq; vlciscitur orbem. Rex qui pastor erat*] Dauid, funda qui Goliath strauit. *Spolioq; leonis*] quem se adhuc pastorem interêmisse dicit, *Inclytus & natus*] id est, fili⁹ eius Solomon, *qui templa Sionia*) id est, Hierosolymitana. Nam Siõ principalis pars Hierosolymæ est. De his in libris Regum & de Sampsone lib. Iud. dicitur. *Rompbea*] framea, qua Angelus à Paradiso terruit Adam & Euam. Plebeij ac triuiales sunt versiculi: Adam, Sampson, Loth, Dauidem Solomonem, fœmina decepit: Quis modo tutus erit? *Frontem ligat auro*] quod crinale vocant, aut reticulo aureo, seu aurato. *Purpurat*) id est, purpureas facit: hoc est, rubicundas. *Arte* scilicet fucatoria. *Lumina*) id est, oculos. *Currit, vt in latebras ludens perducat amantem.* Vnde poeta. *Malo me Galathea petit lasciua puella. Et fugit ad salices, & se cupit ante videri.* Aut ad eam respicit, de qua Prou. 7. mitum in modum graphicè loquitur Solomõ. omitto verba, quia in manibus sunt. *Vult dare*) scil. stuprum & copiam sui: *sed vult super omnia vinci*, vt vim sibi illatã dicat. *Cæciaco vento*) Cæcias enim trahit ad se nubes, quas alii venti propellunt.

Quis-

Quiſquis es,(expertus moneo)tentare recuſa
Dum licet,hæc fragilis quot habet faſtidia ſexus.
Immundum natura animal,ſed quæritur arte
Mundities,id luce opus eſt,ea ſomnia nocte.
Deglabrat,atq; lauat,pingit,ſtriat,vngit & ornat:
Tota dolus,tota ars,tota hiſtrio,tota venenum.
Conſilio ſpeculi gerit omnia,labra mouere
Diſcit,& inſpecto vultum componere vitro.
Diſcit blandiri,diſcit ridere,iocari.
Incedens humeros diſcit vibrare,nateſque.
Quid ſibi vult nudum pectus? quid aperta ſupernè
Rimula,quæ biſidam deducit in vbera vallem?
Nempe nihil niſi quò virus penetrabile ſenſum
Plus premat,& ſtygiæ rapiant præcordia flammæ.
Hi iuuenum ſcopuli,Syrtes,Scyllæ atq; Charybdes.
Hæ immundæ Phinei volucres,quæ ventre ſoluto,
Proluuie fœda thalamos, cœnacula, menſas,
Compita,templa,vias,agros,mare,flumina,montes
Inceſtare ſolent:hæ ſunt Phorcynides ore
Monſtrifico extremis Lybiæ quæ in finibus olim
Aſpectu mutare homines in ſaxa ſolebant.

Quiſquis es(expertus moneo) pare. Theſis eſt. *Tentare*] id eſt attentare & periculum facere. *Recuſa*] Ouid. *Dum licet, indigno ſubtrahe colla iugo.* Et iterum; *Principijs obſtat, ſero medicina paratur, Dum mala per longas inualuere moras.* *Faſtidia*] id eſt, ſuperbos contemtus. *Immundum natura animal*] ſi animo vituperandi hoc diceret, ineptiret. Nam ſi natura immundæ & cura ac arte mundæ ſunt, in hoc venient laudandæ, quod arte naturã corrigunt: verùm animo dehortandi ab earũ illecebris & fucata venuſtate, id dicit. *Id luce opus eſt*] id eſt, nihil aliud faciunt noctes & dies, ſiue noctu & interdiu. *Diglabrat*] id eſt, leuem & glabram facit cutem, rugis & pilis amotis. *Striat*] in tricas colligit capillos. *Tota*] ſcilicet ens aut exiſtens dolus. *Tota hiſtrio*] ludicra & ſcurrilis. *Tota venenũ*] quia *vritq; videndo fœmina, & tactu inficit.* Vnde quidam: *Eſt tactu viſcus mulier, viſu baſiliſcus.* *Humeros diſcit vibrare*] id nimium petulantes faciunt

quæ humeros agitant ſicut in amplexu, nam honeſtæ matres ſtudent eſſe demiſſis humeris. *Nateſq́*] id eſt, clunes, Satyricus. *Tremulo deſcendunt clune puellæ.* *Rimula*] id eſt, fiſſura veſtium in ſinu inter mamillas. *Quæ Biſidam*] id eſt, in binas partes diuiſam. *Virus*] id eſt venenũ, quo viſa inficit. *Flammæ Stygiæ*] id eſt, infernales, potius dixiſſẽ Phlegetonteæ. *Præcordia*] ſunt tenues membranæ circa cor, quæ dicuntur affectionum, ſiue paſsionum ſedes. *Hi iuuenum ſcopuli, ſyrtes*] id eſt, breuia, vada arenoſa, in quæ qui inciderit, difficulter euadit. Allegoricè ergo ſumma pericula intelligit, ſicut ſunt Scylla & Charybdis, in mari Siculo. *Immundæ Phinei volucres*] 1. Harpyæ, de quibus Æneid. 3. *Excipiunt Strophades, Graio ſtant nomine dictæ. Inſulæ in Ionio magno quas dira Celeno, Harpyæq́ colunt aliæ, Phineia poſtquam clauſa domus, menſaſq́ metu liquere priores. Triſtius haud illis monſtrũ, nec ſæuior vlla peſtis, & ira Deum Stygijs ſeſe extulit vndis, virgineus volucrum vultus, fœdiſſima vẽtris Proluuies vncæq́ manus & pallida ſemper Ora fame.* Phineus autem rex Arcadiæ liberis nouercam ſubinduxit, eoſq; vt illi complaceat, excæcauit, ob quam rem irati dij ei oculos ſuſtulerunt, & immiſerunt Harpyas, quæ illi cibum abriperent, quod & diu fecerunt. Sed quia Argonautas hoſpicio ſuſceperat, miſerunt ad eum Zetũ, & Calaim, Boreæ regis ac venti Thraciæ, ac Orirhyiæ ab eo raptæ filios iuuenes alatos, qui eas ad Strophades, vſque pepulerunt. *Cœnacula*] altiora domus, aut pro locis in quibus cœnatur. *Inceſtare*] id eſt, polluere, & non caſtum reddere. Æneid. 6. *Et totam inceſtat funere claſſem. Hæ ſunt Phorcynides*] id eſt, Gorgones. Ouid. *Finibus extremis Lybyes, vbi feruida tellus Accipit Oceanum demiſſo ſole calentem, Squallebant late Phorcynidos arua Meduſæ.*

Biſida. Virus. Præcordia. Harpyæ Cœnacula. Inceſtare.

Carmina doctiloqui curſim recitauimus Vmbri,
Quæ ſi viſa tibi nimium prolixa, memento
Ipſius id rei vitium, non carminis eſſe.
Non longum eſt carmen, mulierum amentia longa eſt.
O memorande ſenex, quo ſe vetus Vmbria tantum
Jactat & ipſe tuæ Tyberis conterminus vrbi.

Mar-

Martia non alis te tantum te Roma vocabat.
Ipsa tuas artes, & non triuialia norat
Carmina: te vita functum fleuêre Latinæ
Naiades & Graiæ, tua molliter ossa quiescant
Semper, & in summa mens aurea viuat Olympo.

Carmina doctiloqui] Hunc, vt dixi, licet aut Antonium Campanum intelligere, aut Franciscum Petrarcham, aut alium quemuis ea tempestate doctum.

Ipsius id rei] contra artem producit syllabam. Nam quintæ declinationis nomina non producunt e ante i. nisi præcedat i. & ita rei, spei, fidei, plebei, penultimã corripiunt. Possumus versum emendare sic: *Ipsius esse rei vitium, non carminis, illud. Non longum est carmen*] Vnde Martialis. *Non sunt longa, quibus nihil est quod demere possis. Martia Roma*] aut bellicosa olim, aut Martem auctorem habens, vnde Liuius in præfatione: *Si cui populo licere oportet consecrare origines suas, & ad Deos referre auctores, ea belli gloria est* P. R. vt cùm suum, conditorisque sui parentem Martem potissimùm ferat, tam hoc gentes humanæ patiantur æquo animo quàm imperium patiuntur. *Et non triuialia*] Non vulgaria. Virg. *Non tu in triuijs indocte solebas Stridenti miserũ stipula disperdere carmen: Te vita functum*] id est, defunctũ. *Latinæ Naiades*] id est, fluuiorum & fontium Italicorum nymphæ, propter sermonem Latinum. *Et Græciæ*] id est, Græcæ propter Græcum. *Tua molliter ossa quiescant*] vnde priùs, vbi de sepulchro leui loquuti sumus, differuimus: hoc ad veterem pertinet superstitionem, nam veriùs Mar. dicit: *Facilis iactura sepulchri.* Et Sen. *Quid refert, humi an sublimi putrescam? Mens aurea*] id est pulcherrima. *Viuat Olympo*] id est cœlo: hoc catholico viro dignum est. Olympus autem Macedoniæ mons altissimus, pro cœlo à Græcis potissimùm poni solet

Naiades Graciæ.

Olympus.

ECLOGA QVINTA DE CONSVETVdine diuitum erga Poetas, inscripta, Candidus.

Ioannis Murmelij Argumentum.

Otia Syluanus miratur inertia vatis,
Candidus abiectos queritur tunc esse poetas.

Syluanus, & Candidus.

Candide, nobiscum pecudes aliquanda solebas
Pascere, & his gelidis calamos instare sub vmbris,
Et miscere sales simul & certare palæstra.
Nunc autem quasi pastores & rura perosus,
Pascua sopito fugis, & trahis otia cantu.

Cand. *Vos quibus est res ampla domi, quibus vbera vaccæ*
Plena ferunt, quibus alba greges mulctralia complent,
Cymbia lacte niuent, & pinguia prandia fumant,
Carmina laudatis, si quid concinnius exit,
Plauditis ac læti placidas extenditis aureis,
Pro numeris vanas laudes, & inania verba
Redditis. interea pastor sitit, esurit, alget.

Sylu. *Nonne potes curare greges, & discere versus*
Cùm vacat, & positis vitam traducere curis?

Cand. *Omnem operam gregibus pastorem impendere oportet,*
Ire, redire, lupos arcere, mapalia sæpe
Cingere, mercari paleas & pabula, victum
Quærere, nil superest oti; laudabile carmen
Omnem operam, totumq; caput, Syluane, requirit.
Grande vtrumq; opus est, & nostris viribus impar.
Quum cecini sitio, sitienti pocula nemo
Porrigit, irrident alij: tibi penula dicunt
Candide trita, genu nudum, riget hispida barba:
Iam syluæ implumes & hyems in montibus albet.
Frascor, doleo, indignor, fert omnia victus:
Lanitium, fœtusq; mares, non vendimus agnas,
Sed quia lac pascunt, premitur nihil: vbera siccant.

Candide, nobiscum, &c.] Argumentum huius Eclogæ est dete

deteſtatio tenacitatis diuitum in poetas, quorum ingratitudine, & auaritia, aurea vena in poetas extinguitur. Per Candidum autem mihi veriſimile fit, poetam poſſe intelligi, per Syluanum quemuis diuitem auarum. Inducit tamen vtrumque paſtorem, vnde dicit: *ſub his vmbris*] quaſi dicat, ſub quibus ſumus, nec quicquam aptius Syluano, quam eſſe in Syluis. Eſt autem fere eadem farrago quæ in Iuuen. Sat. 7. *Et miſcere ſales*] id eſt, lepores ſermonis. *Sopito*] i. oppreſſo, & neglecto cantu, quæ res dolent Syluano Nam diuites auari, licet nihil conferant in poetas bonos, admirantur tamen eos, & oblectantur eorum carminibus, vnde Iuuenalis in dicta ſatyra. *Spes nulla vlterior, didicit nam diues auarus, Tantum admirari, tantum laudare diſertos, Vt pueri Junonis auem*, i. pauouem admirantur, & laudant, quia laudato nihil porrigunt, ſed ſi poſſunt plumas auferunt. *plena ferunt*] Maro ſignificantius *diſtenta* dixit: *Alba mulctralia*] id eſt, mulctras, hoc eſt, vaſa in quæ mulgetur, lacte albicantia. *Cymbia*] id eſt, vaſa incurua in amorem cymbarum facta. *Carmina laudatis*] ſicut iam Iuuenalis dicit. *Si quid concinnius*] id eſt, modulatius, & vt Perſius: *Si quid tamen aptius exit. Plauditis*] id eſt, applauditis. *Vanas laudes*] quia nihil commodi afferentes. Nam *probitas laudatur & alget. Alget*] quia nudus, & ita algore conficitur. Iuuenalis: *Tædia tunc ſubeunt animos, tunc ſeq; ſuámque Terpſichoren odit facunda, & nuda ſenectus.* Et poſt, *neque enim cantare ſub antro Pierio Thyrſumue poteſt contingere, ſana paupertas atque æris inops, quo nocte dieq; Corpus eget; ſatur eſt quum dicit Horatius Obe, &c. Omnem operam gregibus*] Iuuen. *Pectora noſtra duas non admittentia curas: Magnæ mentis opus, &c. Mapalia*] id eſt, caſas, & tuguria. *Sepe*] ſepimento. Eſt ablatiuus à nominatiuo ſepes. *Nil ſupereſt oti*] pro otij, enumerat autem negotia paſtoralia, volens à conſimili etiam alia intelligi. *Tibi penula*] id eſt, veſtis exterior attrita. *Syluæ implumes*] i. folijs ſpoliatæ. *Fert omnia victus*] i. aufert. Sicut Maro: *Omnia fert ætas animum quoque. Victus autem*] i. neceſſitas edendi vt viuas:

Mulctra. Cymbia. Concinnius.

Penula.

ant

aut victus] i. cibus quo viuas. *Fert*] id est, absumit. *Lanitium*] i. lanam. *Fetusq; mares*,] i. arietes, & hœdos aculeatos reliquos. *Non vendimus agnas*] quia ad futuram propagationē recipiunt eas. *Lac pascunt*] id est sugunt & absumunt dum pascuntur. *Premitur nihil*] i. non fit caseus mollis, Maro: *Et pressi copia lactis. Vbera siccant*] ex Marone est, vt alia multa.

Pœnitet ingenij, si quid mihi, pœnitet artis,
Pœnitet & vitæ, post quam mihi nulla secundant
Ex tot syderibus quot sunt in nocte serena.
Hactenus, vt nosti, gratis cantauimus, ætas
Indiga paucorum, merces fuit: altera longè
Conditio senij, quod nunc subit: omnium egenos
Reddit & extinctis lucri spem viribus aufert.
Mox erit vtendum partis, modo quærere tempus.
En formica breuis, sed prouida bestia, condit
In bruma vnoua farra cauis æstate latebris;
Neue renascantur fruges secat ore sepultas.

Sylua. *Scire genethliacos fatalia sydera dicunt.*
Hi sub Mercurio vates, & sub Ioue reges
Magnatesq; locant, istis dat Iupiter aurum
Atq; magistratus; dat Maiæ filius illis
Ingenium, linguam, cytharas, & carminis artem.
Hæc tua sors, quid quæris opes? Deus omnia in omnes
Diuidit, vt melius nobis videt esse futurum:
Sorte tua contentus abi, sine cætera nobis.

Cand. *Sunt tibi diuitiæ, mihi carmina, quid petis ergo*
Carmen, & inuadis parteis Syluane alienas?

Sylua. *Non tibi surripio carmen, nec Apollinis arma,*
Sed dare dulcisonis aures concentibus opto.

Cand. *Si gaudere meis igitur concentibus optas,*
Nos gaudere tuis opibus, Syluane, decorum est.

Sylua. *Ille meis opibus gaudet, qui diligit: odit*
Inuidus, atque animo bona fert aliena molesto,

Cand. *Sic quoque tu nostris absens gaudere camœnis*
Sat potes, hæc artis sat sint tibi gaudia, nostræ.
Carmina sunt auris conuiuia, caseus oris.

Si

Si cupis auditu, fac nos gaudere palato.
Hos amor, hoc pietas, hoc vult Deus: omnia non dat
Omnibus, vt nemo sibi sit satis, indigeatq́;
Alter opa alterius, quæ res coniungit in vnum
Omne genus, Gallos, Mauros, Italos & Iberos.

Pœnitet ingenij.] Prosequitur Candidus querelas suas. *Pœnitet ingenij*]id est,habere ingenium ad carmen aptum. *Sed quid mihi*] scilicet est ingenij. *Nulla secundant*]id est, prospera sunt,vt ventus & flatus secũdus,id est,sequens,& à tergo veniens nauigantibus. *Quot sunt*) id est,apparent: Nam plura sunt; *gratis*) i. Sine mercede. *Sed ætas*) scilicet iuuenilis,*indiga*)i.indigens paucorum,non enim subiecta est morbis,nec tanto eget munimento contra frigora. Quod,scilicet senium.*nunc subit*)i.surrépit,nó animaduertentibus nobis. *Omnium egenos reddit*) Vnde Iuuenal: *Extinctus lucri spem viribus aufert. Mox erit vtendum partis*) id est, acquisitis in iuuenta. *Nunc quærere*, pro quærendi, id est,acquirendi,*Tempus*,subaudi est.*En formica*)Salomon Prouerb. sexto. *Vade ad formicam ô piger,& considera vias eius, & disce sapientiam; quæ quum non habeat ducem, nec præceptorem,nec principem,parat in æstate cibũ sibi,& congregat in messe quod comedat.* Et 30. *Formicæ populus infirmus, qui præparat in messe cibum suum.* Horatius primo Sermonum. *Sicut paruula (Nam exemplo est) magni formica laboris, Ore trahit, quodcunque potest, atque addit aceruo: quem struit,haud ignara, ac non incauta futuri. In brumam*) id est, ad breuissimũ diem,vt est in solstitio hyberno. Ordo est, *condit*)i.abscondit. *Æstate*)id est,per æstatem cauis latebris farra noua *Neue*)pro quoque,& ne *renascantur*)id est germinent.*Secat ore*) i. germen auferendo,dirumpit. *Fruges sepultas*)id est,absconditas in terris. *Genethliacos*)id est, de genesi & natiuitate iudicantes,qui inspecto natiuitatis horoscopo,futuram vitam prædicunt. *Hi*)scilicet,genethliaci,& mathematici, *locant sub Mercurio*) id est, horã nascendi,qua Mercurius dominatur. *Vates*)id est,prophetas, & poetas,& omnes prudentes cautos ac ingenioſos. *Et sub Ioue reges magnatésque.*) Vnde secundùm Homerum in

Indiga.

Formica

Bruma.

Neue.

Condit.

Iliade

Iliade. *Honor autem ab Ioue est. Maiæ filius*]id est, Mercurius. *Dat illis*] scil. vatibus sub se natis ingenium, & ita vult eos contentos esse debere sua sorte, dicens, *Sorte tua contentus abi. Sine*]id est, derelinque. *Cætera*] id est, diuitias & opes. *Nobis*]id est, qui ingeniũ & carminis artem non habemus. *Quid petis ergo carmen*] subtilis obiectio. Non tibi surripio carmen. Callida quoque responsio. *Nec Apollinis arma*] citharam scilicet, cuius est inuentor, ac cætera instrumenta musica, quia *in medio residens complectitur omnia Phœbus*, est enim princeps musicorum. Horatius *Lyræ solers & cantor Apollo*. Vnde secundum Plinium Heroicum carmen oraculis Apollinis debemus. Et ideo Augustus illi ædem cõsecrauit, ad quam carmina Phœbo digna ferantur, de qua Persius 1. *Ad sacra vatũ carmen affero nostrum*, & Iuuen. *Musarum & Apollinis æde relicta, &c. Si gaudere*]Rursus acris obiectio, & subtilior purgatio, sed subtilissima rursum reiectio. *Carmina sunt auris conuiuia, caseus oris*) Pulchrum & prouerbiale, id est. *Quæ res coniungit in vnum*] Id verè dicit, Nam propter egestatem, & mutua auxilia sunt inter varias nationes commercia. *Iberos*]id est, Hispanos.

Syder a iungamus, facitõ mihi Iupiter adsit,
Et tibi Mercurius noster dabit omnia faxo,
Pileolum, virgam, citharas, nodum Herculis, alas.

Syl. *Vana supernacuis inculcas plurima verbis:*

Cand. *Vana inquis, quæ damna tuis inferre videntur*
Diuitijs, si vis nostras audire camœnas,
Erue sopitam de sollicitudine mentem:
Vult hilares animos tranquilliq́, pectora carmen.
Torpeo vt esuriem patiens & frigora milnus.
Iamdudum squarrosa cutis, sitis occupat ora.
Nec pecus in stabulis, nec in agro farra, nec aurum
In loculis, & vis positis me viuere curis?
Non facit ad nostros talis medicina dolores.
Fac alacrem, tege, pasce, graui succurre senectæ.
Iuuenies promptum versu, & cantare paratum.
Plena domus curas abigit, cellaria plena,
Plena penus, pleniq́, cadi, plenæq́, lagenæ.

Horrea

Horrea plena, greges læti, grauis ære crumena.
Tunc iuuat hybernos noctu vigilare Decembres
Ante focum, & cineri ludos inarare bacillo,
Torrere, & tepidis toſtas operire fauillis
Caſtaneas, plenoq; ſitim reſtinguere vitro,
Fabellaſque inter nentes ridere puellas.
Tytirus (vt fama eſt) ſub Mecœnate vetuſto
Rura, boues, & agros, & Martia bella canebat
Altius, & magno pulſabat ſydera cantu.
Eloquium fortuna dabat, nos debile vulgus,
Pannoſos, macie affectos, ſarragine paſtos,
Aoniæ fugiunt Muſæ, contemnit Apollo.

Sydera iungamus] id eſt, Iouem cum Mercurio, id eſt, communica mihi dona Iouis, & communicabo tecum dona Mercurij. *Faxo*] i. faciam. *vt Mercurius noſter*] i. poetarum pater, & ingenij largitor, *det tibi pileolum.*] id eſt, galerum qui Mercurio aſſignatur, quod ſemper fere radijs ſolaribus quaſi galero tectus ſit: *Virgam*] id eſt, caduceum. Vnde Maro Æneid. 4. *Tum virgam capit, hac animas ille euocat orco Pallentes, alias ſub triſtia Tartara mittit: Dat ſomnos, adimitq; & lumina morte reſignat. Illâ fretus agit ventos, & turbida tranat Nubila.* Id autem ex vltimo Iliados ſumptũ videtur, qui locus ſic verſus eſt. *Tum virgam capit, hac oculos Deus excitat ipſe, Hac dulces ſuadet ſomnos, & lumina claudit.* Macrob. lib. 1. Satur. dicit *caduceum* duobus draconibus ornatum fuiſſe, mare & fœmina in nodum obligatis inuicem parte media voluminis ſui. Vnde Mart. lib. 7. *Cyllenes cœliq; decus facunde miniſter, Aurea cui torto virga dracone viret. Citharas*] quia tetrachordum inuenit, id eſt, quatuor chordarum, quum Apollo ſeptem chordarum, inueniſſet. Vnde Horat. Lib. 1. Carminum. *Curuæ lyræque parentem.* *Nodum Herculis.*] id eſt, inextricabilem, qualem Hercules inuenit, qui nec principium, nec exitum habere videbatur, qui tamen diſſoluerit, diues erat. Hunc in caduceo iam ex draconibus conſertum diximus. Alij Herculanum nodum dicunt, non ab Hercule inuentũ, ſed à Mercurio: verùm ab Hercule diſſolutum, non quidem arte, ſed vi, quod,

Faxo.
Pileolum.
Cithara
Nodus
Hercules.

quod,& Alexandrum Magnum feciſſe dicunt. Vterq; tamen,& Mercurius mercium,ac mercatorum Deus,&Hercules, diuitias quibus fauent deferre dicuntur. Vnde Horatius,*Diues amico Hercule.* Et Perſius. *O ſi ſub raſtro crepet argenti mihi ſeria dextro Hercule.* Antiquitas enim (vt ſcribit Diodorus] fabulata eſt Herculem dixiſſe,poſtquam ad deos tranſlatus erat, qui ſibi decimam bonorum dicarent, vitam fœlicem ducturos, quod Lucullus ditiſſimus, & alij Romanorum plurimi fecerunt, vſque adeò vt ex decimis illi templum egregium trans Tyberim ædificarint.Per nodum ergo intelligam difficultatem acquirendarum diuitiarum quas vterque confert : Mercurius quidem, vafra mente &ingenio cauto:Hercules vi qua aurea mala abſtulit.*Alas*)quibus à diis ornatus mittitur.vt Æne.4.*Hic primum paribus nitens Cyllenius alis conſtitit,&c.vult hilares animos*] Vnde Ouid. *Carmina proueniunt animo deducta ſereno.*

Lucullus.

Squarroſa.

Squarroſa cutis) Squarroſi dicuntur quorum cutis exurgit ob aſſiduam illuuiem.Lucilius:*Verorum ac rapidum ſquarroſa incondita noſtra. Promptum verſu*)i. ad verſum. Videri poteſt datiuus antiquus. *Plena domus*] ſcilicet diuitiarum. *Curas abigit*) quod tamen multis contra euenit, Nam vt dicit Iuue. *Creſcit amor nummi quantum ipſa pecunia creſcit. Horrea plena*) Legam melius, hordea plena. *Gregis læti*) id eſt, pingues,qui lætitiam afferunt dominis; aut bene curati, & ita reuera læti.*Grauis ære crumena*)id eſt,marſupium, vt quidam dicunt,*ære*]pecunia,quia ærea primum fuit.*V*nde ærarium quem fiſcum nunc appellant. *Ludos inarare*)id ſecuti faciunt ruſtici, diuinare facientes quem ſulcum tetigerint. *Bacillo*] paruo baculo & dicitur in nominatiuo bacillum. *Tityrus*]id eſt, Virgilius. *Farragine*] pulmentario ex farre facto.*Aoniæ*] quæ in Phocidis montibus, quos Aones olim habitauerunt, frequentes ſunt.

Crumena.

Erarium

Bacillum.

Farrago

Aoniæ.

Syl. *Si ſperata mihi dederit fortuna quod opto,*
Candide, præſenti te ſollicitudine ſoluam.
Cun. *O vtinam, Syluane, foret tibi tanta voluntas*
Quanta eſt hac etiam tibi tempeſtate facultas.

Non

Non ego diuitias Cosmi, non Serica posco
Pallia, non Tyrias chlamides, non prandia regum,
Non patinam Aesopi fameo, clypeúmue Mineruæ,
Nil opus est regis laribus, cui ferrea nomen
Tradidit, aut si mens non fallitur, ænea barba.
Hæc me iampridem meminì didicisse sub Vmbro.
Postulo vestitum, peto victum sub lare paruo,
Certior istud opis toti non defore vitæ,
Sint mihi Pythagoræ mensæ, Cordríque supellex.
Sæpe alios, qui spem dederint, inuenimus ore
Magnificos, sed re modicos, tibi fidimus vni.
Tu mihi si fueris mendax, præciditur omnis
Spes, vt solstitio fiam Philomela reuerso,
Nutus & elinguis: suspendere postibus arma
Tempus erit, clausoq; abigi spectacula circo.

Si sperata, &c.] Graphicè ostendit quod Ouidius dicit, quia *pollicitis dines quilibet esse potest. Non ego diuitias Cosmi*] Alij Cosmæ legũt, illius Florentini ditissimi. Sed & Cosmi multi fuerunt diuites, congruúmq; est diuitibus nomen. Nam κοσμος dicitur ornamentũ & mundus, κοσμεω, idẽ est quod ornо. Vnde, & Latini mundum pro ornamento accipiunt, dicentes *mundum muliebrem*, quæcunque ad mulieris ornatum faciunt. *Non serica posco pallia*] Seres populi sunt circa Indiam, apud quos sunt arbores lanigeræ sine vermibus, quarum frondiũ canitiem depectunt aqua perfusa, ex quo vellere vestimenta cõficiuntur, quæ serica appellantur, vt auctor est Plinius. Vnde, & Maro, *Velleraq; vt foliis depectunt tenuia Seres.* Errat autẽ Seruius qui Serica à bombycibus confici vult, quum bombyces non apud Seres, sed in Arabia, & insula Coo peculiariter proueniunt. Qui quidem bombyces vermiculi sunt, telasq; aranearum modo texunt, ad vestem luxumq; fœminarum; quæ bombycina appellantur. Iuue. *Quarũ delicias pannus bombycinus vrit, Non Tyrias chlamides*] i. vestes ex purpura dibapha, id est, bis tincta, vt apud Tyrum fiebat, & idcirco in magno erat pretio. *Non prandia regum*] i. prædiuitum. Persius, *In luxum, & prandia regum. Non patinam Aesopi*] i. qualem procurauit

Seres. Serica.

Bombyces.

Bombycina. dibapha

curauit Æsopus, nõ fabulator ille Phrygius, sed Romanus histrio, qui filij ex quæstu histrionico ducenties sestertiũm reliquit, quas opes filij abumpserunt. Vnde Horatius secũdo Sermonum. *Filius Aesopi, detractam ex aure Metellæ, Scilicet vt decies solidum exorberet aceto. Diluit insignem baccam*, i. margaritam seu vnionem precio decies sestertiũm, aceto liquefecit & absorpsit. Et ita filius hic notaretur, qui etiam Æsopus dici potuit. Literæ enim omnes diffamant patinam Æsopi. Vnde & Beroaldus: *Iam patina Aesopi cedat, iam luxus Apici, & Ptolomæorum prodiga luxuries. Clypeumque Mineruæ*] id est, quanti æstimata est ægis in pectore Mineruæ, quæ prudentiam donat, qua pectora sapientum muniuntur. *Nil opus est regis laribus*] id est, domibus aut ædibus. *Cui ferrea, &c.*] Quidam Pyrrhum intelligerent, qui (vt Seruius tradit) quum à patre vocaretur Neoptolemus, postea dictus est Pyrrhus à colore pilorum, qui subrufus erat. Ego autẽ intelligo de Nerone, aut maioribus eius, qui æneam dicti sunt habere barbam, atque Ænobarbi vocati. De qua re sic dicit Sipontinus. *Aenobarbus, hoc est, rutilam quasi æneam barbã habens*, fuit cognomẽ Domitiorum, ex qua familia Nero fuit. Authorem autem originis pariterque cognominis habuerunt L. Domitium, cui rure quondam reuertenti iuuenes gemini augustiori forma apparuerunt, iussérúntque nunciari Senatui, ac populo Romano victoriam, de qua adhuc incertum erat, atque in fidem maiestatis adeò permulsisse malas, vt è nigro rutilum ærique assimilem capillum redderent, quod insigne manfit, & in posteris eius, ac magna pars rutila barba fuerunt. Vnde C. Domitium Neronis atauum, (qui in Tribunatu suo pontificibus offensior fuerat, quòd aliũ quàm se in patris sui locum cooptassent, ius sacerdotum surrogandorum à collegijs ad populum transtulerat, ac in consulatu Allobrogibus Aluernisque superatis, elephanto vectus fuerat, turba militum quasi inter solentia sacrificij prosequente,) Lucius Crassus orator dixit non esse mirandum, quod æneam barbam haberet, cui os ferreum, cor plumbeum esset. Hæc ille. Quia ergo Neronem

Æsopi patina.

Pyrrhus

Ænobarbus.

constat

conſtat palatium ſumptuoſiſſimum extruxiſſe, eſtque de Ænobarborum familia, de illo intelligendum; putem. Vnde dicit Suetonius in eius vita, quod non in alia re damnoſior, quam in ædificando fuit. Nam domum a palatio Exquilias vſque fecit, quam primo tranſitoriam, mox incendio abſumptam, reſtitutamque auream nominauit. De cuius ſpatio, atque cultu ſufficeret hoc retuliſſe. Veſtibulum eius fuit, in quo Coloſſus ducentorum viginti pedũ ſtaret ipſius effigiei; tanta laxitas, vt porticus triplices miliarias haberet, item ſtagnum maris inſtar, circumſeptum ædificiis ad vrbium ſpeciem. Et reliqua quæ proſequitur Trãquillus ibidem. Dubitat autem an ferrea barba illi nomen dederit, vel quod ferreus. i. duriſſimus eſſet, vel quod os ferreum dictus eſt habuiſſe Domitius, vel quod ruſtico congruit de nominis cauſa dubitare, ſicut ille, *In medio duo ſigna, Conon, & quis fuit alter? Deſcripſit radio totum qui gentibus orbem, hæc me iampridem memini didiciſſe*] Valla diceret non eſſe dicendum, *iampridem didiciſſe*, quia perſiſtentem actionem, & præſens tempus efflagitant *iampridem, iamdudũ, iam olim*, aut *olim iam*. Verùm licet durius poſſet dici. *Iampridem memini*. At Agretius negabit rectè dictum *Memini dixiſſe*. Vult enim memini cum præſenti conſtruẽdum, ſed Valla contrà ſentit, in Raudẽ. Vnde Perſius. *Nec in bicipiti ſomniaſſe Parnaſſo memini. Sub Vmbro*] de quo prius dictum eſt. Id autem addit, ne contra decorum peritior haberetur paſtor, aut vt præceptori ſuo non ingratus ſit quem neſcio an Sipontinum dicam, à quo plurima ſumpſiſſe videtur. *Sint mihi Pythagoræ menſæ*] qui carnibus abſtinuit & ventri indulſit non omne legumen, quia etiam fabis abſtinuit, ſed herbis veſcebatur creſcentibus in hortis, vnde *epulum poſſit centũ dare Pythagoræis: Codrique ſupellex*] pauperis Poetæ ac Philoſophi, de quo Iuu. Sat. 3. *Lectus erat Codro procula minor, vrceoli ſex, ornamentum abaci, nec non & paruulus infra Cantharus, & recubans ſub eodem marmore Chiron. Iamque vetus Græcos ſeruabat ciſta libellos, Et diuina opici rodebant carmina mures. Nil habuit Codrus; Quis enim negat? & tamen illud perdidit, infœlix totum nil*

Pythagoras.

Cod.

Hæc ille, *Ore*] i. pollicitationibus Magnificos : *Sed re*] id eſt, exhibitione pollicitorum modicos. *Tibi fidimus*] id eſt confidimus. *Ego fiam Philomela reuerſo ſolſtitio, quia mutus, & elinguis*] id eſt, nihil canam, ſicut nec Philomela, quæ in vere præcipuè canit. *Suſpẽdere poſtibus arma tempus*
Arma. *erit*; *Arma*] i. fiſtulam & plectra, & cætera inſtrumenta muſicalia : alludit tamen ad arma pugilum, qui ad poſtem Herculis figebant arma ſua, quando eſſent emeriti, aut amplius exercere nollent, ſicut, & cæterorum officiorum dijs ſua, quicunq; amplius vti nollent, ſuſpendebant
Circu. arma. *Et tempus erit abigi ſpectacula*] id eſt, ſpectatores. *Circo*] id eſt, theatro clauſa.

Syl. *Candide, vidiſti Romam, ſanctiq; ſenatus*
Pontifices; vbi tot vates, vbi copia rerum
Tantarum? facile eſt illis diteſcere campis.
Cand. *Deciperis me velle putans diteſcere, veſci*
Et lupus omne animal crudis exiſtimat eſcis.
Tuque putas alios, quo tu pede claudere paſſum.
Non ego ditari cupio, ſed viuere paruo:
Fac habeam tenuem ſine ſollicitudine victum,
Huc contentus eam. Romana palatia vidi.
Sed quid Roma putas mihi proderit, ô Syluane!
Occidit Auguſtus, nunquam rediturus ab Orco.
Si quid Roma dabit, nugas dabit, accipit aurum,
Verba dat: heu Romæ nunc ſola pecunia regnat.
Exilium virtus patitur, ſperare iubemur
Vndiq;, & in toto vates ſpe paſcitur orbe.
Syl. *Dic pugnas, dic geſta virûm, dic prælia regum.*
Vertere ad hos qui ſceptra tenent, qui regna gubernãt,
Juuenies qui te de ſordibus eruat iſtis.
Cand. *Inueniam qui me derideat & ſubſannet:*
Tempeſtate iſta reuerentia tanta poeſi,
Quanta lupanari, quid me, Syluane, laceſſis?
Syl. *Non decet obſcœnis vatem prorumpere verbis,*
Cand. *Non poſſum non vera loqui, ſi vera taceri*
Forte velis, leuibusme parce laceſſere dictis.
Syl. *Vtile conſilium præſtare, laceſſere non eſt.*

Candide

Candide vidisti Romam?] Disertè describit morem auarorum, qui ne iuuent, aliò mittunt opem implorantes. *Sanctiq; senatus pontifices*] id est, Cardinales, sicut canitur clare: *senatus apostolorum*, quem Cardinales repræsentare dicũtur *Facile est illis ditescere campis*] vbi scilicet tot diuites sunt. *Deciperis, me velle putans ditescere.* Non enim quæro ditescere, sed victum, & vestitum quibus contentus quis sit. *Vesci*] Ordo est: *Et lupus existimat*] i. censet & iudicat omne animal *vesci crudis*] i. incoctis *Escis*] scilicet carnibus, quibus ipse vescitur. *Tuque*) i. & tu putas alios *claudere passum*]] id est, ingredi eo pede, *quo tu*] i. moueri ea affectione qua tu. Per pedes enim sæpe intelliguntur affectiones, hoc est, quia tu cupis ditescere, censes omnes id cupere. *Tenuem sine sollicitudine victum.*] Non ergo affluentiam petit, sed securitatem, quam tamen Saluator sine sollicitudine à se sperandam docet, vetans, *ne solliciti simus, quid bibamus & comedamus. O Syluane*] Spondaicus versus non ineptus, quia & lãguorem animi loquentis, & pondus rerum habet. *Augustus*] id est, beneficus in poëtas. Virgilium, Horatium, Tuccam, Varum, cæteroſq; Principes. *Nugas*] pollicitationes inanes. *Sola pecunia regnat*] Horatius. *Et genus, & formam regina pecunia donat.* Ouid. *Dat census honores, Census amicitias, pauper vbique iacet.* Iuuenalis. *Quantum quisq; sua nummorum seruat in arca, Tantũ habet & fidei.* Et rursus Horatius. *Hos solos aiunt sapere & bene viuere, quorum conspicitur nitidis fundata pecunia villis.* Et iterum Iuuen. de Romanis loquens. *Quandoquidem inter nos sanctissima diuitiarum Maiestas, etsi funesta pecunia templo nondum habitas, nullas nummorum ereximus aras. Vt colitur pax atque fides, &c. Exilium virtus patitur*) Idem Iuuc. *Aude aliquid breuibus Gyaris & carcere dignum, Si vis esse aliquid; probitas laudatur, & alget. Criminibus debetur honos, &c. Vates spe pascimur omnes,*) quia nihil recipimus. *Dic pugnas, dic gesta virũm*] Aliud subterfugium auari. *Vertere*] imperatiue *à vertor*] id est, sis conuersus; & *verte te ad hos*] id est, ad eos qui *tenent sceptra*] id est, ad reges. *Et subsannet*] Iterum spon-

Augustus. Nugæ. Pecuniæ.

daicus versus consimili ratione compositus. *Quanta lupanari*]id est, prostibulo, aut prostitutis. Lupas vocabant olim prostitutas, vnde & prostibula lupanaria. Hinc fictum volunt Romulum à lupa nutritum. *Non decet*]per alium se castigat. *Leuibus dictis*]non paruis, aut modicis, sed vanis, aut contumeliosis, sicut mulieres leues, quibus prostituta est pudicitia; dicuntur & mores leues, qui inconstantes. *Me parce lacessere. Parce*] i. abstine, vt Æneidos primo. *Parce metu cytherea.*

Cand. *Consily locuples ego, sed pauperrimus auri.*
Quî pugnas, qui gesta virum, quî prælia regum
Dicet inops vates, cui nec quo fistula possit
Aptiùs incîdi, fieriq; foramina culter?
Aspice, vt excussis laxata manubria clauis,
Vt dentata acies, veteriq; simillima serræ.
Hoc leue, sed mensæ graue & intolerabile damnum
Vtile consilium firmat, sed inutile mentem
Frangit & extenuat vires, animumq; retundit.
Magnates dare parua pudet, dare magna recusant.
Adde quod & nostri curant ita carmina reges,
Vt frondeis Aquilo, mare Lybs, vineta pruinæ,
Ipsi ad delicias reges, & ad otia versi,
Quod celebrant, laudari optant, hinc carmina manent
Perdita de studio Veneris, de scurrilitate,
De gænea, de segnitie, de infamibus actis,
Quæ castum capitale nefas, celebrare poetam.

Consily locuples ego, sed pauperrimus auri] Hor. etiam genitiuo construxit, dicens. *Horum semper ego optarim pauperrimus esse bonorum.* *Qui*) i. quomodo aut *quo*) i. quare dicet inops vates pugnas, &c. *Cui nec*) sc. est culter, quo fistula possit aptius incidi & sc. quo foramina possint fieri. *Aspice vt manubria*) sc. cultrorum i. capuli quibus capiuntur, & tenentur in manibus, *sint laxata*) i. laxa & dissoluta. *Clauis*) i. clauiculis quibus compinguntur. *Excussis*) hoc dicens ostendit cultum suum. *Et aspice vt*) i. qualiter, *Acies*) scilicet cultri, i. acuta eius pars. *Sit dentata*) i. in modum serræ, in dentes efficta. Vnde addit: *veterique simillima*

serræ

ſerræ)quam Dedalum inueniſſe quidam volunt, ad ſimilitudinem maxillæ ſerpentinæ. *Hæc dammũ*) ſc.de iuramentis,& veſtitu.*Eſt leue*)i. tolerabile. *Sed mẽſæ*)i. victus, eſt graue & intolerabile. *Magnates dare parua pudet*) quia vt dicit Horatius: *Magnos magna decent.* Sed hoc vaframento ſcimus nonnullos vſos, dicentes,petentibus magna,indignos eſſe, qui magna recipiant; & exiguum quiddam orantibus,ſe non decere tam exigua munera conferre, *vt frondes Aquilo* qui eas nihili facit;*vt Lybs*) ventus lybicus, *Curat mare*)in quod ſæpe ſæuit. *Et vt pruinæ*)i. ros congelatus,aut gelu matutinum *Curant vineta*) i.vites quod etiã nihil eſt,quia etiam congelantur. *Ipſi ad delicias*)Ordo eſt, *ipſi reges*)i.præpotentes,*verſi ad delicias*)i.delectationes & illecebras carnis. *Et ad otia*) i. deſidiam. Optant laudari *quod celebrant*) i.oblectamenta ſua. *Studio Veneris*) i. amoribus impudicis.*De ſcurrilitate*) i.inhoneſta dicacitate. *De ganea*)id eſt,caupona,& guloſitate.*De ſegnitie*)i.deſidia,dicuntur enim ſegnes ſeorſum ab igne(qui actiuiſſimus eſt) tepidi & ignaui. *De infamibus actis*) i. priuatis quum geſta fere ſint publica.Melius autem(auctore Valla)acta,quam actus in hac ſignificatione dicimus. *Quæ taſtum capitale nefas,celebrare poetam*] idem ſanctè & Catholicè ſentit. in opuſculo contra impudicè ſcribẽtes, vnde explodenda eſt Catulliana ſententia.*Nam caſtum eſſe decet pium poetam ipſum : verſiculos nihil neceſſe eſt : qui tum deniquc habent ſalem & leporem,ſi ſunt molliculi ac parum pudici.* Cui tamen multi gentilium ſubſcripſerunt. Vnde ad Voconiam poetam Adrianus Imp. *Laſciuus verſu,mente pudicus eras.* Et Ouid.de ſe, *Crede mihi,mores diſtant à carmine noſtro. Vita verecunda eſt,muſa iocoſa mihi.* Et Mart. *Laſciua eſt nobis pagina,vita proba.*

Serræ inuentio

At qui dura manu geſſerunt bella potenti,
Fortiter vtentes ferro non molliter auro,
Dilexere graues muſas : heroica facta
Qui faciunt reges heroica carmina laudant,
Vt ceſſere viri fortes, & maſcula virtus,
Dicendum altiloqui nihil inuenere poetæ.

Occidit ingenium vatum, ruit alta poesis,
At si forte aliquis regum gerat aspera bella.
Et decus armorum studijs bellóque parauit,
Nil genus externum, venturaque sæcula curat,
Laude suæ gentis satur, & præsentibus annis.
Barbarus est, neque carmen amat, vel auarus in auro
Mergitur, atq; Midæ curis flagrantibus ardet.
Est & apud reges rudis, inuida, rustica turba,
Mimus, adulator, leno, assentator, adulter,
Histrio, scurra, quibus virtus odiosa: poetas
Mille modis abigunt vt quando cadauera corui
Inuenere, fugant alias volucresq; feraſque.

At qui dura, &c.) At particula aduersatiua, locum habet vbi contraria nectimur iam dictis, vt dictum de Æinea in fine tertii. *Factoq; hic finē quieuit*, subdit de Didone in principio quarti. *At regina graui iamdudū saucia cura.* Pulchrè ornat carmen epithetis, quæ sic constituuntur. *At qui gesserunt potēti manu dura bella fortiter, &c. Dilexere graues Musas* reges, qui faciunt heroica facta laudāt heroica carmina, *Vt*) i. postquam. *Viri fortes cessere*) i. è medio sublati sunt quia fortes cedere nescium. *Et mascula*) i virilis: *At si forte*] bene occurrit Argumento, quod iam cuiuis in promptu est. Nam si heroica gerentes, heroicis gaudent carminibus, quæras cur ad illos non abeat illoſque canat Candidus, ad quod respondet raros quidem esse qui heroice viuant, & si qui sint, eos non habere curam de æterno nomine. *Midæ curis*) i auaritia, qua ductus petiit a dijs vt quidquid contingeret aurum fieret, quo impetrato, inedia absumptus est: Nam & cibus, & potus in aurum versus est. *Est & apud reges, &c.*) Alia causa cur apud reges non sit bonus poetis locus, quia illic sunt literarum & probitatis hostes, vtpote rudis & rustica turba, cum poetæ sint pauci, vrbani & eruditi. *Mimus*) i gestu corporis morū imitator, cum poeta grauis rem more philosophorum seuerè narret. *Adulator*] cum poeta sit seuerus. *Leno*] cum verus poeta sit turpitudinis omnis hostis, & expulsor. *Assentator*] cum poeta sit virtutis laudator. *Adulter*) cum nihil musis sit magis contrarium

trarium, quam adulterium. Nam quæcunque poetis optantur casta sunt, vt Pierides, Minerua, Daphne, fontes. *Histrio*]cum poetæ suæ dignati consulant. *Quisquis*] scilicet, omnibus virtus est odiosa. *Poetas mille modis abigunt*] quasi à præda inuenta, vt quando cadauera corui inuenere. Aptior esset similitudo, si honesti à rebus honestis abigantur per inhonestos, vt apes à floribus per araneas.

Sunt etiam vates quidam sine lege petulci:
Qui sine lege aliti, sine præceptoribus, audent
Quicquid amant reges, & amant infamia solum,
Scribere; nam vates etiam dementia vexat.
Hi se nescio qua mentis leuitate poetas
Esse volunt, postquam triuialibus ora cicutis
Applicuere, sibi applaudunt, sua carmina iactant,
Insulsi, illepidi, indociles, improuidi, inepti.
Qui solet his vacuas præbere ambagibus aures,
Id vitium commune putat, doctisq; resistit
Vatibus, à verò indoctus discernere falsum.

Sylu. *Candide, per superos, per Olympica numina iuro,*
Me tibi (si venti veniant ad vela secundi)
Iaturum auxilium. Meliora in tempora viue:
Nec paulisper adhuc mecum sperare recusa.

Cand. *Si mibi sic optas, tibi sit, Syluane, quod optas,*

Sylu. *Opto equidem, dictumque fides non sera sequetur.*

Cand. *Vade malis auibus, nunquam rediturus, auare,*
Et facias subito quicquid tractaueris aurum,
More Midæ, quando virtus tibi vilior auro.

Sunt etiam vates] Docet tertiam causam, cur poetis non sit apud reges locus, quæ est, quia multi versiculorum ineptorum factores & turpis vitæ homunciones sacrum poetarum nomen indignissimè sibi vsurpant, quod ægerrime patitur Horat. dicens in arte. *Descriptas seruare vices operumq; colores, Cur ego si nequeo, ignoroq;, poeta salutor? Petulci*]i. petulantes, audentes quæ non possunt. *Nam vates etiam dementia vexat*] Non quidem graues, sed leues & futiles. *Triuialibus ora cicutæ.*] Cicuta est herba fistulosa qua pastores canere solebant, Maro: *Est mihi disparibus septem*

ſeptem compacta cicutis Fiſtula. Idem: *Non tute in triuiis indocte ſolebas, stridenti miſerum ſtipula diſperdere carmẽ?* quod in compitis,& triuiis ab indocta ruſticorum pube in compitalibus,&ambarualibus cantari ſolebat. *Sibi applaudunt*[ſibi placentes. *Sua carmina iactant*] exiſtẽtes inſulſi,id eſt, ſine ſalibus ſermonis. *Illepidi*] i. ſine lepore ac venuſtate ſermonis. *Indociles*) quia diſcere nolunt, & ita incorrigibiles. *Improuidi*)quia non videnter ſe ad interitum tendere, & alios ducere. *Inepti*) i. amuſi & ab omni aptitudine tum verborum,tum factorum abhorrentes. *Ambagibus*]i. verborum inculcationibus,cum artem veram non habeant. *Id vitium commune putat*] & ita reiicit bonos propter malos. *A vero indoctus*]id eſt,*neſcius diſcernere falſum. Candide per ſuperos*] Videns Syluanus Candidum virtutis amatorem verumque poetam,pollicetur operam cum iuramento,nihil tamen confert in eum. *Per Olympica*)i. per cœleſtia,*ſi venti*]prouerbiale i.ſi res proſpere mihi ſuccedant,& eueniant mihi quæ opto. *Meliora in tempora viue.*) Virg. Æneid.1.*Durate & voſmet rebus ſeruate ſecundis. Pauliſper*)per paululum temporis. *Fides non ſera*)id eſt,non tarde faciens quod dixi. Nam fides videtur,auctore Cicerone, dicta,eo quod fiat dictum,ſiue quod dictum & cõuentum eſt. Candidus autem non contentus pollicitationibus, imprecatur in abeuntẽ omnia mala, dicens, *Vade malis auibus.*) i. malo auſpicio: quaſi dicat in rem malam. *Nunquam redituruſ Auare*) hoc autem videtur dicere in abſentem quaſi obmurmurando,poſtquam ſe nihil recepturum,ſperauit. *Et fatiaſ ſubitò quicquid tractaueris aurum, More Midæ*) de quo iam diximus. *Quando*)id eſt,quandoquidem,*virtus tibi vilior auro*) ſcilicet *eſt*, cùm tamen Horatius in epiſtolis contrà dicat. *Vilius argentum eſt auro, virtutibus aurum.*

Olimpica. Fides.

ECLOGA SEXTA DE CIVIVM ET rusticorum discrepatione, inscripta Cornix.

Ioannis Murmelij Argumentum.

Cornix enarrat discrimina ruris, & vrbis.
Et pergit varios stultorum carpere mores.

Cornix & Fulica.

Ningit hyems, mugit boreas, à culmine pendet
Stiria, depositis bobus requiescit arator:
Dormit humus, clauso pastor tunicatus ouili
Cessat iners, sedet ante focum fumosa Neæra,
Atq; polenta coquit. Prius intolerabilis æstas,
Nunc laudatur, hyems æstu laudata molesto
Displicet, optatum damnat præsentia frigus.
Ful. *Omne bonum præsens minus est, sperata videntur*
Magna, velut maius reddit distantia lumen.
Cor. *Delicias habet omne suas & gaudia tempus,*
Aspice vt impexi, tritaque in veste ligati,
Cæde suum pueri exultant, inflatur in vlrem
Immissis vesica fabis, sonat, & micat, acta
Nunc pede, nunc cubito, stricto nunc obuia pugno,
Si cadit, attollunt, cursu labor atq; recursu
Brumam abigit, glaciale gelu pila rustica vincit.
Nos tamen hic melius tepido sub stramine foci
Transigimus tempus, dum lac coit igne recoctum.
Ful. *Pauperiem declarat hyems, improuida certè*
Turba sumus iuuenes, securi æstate vagamur
Immemores hyemis: nostrum æs tibicinis omne est,
Vt redit è Scythia Boreas, nidosque volucrum
Frondibus ostendit nudata cadentibus arbor,
Frigemus nudi scapulas, dorsum, ilia, plantas.
Stultitiam declarat hyems, sapientius vrbe
Congeriem nummûm accumulant, & ad ilia vulpes
Melotasq; trahunt, maculosaq; tergora lincis.

Ningit hyems] Contentio est inter Cornicem pastorẽ qui partes rusticorum agit, & Fulicam, qui vrbanorum, de præstan-

præstantia fortunæ vtrorumque : Occasione cuius multa quasi satyricè dicuntur in mores potius ciuium, quàm rusticorũ. Videntur autem tam Cornix quàm Fulica pastorum nomina. Vterque enim se rusticum profitetur & masculino genere nominat. *Hyems*]id est,tempestas pluuiosa, & niuosa. *Boreas*]ventus frigidus à septẽtrionali plaga;quæ frigida,est flans. *Mugit*)mugitum imitatur flatu alto. *Stiria*]id est, glacies concreta, *A culmine*]à tecto. *Dormit bumus*]sopitur niue, & non exercetur. *Pastor tunicatus*] quia otiosus,vnde dictum est à poeta. *Nudus aras,sere nudus,hyems ignaua colonis.* Neæra. *Neæra*]coniux rustica. *Fumosa*] quia ferè Polenta ligna viridia aut male sicca comburunt. *Atque polenta coquit*]Ouidius: *Quod coxerat ante polentũ.* Reperitur tamen & fœmineum,cùm hoc solùm inter Latina primæ declinationis reperiatur neutrum. *Omne bonum præsens minus est*] id est,minoris æstimatur, quia nemo contentus sua sorte, vnde Horat.in principio Ser. *Qui fit Mæcenas,vt nemo,quã sibi sortem, Seu ratio dederit, seu sors obiecerit, illa Contentus viuat,laudet diuersa sequentes?* Veruntamen id contra vsum venit,vbi minimè opus, quia bona terrena eò quod præsentia sunt,plus nos delectant,quàm cœlestia quæ futura sperantur. *Aspice vt impexi*] Docet exemplis, non rerum, sed animorum esse discrimen. Nam pueri nudi etiam in hyeme oblectantur varijs,vt *Cæde suum*]id est, porcorum, vt vesicam habeant,cuius agitatione brumale frugus superent, & rustici pilam magnã vento inflatam manibus pedibusque agitantes glaciale gelu non curant. *Pauperiẽ declarat hyems*] id est paupertatem : Est tamen interdũ damnum,vt si quadrupes pauperiem fecisse dicatur. *Nos iuuenes sumus,turba improuida*]qui securi æstate vagamur. *Nostrum æs*]id est,pecunia nostra. *Est tibicinis*]scilicet canentis ad choream instituendam. *Congeriem nummũm*] id est, nummorum per syncopem, & *ad ilia*] scilicet fouenda, & cooperienda,*trahunt*]id est, conrrahunt. *Vulpes*] id est, Melotes pelles vulpinas, & *μηλώτας*]id est, pelles ouinas, græcum est,cætera nota sunt.

Cor. *Deſipiunt omnes, nec nos in crimine ſoli,*
Immo ipſos vexat grauior dementia ciues.
Verùm illis mater, nobis fortuna nouerca,
Nos premit: infœlix ſors eſt dementia, fac ſim
Fortunatus, ero locuples, ero primus in vrbe,
Audiar, aſſurgent omnes, me vertice nudo
Vulgus adorabit, me plebs, me conſulet omnis
Turba, Magiſtratus etiam, populuſq́ patreſq́,
Ful. *O Cornix, Cornix, non eſt fortuna, ſed ipſe*
Quo ſapiunt homines animus, fortuna potentem
Non facit, immo Deus: cauſam recitabat Amyntas.
Cor. *Eſt fortuna Deus, ſed quid recitarit Amyntas,*
Dic precor, in cauſis erat ingenioſus, & acer.
Ante tamen paulum pecus, & præſepia viſe,
Vade, redi, calor eſt poſt frigora dulcior, ito.
Ful. *Attingit nix alta genu, vix tecta reſiſtunt*
Tanto oneri: ſublimis apex in vertice furni
Pyramidem fecit, metaq́ aſſurgit acuta.
Cor. *Da pecori cordum, ſtipuliſq́ foramina claude,*
Si paries hiat, & rediens lætamine muni
Limina, nulla gregi grauior, quàm frigora, peſtis.
Iamne ades: ob quænam hæc ſolito properantia maior?
Ful. *Sollicitum me reddit hyems in frigore & igni.*
Maxima ſtrenuitas fœno recubare calenti:
Abſcondiq́ cauo accubitu poſt frigora, dulce eſt.
Cor. *Incipe & enarra diſcrimina ruris & vrbis.*

Deſipiunt omnes] id graphicè docet Horat. 2. Serm. *nec mirum, quia ſtultorum infinitus eſt numerus. Nos*] ſcilicet ruſtici, vnde ſe ruſticos aſſerũt. *Verùm illis mater*] Id lepide, quod Plinius de natura dicit, quæ nobis multa contulit magna, & ſæua mercede. Ita vt non ſit facile exiſtimare, parens ne melior, an ſæuior nouerca fuerit. *Infœlix ſors eſt paupertas, & tenuis fortuna eſt dementia*, id eſt, reputatur demens quicunque pauper, vnde Horatius in Epiſtolis. *Hos ſolos aiunt ſapere & bene viuere, quorũ conſpicitur nitidis fundata pecunia villis.* *Aſſurgent*] id eſt, reuerentiam, & honorem aſſurgentes impendent. *Vulgus adorabit*] i. corporis geſtu

demens quis

gestu honorabit. Nam adoramus etiam principes & dominos, sed oramus tantum rationē habentes, & sensum. *Consulet*) id est, consilium poscet. *Non est fortuna*) id verè Iuuenalis. *Sed nos te facimus fortuna deam. Est fortuna Deus*) id est falsa opinione, & rusticè. Nam cùm deam neget nostra fides, etiam fortunam Deum dicit. At id facit poeta, quòd numina putabantur vtriusque sexus. Vnde de Venere Æneidos. 2. *Descende, ac ducente Deo*) Et de Alecto, aut Iunone. 8. *Nec dextræ deus erranti affuit*, vnde in Cypro erat barbatæ Veneris simulacrum. Vnde dictum est: *Pollentemq; Deam Venerem*. Videtur autem *Cornix* dominus aut saltem maior quàm *Fulica*, quem mittit ad caulas, qui abiturus dicit. *Attingit nix alta genu. In vertice furni*) vbi minimè consistere posse videtur propter ignem; quòd panis in eo coqui solet. *Pyramidem*) id est, cumulum niuis in Pyramidis formam. Est autem Pyramis structura ex lapidibus in morem ignis ascendentis, cuius vertex acutiùs est extructus, quales in Ægypto leguntur miræ altitudinis fuisse, de quibus Martialis in principio: *Barbara Pyramidum sileat miracula Memphis*. Addit autem *Cornix*: *Da pecori cordū*) id autem dicitur fœnū quod autumno secatur, sicut corda frumenta vocātur, quæ serò matureſcunt. *Lætamine muni*) id est, fimo. *Iam ne ades*) intelligendum est aliquantulum moræ interfuisse, & interea tacuisse *Cornicem*. Omnia autem faciliora sunt quam vt expositione egeant.

Hæc igitur tantum ruris discrimen, & vrbis
Taliter exortum noster recitabat Amyntas:
Principio rerum, primaq; ab origine mundi,
Cum mulierē marem fœdal fœdere iungens
Cœli opifex (sic namq; Deum appellabat Amyntas,
Nomen adhuc teneo) natos producere iussit,
Atq; modum docuit fieri quo pignora possent:
Accinxere operi, mandata fideliter implent,
Sicq; (vtinam de pomi esu seruata fuissent)
Fœmina fit mater, puerum parit, atq; puellam,
Atq; puerperio simili fœcunda quotannis
Auxit in immensum generis primordia nostri.

Post

Post tria lustra Deus rediyt, dum pignora pectis
Fœmina, prospiciens venientem à limine vidit.
Adam aberat, securus oues pascebat, adulter
Nullus ad huc suspectus erat, sed multiplicatis
Connubys, fraudata fides, sine cornibus hirci
Facti, & Zelotypo coniux suspecta marito:
Nam quæ quisque facit, fieri sibi furta veretur.
Erubuit mater, nimiæq; libidinis ingens
Indicium rata tot natos, abscondere quosdam
Accelerat, fœno sepelit, paleisque recondit.
Iamq; lares Deus ingressus, saluere penates
Iussit, & huc dixit, mulier tua pignora profer.
Fœmina maiores natu producere mandat,
Hus deus arrisit, velut arridere solemus
Exiguis auium pullis paruisq; catellis.
Et primo lætatus (ait) Cape regia sceptra,
Rex eris: at ferrum, & belli dedit arma secundo,
Et dux, inquit, eris: fasces, populiq; secures
Protulit. & vites, & pila insignia Romæ.
Iamq; magistratus celi bres partitus in omnem
Progeniem, humanos tacitus voluebat honores.
Intereà mater rebus gauisa secundis,
Euolat ad caulas, & quos absconderat, vltrò
Protulit, hæc dicens, nostri quoq; pignora ventris,
Hos, aliquo, pater omnipotens, dignabere dono.
Setosum alebat paleis caput, hæserat armis
Stramen, & antiquis quæ pendet aranea tectis.
Non arrisit eis, sed tristi turbidus ore,
Vos fœnum, terram & stipulas (Deus inquit) oletis.
Vester erit stimulus, vester ligo, pastina vestra,
Vester erit vomer, iuga vestra, agrestia vestra
Omnia, aratores eritis, pecorumq; magistri,
Fœniseca, solifossores, nautæ, atque bubulci.
Sed tamen ex vobis quosdam donabimus vrbe,
Qui sint fartores, lanij, lixæ, artocopiq;,
Et genus hoc alij soliti sordescere, semper
Sudare, & toto seruire prioribus æuo.

Tali-

Talitèr omnipotens fatus repetiuit olympum,
Sic factum ſeruile genus, ſic ruris & vrbis
Indictum diſcrimen, ait Mantous Amyntas.

Hoc igitur] Apologo ruſticano diſcrimẽ vrbanorum & ruſticorum commemorat à deo factum, ſicut & mercedum nonnulli ſic dicunt inſtitutam differentiam. Nam quum mechanici à Deo, quantum mercedis exigerent, exquiſiſſent, aſſignaſſetq; ſutoribus, crepidarijs, & pluribus alijs quotidiana mercede cõducendis denarios binos, latomis autem & fabris lignarijs, ac carpentarijs ſenos, diſquiſierunt priores quantũ poſſeſſionis ex tantula mercede compararent, reſpondit, quantũ ſatis eſſet ipſis & liberis quotannis iugerum. At reliquis quantũ compararent petentibus, reſpondit, quotidie tantum terræ poſſe comparare, quantũ per (r)ra retrorſum bipenni proijcerent. Conati autem præ auaritia in longũ proijcere, in podicem proiecerunt, in quem ferè magnæ mercedes nunc quoque proijciuntur. Præterea dicunt ranas & ſimeas ſic affectas, cum muliercula, ſcilicet Eua, aut alia nimis fœcunda vereretur venienti deo omnes liberos prodere, occuluit quoſdam in furno, quoſdam ſub vaſe elixorio. Reliquis autem beneficio donatis, & negante plures habere, iuſſit Deus qui in furno eſſent in ſimias conuerti, qui ſub vaſe, in ranas ac bufones. Talem igitur apologum, ac fabellam anilem hîc proſequitur auctor *Modum docuit*] dicens: Creſcite & multiplicamini, per coitum ſcilicet. *Accinxêre operi*] id eſt, operam dederũt diligenter liberis procreandis. *Mandata fideliter implent*] iucunda narratio, quia hodie quoque ad illud præceptum plus æquo inclinamur. *Poſt tria luſtra*] id eſt, quindecim annos. Nemo autem ſit mihi tam ineptus, vt hiſtoriam putet à poeta narrari. *Hirci ſine cornubus*) id eſt, fœdi adulteri. *Nam quæ quiſque*) &c. Prouerbialiter, & diſertius quam illud. *Qui fuit in furno, ſocium ſibi quærit in illo. Saluere Penates*] id eſt, familiares, & omnes in domo habitantes. *Tua pignora*] id eſt natos. *Nam pignora natorum dicuntur, pignora rerum.* *His Deus arriſit*) id eſt, annuit, & blandus atque affabilis fuit. *Catellis*] id eſt, canis fœtui. *Et*

Pignera

primo]

primo]ſcilicet omnium. Vnde ad primæ geniturę iura alludit. *Faſces*] qui erant ex virgis, in quibus ſecuris erat colligata, ferebantur autẽ à lictoribus poſt eos magiſtratus, qui in corpus, & ſanguinẽ animaduertere poterant. *Securis*]à ſecando dicta, quod interſecat, vt collum nocentium. *Et vites*]quibus centuriones & cæteri duces milites cædebant. Nam ex vite erat baculus, non ex alia arbore, ne ſeueriores haberentur, ſaltem in conciues. Nam alios virgis cædere licebat. Iuuen. Satyra octaua. *Nodoſam poſt hæc frangebat vertice vitem, Si lentus pigra muniret caſtra dolabra. Et pila*]quæ ſunt Romanorum tela. Lucanus: *Signa, pares aquilas, & pila minantia pilis. Hæſerat armus*] id eſt, humeris: *Stimulus*]quo boues inſtigantur. *Ligo*] inſtrumentum ruſticorum vt paſtinum, quod bifurcum eſt ferramentũ, quo paſtinatio, & repaſtinatio vinearum fit. *Fœniſecæ*] id eſt, ſecantes fœnum. Perſius: *Feniſecæ pingui vitiarunt vnguine pultes. Soli foſſores*]fodientes terram. Eſt autem vna vox, Nam ſi duæ eſſent, *ſoli* ſecundam produceret, quam compoſita corripiunt in medijs ſyllabis, dũmodo etiam in nominatiuo id habent, *vt fœniſeca. ſolifoſſor*: quod dico, quia *quanticunq*; à nominatiuo *quantuſcunq*; aut *quantumcunque* producitur, vt *qualicunq*; *à aquiliſcunque. Fartores*] qui farcimen faciunt. *Lanij*]id eſt, carnifices. *Lixæ*] aquam ferentes. *Artocopi*]panifices, aut panem incidentes. *Et genus hoc alij*]ſicut dicimus, *id genus*, pro *eius generis*; ſic ponit *hoc genus*, pro *huius generis. Mantous*]id eſt, Mantuanus, ſed *Mantous* dicitur à *Manto* Nympha, matre Ocni, qui Mantuam à matre denominauit. De quo Maro. *Fatidicæ Mantus & Thuſci filius amnis.*] Amyntas autem is eſt de quo in Amynta viſum eſt.

Faſces.
Securis.
Vites.
Pila.
Stimulus.
Ligo.
Paſtinũ.
Fœniſecæ.
Soliſoſſores.

Cor. *Mirabar ſi quid recti dixiſſet Amyntas.*
Ciuis erat, ſemper nobis vrbana iuuentus,
Cui nihil eſt prater ſtulta hæc commenta negoti,
Ludit, in agreſtes ſemper ioculatur, & vrbis
Talia garrulitas, & vaniloquentia fingit.
At neque de ſuperis pudet has componere nugas:

Iſte

Iſte iocus manifeſta gerit conuitia ſecum,
Sed tu tam rudis es, tum pleno inflatus omaſo,
Vt neque perpendas iſto te ſcommate carpi?
Nos quoq; pauliſper meatem extendamus ad vrbis
Stultitiam, ne forte putes ſapientiùs illos
Viuere qui ſplendent auro, qui murice fulgent.
His oculis vidi tunicas pleroſq; ſuperbis
Veſtiri, atque foro regali incedere greſſu,
Quos ſecreta fames premit, atque domeſtica egeſtas.
Stultius his certè nihil eſt: opulentia ficta,
Paupertas, & ſegnities, & inertia vitæ
Vera, quid eſt aliud quam deſipientia vera?
Vidi etiam patres (ô rem indignam atque nefandam)
Dum ſegnes dormire volunt, & viuere laute,
Proſtituiſſe ſuas vulgò cum coniuge natas.
Quid peius, quid perfidius, quid ſtultius vnquam?
Ful. *Quid ſi vitam alio nequeant traducere pacto?*
Cor. *Cum totidem, quot nos, habeant animaſq; manuſq;,*
Dic cur vitam alio nequeant traducere pacto?

Mirabar, ſi quid rectè dixiſſet Amyntas? Quaſi dicat, iuuenis ille inſanus amore, & ruſticos odio habens. *Cui nihil negoti*] pro negotij, i. *otioſa iuuentus*] id eſt, multitudo iuuenum vrbanorum. *Conuitia*] contumelias. *Omaſo*] id eſt, inteſtino pingui, tarditatem ingenio afferenti, vt Horat. & Perſius atteſtantur. *Iſto ſcommate*] id eſt, irriſorio dicterio. *Te*] qui ruſticus es. *Carpi*] id eſt, reprehendi, *Nos quoque*] id eſt, vicißim. *Qui murice*] id eſt, purpura. *Proſtituiſſe*] id eſt, ad turpem quæſtum in lupanaribus & proſtibulis ſtatuiſſe, quaſi pro foribus, vbi luxuria perditos expectant. *Quid*] ſcilicet dicas, aut quid faciant, & eſt inanior deſidioſorum purgatio, quàm vt refellatur. Vnde dicit Cornix, *Habent ciues vrbani manus & pedes, vt nos: cur non quærunt ſibi victum laboribus & parſimonia vt nos?*

Eſt etiam, cuius vecors induſtria vanas
Quærat opes, vbi nullus opes inuenit ab æuo.
Æs lauat herbarum ſuccis, & vertere in aurum
Æſtimat, at nigra ſemper fuligine pallet.

Eſt

Eſt, qui dum tellure latens deſiderat aurum,
Dat magicis operam ſtudijs, & tempora perdit.
Quid leuius, quid futilius, quid inanius vnquam?
Omnia ne veniant ad opus telluris, & agri,
Omnia pertentant, vt agant nihil, omnia verſant,
Semper agunt, nunquam peragunt, ex fœnore victum
Infamem extorquent: vi, fraude, doliſque laborant:
Mille vijs opibus mille inſidiantur honori.
Nos capras, & oues, armentaque paſcimus: illi
Accipitres, catulos, & equos, & cercopithecos.
Ruſticus eſt ouium paſtor, volucrumque canumque
Ciuis, vtrum melius, te iudice, nobiliuſque?
O Fulica vtilitas vnde, aut opulentia maior?

Ful. *Si venit ex noſtris operis opulentia maior,*
Ciuibus vnde igitur tantarum copia rerum?

Corn. *Ex vi, fraude, dolis: vi fraude, doliſq; laborant.*
Nonne vides, inſane, vt nos crudeliter vrgent,
Quo capiunt aſtu, nos irretire loquendo,
Sacrum offerre putant, & opus ſublime, piumqnẽ,
Huc aures oculoſque adigunt, huc ora manuſque.

Eſt etiam) adfert alia vrbanorum vitia, & fere oppoſita ſegnitiei, dicens: *eſt etiam* (scilicet ciuis, *cuius vebors*) id eſt perſuerſi cordis induſtria, *quærit opes vanas*) id eſt vltra quam ſatis ſit, & non iuſta ratione, vt qui per artem (vt dicunt) Alchimiæ, id eſt, adiuvaminis, adiuvando naturam, ſperant æs aut argentũ vertere in aurum: qua via nullus, inquit, hactenus inuenit opes, certum eſt multos iuveniſſe pauperiem, dicunt tamen eius rei ſtudioſi, inuentos qui ad intentum peruenerũt. *Fuligine nigra*) quia vapore fumeo: ſed quomodo *pallet*? Niſi hoc ad anxietatem referamus, non conſtat: *Eſt qui, &c.*) Alius error eorum qui magicis artibus, & characteribꝰ, neſcio quibus, ſperant poſſe inueniri theſauros abſconditos. *Omnia, ne veniant ad opus telluris & agri, omnia inquã pertentant*] id eſt experiuntur, ne fiant agricolæ, quo nihil honeſtius nec iuſtius. *Semper agũt nunquam peragunt*) id eſt, perficiũt nihil eorum quæ inceptant. *Ex fœnore*) id eſt, vſura. *Accipitres*) id eſt, aues ad præ-

Vecors Alchimia.

dam.*Catulos*) ad venationem.*Et equos*) ad venandum, aut auibus,aut canibus. *Cercopitheços*) id eſt, candatas Simias. Nam κέρκος dicitur cauda, πίθηκος ſimius aut ſimia. Sunt ergo quos catos marinos quidam vocant, capite, vt dicit Plinius,ſubnigro,& pilo aſinino, quibus deformitas decori eſt, ſuntque ob cautum ingenium diuitibus in delitiis. *Ciuis*) eſt paſtor volucrum, & canum quia eos paſcit. *Quo aſtu*) i.qua calliditare ab ἄστυ, id eſt,ab vrbe vbi auſtutiores ſunt.*Irretire*)i.in laqueos & retia alligare,hoc eſt,circũuenire & decipere verbis putant.*Sacrum offerre*)i.arbitrantur ſe obſequium præſtare Deo,quando nos decipiant.*Huc*)id eſt,ad hanc operã vt nos decipiant. *Adigunt*) i. applicant. *Ora*)i. omnia quæ dicunt.*Et manus*) i.omnia quæ faciunt.

Ful. *Vnde vrbanarum tibi tanta peritia rerum?*

Cor. *Hæc dici quondam,ductis in mœnia capris,*
Quum lac vociferans ibam venale per vrbem.
Manſi apud artocopum, ſapiens,& ad omnia promptus
Furta erat,& crudum ferro ſubradere panem,
Ipſe,vt erat mores vrbis doctiſſimus,iſta
Tradidit,& affirmans nihil eſſe nocentius vrbe,
Se quoque furari didiciſſe aiebat ab vrbe.
Sunt etiam qui parta ab auis patrimonia fundunt
In meretricum vſus,quid fœdius,improbiuſq;?
Dic vbi mœchandi ars,homicidia,ſeditiones?
Nonne inter ciues,atque intra mœnia regnant?
Quid reges,qui regna hominum per vulnera quærunt,
Im mortemq; ſuos adigunt? quid pectora miles
Obijciens telis,per mille pericula vadens?
Pro ſtipe dat vitam,nulla eſt inſania maior.
Gloria præfertur vitæ,quid gloria?quid laus?
Quid fama eſt?quid honor? voces,& opinio vulgi.
Omnia longa dies abolet;quum viuere ceſſas.
Omnia ſic abeunt vt lux cum ſole recedit.
Qui mare ſollicitant remis,cum viuere poſſint
In patria,ſtulti:ventis qui credit & vndis.
Stultus diuitiæ cui ſum,& negligit vti.
Stultus,qui vt natu cumulet patrimonia,partis

Abſtinet, & genium fraudat, ſtultiſſimus & qui
Quæ facere ipſe poteſt, natis faciunda relinquit.

Vnde vrbanarum)Bona interrogatio, vt decorum ſeruetur, & veriſimilis narratio. *Artocapum*) vt videtur, accipit pro panifice, ſeu (vt dicitur) piſtore, qui Græcè dicitur ἀρτοποιός) i. artopæus, quia ἄρτος dicitur panis, & ποιῶ facio. Sed artocopus, dicitur quaſi labor panis, nam κόπος labor dicitur, ſed accipitur pro laborante. Iuuenalis autem videtur accipere pro pane dicēs Satyra quinta. *Salua ſit artocopi reuerētia.* Vbi tamen pro piſtore accipi poteſt, vt ſic maneat diſcretio panis, qualem artocopus fecerit, & ita obſeruando eius iuſſum ſit ei reuerentia. Sed ad Poetam noſtrum. *Ipſe vt erat mores vrbis doctiſſimus*)Hoc exemplo cōuincere poſſumus participia comparari. Nam ſi nomen ſit doctiſſimus, non regeret accuſatiuū. Quocirca ego quidem *morum* potius dicerem, hic tamen verſus *mores* potius docet legendum. Neque tamen omnino inauditum, ſi ſuperlatiua à participiis accuſatiuum regentibus deducta, accuſatiuum regunt, quum aduerbia à præpoſitionibus orta id faciant, vt *proxime Hiſpaniam Mauri ſunt*, inquit Saluſtius. *Sunt etiam*)Aliam affert vrbanorum ſtultitiam, qui patrimonia ab auis parta cum meretricibus abſumūt. *Qui reges*)docet & reges & cæteros bella pro dominio aut inani gloria gerentes, vrbes ferè incolere, ſtipēdiarios autem qui inuocati nomina ſua dant, etiam vrbanos eſſe, & maximè inſanire quum pro modica ſtipe periculum vitæ ſubeunt, quod ruſtici non niſi coacti faciunt pro libertate patriæ & cōiuge ac liberis. *Qui mare ſollicitant*) Rurſus aliud genus ſtultitiæ (quod Perſius quoque proſequitur) eorum, qui quum ſatis habēt, nauigant tamen cum periculo vitæ. Item ſtultus eſt, *diuitiæ cui ſunt & negligit vti*) vt auarus: Nam vt dicit Seneca *tam deeſt auaro quod habet, quam quod non habet.* Vnde de ſene auaro Horatius: *Quærit & inventis miſer abſtinet, & timet vti.* Et primo ſermo. *Congeſtis vndique ſaccis Indormis inhians, & tanquam parcere ſacris Cogeris, aut pictis tanquam gaudere tabellis. Stultus qui vt natis cumulet, &c.*) Quia ſæpe malè abſumunt. Vnde

Perſius: *Vt tuus iſte nepos olim ſatur anſeris extis, &c.* Vide Satyram vltimam vbi totum hoc eſt argumentum. *Et genium*) id eſt, naturam. Eſt enim *genius* Deus naturæ & loci natiui, quem qui alimentum naturæ debitum ſubtrahunt, defraudare dicuntur. Terent. in Phor. *Suum defraudans genium. Quæ facere ipſe poteſt*) quod per fabellam, ſeu apologum de caſſita pulchrè recitat Gellius.

Qui numerat ſtellas & ſe comprèndere fata
Poſſe putant ſtulti: verum dementior iſtis
Naturam quicunque Dei ſcrutatur, & audet
Figere in immenſam lucem tam debile lumen.
Noſtra fides melior: ciuis ratione coactus
Difficilè aſſentit, nudis nos omnia verbis
Credimus, & plures faculas accendimus aris.
Ciuibus eſt infida fides: inquirere nunquam
Mente ſinunt arcana Dei, ſi numina ſcire
Eſſet opus, poterant nobis ſe oſtendere: verum
Quando latere volunt, quid veſtigare neceſſe eſt
Quæ nos ſcire negant ipſi qui cuncta gubernant?
Noſtra etiam pietas pietate potentior vrbis.
Namque viri, qui ſacra canunt templiſq; miniſtrant,
Quanta legunt ruri paucis alimenta diebus?
Vidi ego quæſitas ex rure, in mœnia plenis
Puppibus inferri (pietas ea ruſtica) fruges.
Stultorum eſt aliud genus immedicabile quoddam,
Cauſidici latratores, rabulæque forenſes;
Nummorum aucupium docti, legumque tyranni,
Ære patrocinium vendunt, producere cauſas,
Et lites pendere diu, vindemia quædam eſt.
Sunt & equeſtre genus medici, qui tangere venas
Nonnunquam illicitas audent, & ponere quadam
Non intellectis temeraria nomina morbis.
His, etſi tenebras palpant, eſt facta poteſtas
Excruciandi ægros, hominéſque impune necandi.
Qui verò populis præſunt, hominéſq; gubernant,
Quo plus iuris habent, quantoque licentia maior,
Inſanire ſolent tantò amplius, ô vbi ſancti

Recto-

Rectores, & iustitiæ, & pietatis amici,
Quos patres serò ante focum memorare solebant?
Omnia nunc abeunt pessum, spoliata queruntur
Templa, gemunt inopes, viduæ lachrymantur, & huius
Quænam causa mali? quia stat pro lege libido.

Qui numerant stellas] vt astromomi, *& se comprehendere fata*) vt Astrologi, Genethliaci, & Mathematici. *Naturam quicunque Dei scrutatur*) vnde ille: *Mitte arcana Dei*: Et alius: *Altiora te ne quæsieris*; & vtroq; maior: *Noli nimis sapere. Sed ad sobrietatem docens. Nostra*] id est, rusticorum. *Ciuis ratione coactus*] id est rationibus innitens. *Plures faculas*) id est, tædas & cæreos torres. Facula. *Mente sinunt*) id est, desinunt. *Poterant nobis se ostendere*) Argumentum quo verisimile sit, Deum non velle à nobis nosci, quum se non præbeat noscendũ. *Quid vestigare*) id est inquirere necesse est ea, *quæ ipsi qui gubernant cuncta*) scilicet superi, *negant*) id est prohibent nos scire: Quasi dicat: *nihil*; *Quãdo*) id est, quãdo quidem. *Nostra etiam pietas*) id est, charitatis, vt dicunt, exhibitio eleemosynis erogandis. *Legunt*) id est, colligunt. *Stultorum est aliud*) in pragmaticos, & causidicos inuehitur quasi Satyricè. Vnde apte personam Cornicis assumpsit. *Rabulæque forenses*) id est, forum iudiciale, seu causas sectantes. *Rabula*, secundum Festum, dicitur multis Rabula. intentus negotiis, paratusque ad radendum quid, aut auferendum, vel qui est in negotiis agendis acrior, quasi rabiosus. Secundum Marcellum autem, *rabula* à rabie dictus est, quem nunc aduocatum vel causarum patronum dicimus: Cicero, *Non enim declamatorem aliquem de ludo, aut rabulam de foro, sed doctissimum, atque perfectissimum quærimus*. Sunt ergo *rabulæ* (vt iterum Nonius attestatur) litigiosi. *Aucupium*) id est, captionem, ab auibus capiendis. Comicus. *Hoc nouum est aucupium. Legumq; tyranni*) quia summum ius summa malitia est. Aucupium. *Ære patrocinium vendũt, &c.* Enumerat causidicorum vitia. *Vindemia quædam*) id est, lucrum, vt vindemia quæ est vini collectio, vt messis frugũ. Vindemia. *Sunt & equestre genus medici.*) Et hoc quoque Satyricè. Equestres sunt, quia mulis ferè vehuntur medici. *Venas illicit.*)

illicitas] ad fœmora mulierum. *nomina temeraria*] i. rebus non conuenientia, quæ fingunt, ne ignari deprehendantur. *Et si tenebras palpant*] i. cæci & ignari sunt. *Est falsa potestas*] à legibus quæ medicis permittunt interficere, vt curent. *Qui verò populis præsunt*] in primores & optimates, ac magistratus inuehitur: *Insanire solent tanto amplius*] quum tamen vel leue in alijs scelus, in illis maximum sit. Vnde Iuuenalis. *Omne animi vitium tanto conspectius in se crimen habet, quanto qui peccat maior habetur. Abeunt pessum*] i. pessundantur, & pereunt. *Spoliata queruntur*] i. comburuntur templa.

Ful. *Ista tua, O Cornix, excandescentia: fines*
Transit honestatis, scelus omnibus obijcis omne.
Innocuos habitare homines & in vrbe memento.
Cor. *Non habitant colubri quædam Balearibus arua*
Proxima, (non memini nomen) neque noctua Cretam,
Nec nemus Ægeriæ sonipes, nec vir bonus vrbem.
Ful. *Vir bonus est animal rarum, paucasq; per vrbes,*
Et per rura locos habet, est rarissima virtus.
Cor. *Insanis, Fulica, insanis, tot in vrbibus hostes,*
Sunt tibi, quot ciues, hi nos tondentque, pilantque
Non habita nostri capitis ratione: coarctant
Nos ad furta, ipsi mox ad suspendia mittunt.
Fas igitur si quid nostris sese vnguibus offert
Radere, & insidijs, ac nostri indagine captos.
Deplumare leui tactu sensim & pede pressim.
Si videt excusa, si sunt secreta, negato
Furta: quod occultum est, non est iniuria, furtum,
Quicquid habent, noster labor est, industria nostra est.

Ista tua ô Cornix, excandescentia] id est, vehemens ira. *Fines*] i. limites transit honestatis. *Baleares*] insulæ sunt in Hispania, Græcis dictæ à fundarum iactu. Nam Βάλλω significat, *iacio*, tollitur autem nunc L. Balearicos autem contra glires à senatu auxiliũ petijsse constat, quum in quibusdã aruis vicinis, nõ possent viuere serpẽtes; ea autẽ arua sunt, in Eboso, quæ est insula inter Ophiusam, & Pythiusam. Eboso enim terra serpentes fugat, omnium venenosorum

rum animalium expers, eadem cuniculos gignit populantes messes Baleariũ. Dicit autem se *nominis immemorem*, vt decorum seruetur. Nam non congruit rustico longinquarum insularũ nomina scire, sicut Maronianus rusticus oblitus erat nominis Geometræ, dicens: *In medio duo signa, Conon & quis fuit alter, descripsit radio totum qui gentibus orbẽ. Neque noctua Cretam*] sc. habitat, cuius nomen non ignorat quia sub Venetorum ditione est. Noctua autem quæ in Creta negatur, plurima Athenis est, vsque adeo vt in prouerbio sit γλαῦκας εἰς Ἀθήνας i. *noctuas Athenas*, aut *in Athenas*, scilicet *fert is qui merces*, eò vbi abundant inutiliter transuehit, ac si aquas in mare vehat. *Ægeriæ autẽ nemus*, est, Vbi Numa Pompilius secundus Romanorum rex colloquiũ cum Ægeria nympha vxore sua de rebus religiosis habuit, vbi *sonipes* negatur viuere. Est autẽ equus à sono pedũ sic dictus Æneid. 4. *Stat sonipes ac frena ferox spumantia mandit. Nec vir bonus vrbem*] sc. habitat sicut nec Albionem, seu Britanniam maiorẽ lupus. *Vir bonus est animal rarum*] Maro: *Vir bonus & sapiens, qualem vix repperit vnum, Millibus è cunctis hominum consultus Apollo, Iudex ipse sui*] Iuuenalis: *Rari quippe boni, &c. Habet*] i. habitat, residet. *Sunt tibi*] sc. rustico. *pilantque*) Horatius compilo secunda longa posuit, *ne me Crispini scrinia lippi Compilasse putes, verbum non amplius addam.* Est autem notum Gallis vocabulum: quod si tractum est à pilis, naturâ primam corripit. Inde autem tractum volunt per Apologũ Æsopi, quo qui duas vxores habuit, alteram iuuenculam, quæ canos decerpsit radicitus, alteram grandem natu, quæ vt sibi conformem haberet maritum, nigros capillos sustulit, caluus & depilatus mansit, atque ita nudatus & priuatus intelligitur suis: quod efficere, pilare est. *Coarctant*) id est, compellunt nos ad furta, quia exigunt quod sine furto nos habere non posse sciunt, *& mittunt mox ad suspendia*) Potuit nosse Candidus, quem alij ex agro Parmensi, alii ex Mantuano oriundum dicunt. *Nostris vnguibus*) Argutè, quia cornices, & fulicæ vnguibus diripiunt. *Sensim*) i. imperceptibiliter, hoc est, paulatim, & *pede pressim*) i. quasi

preſſo pede ſine ſtrepitu. *Deplumare*) quia aues id auibus faciunt. *Si videt*) ſcilicet quiſquam furta, *excuſa*) dicens videlicet te iocari voluiſſe. *Si ſint ſecreta, negato*) Furtum quod occultum eſt non eſt iniuria. *Quia quicquid habent*) ſcilicet ciues, *eſt noſter labor, & induſtria noſtra.* Hæc autem Cornici potius quám bono paſtori cõueniunt dicere, quia furta nulli licita ſunt: nec ſua ſibi vendicare ſine ſuperioris auctoritate permiſſum. Vnde dicit Fulica

Ful. *Iam longe egrederis metam rationis, & æqui.*

Cor. *O Fulica, improbitas vrbana coinquinat orbem,*
Vnde tot in terras veniunt, æſtate procellæ,
Fulmina, venti, amnes, grando? Vidiſſe recordor,
Tellurem tremere, ac poſtes, & tecta labare,
Solem obſcurari, noctu obtenebreſcere lunam.
Cur ſegeti lolium, meſſi dominantur auenæ,
Vua in capreolos tranſit, caligine verni
Depereunt flores? mala parturit omnia nobis
Hæc ciuile nefas: pariet quoque plura deinceps:
Vnde venit furor armorum: bellique tumultus,
Qui genus omne mali ſecum vehit: omnibus vrbs eſt
Fons & origo mali. Deſcendit ab vrbe Lycaon,
Deucalion Pyrrha cum coniuge ruſticus: ille
Intulit illuviem terris, hic abſtulit; ille
Abſtulit humanum terris genus, intulit iſte.
Si terra (vt perhibent) flammis abolebitur vnquam,
Iſtud grande nefas vlla deſcendet ab vrbe.

Ful. *O Cornix, iam pone modum ſermonibus iſtis.*
Audio iamdudum pueros de pulte loquentes,
Cætera ſi quidquam ſupereſt, poſt prandia dices,
Pulti indulgendum monet vrbibus hora relictis.

Iam longè egrederis metam rationis, & æqui) quia vrbanos deplumare, ſi clam fore ſperetur, conſulis. *Coinquinat*] contaminat, polluit. *Orbem*) id eſt, vniuerſum mundum. *Vnde tot in terras*) dicit omnem tempeſtatem importunam omnemque calamitatem propter vrbanorum ſcelera a Deo demitti. *Cur ſegeti*) Virg. *Grãdia ſæpè quibus mandauimus hordea ſulcis, Infœlix lolium & ſteriles dominantur auenæ.*

Eſt,

Est autem lolium, de quo Saluator: *Nonne bonum semen seminasti? Vnde ergo habet zizania, inimicus homo superseminauit. Vua in capreolos*] i. acidas quasi chordulas, quibus sese vites palis & ramis alligant, quibus etiam vesci solent diuites. *Caligine*[i. aere nebuloso & obscuro, atque ita infesto. *Parturit*] pro parit. i. prouocat, *Ciuile nefas*] i. nefandum ciuium scelus. *Descendit vb vrbe Lyacon*] quem ob perfidiam Iupiter in lycon i. lupum transformauit, & occasione huius sceleris diluuium (secundum Ouidium) super induxit. *Deucalion Pyrrha cum coniuge*] Id est, vxore, *rusticus*] sc. fuit, qui in montibus Thessaliæ habitauit, vbi inter saxa degens, ad sese profugiẽtes tempore particularis diluuii benignè recepit: quocirca humanum genus iactis post terga lapidibus seruasse fingitur. *Ille*] scilicet Lycaon, hoc est scelus eius. *Intulit illuuiem*] id est, inundationem aquarum, hoc est, diluuium. *Terris*] id est, in terras. *Vt inferretque deos Latio. Hic*] scilicet Deucalion cum Pyrrha. *Abstulit*] scilicet illuuiem. *Ille*] sc. Lycaon *abstulit*] genus humanum terris. *Iste*] id est, Deucalion, *intulit*] sc. in terras genus humanum, quod secundum fabulas perierat, aut secundum historiam illic periisset, si non seruasset. *Si terra, ut perhibent*] id dubitat rusticus vt ex ethnicis sumptum, quibus non est fides habenda, nisi eadem in sanctis quoque literis habeantur. Nos autem credimus ignem conflagrationis, diem iudicii præcessurum. Sed & Ouidius aliquando mundum igne perituru affert Metamorph. 1. *Esse quoque in fatis reminiscitur affore tempus, Quo mare, quo tellus correptaque regia cœli Ardeat, & mundi moles operosa laboret, &. illud grande nefas*] scilicet propter quod mundus ardebit. *Descendit ab vlla*] id est, à quauis vna vibe, & non ab agro. *O Cornix, iam pone modum*) id est, finem. *Sermonibus istis*) scilicet, tuis improbis, & contumeliosis. *Audio iam dudum pueros*) id est, minores famulos, aut liberos, *loquẽtes de pulte*) id est, instare horam prandii, *Si quicquam supereſt*) id est, reliquũ est. Gellius docet supersesse supra id quod satis est esse. *Hora*) scilicet prandẽdi. *Monet indulgẽdum*) i. operam dandam esse, aut inuigilandum. *Pulli*) id est,

est, cibo illi rustico, quo Romani diu vixerunt. *Vrbibus*] id est, contumelijs de vrbibus relicti s.

ECLOGA SEPTIMA, DE CONVERSIONE IVVENVM AD religionem quum iam author ad religionem aspiraret, inscripta Pollux.

Ioannis Murmelij Argumentum.

Galbula pastores ad sydera laudibus effert
Et canit vt viso versus sit numine pollux.

Alphus & Galbula.

Galbula, quid sentis? Pollux doctissimus olim
Fistulicen, subito quodam quasi numine tactus,
Destituit calamos, tunicas, armenta, sodales.
Bordocucullatus caput, vt campestris Alauda.
Quatuor ante dies in religiosa recessit
Claustra, ferunt illum pecudes dum solus in agris
Pasceret, effigiem quandam vidisse deorum,
Cætera non memini: sed tu, quid Galbala, sentis?

Galbula] Si friuolum non sit, dicam non sine ratione in hac septima Ecloga agi de conuersione iuuenum. Nam septenarium numerũ, qui ex primo impari, & proximè illũ subsequente pari conficitur, cõstat habere nescio quid mysterij non solum in sanctis literis, sed etiam apud poetas, vnde est illud, *Oterque quaterque beati, &c. Nam te iam septima portat omnibus errantem terris ac fluctibus æstas.* Dicunt præterea, septimo quoque anno immutari nobis ætatem, vt primis septem annis simus infantes, proximis pueri, tertijs adolescentes, quartis iuuenes; qua ætate constituendũ est nobis genus vitæ, quos & quales nos esse velimus, & in quo genere vitæ. Bene ergo (vt de cæteris ætatibus, quæ pari ordine subsequuntur, taceam) in hac septima Ecloga

agitur

agitur de iuuenum ad religionem conuersione, vnde hactenus *adolescentia mſuam* (sic enim inscripsit opus) poëta ceciniſſe putatur, deinceps canturus iuuentam, & virilem ætatem, in duobus videlicet vltimis carminibus, quæ in religione compoſuit. Sed linquamus hæc argutioribus. Per *Pollucem* hoc loco intelligo poëtam. *Fiſtulicē*) i. canés fiſtula, vt noſtra ætate: ſicut *tibicen*, canens tibia gruis, vt olim ſactitabant, & nunc quoq; nonnunquā. *Quodam quaſi numine tactus*) quia ſpiritus vbi vult ſpirat, *Bardocucullatus caput*) i. habens Bardocucullum capiti tegendo aptum: *Bardocucullus*, veſtis eſt gallica groſſioris villi, facta cōpoſitione ex bardis qui poetæ erant Gallicani & cucullus: Cucullus enim veſtis eſt groſſior capiti tegēdo apta. Bardi item dicebantur olim ſtulti, apud Gallos, vt poſſis accipere Bardocucullum veſtem fuiſſe Gallicam, ſtultorum, & vilium hominum. Vnde Martialis in diſtichis. *Gallia Santonico, veſtita eſt Bardocucullo; Cercopithecorum penula nuper erat.* Bardus ad hoc, auctore Feſto, ſtultus à tarditate ingenii appellatur, Græce autem bardos dicitur. Prætereà vt idem inquit, bardus Gallicè cantor appellatur; qui virorum fortium laudes canit, à gente bardorum. De quibus Lucanus. *Plurima ſecuti Budiſtis carmina Bardi.* Nonius autem dicit bardum eſſe propria vi & ingenio tardum. Nam Græci *bardos tardos* dicebant. Plaut. in Perſa, *Nimis equidem pro barda & ruſtica reor habitam eſſe.* Ex his & alijs multis, vt de alpibus, patet Gallicam quoq; linguam immutam eſſe. Nam multa nunc aliter, quàm olim dicebantur, à Gallis dicuntur. *Vt campeſtribus*) i. in campis, verſari ſolita. *Alauda*) i. auis cucullata, & plumeam criſtam habens. *Effigiem quandam vidiſſe deorum*) vt in proceſſu patebit. Videtur autem diuam Virginem intelligere, aut quæ Herculi occurriſſe à Cicerone memoratur, de qua ſuo loco dicā. *Cætera non memini*) id enim & ruſtico cōuenit, vt iam ſæpe diximus, & œconomiæ, atque argumento huius Eclogæ. Nam intendit narrando duo facere; colligere videlicet laudes paſtorum, & perfectionem religionis; potiſſimum Carmelitanæ, quæ prima eſt.

Fiſtulicen.

Tibicen.

Bardocucullatus.

Bardi.

Bardus.

Bardū.

Alauda.

Gal-

Gal. *Vt dixêre patres, faciens primordia rerum*
(Magnam canam, nobis quæ quondam tradidit Vmber)
Instituit deus agricolas, pecorisq; magistros.
Primus agricultor rudis, immansuetus, & asper,
Qualis humus segnis, lapidosa, rebellis aratro.
At ouium primus pastor, mitissima proles,
Instar ouis, quæ bile caret, quæ lacte redundat,
Mitis erat, nullis vnquam pastoribus asper.
De grege sæpe suo sacrum ponebat ad aras,
Nunc oue, nunc pingui vitulâ faciebat, & agno
Sæpius, & magno dinos ambibat honore:
Sic profecit apud superos, sic numina flexit,
Vt fuerit primo mundi nascentis ab ortu
Tempus ad hoc, cœlo pecoris gratissima cura.
Assyrios quosdam (sed nescio nomina, curæ
Diminuunt animum) deus ex pastoribus olim
Constituit reges, qui postea murice, & auro
Conspicui, gentes bello domuere superbas.
Quum Paris Iliaca tria numina vidit in Ida,
Aut Paris, aut alius, puerum qui obtruncat ad aram
Pastor erat: quando cœlesti exterritus igne,
Venit ad ostentum pedibus per pascua nudis,
Pastor erat Moses, Moses à flumine tractus.
Exul apud Graios, Amphrysia pastor Apollo
Rura peragrauit posito deitatis honore.
Cœlestes animi Christo ad præsepia nato,
In caulis cecinere deum pastoribus ortum.
Et noua diuini partus miracula docti
Pastores, primi natum videre tonantis,
Et sua pastores infans regnator Olympi
Ante magos, regesq; dedit cunabula scire.
Se quoque pastorem deus appellauit, oues q;
Mitibus ingenijs homines, & mentibus æquis.
Et ne vana putes hæc somnia, nuper ab vrbe
Rus veniens, picto perlegi hæc omnia templo.
Sunt pecudes pictæ, parui sub matribus agni
In tellure cubant, ingens equitatus ab alto

Monte

Monte venit, radiant auro diademata diuum.
Vt suspensa tenent vaga lumina prætereuntum.
Non igitur mirum, noster si numina Pollux
Vidit, amant villas & oues, & ouilia diui:
Simplicibus præsens deus est, offenditur astu.

Vt dixêre patres] vt probet verisimile esse pastori esse numen visum, altius orditur laudes pastorum, docétque quòd verum est, Abelem primum iustum fuisse pastorem, multosque reges, vt Abraham, Dauid, & similes fuisse pastores. Christum ad hoc se appellasse pastorem dicentem. *Ego sum pastor bonus*: & recens natum primò à pastoribus agnitum atque visum, & multa id genus alia, quæ legendo patebunt. *Vt dixêre patres*] Virgilius, *Arunci meminere senes*. Rustici enim non ex libris, sed ex maiorum relatu historias discunt. *Deus faciens primordia rerum*) id est, in prima hominum genesi instituit agricolas, vt Adam, & primogenitum Cain. *Pecorisque magistros*) vt Abelem: quia autem dicendo primordia rerũ visus est altiùs oriri, bonam facit parentheſim, dicens *magna canam, nobis quæ quondam tradidit Vmber*, cui totam doctrinam suam vbique acceptam fert. *Primus agricultor*) scilicet Cain, *ac ouium primus pastor*) id est, Abel. *Instar*) id est, in statum & morem, ac similitudinem, quod Valla negat. *Quæ bile*] id est, cholera amaritié animo adferente. *Sacrum ponebat ad aras*) Historia patet in principio Geneseos. *Vitulo faciebat*) scilicet rẽ sacram. *Sed facio*, & *operor* per se posita, de rebus sacris intelliguntur. Nec dices. *Faciem vitulam*, quia id tauri est: sed *vitula*, *aut vitulo* subaudiendo rem diuinã, vt in Buc: Maro: *Quum faciam vitula pro frugibus, ipse venito. Diuos ambibat*) id est, ambientium more venerabundus adorabat. *Sic*) id est, vsq; adeo numina flexit, vt cura pecoris fuerit à primo ortu mundi nascentis scilicet vsque *ad hoc*, id est, nostrum tempus, *gratissima*] id est, acceptissima. *Cælo*] id est, cœlestibus. *Assyrios*.] vt *Abraham*, *Loth*, *Iacob*, & cæteros Patriarchas. *Quum Paris*) Alexander, qui & Paris, pastor fuit. Nam cùm Hecuba ipsa grauida visa esset gestasse catellum facem gestantem, qua tota Troia incendebatur, idq;

idq; ad Priamum retuliſſet, & ille ad ſomniorum & phantaſmatũ interpretes, reſpõſum accepit filium geſtare, qui Troiæ cremandæ occaſionẽ daret, quocirca pater quicquid pareret interfici iuſſit. Mater autem non interfecit ſed exponendum feris dedit, vbi à paſtoribus inuentus ab illis quoque educatus, in virum cre vit, atque ab Oenone Nympha adamatus eſt, iudiciumq; inter tres Deas dodiſſe fertur. Quum verò optimus eſſet athleta, & cum Hectore congreſſus eum viciſſet, ab eo interemptus fuiſſet, niſi frater agnitus, tandem pro Helena promiſſa in Græciam profectus fatalem attulit prædam. Vnde Statius in Achilleide: *Soluerat Oebalio Paſtor de littore claſſem Dardanus*; Paris ergo aut alius, quia de nomine, vt ruſticus dubitat, *cum vidit tria numina*) ſcilicet Iunonem, Palladem & Venerem de præſtantia formæ concerrantes. *In Ida*) i. ſylua ſic dicta, *Iliaca*) i. Troiana. Quod additur, ad diſcretionem Idæ Cretenſis. *Erat paſtor puerum qui obtruncat ad aram*) ſcilicet Abraham, qui id facere voluit, erat paſtor. *Paſtor erat Moſes* quando *cœleſti exterritus igne*) ſcilicet in rubo, qui non comburebatur. *Venit ad oſtentum*) i. miraculum aliud portendens, vt virginitatem diuæ genetricis Chriſti. *Pedibus nudis*) quia iuſſus eſt calceamenta exuere, *Moſes inquam, à flumine tractus* ſc. à filia Pharaonis regis Ægypti, quũ eſſet in fiſcella ſuper aquas natans, vnde nomen accepit. Apollo ſpoliatus diuinitate pauit Admeti regis armenta nouem annis, vnde *Nomius*, i. paſtoralis eſt dictus: pauit autem apud Amphryſum fluuium Theſſaliæ, ſpoliatus dico diuinitate propter interfectos Cyclopas, vnde in principio 4. Geor. dicit Virg *Et te memorande canemus paſtor ab Amphryſo*. Ideo hæc ſecundũ Macrob. lib. 1. Satur. finguntur, quia Apollo ipſe eſt ſol, qui omnia paſcit. *Deitatis*] Latinius diceretur diuinitatis, ſed carmen id non accipit. *Cœleſtes animi*] i. ſpiritus vnde; *Qui ſcit angelos ſuos ſpiritus. In caulis*] i. ſeptis paſtorum, vbi faciebant vigilias ſuper gregem ſuum, vt Lucas præclare memorat. *Ante magos*] i. ſapientes Perſarum, & Indorum, qui eadem nocte qua natus eſt, quum ipſis ad minimum, decimo tertio

Iliaca.

Moſes.

Nomi⁹

Incaulis

tio die primum visus sit. Dico ad minimum quia controuersia est, an eodem anno, an alio. *Ante magos regesq́*) Vnde magos pro regibus accipimus propter illud. Reges Tharsis, &c. Se quoque pastorem deus appellat dicens. *Ego sum pastor bonus. Oues*que) Addens. *Agnoui oues meas & cognoscunt me meæ*, i. miti ingenio præditi homines. *Picto perlegi hæc omnia templo*) i. in parietibus fani, vbi picta hæc fuerunt, & ideo dicit, perlegi. Maro in 6. *qui protinus omnem perlegeret.* Magna enim est conuenientia Pictoris & scriptoris. Vnde eos Flaccus æquiparat, dicens, *Pictoribus atque poetis, Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas. Sunt pecudes*) scilicet pastorum, qui Christum viserunt. *Ingens equitatus*) scilicet trium regum. *Diademata diuum*) aut regum, aut angelorum Christi, & parentum eius, hoc est, matris veræ, & patris legalis, ac nutricii, & non naturalis. *Et suspensa tenent vaga lumina*) i. oculos prætereuntium, hoc est cogunt præterire volentes immorari donec picturam perspexerint. *Amant villas*) i. domos rusticas & oues, & ouilia diui. *Simplicibus præsens deus est*) Id sancte, & moraliter, si cordis simplicitatem intelligit.

Alph. *Vera refers, pecori si sint innoxia nostro*
Pascua, vidi asinum, vidi præsepe, bouemq́,
Iam memini turbæ venientis, & ora videre
Indica iam videor regum sua dona ferentum.
Vnum vro, quænam Polluci occurrit imago?
Galbula, si nosti, ne sit labor omnia fari.

Gal. *Et noui & memorare libet, res digna relatu,*
Res digna auditu, pia, sancta, imitabile factum!
Durus & immitis pater, atque superba nouerca,
Pollucem graniore iugo pressere iuuentæ
Tempore, quam dulces animos noua suggerit ætas,
Et quum iam inualidæ longo sub pondere vires
Deficerent, nullaq́, odium mansuesceret arte,
Constituit tentare fugam, res vna volentem
Ire diu tenuit, nimis impatienter amabat.
Error enim communis amor iuuenilibus annis.
Res est fortis amor, violentia fortior; iuit,

Et

Et tales abiens (mihi namque solebat amores
Enarrare suos) mœsto dedit ore querelas:
O virgo, lachrymæ tuis soluentur ocellis,
Quum te tam charo cernas ab amante relictam?
Vllane decessu duces suspiria nostro?
Tune mei crudelis eris fortè immemor vnquam?
Vsque adeone tuum poterit frigescere pectus,
Pectus quod toties tot lumina fletibus implet?
Tunc trabes crebros gemitus, & pallida fies?
Cerno oculos, cerno lachrymas, cerno anxia corda
Virginis, heu tantum qua dissimulare dolorem
Fas erit arte? dolor duplex mea pectora torquet,
Illius atque meus: sed fas mihi flere, quod illi
Non licet: occultus longe magis æstuat ignis.
Incolumem mihi vos diui seruabitis illam.
Vt quando exilio repetam mea rura peracto,
Fiat amor felix saltem semel ante senectam.

Vera refers) approbat Alphus, vidi asinum & bouem *& præsepe*] scilicet domini, qui in eo ante asinum, & bouem est positus. Vidi inquit, de pictura intelligens. Iam memini turbæ venientis,) & ego videor mihi nunc videre ora *Indica*) id est, Indorum regum, ab India venientium, & videor videre ora regum. *ferentum*) i. offerentium dona, scilicet aurum, thus, & myrrham. *Et noui & memorare libet, quia res est digna relatu*] i. vt referatur, & recensetur, & factum, scilicet Pollucis, est imitabile. *Durus & immitis Pater*] *est mihi namque domi pater, est iniusta nouerca.* Videtur autem hæc vera vitæ ipsius poetæ descriptio. *Graniore iugo.*) qui nimis rigidi, & seueri erant, vt in prima ecloga docuimus. *Et quum inualidæ*) Est enim ea ætas imbecillis & inops consilij. *Nullâque odium*) scilicet parentum. *Arte*) scilicet filij. *Constituit tentare fugam*) i. discedere clam à parentibus tam duris. Error enim communis vnde prius. *Semel insaniuimus omnes. Res est fortis amor, violentia fortior*) scilicet *est. O Virgo.*) Queruloſa discessio ab amica. *Crudelis*) quæ amantem non redamas. Maro, *Ah crudelis Alexi nihil mea carmina curas, &c. Quod lumina*) Legendum videtur

tur, vt sit pectus, inquã, quod implet toties lumina tot fletibus. Dolor duplex illius, atque meus; illius, scilicet virginis, quam occulto æstuantem putat amore, & se qui manifesto absumitur igne. *Exilio peracto*] quia in exilium voluntarium, vt patris fœuitiam, & nouercæ le odium deuiter, abscedere destinauit. *Fiat amor felix*] vt potiatur amica saltem semel, id amatoriè & modestè.

Talia pergebat memorans, voluitq; reuerti:
Tantus amor iuuenem, vis tanta furoris agebat.
Sed iam iacta fugæ cunctis erat alea notæ:
Fronde sub Herculea fessus mœrore sedebat.
Ecce puellari virgo stipata corona,
Ora, manus, oculos, habitumq; simillima Nymphæ,
Et tali affata est puerum sermone dolentem:
Chare puer: quò tendis iter: vestigia verte.
Nescis, heu nescis quò te via ducat, & audes
Ignotis errare locis, nihil insidiarum
Per campos ratus herbosos, nihil esse periculi?
Omnia tuta putas, & quod placet, vtile credis,
More iuuentutis stolidæ: collectus in orbem
Sæpe latet molli coluber sub graminis vmbra.
Est facile incautos offendere; paruulus infans
Innocuos rutilum digitos extendit in ignem,
Nec nisi iam læsus vires intelligit ignis.
Hæc regio intrantes aditu consueuit amœno
Fallere; delicias offert, & gaudia: verùm
Ingressis, quum triste nihil superesse putatur,
Mille parat laqueos, & mille pericula profert.
Trames hic, vt collem gressu superaueris illum,
Ducit in vmbrosam syluam, crudele ferarum
Hospitium, loca tetra situ & caligine opaca;
Quisquis eo deceptus abit, remeare vetatur,
Et piceis primùm velatur lumina vittis:
Deinde per omne nemus, dumeta per aspera tractus,
Transit in effigiem monstri; dum voluere linguam
Atque loqui tentat, mugit: dum attollere sese
Credit, humi graditur quadrupes, neq; suspicit astra.

Ima, tenebrosæ vallis, lacus æquore nigro
Occupat, & nigris mons plurimus imminet vndis.
Huc tracti Stygios latices, Altumq; barathrum
Præcipites dantur, rapidaq; voragine mersi,
In Styga & æternas Erebi rapiuntur in vmbras.
Heu quot pastores istis ambagibus acti,
Cum gregibus periere suis! ego sedula semper
Monstro iter, hic ad opem vigilo indefessa ferendam.

Talia pergebat memorans) Commemorat quæ virgo visa sit Polluci quum iam fugam facere decreuerat. Eam autem quia in Carmelũ ire suadet, & virginum coronam secum duxit, non ineptè putauetis diuam virginem Mariam, cuius protectione, & numine insignitur nunc Carmelitana religio, quam auctor noster professus est. Quin adeò Eclog. 8. id manifestè docet. Alludit tamem ad eam quæ Herculi apparuisse dicitur, vnde dicit *apparuisse iacenti Fronde sub Herculea*: respexit quoque ad b uium Pythagoricæ literæ, de quo in opusculo Maroniano abunde diximus. Vt verò sciamus quæ Herculi apparuerit, audiamus Ciceronem 1. officiorum ita differentem. *In primis constituendum est, quos nos & quales esse velimus, & in quo genere vitæ, quæ deliberatio est omnium difficillima: Ineunte enim adolescentia, cui inest maxima imbecillitas consilij, tunc id sibi quisq; genus ætatis degendæ constituit quod maximè adamauit. Itaq; antè implicatur aliquo certo genere cursuq; viuendi, quàm potuit quod optimum esset iudicare. Nam Herculem Prodicus dicit, vt est apud Xenophontem, cùm primùm pubescceret, quod tempus à natura ad deligendum, quam quisque viam viuendi sit ingressurus, datum est, exisse in solitudinam, atque ibi sedentem diu secum multúmque dubitasse: quum duas cerneret vias, vnam voluptatis, alteram virtutis, vtram ingredi melius esset. Hoc Herculi Iouis satu edito, potuit fortasse contingere, nobis non itidem, &c.* Hæc Cicero. Aiunt autem inter dubitandum duas accessisse matronas, *Virtutem & voluptatem*, quarum *Voluptas* prior ingressa, accuratissimè erat ornata, & omnes delitias post se trahebat, réspectans aliquando, cum fastúque omni-

osten-

oſtentans,& multa, etiam plura pollicens, ſecum trahere Herculem tentauit. *At virtus* aſpera,& dura, ſeueréq; intuens contrà: Non polliceor,inquit, aliquam voluptatem aut quietem,ſed laborem,pericula, ſudores infinitos terra marique tolerandos, ſed horum præmium erit te Deum fieri. Quod audiens Hercules grauibus verbis *Voluptatem* repellens, *Virtutem* ſequutus eſt. Cuius,vt inquit Maro, primus ingreſſus difficilis videtur. *Nam via virtutis dextrum petit audua callem, difficilemq; aditam primum ſpectantibus offert: ſed requiem præbet feſſis in vertice ſummo.* Sed ad auctorem, *Voluitque reuerti*] ſcilicet, ad virginem quam conſtituerat deſerere, quia nihil inconſtantius amante. *Sed alea erat iacta*] i. iam perfricuerat frontem, hoc eſt, periculum infamiæ non ampliùs timuerat, & ita erat extra aleam, per quam ſignificatur omnis incertus euentus, & omne periculum, vt alea belli, &c. Erat autem *iacta fuga*] i. per fugam quam parauerat, *nota cunctis*] i. omnes ſciebant quòd fugere conſtituerat, & hoc animo ſedebat. *feſſus mœrore*] amore languens & mœrore confectus; *ſub fronde Herculea*]i. ſub populo,quæ plurima creſcit in ripis Padi. Vnde Ouid. *Populiferque Padus &c.* Ea autem arbor dicatur Herculi, vnde in Buc. *Populus Alcidæ gratiſſima*; qui eius fronde coronatus,ad inferos deſcendit, ac redijt. Significat autem *virtutem, quæ intrinſecus viret,& extrinſecus pallet.* vt ipſa frons populea. *Ora manus &c.*] Synecdoche eſt, vt Æn. 4. *Omnia Mercurio ſimilis vocémque colorémque, &c. Per campos herboſos*] i. virides,& ita adoleſcentiam notat. *Sæpe latet*] Maro. *Frigidus,ô pueri, fugite hinc,latet anguis in herba. Parvulus infans*] Alludit ad Moſen qui relicto auro, carbonem ardentem in os ſuum intulit, quo ſe innocentem adhuc declarauit. *Aditu*] id eſt,introitu, *amœno*) delectabili, & voluptuoſo. *Trames hic*) ſcilicet tam amœnus. Pronomen *hic*,anceps eſt,vnde hoc loco corripitur, aduerbium autem ſemper produci vult. *Crudele hoſpitiũ*) appoſitoriè,ſicut Æn. 6. *Itur in antiquam ſyluam, ſtabula alta ferarum: Situ*) id eſt, mucore & lanugine immunda: *Remeare vetatur*)

Maro: *Facilis descensus Auerni: Noctes atq; dies patet atri ianua Ditis. Sed reuocare gradū, superasq; euadere ad auras: Hoc opus, hic labor est; pauci, quos æquus amauit Iupiter, aut ardens euexit ad æthera virtus, Dijs geniti potuere. Piceis vittis*]i. caligine ignorantiæ & desperationis: *velata lumina*] i. habet oculos velatos. Est. n. Græca locutio: *vittis*]i. fascijs quibus ligari solent decollandorū oculi. *Transit*] i. transformatur in effigiem monstri. Docet quid Metamophoses poetarum sibi volunt, quibus Vlyssis socij in feras, & pecudes, versi finguntur, quia homo voluptati deditus, fit bestialis. *Animalis autem homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei. Vnde neq; suspicit*]i. sursum inspicit astra. *Ima ocupat*)i. semper versatur in limo carnalium desideriorum. *Mons plurimus*]i. difficultates & pericula, quæ in luxuriosa vita sunt. *Latices stygios*] i. obscœnas aquas tristitiæ infernalis. *Altumq;*] i. profundum. *Barathrum*]i. voraginem. *In Syga*]i. lacum infernalem, à tristitia dictum. Declinatur autem, hæc styx, huius stygos: inde hanc Styga accusatiuus. Erebus ferè à doctis sine h, scribitur, dicitúrque lacus obscurus. Nam Ἔρεβος obscurus dicitur. *Ego.*]sc. virtus aut bona inspirario. *Indefessa*]i. indefatigabilis. Multa prætereo, quia nota sunt etiam pueris.

Vitta.

Stygius Barathrum.

Tolle moras igitur, mortis fuge blanda propinquæ
Atria, secreti tutam pete littoris oram,
Quā contra Idalios fluctus mihi tollit in altum
Aëra Carmelus viridi caput arbore cinctum:
Primus hic antiquis patribus spelæa domosque
Præbuit arboreas, intra nemus ilice densum.
Ex hoc in vestros deducta cacumine montes
Religio venit, sicut de fonte perenni
Flumina, & ex vno multi genitore nepotes.
Illius in syluis, abies vbi plurima surgit,
Pinguis vbi piceæ sudat liber & terebinthi,
Innocuum postquam fœliciter egeris æuum,
Mox tua mutatis ætas renouabitur annis;
In loca te tollam meliora, virentia semper,
Immortalis eris, diuūm comes ire per astra

Inter Hamadryades, & Oreades atq; Napæas,
Flore coronatus caput & redolentibus herbis,
Fas erit, ac ſuper, & ſubter cognoſcere cœlos.

Tolle moras] preſequitur verba virginis quæ Polluci apparuit. *Blanda atria mortis propinquæ*] quia *ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto deſcendunt ad inferna.* Et alibi, *Stulte, hac nocte rapient animam tuam. Tutam oram*] i. montis Carmeli, qui contra *Idalios fluctus*] i. Cypron protenditur. *mihi*] aut diuæ virgini, aut ſanctæ inſpirationi. Nam omnis religioſa profeſſio Heliam & Hæliſæum cæteroſque filios prophetarum habet auctores, etiam Hieronimo cenſore. *Hic*] ſc. Carmelus præbuit primus, *antiquis patribus*] ſc. iam dictis, *Spelæa*] i. ſpelũcas. *Domos arboreas*] i. ſub arboribus, *intra nemus denſum ilice*] i. in nemore ilicibus pleno. Vnde dixit, *caput eius cinctũ viridi arbore.* Religio venit deducta ex hoc *cacumine* i. ex hoc vertice Carmeli. *In veſtros montes*] qui ſc. in Europa ſunt. Nam duce diuo Ludouico primùm in Galliam tranſlati ſunt, *Sicut flumina*] ſc. deducuntur, *de fonte perenni*] i. per totum annum, & in perpetuum fluente. Flumina enim ferè in montibus fontẽ habent pro capite. *Illius in ſyluis*] Ordo eſt, poſtquam egeris fœliciter æuum innocuum *in ſyluis illius*] ſc. Carmeli, *vbi*] i. in quibus ſurgit plurima abies, & *liber*] i. cortex interior, *piceæ*] ſc. arboris pinguis, qui picem exudat. *Et liber Terebinthi ſudat*] ſc. reſinam & picem. Allegoricôs vult illic trãquillam, & ſine penuria eſſe vitam, quia qui omnia derelinquunt, Chriſtum ſequentes, centuplum recipient, & vitam æternam poſſidebunt. *Mutatis annis*] ſc. in æternitatẽ qui erant trãſitorij. *Ire per aſtra inter Hamadryades*] i. Nymphas arborum, & *Oreades*] i. Nymphas montium, *atq; Napæas*] i. Nymphas florum i. inter cœtus virginum. *Fas erit*] quia & ipſa virgo. *Hi ſunt qui ſequuntur agnum quocunque ierit, &c. Ac ſuper & ſubter*] quia in medio erit.

Sic effata leues virgo diſceſſit in auras;
Tum ſua iurauit Pollux mutata repente
Pectora, & extemplo victum expiraſſe furorem.
Non aliter quàm flamma cadit ſi ardentibus agris

Effluat, & totas præceps Padus euomat undas:
Sic abyt crudelis Amor, qui sæpe pharetram,
In iuuenem dum principijs obstaret amandi,
Dum tepet ac timidi insanit, consumpserat omnem.
Sic igitur Pollux in Claustra silentia venit.
Alph. *Sunt quibus aspirent etiam nolentibus vltro,*
Sunt quibus infensi sine causa, & crimine dij sunt.
Galb. *Quod nos in pecudes, in nos id iuris habent dij.*
Hoc rus scire sat est, sapiant sublimius vrbes;
Sic docuit rediens aliquando ex vrbe sacerdos
Ianus, & in magno dixit sibi codice lectum.
Alph. *Sol cadit, & Baldi vix summa cacumina tangit:*
Nos quoq; iam sero cum sole recedere tempus,
Galbula; sarcinulas ne sit tibi ferre molestum,
Pera leuis, leuis est & cantharus, omnia paruus
Ferre labor sero, graue mane sed vtile pondus.
Ipse pecus ducam, mihi pars erit iste laboris,

Sic effata] Bene effata quia sic dicuntur oracula. *Virgo*] aut virtus, aut diua virgo, discessit *in leues auras*] id est, euanuit. *Tum sua iurauit Pollux*] ideo iurauit, quia difficile creditu. Sin ile Do. Tho. Aquinati contigisse fabulantur. qui accinctus lumbos, postea Venereũ ardorem non sensit. *Et extemplo*] i. illico, è vestigio, tractum ab auguribus volunt, qui designato templo, dicebant extemplo, quo dicto subitò abscesserãt. *Furorẽ*] i. amores. *Non aliter*] scilicet vt aqua extinguit ignẽ. Qui consumpserat in iuuene omnem pharetram. i. omnes vires suas, dum *principijs obstaret*. i. obstare vellet aut deberet: iuxta illud: *Principijs obsta, &c. Dum tepet*] i. dum animus in dubio est, facili momento huc aut illuc impellitur. *Ac timidè insanit*] i. adhuc timore & pudore afficitur, & nondũ consentit in illecebras. Sic etiã Pollux in claustra silentia venit] vbi impeditam habet veniam, ne liberè canat. *Sunt quibus aspirent*] quia spiritus vbi vult spirat. *Sunt quibus infensi sine causa & crimine dij sunt*] id impiè, nisi rusticè: quia consilia Dei sæpe occulta sunt, nunquam autem iniusta. Videntur autem dij infensi bonis & insontibus, quãdo maximè amici sunt, hoc est,

eſt,quando eis tribulationem,vt meliores euadant,immittunt. Nam *virtus in infirmitate perficitur.* Quia ergo ruſtici id non animaduertunt,videntes bonos affligi,dicunt Deum eis infenſum cum minimè ſit: Veruntamen ſi ſit, non tamen iniuſtus eſt, quia non habet præſcriptam legem. Vnde dicit Galbula. *Quod nos in pecudes*] Ordo eſt,dij habent id iuris in nos,quod nos,ſc.habemus in pecudes. *Hoc rus ſcire ſat eſt*]ſc.ruſticos. *Sapiant ſublimius vrbes*]id eſt,vrbani. *Sic docuit rediens*] i. veniens, cùm illic habitant ferè prædicatores,& *Ianus dixit ſibi lectum in magno codice*] ſcilicet decretorũ,aut bibliorum: *Sol cadit*] Pro more ſuo finem parat Eclogæ,docens eſſe diſcedẽdi tempus. *Galbula ſarcinulas*]Ordo eſt. O Galbula,*ne ſit tibi moleſtum*]i.graue. *Ferre*]i.auferre & colligere,*ſarcinulas*]i.paruas rerum paſtoralium ſarcinas. *Pera.*ſc.noſtra in qua panis, & cætera edulia ferri ſolent,*eſt leuis*] Vnde dicunt Æſopum,cum alijs accinctum ad iter libenter ſubijiſſe reticulũ panis,licet ponderoſius eſſet, quia nouit in itinere imminutum iri. *Cantharus*]i.poculũ quo Silenus eſt vſus,vt dicitur in Buc. Virg: *Et grauis attrita pendebat cantharus anſa.* Cantharus ergo *leuis* quia:exhauſtus,*Paruulus labor eſt ferre omnia*]ſc. cibi & potus repoſitoria, *Serò*]i. veſperi,& graue pondus, ſed vtile eſt ea omnia ferre mane. *Ipſe*]ſc.ego,*ducam pecus*] i. gregem noſtrum.

ECLOGA OCTAVA, DE RELIgione ruſticorum inſcripta Religio

Ioannis Murmelij Argumentum.

Ille canit montes,rura hic campeſtria,nymphæ
Polluci viſæ laudes & feſta canuntur.

Candidus, & Alphus,

HOrrida ſolſtitio tellus ſitit,Alphe; reuerſo
Ad ſolitos montes,vbi ros in gramine & æſtas
Mitior,hæc armenta monet deducere tempus:

Alph. *Aërios montes, & ſumma cacumina longẽ*
Proſpicio, quid ſint montes (tibi vera fatebor)
Neſcio, ſemper enim campeſtria rura, lacuſq;
Incolui; montanus ager qua fruge redundat?
Cand. *O rude & illepidum ingenium, propè flumina ſemper*
Verſatus, fulicæ in morem limoſa per arua,
Halat vbi cimex ſtygiæ excrementa lacunæ:
Sunt vbi ranarum, culicem, pulicum, cimicumq;
Luſtra inter ſalices, vluas, virideſq; papyros,
Irridere audes, & nauci pendere montes?
Vnde fluant amnes, templis vbi tanta locandis
Marmora cæduntur, fulgens vbi naſcitur aurum?
Quæ parit antennas tellus? medicamen ab herbis,
Dic quibus eſt niſi montanis? de vertice Baldi
Sæpe melampodion legi, medicina capellis
Nulla magis præſens; quondam Valſaſinus Aegon
Tradidit hoc, dum vere ſues caſtraret, & agnos,
Tradidit, & dixit ſolus medicamen habeto.
Dic vbi caſtaneæ plures? vbi copia maior
Glandis? in excelſis fontes & paſcua vidi
Montibus, artocreas, & pingue polenta comedi.
Sunt populi fortes, illic robuſta iuuentus,
Lata pedes, calloſa humeros, neruoſa lacertos,
Hiſpida dura manus, moli indefeſſa ferendæ.

Horida ſolſtitio tellus ſitit:] In hac Ecloga quæ inſcribitur de religione paſtorum, habentur primò laudes montium, quas Candidus, nactus occaſionem ex calore ſolſtitiali, quo vrgente montes petere ſuadet, accumulat, non immemor (ſi tecte ſentio) Carmeli ſui, quem incolere iam animo conſtituerat & cuius laudes proſequi intendit. *Solſtitio*) ſcilicet æſtiuali, non brumali. Eſt enim duplex. Alterum quo ſol ſtare dicitur, quòd altius aſſurgere in epicyclo ſuo nequit: alterum, quia profundius deſcendere non poteſt, vt in bruma. *Adſolitos*) ſcilicet Candido, & gregi eius. Nam Alphus montes ignorat. Ordo eſt, *Tempus monet deducere*) dicerem perducere aut producere. Nã deducere in altũ, inuſitatũ eſt. Hæc arméta ad montes ſolitos

Solſtitia duo.

At Sol. non habet epicyclum.

Deducere.

vbi

vbi ros est in gramine, *& æstas mitior*) id est, temperatior, quia in summis montibus tempore æstiuo frigus opacum est. *Montanus ager qua fruge redundat?*) Ex hac quæstione nascitur occasio montium describendorum. *O rude ingenium, versatus*) Constructio ad rem respiciens, non ad vocem, sicut apud Comicum. *Scelus qui me perdidit. Pulicum*) primam communem habet hæc vox. *Cimicum*) Cimices sunt vermes fœtidi, parietibus, & lectis inhærentes, & vbicunque vapor est aquarum, frequenter, & culices, pulices, muscæ, & id genus bestiolæ. *Lustra*) potius ferarum sunt, *Inter salices*) quæ in locis humidis nascuntur. *Vluas*) id est, herbas palustres, *& papyros*) id est, arundines quæ in Ægypto tantæ nascuntur, vt ex singulis internodijs faciant nauiculas. Habet autem membranam tenuem in qua olim scriptitabant. Vnde nunc abutuntur vocabulo, *papyrum* pro chartis dicentes. *Et nauci pendere*) id est, non pluris facere, quàm nauci, quod aut putamen est nucis, vt Priscianus, & Tortellius sentiũt: aut granum fabæ quum se aperit, vt Seruius vult: aut vt nonnulli: mucor nucis priusquã condensatur in nucleum. Ponitur autem pro nihilo, aut re minimi pretij, & valoris. *Vnde fluunt amnes*) quia ferè in montibus ortum habent. Vbi tanta marmora cæduntur, *locandis*) id est, constituendis templis, id est, ad constituenda templa. *Antennas*) id est, malos transuersos. *Sæpe melampodion*) Melampodion genus nigri hellebori à Melampode quodam, qui eo vti in diuinationibus solebat. Dictũ autem à pastore eiusdem nominis, qui primus hanc herbam inuenisse dicitur, dum capras eo purgari animaduertit, datoque earum lacte furentes Prætidas sanari. Vnde Maro dicit Georg. 3. *Inuentæq; nocent artes, cessere magistri Phillirides Chiron, Amythaoniusq; Melampus.* Interpretatur autem Melampus nigri pedis. Vocant enim Græcè Μέλαν nigrum, & ποῦς dicitur pes. Fuit & alius. *Mantes*) i. vates insignis. *Medicina capellis nulla magis præsens*) id est, præsentius & citiùs sanans. *Quondam Valsasinus Aegon*) Ne contra decorũ medicinæ peritus cẽseatur, dicit se accepisse ab Ægone, quẽ valsasinũ à loco nominat. *Dic vbi castaneæ plures*)

Cimex.
Lustra.
Vlna.
Papyrus
Nauci.
antenna
Melampodion.
Melampus.
Mantes.

vi-

Artocreas. Pastillum. Artos.

videlicet, quàm in montibus, q.d. nusquam. *Artocreas*]id est, panem cui caro includitur, Pastillū vulgò vocāt, ἄρτος enim dicitur panis & κρέας caro. *Lata pedes*]id est, habens latos pedes: *calloſa humeros*]id est, habens humeros callosos ex labore, aut pulposos: *Neruoſa lacertos*]id est, habens lacertos neruosos. *Hiſpida*]id est pilosa. *Moli ferendæ*] id est, *ad molem ferendam*)id est, quoduis onus portandum, *indefeſſa*]id est, indefatigabilis.

Vallibus ex illis, opera vt naualia curet,
Confluit huc: malum est hominum genus aptius vrbi.
Siue velis caſtrare pecus, ſeu ſcindere fagos,
Siue fimum ferri è ſtabulis, haurire cloacas,
Latrinas curare, viamq; aperire coactis
Sordibus, & ſcalis puteos deſcendere in altos:
Ingenio callent, & duro robore pollent.
Sed quid opus multis? Subeunt opus omne, popinis
Inſeruire, focos lignis cumulare, veruq;
Artifici verſare manu, dare libera fumo
Spiramenta, boum ventres ad flumina ferre,
Verrere humum immundam ſcopis, doctiſſima gens est:
Quodq; magis miror, ſemper ſub pondere currant;
Cotibus in duris oriuntur, & ardua viuunt
Per iuga, cum capreis habitant ſpelæa ferarum.
Adde quòd in cœlum breuis est è montibus altis
Tranſitus, erectum caput vſq; ad nubila tollunt:
Nubila tranſcendunt aliqui, puto ſydera tangunt.
Eſſe locum memorant, vbi ſurgit ab æquore Titan,
Qui (niſi dedidici) contingit vertice Lunam.
Et vixiſſe illic hominem, ſed poſtea abactum
Improbitate gulæ, quod ſcilicet omnia poma
Manderet & magno ſeruaret nulla Tonanti.
Hinc diui, ſanctiq; patres in montibus altis
Delegere domos tacitas, Carthuſia teſtis,
Carmelus, Garganus, Athos Laureta, Lauerna,
Et Sina, & Soractis apex, vmbroſaq; vallis,
Et iuga Nurcini fato ſenis inclyta, & altis
Abietibus turrita caput Camaldula ſanctum.
Cætera prætereo: nec enim ſermonibus iſtis Om-

Omnia complecti ſtatuo, montana frequentant
Culmina cœlicolæ; ſed anas, & mergus, & anſer,
Ibis, onocrotalus, milui, fulicæq;, paludes.

Vallibus ex illis] i. inter montes ſitis, aut loquitur de planitie quæ eſt in montibus. Enumerat autem ſordida miniſteria, ad quæ ſerè aptiores ſunt in montibus orti, ſicut ad omnem laborem. Vnde Iuuenal. Satyr. 2. *Et illud montanum poſitis audiret vulgus aratris.* Poſſet tamẽ videri loqui de in planitie, & cõuallibus natis. Vt illis det honeſta miniſteria, his ſordidiora. Sed de his qui in montibus naſcuntur, totus eſt ſermo, quia dicit: *Cotibus in duris oriũtur*] Credam de illis loqui, qui in Franciam veniunt purgatui i cloacas, & fumaria, idq; quaſi Satyrico morſu, vt neſcias an laudet, an veriùs irrideat eos, niſi quia ruſtico dat partes laudandi, cui etiam vile miniſterium dum ſtrenue ſit, laudabile videtur. Ex illis igitur vallibus, quæ ſunt ſub vertice montium, inter montes tamen. *Confluit huc*] id eſt, ad hæc plana loca, ſubauditur, ex ſuperioribus robuſta iuuentus, *vt curet opera naualia*] id eſt, nauticum expleat munus. *Caſtrare*] id eſt, emaſculare aut excolare; *ſeu ſcindere*] id eſt, incidere, & amputare, *fagos*] arbores glandiferas; a φαγὼ, id eſt, comedendo dictas. Non autem intelligo vt toreumata faciant aut celaturas, ad quas fagus apta; vnde eſt: *Tibi pocula ponam Fagina, cœlatum diuini opus Alcimedontis.* Cloacæ ſunt cryptæ ſubterraneæ, per quas ſordes in fluuium demittuntur. *Sordibus coactis*] i. congregatis & compactis vt aquæ ductus claudantur. *In altos puteos*] eorum purgandi gratia. *Popinis*] id eſt, culinis. *Dare libera fumo ſpiramenta*] id eſt, purgare fumaria, vulgus caminos vocat. *Ventres ad flumina ferre*] aut ſordes aluorũ, aut inteſtina pecorum mactatorum. *Semper ſub pondere currunt*] quod in vallibus ortis non congruit, & multo minus quod ſequitur. *Cotibus in duris oriuntur*] id eſt, inter cautes, & ſaxa aſpera. *Spelæa*] id eſt, ſpelunca, ſed Græcum eſt. *Adde quod in cœlum*] id ſcommate non caret, aut ruſtica ſimplicitate, quaſi verò animi ſpacio ferantur in cœlum. *Nubila tranſcendunt aliqui*] Athos enim eſt vltra mediam regionem aëris, vſque adeò

Cloacæ

Popinis

Spelæa.

adeò, vt in eo neq; nubes, neque venti sint, sed cineres ex sacrificijs derelictis, reperiantur anno peracto indispersi. *Esse locum memorant*] sc. paradisum terrestrem, quem quidam sub lunari globo ponunt. *Quod scilicet omnia poma*] id quoque pastorali ioco non caret. *Hinc diui sanctique patres*] Hoc videtur principaliter intendisse, vt tandem Carmelum laudet. *Carthusia*] nõ longè à Gratianopoli, in Delphinatu: prima domus Carthusianorum, virorum profectò cœlestiũ, quibus vt solidis tibicinibus Christiana fulcitur religio. Carmelus antiquitate omnes excellens, & obseruatione candidæ religionis, cæteris nõ inferior. *Garganus*] diuo Michaeli mons insignis. *Athos*] mons Thraciæ in confinibus Macedoniæ, miræ altitudinis, in quo est Potidea religione insignis, quia cineres in aris derelicti, illic disturbari negãtur. *Laureta*) vbi diua virgo habet ædem excellentissimam, & miraculis ac donarijs clarissimam. *Lauerna*) dea quæ à Furibus colebatur, cui ædes erat iuxta Lauernalem portam, quæ in Christianum conuersa est vsum. *Et Syna*) mons est vt dicitur Galat. 4. in Arabia, sepulchro diuæ Catharinæ religiosus, & Præceptis Moysi datis olim iam illustris. *Apex Soractis*) Apollinis obseruatione olim præclarus. Virgil. *Summe Deũm, sancti custos Soractis Apollo.* Nunc quoque quòd illic sub Constantino nondum conuerso, delituit Syluester Romanorum põtifex insignis, & vallis dicitur vmbrosa, in qua ille delituit. *Et iuga Nursin fato senis inclyta*) à Nursis oppido in montibus posito. Æneidos septimo. *Et te montosæ miserc in prælia Nursæ Vfens, insignem fama, & fœlicibus armis. Et Camaldula turrita caput sanctum*) id est, habens sanctum caput, *Turritum*) id est, quasi turribus insignitum. *Abietibus*) quæ arbores in montibus nascuntur, suntque quos sapinos vocant. Est autem non longè à Florentia. *Cœlicolæ*) vt Michael, & cæteri angeli in Syna auditi. *Anas*) auis immunditia aquarum gaudens, *& mergas*) ad limum tendens, *& anser*) etiam illuuie aquarum pastus, *& Ibis*) vt Ciconia cui similis est, serpentibus nutrita. *O iocratalus etiam*) obscœnitatem amans, ea ab ὄνος, quod est, inquino, deducit videtur. *Milui*) aues ra-

Milui.

paces

paces & obscœnis viuentes. *Fulicæ*] aues circa littora turpem victum quæritantes. *Frequentant*] scilicet paludes.

Alph. *Inter montanæ tantos regionis honores*
Cur de messe nihil, nihil est, de palmite dictum?
Hæc tamen humanæ duo sustentacula vitæ
Maxima. Monticulæ veniunt è rupibus ad nos
Hordea mercatum, torui, fuligine tincti,
Setosi & macie affecti, lacerti, ac situosi.
Indigenæ ostendunt, quæ sit natura locorum.
Sed quod montanis de relligionibus inquis,
Rettulit in mentem, quæ de Polluce feruntur.
Quæ dea, si nosti, visa est, quæ, Candide, nympha,
Dic age, nam cœptum certamen, inutile nobis:
Vtilior sermo de relligione tenendus.

Can. *Galbula, qui solitus pecudes in pascua tecum*
Ducere, te satis hoc potuit docuisse, quod optas.

Alph. *Plura quidem Polluce super narrata, sed ipsam*
Nes docuit nympham, nec me quæsisse recordor,
Nunc subiit mentem, cum relligionis oborta est
Mentio, & illarum visa est mihi maxima laudum.

Can. *Non erat illa Dryas, neq; Libethris, nec Oreas;*
Venerat è cœlo superûm regina, tonantis
Mater, anhelanti pacem latura iuuentæ.
Huic Tethys, huic alma Ceres famulantur, & ipse
Æolus, æquoreis ventos qui frenat in antris.
Hanc Deus, astrorum flammas super, atq; volantes
Solis equos, supra fulgentem Cassiopeiam
Extulit, & sacram bisseno sydere frontem
Cinxit, & adiecit subter vestigia Lunam.

Inter montanæ] Obijcit Alphus nullam esse mentionem factam de frugibus, quas vberiores in æquore, seu planitie nasci contendit. *De messe*] id est, de frugibus; *de palmite*] i. vitibus, *Mercatum*] supinum à mercor, id est, emptum, *torui*] quia immiti ferè sunt fronte, vsque adeò vt immites dicantur: *in cotibus orti*] Vnde Maro in Buc. *Nunc scio quid sit amor, duris in cotibus illum Ismarus, aut Rodope, aut extremi Garamantes, nec nostri generis puerum, nec sanguinis*

edunt

Setoſi. *edunt. Fuligine*)id eſt, pingui fumo. *Setoſi*) id eſt, hirſuti. Iuuen. *Hiſpida membra quidem, & duræ per brachia ſetæ Promittunt atrocem animum.* *Situoſi*) Valla docet *ſitoſum* eſſe in vſu. Licentèr autem hic vſurpatur *ſituoſi*, quia per regulam fieret *ſitoſa*. Indigenæ. *Indigenæ*)inde geniti, hoc eſt, vt hic accipitur, *incolæ. Sed quod*) tendit ad principale, quod eſt, declarare diuam virginem eſſe viſam Polluci, hoc eſt, poetæ, eiuſq; laudes accumulare, & poetæ in religione vitam paucis ſignificare. Galbula. *Galbula*)De quo in Polluce ſatis dictum eſt, videtur per diminutionem dici à Galba, de quo Iuuen. *Nec vilis Galba tuliſſet. Polluce ſuper*)id eſt, de Polluce. Eſt enim anaſtrophe. *Super* autem accipitur cum ablatiuo pro *de*, vt Æneidos primo, *Multa ſuper Priamo rogitans, ſuper Hectore multa. Nunc ſubyt mentem*) id eſt venit in mentem. *Non erat illa Dryas*) id eſt, Dea arborum, & præcipuè quercuũ, vt diximus: Dryas. Libethris. *Neque Libethris*)id eſt, vna Muſarum, quæ Libethrum incolunt, *nec Oreas*) id eſt, dea montium. Oreas. Nam ὄρος mons dicitur. *Tonantis*) i. veri Iouis, cuius eſt tonare, hoc eſt, *Jeſu Chriſti filij Dei. Mater.*) ſcili. Maria. *Iuuentæ anhelanti*)id eſt, laboranti in periculo vitæ. *Pacem*)id eſt tranquillitatem mentis. *Tethis*)id eſt, magna dea maris, vxor Oceani, facítque Tethyos in genitiuo, & vtramque producere poteſt, vt in Georgicis. Tethys. *Teq; ſibi generum Tethys emat omnibus vndis. Ceres*)dea frugum dicta regina Siciliæ, Ceres. *alma*)quia nos ſuo inuento alit *Et ipſe Æolus*) rex ventorum dictus, quòd illorum vſum mari fecit abſciſſâ ſylua, Acolus. quæ impedimento erat. *In antris æqueris*)id eſt, vicinis æquoris: Æneidos primo: *Æoliam venit loca fœta furentibus auſtris*, &c. *Frænat*) ibidem. *Illa ſe iactat in aula Æolus, & clauſo ventorum carcere regnet. Deus extulit hanc*)ſcilicet diuam virginem ſuper flammas aſtrorum. Vnde canitur: *O glorioſa domina, excelſa ſuper ſydera, quia aſſumpta es Maria ad æthereum thalamum. Atque volantes*) id eſt, pernices: *equos ſolis*)quos Ouid. in principio ſecũdi Metamor. ponit Caſſiopeia. vt alibi diximus. *Supra fulgentem Caſſiopeiam*) quæ eſt in circulo arctico, effigies tamen corporis ad æſtiuum circulum peruenit, quam capite & dextra manu tangit, quam propè

propè mediam diuidit circulus lacteus, non longé à Cephei circulo locatam, vbi occidit cum scorpione, exoritur cum sagittario. Hanc Euripides, & Sophocles, & alij multi scripserunt gloriatam olim fuisse, quòd Nereides corporis pulchritudine superaret, propter quod in siliquastro conspicitur sedens, & vertente se mundo resupinato capite ferri videtur. *Bisseno sydere*) vt Apocalipsis duodecimo, *Mulier amicta sole, & luna sub pedibus eius.*

Alph. *Candide mira canis, nullis pastoribus vnquam*
Cognita, quid Thetys? quid fulgens Cassiopeia?
Æolus æquoreis ventos quis frenat in antris?
Qui sunt solis equi? magno atq; ignota recenses.

Cand. *Sydera sunt partim, partim sunt nomina prisca.*
Omnia quæ Pollux mihi cum narrasset in ædem
Duxit, & ista sacer paries, ait, omnia monstrat.
Pictus erat paries, signis & imagine multa;
Omnia non memini, mens est mihi debilis, ista
Vix tenui, dum sæpè animo voluo, atq; reuoluo.
Sæpè recordari, medicamine fortius omni.
Ista potest nigro depellere nubila cœlo,
Ista potest siccis fluuios dare frugibus imbres,
Quum volet, ista nouos duris immittere campis,
Quum volet, emissos poterit restringere fontes;
Qui modò sunt steriles, & nudi gramine campi,
Si volet, in pingues poterit conuertere glebas.
Frigida Saturni quum sydera suspicit atro
Scorpius hospitio, non aufert hordea grando,
Nec domus ardebit: Nam tunc hæc omnia cœlum
Dicitur iratis in terram effundere ab astris;
Si volet, hæc nobis custodiet omnia virgo.
Si fauet hæc nobis, complebunt horrea messes:
Adÿcietq; gregi semper fœtura gemellos.
Si pecus infœlix erit, & sine vellere, solo
Ipsa potest nutu dare lac, dare vellera & agnos,
Et curare greges omnemq; auertere morbum.
Nil opus est modò Pana sequi, neq; cætera ruris
Numina, quæ veteres frustra coluisse feruntur.

Vidi

Vidi ego circum aram nymphæ pendere capellas,
Plaustra. boues & oues, hic Iani vidimus hircum.
Et memini inscriptam versa hoc legisse tabellam,
Votum pro saluo Ianus breue reddidit hirco.

Candide mira canis) Ne contra decorum maiora, quàm quæ pastorib⁹ conueniant, ceciniſſe putetur, castigat poeta, dicens se à Polluce didiciſſe. *Sydera sunt partim*) vt Cassiopeia, *& iste sacer paries*) sc. qui erat in æde sacra. *Sæpe recordari*) subaudi *est, fortius omni medicamine, Fluuius, imbres*) id est, effluentes & abundantes. Nouos fontes emittere, quod vsu veniſſe varia loca prædicant. *Frigida Saturni*) id enim prognosticon est futuræ *calamitatis*) id est, culmorum per grandinẽ deiectionis. Vnde dicit Maro Georg. primo: *Hoc metuens cœli menses & sydera serua, Frigida Saturni sese quo stella receptet.* Quia, vt auctor noster interpretatur, dum in Scorpiũ venit, grandinẽ generat Saturni sydus: sed diua virgine intercedente, non aufert hordea grando, *nec domus ardebit*) id est, comburetur fulmine. *Fœtura*) id est, fœcunda productio fœtus. Maro: *Si fatura gregem suppleuerit, aureus esto. Adiyciet*) scilicet ad gregem, *gemellos*) id est, geminos fœtus. *Si pecus infœlix*) id est, morbidum & miserabile fuerit: bene autem conuertit sermonem ad rem pastoralem. *Solo nutu*) solo indicio capitis.

Pan. *Pana*) Deum pastorum. De quo Maro. *Pan curat oues, oniumque magistros. Cætera numina*) vt Palem, Apollinem, Faunos, Syluanos, Ægipanas, Satyros, Cererem, Bacchum, &c

Nympha. *Nymphæ*) i. diuæ virginis, æterni patris sponsæ. Capella *Capellas*) id est, Capras cereas. *hircum Iani*) id est, quem Ianus putaret amissum, quum à puero in vepribus alligatus esset, vt prius vidimus. Est autem artificiosè hoc dictum. Nam sic prius dictam veram historiam asserit. Erat autem hircus cereus, aut depictus, vt patet ex carmine. Moris est autem Italorum in tabellis votiuis, depingere casus suos, & miraculosas liberationes aut recuperationes. Vnde & Amasius poeta:

Nunc Dea, nunc succurre mihi: Te posse mederi,
Picta docet templis multa tabella tuis.

Dum-

Dumq; ea perlegerem, Pollux hæc carmina supplex
Ante Aram genibus positis in marmore dixit,
O dea, quæ seruas vrbes & rura precamur
Ne Padus exundet, ne Stryx nocturna per vmbras
Hauriat infantes, nec eant per compita laruæ.
Diua faue agricolis, talpas occide, malignam
Aggeribus pestem; gelidis sata læta pruinis,
Quando bruma venit, conspergere, diua memento,
Ne tineæ rodant anno frumenta sequenti.
A boreæ flatu pingues defende mariscas,
A gruis ore fabas & ab ansere farra palustri,
A serpente boues, à vulpe, & fure cohortem,
A brucho erucas, à bruma & grandine vites;
A vi, & fraude lupi pecus, à rubigine fruges,
Arabie catulos, à flamma & fulmine villas,
A murum insidijs petasonem, à milite pernas,
A campe & pigris pigris; heu cætera nescit
Mens oblita sequi, numerus me in verba reduxit
Sæpius: ad numerum rediens, oblina forsan
Mente abigam, retro gradior, numerumq; recurro;
A murum insidijs petasonem, à milite pernas,
A campe & pigris, virides limacibus horto.
Alphe viden' quæ vis numeri? iam cætera cerno.
A tonitru reboante cados, à frigore fœtas:
A grauibus vitulos œstris, à gutture porcos
Anguinoso, operas pubes ne rustica perdat.
Adsis, ô Dea, nec lædant examina fuci,
Neu milium furentur aues, neu vellera sentes
Succida, neu lappas apprendat lana sequentes.
Diua gubernatrix hominum, custodia vatum,
Diua laborantum requies, medicina dolentum,
Et tutela gregum, nostris precor annue votis.
Talibus orabat Pollux; ego postibus hærens,
In Baculum pede porrecto recitata notabam
Altius, ac memori condebam singula mente.

Dumq; ea perlegerē) Ostendit Pollucē in religione memorem pastorē, atq; orare pro rerū rusticarū conseruatione,

Vnde carmen eius deprecatorium recenſet. *Perlegerem*] ſcilicet oculis, non ore. Nam (vt dixi) picturæ ſunt indoctorum libri, *ea*]ſcilicet quæ depicta dixit: *in marmore*] ſuper marmor pauimentitium. *Ne Padus exundet*]quia ſæpè vt Maro dicit, fluuiorum rex Eridanus, campóſq; per omnes, Cum ſtabulis armenta trahit. *ne ſtrix nocturna*] id ex ruſticorum ſuperſtitione, qui putant ſtriges, & lamias noctu volare, quæ infantes auferant edendos: quod dictum eſt ad terrorem puerorum ne noctu vagentur. Auctor eſt Porphyrius ad illud Horatij in arte poetica.

Lamia.
Strix.

Ne quodcunq; velit, poſcat ſibi fabula credi,
Neu pranſæ lamiæ viuum puerum extrahat aluo.

Perottus autẽ dicit de ſtrigibus ſic. Striges non à ſtringendis infantium corporibus, vt quidam falſò exiſtimant, ſed à ſtridore nomen habet, fabuloſúmque eſt, quod eas tradunt vbera infantiũ labris immulgere; aues ſunt nocturnæ: Lucan. *Quod trepidus bubo, quod ſtrix nocturna querentur.* Conſtat tamen & in maledictis iam eſſe, etiam apud vetuſtiſſimos fuiſſe, accipíque pro maleficis mulieribus, quæ noctu gradientes, infantium corpora ſanguinem ſugendo exhauriunt Hæc ille: *Hauriat igitur*] id eſt, exhauriat ſanguinem ſugendo: *nec laruæ*]id eſt, cacodæmones, *ac lemures*, hoc eſt, nequam ſpiritus, qui vagari putantur, & dum innocui ſunt, lares dici: *talpas*] appoſitorie maligpam peſtem, *aggeribus*]id eſt, cumulis terræ. *Ne tineæ*] ſcilicet niuales, aut alij vermiculi, vt limaces, bruci, tineæ, blattæ, *mariſcas*]i. ficus. *Anſere paluſtri*] id eſt, indomito, in paludinis verſari ſolito, *à ſerpente boues*] i. quia in aluum immitti ſolent, *cohortem*] id eſt, gregem, *à brucho*]id eſt vermiculo, caules, & erucas, quæ ſalaces ſunt herbæ, depaſcere ſolito: *à bruma*] id eſt, brumali frigore: *à rubigine*]infeſta pluuia qũæ rubiginem inducit, *catulos*]id eſt, catellos, *villas*)id eſt, domos in agro: *petaſonem*] id eſt, anteriora crura ſuum: *à milite*]id eſt, ſtipendiario. Franci arcitenentem Francum appellant: *à tampe*]id eſt, vermiculo illo, hortenſes maximè herbas & arborum frondes rodere ſolito, vnde Columella. *Nec ſolum teneras audent erodere,*

Laruæ.
Mariſca
Bruchus
Bruma.
Petaſo.
Campe.

dere frondes, implicitus concha limax, hirsutaq; campe. Fingit autem rusticum, oblitũ carminis, vt decorum seruet. *Quæ vis*) id est, virtus, *numeri*) i. rythmi & metri, quia metra iuuant *animos*) id est, memoriam. Vnde ille, *Numeros memini, si verba tenerem, à tenitru roboante cados*) id est, vasa vinaria, in quibus per vehemens tonitru vina obuerti solent, & in vappam mutari. *Fœtas*) id est, grauidas oues, *œstrii*) quos Latini asilos vocant. Maro Geor. 3. *Cui nomẽ asilo Romanum est: œstrum Graij vertere vocantes:* vitulos ardente solo nimium excruciant, & in fugam quasi furentes vertunt, *à gutture anguinoso.* Is enim suibus peculiaris est morbus, *operas*) id est, labores diurnos. *Fuci*) vespæ sunt inutiles apes aut muscæ non mellificantes, sed mella furantes. Vnde dicit Maro de apibus, *Ignauum fucos pecus à præsepibus arcent.* Examina autem sunt apum, seu apium fœturæ. Iuuc. *Examẽq; apium longa consederat vua. Milium*) legumen, vt quidam volunt à mille dictum, quod millesimum reddat, tamen primam corripit, vt Georg. 1. & milio venit annua cura. *vellera succida*) id est, cum lana noudum lota. *Sentes*) id est, spinæ & vepres hirsuti. *Lappas*) i. nodulos hirsutos in lappa herba crescẽtes. *Memori mente*) vt verò simile faciat.

Cados. Fœta. Œstrũ. Angina. Opera. Examen Milium. Sentes. Lappa.

Alph. Candide, Polluei pro sollicitudine tanta,
Pro precis officio, pro relligione putasne
Dandum aliquid nobis pietate peculia crescunt.
Can. Quid ni aliquid dandum est? opus est persoluere crates,
Alph. Rusticus es, crates etenim pro gratibus inquis.
Cand. Crates & grates paruo discrimine distant.
Dandum aliquid: neu bis detur sine pascua reuerti,
Quando sacerdotes commissa piacula soluunt.
Alph. Quid dabimus? vituli grauis est iactura: vel agnum,
Vel leporem, pietas etiam laudabilis anser.
Can. Donat docet tempus, lepores brumalia dona,
Quando nine hiberna currendi erepta facultas.
Anser ad autumni finem, Nonásq; Calendas
Pertinet: æstatu, coryli, noua poma, racemi
Munera, lactantes hœdi sunt veris & agnĩ.
Tunc si de cordis aliquem conspexeris ægrum,

As tenuem, qui nec vendi nec viuere possit,
(Munus erit solenne satis) donabimus agnum.
Ipse mihi quum iam regredi post prandia vellem,
Carmina de Nymphe solennibus eruta fastis
Tradidit, & dixit, si quando grauaberis curis,
Hæc cane: pro mentis medicamine carmen habeto.

Candide, Polluci) ostendit poeta hoc figmento pastorũ animum ad gratitudinem. vt ad eam inuiter, non immemor professionis suæ: *pietate*] id est, eleemosynis piè exhibitis,
Peculia. *peculia*) id est, possessiones. *Opus est persoluere crates*) vt risum excitet, facit rusticum crates pro grates dicere. *Dandum aliquid, neu bis detur sine*) id est, permitte pascha re-
Piacula. uerti. *Piacula*) id est, peccata expiatione digna: *soluunt*) id est absoluunt. *Factura*) id est, amisso, etiam anser est, *pietas*) id est, eleemosyna laudabilis: *Dona docet tempus*) id est, pro tempore danda sunt dona, quia habent & obsonia sua tempora: Vnde lepores etiam debent dari in media hyeme, quando nix alta impedit aufugere. Anser ad autum-
Coryli. num, & Kalendas Nouembris pertinet. *Coryli*) id est, auellanæ, & noua poma, & racemi sunt munera æstatis. *Hædi & agni lactantes*) id est, adhuc lac sugentes, *sunt munera veris*) id est, verni temporis. *De cordis*) id est, fœno autumnali, qui nec vendi, &c. Morem rusticorum satyricè describit, qui donant quod retinere non possunt. *Carmina*
Fasti. scilicet frequentia, *de Nymphæ solemnibus eruta fastis*) id est, fastorum libris.

Quando Molorchæo Titan descendit ab astro,
Pronus, & Astrææ iam limina virginis intrat,
Virgine lætetur pubes, & cana senectus
Transiit ad superos, & Olympica regna petiuit.
Ogdoas vt toto iam tertia fluxerit orbe,
Festa dies iterum, natalia virginis aras
Ignibus illustrant, offert noua liba sacerdos,
Libra redit, noctes properans æquare diebus.
Exultat Picenus ager, vehit Adria puppes
Illyricas, & Chaonias: cum mercibus adsunt
Thusci, Vmbri, Veneti, Siculi, Lauretica templa

Cum

Cum donis turmatim adeunt, votisq; solutis,
In sublime iugum læti ad commercia tendunt,
Et cum Thessalicas cursu breuiore sagittas
Sol subit, & frigent vrentibus arua pruinis:
Clausa gynæcæi sacris penetralibus, hausit
Corde Deum toto, proprios oblita parentes.
Et quum semiferi fugiens Chironis ab arcu
Languet, ad hyberni glacialia limina capri;
Induat ornatas, & mas & fœmina vestes,
Lætitiæque diem celebrent, quo semine sacro
Coniugis annosus grauidam pater imbuit aluum;
Illa dies etenim sanctæ primordia nymphæ
Fecit, & in nostras vetuit descendere sordes.

Quando Molorchæo] Docet quibus temporibus agantur solennia festa diuæ virginis, vt festum assumptionis in medio Augusti, quando sol derelinquit Leonem & ingreditur virginẽ. Vnde idem in Parthenice Mariana, *terga feræ Titan Nemeæ extrema tenebat, Fulgentẽ cratera inter clarãq; coronã.* Sequitur autem in hac re opinionem Nigidij, qui hunc Leonem tradidit à Luna iussu Iunonis in terra Arcadica, & regione Nemeæ educatum, & deinde in exitium Herculis dimissũ, quẽ Hercules iussu Euristhei claua quã à Molorcho hospite acceperat, interfecit. Itaque postea claua pro gladio, pelle pro scuto vsum Herculem fuisse; Leonem verò à Iunone inter sydera relatũ, qui ad occasum spectans, supra caput hydræ constitutus est. *Quando igitur Titan*] i sol descendit pronus, *ab astro Molorchæo*] i. à Leone claua Molorchi interempto. Est autem longè petitum epithetum. *& intrat iam limina Virginis Astræa*] i. Iustitiæ virginis, quæ Astræ dicta cœlum petijt, sed vt dicit Virg. *Vltima cœlestum terras Astræa reliquit. Tunc*) scil. *pubes*) i. iuuenes pubescentes, *& senectus cana*) id est, senes canescentes, *lætetur virgine*) scil. Maria, quia sc. tunc transijt ad superos, & potiuit *regna Olympica*) i. cœlestia. *Ogdoas*) describit festũ natiuitatis D. virginis, dicens. *Vt*) i. postquam *tertia ogdoas*) id est, octaua aut tertius octonarius numerus. Et enim ὄγδοας ἀδὸς numer⁹ octonarius, quo ter replicato

poſt aſſumptionẽ,habetur natalis virginis,*fluxerit iam toto orbe*]iterum ſcilicet, eſt feſta dies quia naturalia virginis illuſtrant aras virginis,*ignibus*]ſcilicet luminibus.*Sacerdos offert noua liba*]id eſt, libamina. Libra ſcilicet ſignum redit,*properans*] id eſt, feſtinans, *æquare noctes diebus*] quia paulo poſt eſt æquinoctium autumnale. Maro. *Libra diei noctiſq; pares vbi fecerat horas,ager Picenus exultat*] ſcilicet, feſto ſolenni.*Adria*]id eſt,mare Adriaticum, *vehit puppes Illyricas & Chaonias*]id eſt, Epiroticas, id eſt, vehentes Illyricos & Chaonẽs,ſeu Epirotas Lauretũ viſentes. *Thuſci adſunt cum mercibus*]id eſt, rebus venalibus. *Vmbri,&c.*] In ſublime iugum,vbi ædes eſt diuæ virginis.*Et quũ Theſſalicas*] deſcribit feſtum præſentationis eiuſdem virginis. quod celebratur quum ſol ſubit curſu breuiori, quia tunc bruma eſt. *Sagittas Theſſalicas*] id eſt, ſagittarium ſignum quod Chiron Theſſalicus conſtituere dicitur, quia tunc *clauſa ſacris penetralibus*,]ſcilicet templi.*gynecæi*] id eſt, ſecreti virginum. Eſt enim γυναικῶν (id eſt gynæceũ)locus vbi mulieres verſantur,vbi clauſa hauſit deum toto corde, oblita *proprios parentes*] quia ſoli contemplationi diuinæ vacabat, *nil terrenum ſapiens*] Hoc autem feſtum celebratur vndecimo Kalendas Decembris. *Et quum ſemiferi fugiens Chironis*]&c. Deſcribit feſtum conceptionis eiuſdem diuæ virginis,ſequens ordinem Kalendarij non rei geſtæ. Quia prius concepta,quam præſentata fuit. *Et cum ſol fugiens ab arcu Chironis*]ſcilicet ſagittarij.*ſemiferi*] id eſt,centauri. Centauri enim ſunt populi Theſſaliæ, qui primi equos illic aſcenderũt,vnde procul viſi,creditiſunt vmbilico tenus equi.Vnde fabula orta,vt infernè equi, ſupernè homines dicantur.*Languet*]quia parũ habet caloris, *ad limina glacialia*] id eſt,ad ingreſſum frigidi, *capri*] id eſt, capricorni hyberni,id eſt,hybernalis ſigni,tunc ſcilicet & mas,*& fœmina induat ornatas veſtes*]id eſt, ornent ſe,& celebrent *lætitia*]ſcilicet cum lætentur,*diem quo pater*] ſcilicet Ioachim,vt potior eſt ſententia.*annoſus*]id eſt,vetulus, *imbuit ſemine ſacro*]id eſt, præuento ab originali macula, *Aluũ coniugis*]ſcilicet,Annæ grauidæ.Etenim *illa dies fecit*

Gynæceum.

Centauri

pri-

primordia)id eſt,conceptum,*ſanctæ Nymphæ*.)id eſt,ſponſæ altiſſimi patris;& vetuit deſcendere *in noſtras ſordes*) ſcil; originalis peccati, in quod omnes de viri ſemine nati deſcenderunt.

Quum volat imbrifera lampas Phœbea ſub vrna,
Ad vernos reditura dies,iam proxima veri
Ite nurus omnes, ſacros altaribus ignes,
Thura focis,faculas manibus date,ducite pompam:
Attulit in templum noua dona puerpera virgo.
Quando gregis princeps aurato vellere fulgens,
Incipiet Zephiris aperire tepentibus annum,
Et dare maiores luci quàm noctibus horas.
Aliger occultam redeat paranymphus in ædem:
Et noua miranti referat mandata puellæ.
Feſta dies Thuſcis populos de collibus omnes
Cogit. & Arnicolas vocat ad Florentia templa
Tum quoque ſed tenui virgo prius interuallo
Nupſit,& hæc teneris lux eſt celebranda puellis,
Quando ſub extrema Cancri teſtudine Phœbus
Voluitur,& reuehit vicina Canicula morbos.
Thure piam celebrate diem,redit hoſpita mater
In proprios à matre lares,altaria circum
Primitias Cereru,geminæ ſuſpendite natri,
Iſta dedit Pollux, vigilans quæ in montibus olim
Fecerat ad pecudum caulas,dum nocte ſerena,
Militiam cœli,ſparſoſq; examinat ignes.
His quoque plura dedit, ſed carmina plura referri
Non ſinit extremum deponens veſpera ſolem.

Quum volat] Docet quando celebrandũ eſt feſtum Purificationis,aut veriùs præſentationis,& apparitionis Chriſti,quo præſẽtatus eſt à diua virgine in templo. Ordo eſt. *Quum lampas Phœbea*] id eſt, ſol, volat *ſub vrna imbrifera*) id eſt,ſub Aquario adhuc exiſtens. *Reditura ad dies vernos*) qui incipiunt in Martio iam proxima veri. *O nurus*)id eſt, nuptæ omnes ite, *date ſacris altaribus ignes*, *date focis thura,date manibus veſtris faculas, ducite pompam*) id eſt, lætas upplicationes,ſeu proceſſiones,*quia virgo puerpera*)id eſt,

quæ virgo permanens puerum pepererat, *attulit in templũ nona æna*] qui puerum, qui datus est nobis, hoc est, Deum incarnatum, & te virgine natum, quæ duo maximè sunt noua, nec priùs visa, nec deinceps videnda. *Quando gregis princeps*] Describit festum Annunciationis, & incarnationis dominicæ, quod in Martio celebratur, sole existente in principe gregis] id est, Ariete. *Paranymphus*] i. pronubus Gabriel Archangelus, *aliger*] quia alati pinguntur angeli. *Miranti*] quia turbata est in sermone eius. *Lucæ primo*. *Noua mandata*] quia; ecce concipies in vtero, & paries filium. *Arnicolas*] id est, Arnum amnem colentes, cuius accolas quidem Fluentinos volunt appellandos, vnde non semel pro Florentia Fluentia, & pro Florentinis Fluentini leguntur. Id autem festum Florentini præcipuè celebrant. Non est autem legendum aruicolæ, quasi arua colentes, quia illi vbiq; sunt, Arnicolæ in Thuscia tantùm. *Tum quoque*] Tangit festum nuptiarum, quia prius nupserat. Nam quum esset desponsata, missus est angelus, &c. *Tenui*] id est, modico, *interuallo*] id est, spacio temporis. Est autem spondaicus versus. *& hæc lux*] scilicet nuptiarum, *puellis teneris*] nubere sperãtibus. *Quando sub extrema Cancri*] Diserte docet festum, quod visitationis nomine celebratur sexto nonas Iulias; potius dicendũ reuersionis, quia statim vt concepit, abijt cum festinatione in montana, & mansit illic menses tres, vsque post natiuitatem diui Ioannis præcursoris domini. *Quando igitur Phœbus*] id est, sol, *volvitur sub extrema testudine Cancri*] id est, extrema parte quæ testudinata videtur, *& canicula*] scilicet cœlestis.

Paranymphus. Aliger. Arnicolæ.

Vicina] id est, mox oritura reuehit morbos, *celebrate diem piam*] id est, pij officij, thure, *quia mater*] i. prægnans virgo, quæ etiã ab Elizabeth mater vocata est, quia dixit, *vnde mihi hoc, vt mater Domini mei, &c.* quod de ea potius quã de alia prægnãte dicitur, quia per eum quẽ gestabat, certa erat etiã partu futura mater. *Hospita*] sc. Maria, redit *à matre*] sc. *Anna. in proprios lares*] i] suas ædes, *suspendite ergo circũ altaria geminæ matri*] i. Mariæ & Elizab. quia à quibusdam vocatur festũ Elizab. *Primitias Cereris*] i. nouas fruges,

quæ

quæ nunc maturæ ſunt. *Iſta dedit Pollux, &c. dum examinat ignes*) id eſt, dum virtutem ſcrutatur aſtrorum; *veſpera*) id eſt, veſperus, aut veſper, aut heſperus, & veſperugo, ſtella illa veſpertina, quæ mane Lucifer dicitur.

ECLOGA NONA, DE MORIBVS curiæ Romanæ poſt religionis ingreſſum edita, inſcriptáque Falco.

Ioannis Murmelij Argumentum.

Fauſtulus expertus Romani frigida tractus
Paſcua, paſtorum mores exponit iniquos.

Fauſtulus, & Candidus.

Candide, quo caſu patrijs procul actus ab oris
Hæc in rura venis? hic paſcua nulla, nec amnes,
Nec liquidi fontes, nec ouilia tuta, nec vmbræ;
Et tamen aſſiduos gregis hæc paſcuntur in vſus,
Cand. *Fauſtule, me noſter Corydon qui plurima quondam*
His armenta locis habuit, magnamq; peculi
Congeriem fecit, pecori me credere adegit,
Eſſe ſalutares iſtis in montibus herbas.
At poſtquam ſegnes agros, & inertia ſaxa
Vidimus, & ſiccis arentem fontibus vndam,
Pœnituit longæq; viæ patriæq; relictæ.
Fauſt. *Poſtquam te incolumem ſaltus intrare Latinos*
Contigit, antiqui potes hæc mea tecta ſubire
Iure ſodalitij; ſunt hic mihi pauperis agri
Iugera pauca, meæ vix ſufficientia vitæ.
Quicquid id eſt, commune puta, tibi forſitan vlla
Proſpera ſors aderit, fortuna ſimilima vento eſt.
Caricæ ſuccede caſæ, dum præterit æſtus,
Dum grex in gelida procumbens ruminat vmbra.
Pone pedum, diſcumbe parum, recreabere potu.
Potu opus eſt, potu iſte grauis compeſcitur æſtus,

Poculæ

Pocula prende, fluet melius post pocula sermo.
Cand. Pocula quis tanta demens æstate recuset?
Fau. Vina sitim minuunt, animique doloribus obstant,
Vina vt amicitias, vireis ita corporis augent.
Cand. Hæc parit ora bonos (si patria vina) racemos.
Fau. Funde iterum, potare semel gustare, secundus
Colluit os potus; calefacta refrigerat ora
Tertius; arma sitis bellumque indicere quartus
Aggreditur; quintus pugnat; victoria sexti est,
Septimus (Oenophili senis hæc doctrina) triumphat.

Candide) inscribitur hæc Falco, quod composita est in gratiam Falconis Simbaldi patritii Romani, protonotarii apostoliciq; fisci custodis, de quo in epigrammatis mentio frequens, estque *de moribus curiæ Romanæ.* Inducitur autem Candidus persuasus à Corydone cum pecore Romam proficisci, relictis patriis pascuis, cuius incepti eum serò pœnitet. Occasione cuius multa dicuntur in detestationem auaritiæ Romanæ curiæ. *Hæc in rura*) i. Romana, Præteribo enim quæ nota sunt. *Iure antiqui sodalitii*) i. sodalitatis, & hospitalitatis. *Fortuna simillima vẽto est*) id est maximè incerta, & inconstans. *Caricea casa*) id est rectæ carice quæ est herba acuta, Maro. *Et carice pastus acuta. Pone*) repone, aut depone, vt quiescas.

Pedum) id est, virgam pastoralem, qua pedes ouium capiunt, & dirigunt; Inuitat autem ad potandum, nec abnuit Candidus, vt si qua petulantiùs in curiam Romanam dicta sint, à potis dicta censeãtur. *Animiq; doloribꝰ obstant*) Vnde Bacchus, Lyæus, quòd curas soluat, & liber quòd ab eis liberet. dictus est *Vina vt amicitias*) quia compotando trahitur magna familiaritas. *Comicus*, quia compotrix eius est. Salomon, & Cicero comparant vina, & amicitias in hoc, quòd vtraq; quo veteriora, eo meliora putentur. *Hæc ora*) id est, regio, parit bonos racemos, *si hæs vina sint patria*) i. in hac patria nata. Vnde Faustulus, potui magis quàm verbis intentus, inquit, *funde iterũ*) quia potare semel est *gustare*) i. pitissare duntaxat, *Secundus potus*, id est, haustus, *colluit*) i. irrigat penitùs os. *Tertius refrigerat*, ora calefacta. Quartus

tus aggreditur indicere siti adhuc prædominanti bellum Quintus pugnat. *Victoria est sexti*] scilicet haustus. *Septimus triumphat*]scilicet de siti,hæc doctrina est senis,*Oenophili*]i.amatoris vini,vt prius docuimus.

Cand. *Res est consilijs secura fidelibus vti.*
Vtile doctrinis præbere senilibus aures.
Victa sitis,mens ægra manet,curæque supersunt.

Faust. *Vt sedata sitis.sic mens sedabitur ægra;*
Funde merum,bibe,cardiaco medicina dolori hæc.
Vtitur ad curas isto medicamine Roma.

Cand. *Omne opus,atque labor vult interualla;quiesca*
Obba parum,contra muscas impone tabellam.
Non madet imbre dies,nec habet nox humida rorem,
Crescere nec duris possunt in cotibus herbæ.
Importuna fames,labor improbus,aëris ardor
Confecere gregem macie;vix debile corpus
Spiritus æger agit,vacua cute porrigit ossa
Clunis,& ex illis caua contrahit ilia venter.
Hic aries qui fronte lupos cornúque petebat,
Nunc oue debilior,pauidóq; fugacior agno est.
Hæc mihi,sed nimium me ardentia vota ferebant,
Omnia diuino prædixerat omine cornix.
Vix egressus eram limen,cum tristia portans
Auguria,à dextra venit,tegetisq; sinistræ
Culmine consedit,pressoq; minaciter ore
Vociferans,iter auspicio prohibebat aperto.
Heu pecus infelix,quod lacte,& prole solebas
Affluere,in nostris licuit dum pascere campis:
Gramina dùm quæris,succi plus perdis eundo,
Quam referas pastu:simul hic tabescimus ambo
Tu tenui victu,curis ego victus amaris.

Res est cõsilijs]Graphicè docet quid curæ valeãt,*Quia victa sitis*]sc.*est*,*sed mens ægra manet, curæq; supersunt.* Ad quod Faustulus. *vt sedata sitis, sic mens sedabitur ægra. Cardiaco medicina dolori hæc.*] Hæc medicina, scilicet frequens potus,est medicina dolori,*cardiaco*]id est cordis, quem qui patiuntur,nimium sitiunt, Vnde Iuuenalis. *Cardiaco nunquam* Cardiacus.

Obba. *quam cyathum missurus amico.* Dicitur autem ἀπὸ τῆς καρδίας, quod Græcè dicitur cor. *Quiescat obba*) id est, Lagena lato fundo. Vnde à Persio dicitur, *sessilis obba. Impone tabellam contra muscas*) tege ne à muscis inquinetur. *Importuna fames*) quæ importuna est de via fessis. *Labor improbus*) id est assiduus & ita improbandus. Maro, *Labor omnia vincit improbus. aeris ardor Confecere gregem macie.* id est, emacerauerunt, sed plus est confici macie, quam immacerari, quia quod conficitur, deficit. *Venter exilis*) quia vacuus. *Diuino omine*) i. à dijs portento, aut diuinandi vim habente. Maro. *Sæpe malum hoc nobis, si mens non læua fuisset, De cœlo tactas memini prædicere quercus: Sæpe sinistra caua prædixit ab ilice cornix. A dextra venit*) Cicero tamen li. 1. de diuin. scribit coruum à dextra, à sinistra cornicem facere rarum. Vnde hic potius videtur dicendem, *à leua*, verum addit, *tegetisq; sinistræ Culmine cõsedit*) vbi scilicet visa est. Et quia sola, infausti est augurij, vt Plin docet. *Teges* dicitur tugurium. *Vociferans*) est enim infœlicis garrulitatis auis. *Auspicio aperto*) i. manifesto. *Prohibebat iter*] id est, profectionem. *In nostris*) scilicet Mantuanis. *Quam referas pastu*) id est è pascendo, est enim nomen. *Simul hic tabescimus ambo, tu*) scilicet infœlix pecus. tabescis scilicet tenui victu, id est, penuria victus, & inedia, *ego*). scilicet tabesco, victus curis amaris.

Teges.

O nostræ regionis opus, ó florida prata:
O campi virides, ó pascua læta feraxq;
Et nunquam sine fruge solum, currentia passim
Flumina per uallas, riui per rura, per hortos.
Hinc pecus, hinc agri pingues, sub sydere cancri,
Cùm tritura sonat passim, cum Iulius ardet,
Arua virent, textæ lento de vimine sepes
Poma ferunt, redolentq; ipsis in vepribus herbæ,
O nemorum dulces umbræ mollesq; susurri
Quos tecum memini gelidis carpsisse sub umbris.
Turturis ad gemitus, ad hirundinis, ac Philomelæ
Carmina, cum primis resonant arbusta cicadis.
Aura strepens solijs nemorum veniebat ab Euro,

Et baccata ſuper tendebat brachia cornus.
Ipſe ſolo recubans pecudes geſtire videbam,
Atque alacres teneris luctari cornibus agnos.
Poſt ſomnos, per gramen humi nunc ore ſupino,
Aut flatu implebam calamos, aut voce canebam,
Pectore nunc primo rutilantia fraga legebam.
Fauſt. *Viuere tum felix poteras, dicíq; beatus,*
Sed bona, quòd nondum fueras expertus acerba,
Vilis erat tibi, teq; ideo fortuna reliquit.
Quando iterum veniet, (veniet ſi forſitan vnquam)
Sicut capreolis ſurſum nitentibus hærent
Stipitibus vites, ſtringuntq; tenaciter vlmos:
Sic illam tu prende manu, neu deſere prenſam.
It, redit, effigiem mutat, nec imagine conſtas,
Par Lamys, quas nocte ferunt errare per vmbras;
Mobilis vt facies, ita mens deludere gaudens
Quod dederat tollit: penſi nihil, omnia caſu,
Qui nimium metuunt ſapiuntue, repellit, & odit.

Noſtræ] Continua ſunt verba Candidi. Nam Fauſtulus ſe Latinum ſignificauit, atque in ſua patria eſſe. Omnia autem vſque adeo facilia ſunt, vt vel minima expoſitio videatur inanis: nihil tamen eſt abiectius dictum quàm huic ſtylo congruat. *Arua virent*] Virgilius, *Vt quantum longis carpent armenta diebus, Exiguus tantum gelidas ros nocte reponat. Sepes poma ferunt*) Miram narrat fertilitatem, ſed non raram Italiæ, vbi in vnis hortis, poma, vitem, fruges, & legumina non ſemel vno anno colligas. *Redolent ipſis in vepribus herbæ*) id quoque verum eſt, quia roſæ naſcuntur. *Molleſque ſuſurri*) ſcilicet fontium, & apum. Maro: *ſæpe leui ſomnum ſuadebat inire ſuſurro.* Eſt autem ſuſurrus, raucum, & lene murmur. *Gelidis ſub vmbris*) Idem: *Hîc inter flumina nota, & fontes ſacros frigus captabis opacum. Turturis ad gemitus*) quia eius cantus eſt gemitus; idem, *Nec gemere aëria ceſſabat turtur ab vlmo. Ad hirundinis ac Philomelæ carmina*: Hæ enim auiculæ dulciter canunt. Maro; *Hinc alta ſub rupe canet frondator ad auras*: quod de Philomela intelligi poſſe docet Seruius.

Suſurrus.

Cum

Cum primis)Idem: *Sole ſub ardenti reſonant arbuſta cicadis. Ab Euro*] id eſt, oriente. *Cornus baccata aut brachia baccata*]id eſt, baccis ornata, hoc eſt, cornis, Idem. *Victum infelicem baccas; lapidoſáque corna dant rami.* Et in eodem 3. Æneid. *Baccatámque iugis Naxon.* Sola recubans] Idem: *Recubans ſub tegmine fagi.* Geſtire] id eſt, geſtu alacritatem prodere, aut voce. Idem: *Nec calamis ſolum æquiparas, ſed voce magiſtrum. Rutilantia*]quia matura. *Fraga legebam*) Idem. *Qui legitis flores & humi naſcentia fraga. Viuere tum fœlix poteras dicíque beatus*, ſed bona fortuna erat tibi tum vilis, quod nondum fueras expertus, *acerbam*) Id vero verius eſt, vnde dici ſolet. *Dulcia non meruit, qui non guſtauit amara*, & ſic: *Dulcia non ſapiunt, cui non guſtantur amara.* Et ideo quia deſpecta tibi fuit fortuna, reliquit te. Id quoque moraliter, quo ſuadet præſenti vti fortuna, quia multis dilatio nocuit. Vnde Lucan. *Tolle moras, nocuit ſemper differre paratis. Quando iterum veniet*] ſcilicet fortuna. *Veniet ſi forſitan vnquam*] bona parentheſis qua incertitudinem fortunæ ſignificat. Sicut *vites hærent ſtipitibus*)id eſt, palis, hoc eſt ad palos, *capreolis*)id eſt, chordulis quibuſdam ad hoc natis. *Nitentibus*) i. tendentibus ſurſum. *Sic prende manu*) illam, ſcilicet fortunam: *neu*) i. neue *deſere prenſam*) i. ſemel comprehenſam. Fortuna it & redit, & mutat effigiem, *nec conſtat imagine*)i. nec ſeruat ſemper eandem imaginem. *Par*) id eſt, ſimilis, *lamÿs*) id eſt, mulieribus, quæ ſe transfigurare dicuntur, *penſi*) id eſt, excogitati & deliberati, nihil ſcilicet habens. *Omnia caſu*]ſc. faciens: *repellit, & odit qui nimium metuunt*] vnde dictum à Marone, *Audaces fortuna iuuat*, aut vt alij legunt audentes. *Ve*) pro *vel*: *qui nimium ſapiunt*) quia vt Philoſophus docet, quanto plus eſt ſapiẽtiæ, tanto minus foruæant: quia ſapientes ſunt prudentes, omnia proſpicientes priuſquam eueniunt, & ita pauca eis a caſu & fortuna obueniunt.

Baccatus.

Capreolus.

Par.

Cand. *Delitias patrÿ quoties reminiſcimur agri,*
Ferre tot ærumnas animo non poſſumus æqua.
Sed quò mente feror, caſu afflictatus acerbo?

Vnde

Vnde magis crucier, fœlicia tempora voluo;
Mains adest, florent vites, humilesq; geniſtæ,
Iam ſpicata ſeges, malus iam punica multo
Flore rubet, redolent ſepes albente ſabuco
In patria, per rura Padi, per paſcua Minci:
Hîc vero nec dum incipiunt pubeſcere montes:
Quod ſi vere ſolum torpet, quid frigora brumæ
Solſtitiumq; feret, gelidis quum terra pruinis
Albicat, & rapido cum cœlum incanduit æſtu?
Sunt tamen hic armenta, quibus cutis vuida, ceruix
Non ſignata iugis, gemino frons ardua cornu,
Luxurianſq; toris pectus, niſi pabula carpant
Non erit hac tanta humectum pinguedine corpus.

Fau. *Hæc armenta quibus caput à tellure leuatur.*
Altius, & cui ſunt longa internodia crurum,
Cuncta vorant, herbas primùm, mox ore ſupino
Arboreas frondes, ſummæque cacumina ſyluæ.
Hoc imbelle pecus quod humi naſcentia tantum
Gramina decerpit vacuis ieiunat in aruis.

Caud *Quid verbis opus eſt? cunctis animantibus vna eſt*
Conditio, ſemper maiora minoribus obſunt,
Agna lupo, mites aquilis ſunt præda columbæ,
Innocuos delphin venatur in æquore piſces.
Vnde ſit hoc? certè res prodigioſa videtur.
Hæc loca ſi procul hinc videas è rupibus altis,
Pingue ſolum, & multo veſtitum gramine dicas;
Quo magis accedas, tanto magis omnia ſordent.

Fauſt. *Hoc eſt Roma viris, auibus quod noctua, trunco*
Inſidet & tanquam volucrum regina, ſuperbis
Nutibus à longe plebem vocat, Inſcia fraudis
Turba coit, grandes oculos mirantur & aures,
Turpe caput, roſtrique minacis acumen aduncum,
Dumq; ſuper virgulta agili leuitate feruntur
Nunc hùc, nunc illùc, alys veſtigia filum
Illaqueat, retinent alias lita vimina viſco:
Prædaq; ſunt omnes verubus torrenda ſaliginis.

Delitias patriæ] Permanet querulus Candidus, vt tandem

pcr-

perueniat ad mores curiæ Romanæ notandos. *Vnde magis crucier*) quia ſummum infelicitatis genus eſt, fuiſſe felicē. *Maius*) ſcilicet menſis floridus. *Iā ſpicata*) id eſt, in ſpicas formata. *Malus punica*) id eſt, quæ aurea mala fert. *Albente ſabuco*) ſcilicet floribus, cum acinos nigerrimos habeat. *Per paſcua Minci*) pro Mincij per apocopen aut ſyneſin. *Pubeſcere*) i. frondeſcere. *Quod ſi vere*) id eſt, verno tempore, de quo dictum eſt. *Nunc omnis parturit arbos. Torpet*) conſtrictum frigore iacet, *quid frigora brumæ*) ſcilicet ferent; *Quid ſolſtitium*) ſcilicet æſtiuale feret: Bruma inquam, *gelidis quum terra pruinis albicat* : ſolſtitium autem, *rapido quum cœlum incanduit æſtu. Cutis vuida*) id eſt, glabra & nitida. Horatius, *Me pinguem & nitidum bene curata cute viſes. Ceruix non ſignata iugis*) id eſt, quæ nondum portauerat iugum. *Luxuriansq; toris pectus*) quod indicium bonum indicat Virgilius Maro, Allegoricos autem vult diuites omnia ingurgitare, vt docet manifeſtè Fauſtulus, vnde addit Candidus. *Semper maiora minoribus obſunt, agna eſt lupo præda*: Mites columbæ ſunt præda *aquilis*. *Delphis*) qui Balænas & cete alere dicitur, qui intrat eorum ora, & egreditur, cum ſequentes piſciculi in aluum Balenæ dimittantur. Vnde quidam latronem appellant: *venatur*) id eſt, inſidiis capit, quia nihil eſt pernicius eo. Multa autem per allegoriam dicuntur. *Hoc eſt Roma viris*) id eſt, captatrix. Oſtentat enim ſe placidam & opulentam, & aduentantes inedia confici ſinit. *Quod noctua auibus*) quæ admirationi eſt eis, & ita circūuolantes capiūtur aut viſco, aut retibus. *Lita*] i. illita à limo: *Vimina*) i. virgulæ aut pertīcæ paruæ, ſunt præda torrenda *viribus* alii *verubus* legunt. Sed & Maro *veribus* dixit, *pars in fruſtra ſecant, veribuſq; trementia figunt*. *Salignis autem*) id eſt, ex ſalicibus, quia talibus vtuntur ruſtici.

Cand. *O bellam hoc, poterit dici nihil aptius vnquam,*
Sed procul en coluber tortos in puluere greſſus
Flectit, & exertus ſitiens ferit aera linguis.

Fauſt. *Candide, quæ moneo memori ſub pectore ſerua.*
Quando inter ſiluas graderis, defende galero

Lumi-

Lumina namq; rudi prætendunt ſpicula longis
Dentibus & curuus diſcerpit pallia mucro.
Nec depone pedum, multaq; armare memento
Cote ſinum, ne te ſubito nouus opprimat hoſtis,
Et perone pedem tegito, ſpineta colubris
Plena, hominum vitæ morſu inſidiantur amaro:
Et nunc longa dies æſtu facit aere venenum.
Mille lupi, totidem vulpes in vallibus iſtis
Luſtra tenent, & quod dirum ac mirabile dictu eſt:
Ipſi homines (huius tanta eſt violentia cœli)
Sæpe lupi effigiem moreſq; aſſumere vidi,
Inq; ſuum ſæuire gregem, multaq; madere
Cæde ſui pecoris, factum vicinia ridet,
Nec ſcelus exhorret, nec talibus obuiat auſis:
Sæpe etiam miris apparent monſtra figuris,
Quæ tellus affecta malis influxibus edit.
Sæpe canes tantam in rabiem vertuntur, vt ipſos
Vincat cæde lupos: & qui tutela fuerunt,
Hoſtiles ineunt animos, & ouilia mactant.

O bellum hoc] Aſſentatorum more, vt Perſius indicat, laudat dictum Fauſtuli, quod tamen hic amicè fieri poteſt, verùm oſtendit colubrum inſidiari cantantibus. *Exertis linguis*] ab ex & ſero, Maro, *& linguis micat ore triſulcis. Defende galero*] i. largo pileo ruſtico. *Curuus mucro*] i. pugio ſpinarum. *Nec depone pedum*] id eſt, baculum paſtoralem. *Multa cote*) id eſt, duris lapidibus. *Nouus hoſtis*) i. improuiſus, & inexpectatus ſerpens. *Et perone*) id eſt calceamento ruſtico, crudo corio crura ambire ſolito. *Spineta*) i. loca ſpinis & vepribus conſita. Maro. *Nunc virides etiam occultant ſpineta lacertos. Sæpe lupi effigiem*) Maro in pharmaceutria: *His ego ſæpe lupum fieri & ſe condere ſyluis Mœrin, &c.* Id autem Arcadibus dictum eſt euenire ſolitum, ſed ſic intelligo lupos fieri, vt ſocij Vlyſſis facti ſunt & vrſi, & leones, ac porci, quòd eorum mores aſſumpſerunt: vnde furaces, & rapaces ſignificat, ſed ad fabulam quoque reſpicit: nam effigiem dicit & mores: Auguſtinus docet in Italia viſum eſſe quibuſdam quòd in aſinos eſſent verſi, & ita

Galerus. Pedum. Pero. Spinetũ

ſubiere onera à coniugibus impoſita, more aſinorum. *Malis influxibus*] malis influentijs. Acri profectò aceto conſpergit Romanos, quaſi verò cœlum id faciat. *Canes ouilia maſtant.* Nota allegoria in Prælatos, qui ſubditos ſpoliant.

Fama eſt Ægyptum coluiſſe animalia quædam:
Et pro numinibus mutas habuiſſe ferarum.
Iſta ſuperſtitio minor eſt quam noſtra, ferarum
Hic aras habet omne genus, contraria certe
Naturæ res atque deo, qui dicitur olim
Præpoſuiſſe hominem cunctis animantibus vnum:
Sæpe etiam morboſa æſtas, & peſtifer annus
Ingruit & paſſim languens pecus omne per arua
Sternitur, extinctæ dum balat ad vbera matris
Agnus obit: moritur duro ſub ponere taurus.
Nec modus eſt morbo, non eſt medicina veneno:
Sed vicina domus vicino à limite mortem,
Hauſit, & aſſiduè ſumunt contagia vires:
Iſta feras raro peſtis rapit, vtile ſemper
Fert pecus, extinctas caulas epulantur atroci
Dente lupi, noſtraq; feræ iactura opuleſcunt.

Cand. *Heu heu quàm præceps miſerum me inſania traxit.*
Credere fallaci grauis eſt dementia famæ.
Romuleos colles, Tyberim, Romanaq; tecta
Audieram, & ſtudio mens eſt accenſa videndi,
Ducendiq; bonis in tot præſtantibus æuum.
Acceſſi cum parte gregis: tentoria demens,
Totum pene larem cum paſtoralibus armis,
Trans iuga ſumma tuli, mulctralia, cymbia, aena,
Et cacabos, & quo formatur caſeus, orbem
Fagineum, impenſam atq; operas amiſimus omnes.

Fama eſt Ægyptum] Docet omne genus ferarum habere aras ſuas Romæ .i. omnè genus vitioſorum eſſe in honore & pretio. Quod Iuue. Satyr. 1. graphicè docet aſſerens, non niſi flagitioſos exilio & carcere dignos ſublimari, & ideo inquit: *Aude aliquid breuibus Gyaris, aut carcere dignum. Si vis eſſe aliquid. Fama eſt Ægyptum.* Idem docet Iuuen. Sat. 14. *Quis neſcit Volucri Bythynice, qualia demens Ægyptus portenta*

portenta colat: Crocodilon adorat Pars hæc, illa pauet ſaturam ſerpentibus Ibin, &c. Multas ferarum] id eſt multas feras, *Iſta*]ſcilicet Ægyptiorum ſuperſtitio, ſuperſtitioſorum & delirantium religio minor eſt, *quam noſtra*] i. Romana. Quia ferarum hic aras habet omne genus. *Præpoſuiſſe*] vt in Paradiſo, Genes. *Dominamini piſcibus maris, & volatilibus cœli, & vniuerſis animantibus, quæ mouentur ſuper terram. Sæpe etiam morboſa æſtas*] hoc quoque verum: *pecus omne*] Id quia paſtor dicit, ſed & homines plurimi peſtilentia abſumi illic quotannis ſolent. *Dum balat*] id proprium eſt ouis, vt boare bouis, & mugire tauri. *Moritur duro ſub pondere taurus*] Hæc omnia nimis graphicè habentur Georg. 3. *Ecce autem duro ſudans ſub vomere taurus Concidit, &c. Nec modus*] i. finis eſt morbo, *non eſt medicina veneno*] i. infectioni venenoſæ. Ibidem. *Quæſitæque nocent artes, ceſſere magiſtri Phillyrides, Chiron, Amythaoniuſque Melampus. Iſta feras raro peſtis rapit*] id quidem verum, & tamen non ita multiplicantur, vt pecudes. *Opuleſcunt*] i. Opulentæ, & diuites fiunt, *vt ferè ſit nomen*] Nam ſi *ferè* ſcribitur, refertur ad lupos. *Credere fallaci grauis eſt dementia famæ*] Prouerbiale: ſenſus autem eſt, ſe tractum fama, quæ erat omnes qui Romam accederent, ditari, illuc cum pecore commigraſſe, & cum armis paſtoralibus, quæ graphicè enumerat. *Mulctralia*] vaſa in quæ lac trahitur & mulgetur. *Cymbia*] vaſa in morem cymbarum, in quæ transfunditur lac. *Ahena*] id eſt, lebetes ex ære factos, *& Cacabos*] aliud genus vaſis, quidam caldaria vocant. Et quo formatur caſeus, *orbem*] id eſt, vas rotundum quo imprimitur. Vnde à forma *formaginem*] vocat Apuleius. Vnde Gallicum vocabulum. Hunc vt charum oſtendat, *fagineum*] id eſt, ex fago commemorat tornatum. *Impenſam*] ſcilicet pecuniam. *Atq; operam amiſimus omnes*] quæ erat vox corui aliquando Romæ venum expoſiti.

Quid faciam? quo me vertam? Sperata negantur
Pabula, tot caſas, tot vbiq; pericula: cogor
In veteres remeare caſus, & cepta fateri
Conſilijs egreſſa malis, iterumq; per æſtus,

Et montana pati longos per ſaxa labores.
Heu pecus infœlix, ô læuo ſydere paſtor
Huc auecte: fuit multo præſtantius iſtud
Ignoraſſe ſolum, patrioq; in limine tutos
Conſumpſiſſe dies, gelidis ſenuiſſe ſub antris,
Atque Padi circum ripas, Atheſiſue per agros,
Aut vbi per virides campos, & paſcua nota
Mincius it, vel qua vitreo natat Abdua curſu,
Conſediſſe, gregem pauiſſe ſalubribus herbis.
Fauſt. *Te tua credulitas & me mea fallit in horas.*
Vidi ego ſupremæ qui proſperitatis habebant
Culmina, dum laudata petunt, cecidiſſe, nec vnquam
Emerſiſſe malis; facit experientia cautos.
Hi prius explorant & non laudata ſequuntur.
Omnia laude carent, quæ ſunt meliora: fuerunt
(Non nego) quæ famam retinent, ac nomina ſeruant,
Cuncta ſuis pollent vicibus. Luna, Adria, Troia,
Saluia, quos nobis memorabat ſæpius Vmber.
Nomine ſunt ſolo, deleuit cætera tempus.
Si minor eſt patriæ (forſan modò) gloria noſtræ,
Res tamen eſt melior: laudatæ gloria Romæ
Quanta ſit, in toto non eſt qui neſciat orbe.
Fama quidem manet, vtilitas antiqua receſſit,
Illi priſca quibus maduerunt paſcua, fontes
Nunc humore carent, venis aqua defuit hauſtis.
Nulla pluit nubes, Tyberis non irrigat agros.
Tempus aquæ ductus veteres contriuit, & arcus,
Et caſtella ruunt, procul hinc, procul ite capellæ.
Hic ieiuna fames, & languida regnat egeſtas.

Quid faciam) Deſperantis vox. *Et cæpta fateri: Conſiliis egreſſa malis*) quod ſummè dolendum innuit. Virgiliana Iuno. Æneid. 1. *Mene inceptis deſiſtere victam, O læuo*) i. ſiniſtro, & inimico ſydere, paſtor *huc auecte*) potius quàm *aduecte* dicit, quia à bonis paſcuis ad ſterilia migraſſe dolet. *Iſtud*) ſcilicet, ſterile, & ſceleratum. *Patrióque in limine tutos Conſumpſiſſe dies*) repete, fuit multo tutius. *Atheſiſue per agros*) fluit ex Tridentinis Alpibus. Tridentum alluit,

&

& Veronam diuidit. *Mincius*] fluuius Mantuanus, non longè à Mantua., in Padum fluens, sæpè commemoratus. Mincius

Abdua] qui à Strabone Adua dicitur, fluuius ex Verbano lacu ortus in Padum quoque incidit. Verbanus autem, vt Larius, & Benacus, ex Alpibus ortum habet atque incrementum. Abdua.

Consedisse) à consido. i. locum habitationis cepisse, vt Æneid. 1. *Vultis & hic mecum pariter considere regnis? gregem paniſſe.* repete, vt dixi, fuit multò salubriùs. *Te tua credulitas*] docet non facilè credendum esse, *in horas*, & non *in oras*, legendum. Sed secundùm Vallam, quia non ponitur nota incrementi, potius diceret *in horam. Vidi ego*] à certitudine argumentatur, quia plus valet oculatus testis vnus quàm auriti decem. Ordo est: *Ego vidi eos qui habebant culmina*] i. summitatem. *suprema*] i. summæ prosperitatis. Alludit ad rotam fortunæ. *Cecidisse dum petunt laudata*] quia sæpè quæ bona & læta, vertuntur in peius. Vnde dici solet: *dij bene vertant. Vec vnquam*] scilicet postquam semel ceciderant, *emersisse malis*] i. caput extulisse è malis, quibus obruti erant. *Facit experientia cautos*] & ideo senes difficulter inducuntur ad credendum, quia multam experientiam fraudis habent. *Hi*] scilicet cauti. *Explorant*] i. exquirunt & examinant prius, & non sequuntur omnia laudata, sed quæ compererint bona, quia sæpe laude carent quæ sunt meliora. sc. laudatis. *Non nego*] i. fateor, fuerunt, sc. multa *quæ retinent famam ac seruant nomina*] cùm nihil habeant rei, *sed cuncta pollent suis vicibus.*] i. viciſſitudibus, vnde Comicus, *Omniũ rerum viciſſitudo eſt. Luna, Adria, Troia, Saluia*] hæ vrbes *quas Vmber*] scil, doctus ille, cuius sæpe meminit, *memorabat nobis*] hoc semper ne contra decorum pluſquam, vt pastori competat, sapere dicatur. *sunt*] scilicet nunc solo nomine quia tempus deleuit cætera, quia omnia senescunt, & labascunt in tempore. Vnde *tempus edax rerum, &c. Luna*] ciuitas olim Hetruriæ, ad Macram fluuium, de qua, Lucanus. *Hoc propter placuit Thuſcos de more vetuſto Aociri vates, quorum qui maximus æuo Arnus, incoluit deſertæ mœnia Lunæ.* Interijt enim nunc, sed regio adhuc Lunensis nominatur. Luna.

Adria] quoque vrbs Italiæ

fuit, quæ mari cui vicina est, nomen dedit, quod Adrianum seu Adriaticum dicitur, & interdum etiam Adria genere masculino, mare ipsum quod superum vocant, quia orientem versus, in qua ora Venetiæ sunt. *Troia*] notior est, quã vt de ea quidquam dicendum sit. *Deleta vt Saluia*] vt aliæ multæ, vt Saguntus in Hispania Carthago in Africa, Corinthus in Peloponeso, &c. *Si minor est patriæ forsan modò gloria nostræ*] Ergo & Faustulus se Mantuanum indicat, quia ait, Res tamen est melior. *Illi prisca, &c.*] Per fontes, beneficos in poëtas intelligit, vt Mecænatem, Augustum, Messalam, Pollionem & similes. *Quæ ductus veteres*] manifesta est allegoria. *Hic ieiuna fames & languida regnat egestas*] selecta & apta Ephitheta. Nam ideo fames, quia ieiuna, & ideo languidus quis ferè, quia egenus. Egestas. n. languorem parit, sicut & inedia, vt patet in Apologo, quem Liuius recitat de membris, quæ in ventrem coniurauerant.

Hic tamen, vt fama est & nos quoq; vidimus ipsi,
Pastor adest, quondam ducens ex alite nomen,
Lanigeri pecoris dives, ditissimus agri
Carmine qui priscos vates, atq; Orphea vincat,
Orphea qui traxit sylvas, & saxa canendo.
Hic alios omni tantum virtute Romanos
Exuperat, quantum Tyberim Padus, Abdua Macram,
Lenta salix iuncum, tribulos rosa, popalus algam.
Credimus hunc illi similem, cui Tytirus olim
Bis senos fumare dies altaria fecit.
Hic ouium custos, ipso vigilantior Argo.
Daphnide nec solum, sed eo, qui dicitur olim
Admeti pauisse greges per Thessala rura
Doctior: omne pecus Solymi curare magistri
Dignus, & antiquo dignus succedere patri.
Qui fuit Assyrij pecoris post retia pastor.
Iste potest seruare gregem, depellere morbos,
Humectare solum, dare pascua, soluere fontes,
Concilare Iouem, fures arcere, luposq;.
Si fauet iste, mane: quod si negat iste fauorem,
Candide coge pecus, meliora que pascua quære.

Hic

Hic tamen vt fama] Huc tendit principale institutum, vt videlicet Falconem Sinibaldum á largitare laudet, aut ad eam inuitet, cuius gratiâ videtur tota Ecloga composita. Falco. *Vt fama est*] quæ sæpe mendax. Vnde Maro, *tam ficti pranique tenax quam nuntia veri.* Ideo Addit, *Et nos quoque vidimus ipsi Pastor adest*] aut quia etiam Imperatores vocant pastores, vt sermo Pastoralis: aut quia datarius, & vt dicunt eleemosinarius est, & ita multorum pastor, *Quadam ducens ex alite nomen*] Dicitur enim Falco, quod & auis notæ nomen. *Lanigeri pecoris diues*, Maro in Bucolicis *Quam dines niuei pecoris, quam lactis abundans. Ditissimus agri*] Idem Æneidos primo *Huic coniux Sychæus erat, ditissimus agri Phœnicum; Carmine qui priscos Vates atque Orphea vincat*] More Maroniano principem ab exercitu separat, vt egregium significet. Nam Orpheus vnus priscorum est vatum: Orpheus. sicut Æneidos primo. *Reliquiæ Danaum, atque immitis Achilli*, vbi Achilles non excluditur à Danais, sed excellere atque egregius esse significatur. *Orpheaque in medio posuit, syluasque sequentes. Et saxa*] quod Amphioni ascribit Horatius dicens in arte poëtica: *Syluestres homines sacer interpresque deorum, Cædibus, & victu fædo deterruit Orpheus. Dictus ob hoc lenire tygres rapidosque leones: Dictus & Amphion Thebanæ conditor vrbis, Saxa mouere sono testudinis, & prece blanda, ducere quo vellet, &c. Tyberim Padus*] est enim Padus longè maximus fluuiorum Italiæ, quinque Padus. ostijs in mare Adriaticum prorumpens. Vnde Geor. i. *Fluuiorum rex Eridanus, &c. Abdua*] fluuius latus, de quo iam Abdua. dixi. *Macram*] fluuium exiguum, cuius meminit Lucanus dicens. *Nullasque vado qui Macra moratus Alnos.* Macri autem campi sunt in medio Bononiæ, & Raunenæ & aliarum Macra. ciuitatum, per quas itur Romam. *Lenta salix iuncum*] scilicet exuperat. *Populus*] arbor frequens ad Padum. *Algam*] Alga. herbam, quam proijcit aqua, quæ ad populum sæpe iacitur. Maro: *proiecta vilior alga. Credimus hunc illi*] scilicet Augusto Cæsari. *Cui Tytirus*] i. Maro: *Bis senos*] vt in prima Ecloga: *Hic illum vidi iuuenem Melibœe quotannis, Bis senis exactis diebus altaria fumant. ipsô vigilantior Argo*] cui tamen

men centum erant oculi, quorum bini duntaxat ſomnum
rgus. acceperunt. Verùm Falco quoq; peruigil eſt auis. Vnde in epigrammatis alludit de eo ad ſummum pontificem. *Ducere ſopitis paſtor potes otia curis. Falco tuas Argi more gubernat oues. Daphnide*] quem tamen Theocritus,& Maro doctiſſimum, & diuinandi peritum inducunt. *Nec ſolum*] ſcilicet Daphnide doctior, ſed eo ſcilicet Apolline Nomio, qui ob interfectos Cyclophas nouem annis ſpoliatus diuinitate, pauit armenta Admeti regis Theſſaliæ iuxta Amphryſum, vt alibi diximus. *Per rura ergo Theſſala*] id eſt, per Amphryſum. *Omne pecus*] i. totam eccleſiam Catholicam: *magiſtri Solymi*] id eſt, Hieroſolymitani, videlicet Petri, *& dignus ſuccederet patri*] ſcilicet Petro Papæ, qui pater dicitur, qui ſcilicet pater fuit. *Paſtor pecoris Aſſyrij*] id eſt, Iudaici,& totius Eccleſi, quæ prima fuit in Aſſyria. *Poſt retia*] i. relictis retibus factus eſt piſcator hominum. *Conciliare Jouem*] aut Deum, aut ſummum Pontif. *Si fauet iſte, mane*] Omnem ergo ſpem in Falcone collocandam cenſet, quod vt ſignificet, hoc argumentum excogitauit.

ECLOGA DECIMA, DE FRAtrum obſeruantium,& non obſeruantium controuerſia, *poſt religionis ingreſſum*, inſcripta Bembus.

Ioannis Murmelij Argumentum.

Nunc veræ & falſæ diſcrimina relligionis
Narrat, oueſq; pias Carmeli ſeparat hædis.

Candidus, Bembus, Batrachus, & Myrmix.

MAxima paſtores agitat diſcordia Bembe,
Qui Solymos colles Galilæaq; rura colebant.
Batrachus hinc, Myrmix illinc certare parati,
Iudice te, paucis ſi non audire recuſas,
Et niſi te reuocant maiora negotia, dicent.
Tu pater es vatum, tu ſcis componere lites,

Iurgiaq;

Iurgiaq; & blandis conuitia tollere verbis.
Te quoque Pierios fama eſt potaſſe liquores,
Et vidiſſe deas, quibus eſt cuſtodia ſacri
Fontis & Eurotæ campos, ac Phocidis arua,
Ipſe vbi fronde ſua tibi tempora cinxit Apollo,
Dona dedit, cytharam, neruos & eburnea plectra.
Bein. *Dicite quandoquidem tepidos admouit ad ignes*
Nos hyberna dies, dum non ſinit ire per agros,
Bruma gregem, ſtatu Boreas dum ſæuit acuto.
Dum riget omne ſolum, teſtis dum plurima pendet
Stiria, dum torpent ſub aquis glacialibus amnes.
Otia damnantur, quæ nulla negotia tractant.

Maxima paſtores] Hac vltima Ecloga, quam vt ſuperiorem in religione compoſuit, agitur Carmelitarum Fratrum obſeruantium, quorum partes Batrachus agit, & non Obſeruantium, quos Myrmix defendit, controuerſia, fictis non abs re contendentium vocabulis. Nam Βατραχὸς rana dicitur, cui ferè ſimilem habent Carmelitæ de Obſeruatione interiorem tunicam quia piceam, aut vt dicunt, griſeam. Myrmix autem formica, quæ nigra eſt, vt non obſeruantium tunica: Maro: *It nigrum campis agmen.* Præterea, vt in fabulis eſt, ranæ elegerunt regem, vt obſeruantes ſub vno communiter viuũt patre. Formicæ autem in vna quidẽ domo multos habent Magiſtratus, vt non obſeruantes diuerſas habent culinas. Litem proponit Candidus, per quem ferè auctorem intelligo. *Paſtores*] id eſt, Carmelicolas, aut Fratres de Carmelo profectos. *Solymos*] id eſt, Hieroſolymitanos, Tu pater es vatum. Forte Generalem ordinis hoc nomine appellat, *qui pater eſt vatum.*] quia Carmelitarum qui filij olim erant prophetarum, & prophetæ, qui & vates dicunt. *Tu ſcis componere*] id eſt, finire: vt, *Ante diem clauſo componet veſper olympo.* Et in Bucolicis: *Non noſtrum inter vos tantas componere lites.* Vnde qui pacto litem terminant, ſe compoſuiſſe, aut compoſitionem feciſſe dicunt. *Pierios liquores*] id eſt, hauſtus muſicos quibus poeta euaſerit. *Et vidiſſe deas*] id eſt, Muſas, quibus viſis, & ab eis ad Hippocrenen ductus Heſiodus, poeta euaſit. Vnde

Qui-

uidius: *Ecce deas vidi, non quas præceptor arandi, Viderat Aſcræas cum ſequeretur oues.* Neutro autem modo dicit ſe Perſius euaũſſe poetam, in principio ſic: *Nec fonte labra prolui caballino. Nec me in bicipite ſomniaſſe Parnaſſo Memini, vt repentè ſic poeta prodirem. Et Eurotæ campes*] Eurotas fluuius eſt Laconiæ laurifer. Vnde illic Phœbus fingitur decuiſſe lauros. In Bucolicis Maro: *Omnia quæ Phœbo quondam meditante beatus Audyt Eurotas, iuſſitque ediſcere lauros, ille canit. Ac Phocidis arua*] in quibus Parnaſſus eſt mons, totus muſis conſecratus, Ouidius: *Separat Aonias Actæis Phocis ab aruis, Terra ferax,* Et paulo poſt: *Mons vbi verticibus petit arduus aſtra duobus, Nomine Parnaſſus, ſuperatque cacumine nubes. Fronde ſua*] id eſt, lauro. Maro in Bucolicis, *Phœbo ſua ſemper apud me, Munera ſunt lauri. Dona dedit*] ſcilicet ſuam citharam, quam à ſe inuentam Orpheo dedit. *Neruos*] id eſt chordas, & *eburnea plectra*] id eſt, Lyram heptachordem, quam inuenit, cum tetrachordis Mercurij dicatur. Horatius in arte, *Ne forte pudor ſit tibi Muſa lyræ ſolers, & cantor Apollo. Dicite*] Sic Palæmon Maronianus: *Dicite, quandoquidem in molli conſedimus herba, Et nunc omnis ager, nunc omnis parturit arbos.* Quod hic ex induſtria mutat, quaſi per legem amebæi carminis contrarium dicens. *Tepidis adnouit*] Perſius: *Adnouit iam bruma foco te Baſſe Sabino. Boreas*] ventus ſeptentrionalis, dictus rex Thraciæ, quod illinc vbi regnat ad nos veniat: flatus eſt acutus, vnde Maro: *Boreæ penetrabile frigus adurit. Dum riget*] ſcilicet gelu. *Stiria*] gutta in longum congelata: *Torpent*] ſtagnantium more. *Otia dicuntur quæ nulla negotia tractant.* Vnde Cicero principio tertij Officiorum, *Publium Scipionem dicere ſolitum ſcripſit Cato, numquam ſe minus otioſum eſſe, quam quum otioſus, nec minus ſolum, quàm quum ſolus eſſet.* Magnifica verò vox, & magno viro, ac ſapiente digna, quæ declarat illum, & in otio de negotijs cogitare; & in ſolitudine ſecum loqui ſolitum. Vbi ſcies *otioſum* dici, qui muneribus publicis vacuus operam dat rerum cognitioni, vnde poetica ſtudia *otia* vocantur. Non ergo otioſus nihil agit, ſicut ceſſator.

Myr. *Pastores genus infœlix æstate vagamur*
Pro grege soliciti, sed nos cum frigidus imber
Continet in stabulis, lites & iurgia surgunt.
Bat. *Qui veteres audent ritus mutare, suoq;*
Arbitrio, & nullis ducunt sub legibus æuum,
Hi sunt, ô Myrmix, qui bella domestica gignunt,
Bem. *De veteri ritu, de consuetudine patrum*
Rixa agitur vobis? leges moresq; parentum
Batrache dic, dic cur nostrum venistis in orbem
Ex Phœnice solo? nos pascua vidimus illa.
Vidimus herbosos fœlici vligine campos.
Vertice Carmeli vitreis vberrimus vndis
Fons cadit, & rauco densum nemus irrigat amne?
Vidimus & Iordanis aquas, vbi maximus olim
Pastor oues mergens, scabiem resecauit auitam.
Amnis hic à Libano veniens, Galilæa per arua
Transit, & ampla lacu consurgit in æquora magno,
Vnde coit rursum: rursum mare fundit apertum,
Vrbs vbi Romani de nomine dicta Tyberi.
Vnde coit rursum: tandem Ierichunte relicta
Intrat in infames Asphalti gurgitis vndas,
Hinc satis est nos oram omnem vidisse probatum.
Dicite, & hinc tandem vestras demergite lites.
Myr. *Batrachus audaci semper sese ingerit ore*
Et mihi se præfert magno temerarius ausu,
Bat. *Non ego me ingessi, processi à iudice iussus.*

Pastores genus infœlix] proponit Myrmix litem, detestans eo quod qui de obseruatione non sunt, quia molliorem ducunt vitam, vellent in suo statu sine controuersia & molestia permanere: contra de obseruatione vellent omnes sui similes esse. *Æstate vagamur pro grege soliciti*] allegoricô pro victu. *Sed cum nos frigidus imber continet in stabulis*] Maro in Georgico primo. *Frigidus agricolam si quando continet imber.* Non exire autem stabulis, tunc dicit ibidem sic, *quum propius stabulis armenta tenerent*, *Lites & iurgia surgunt*] Argutè quasi in odium iurgiorum litem refugit. Vnde Batrachus. *Qui veteres audent ritus mutare, &c. Hi sunt*

ô Myrmix, qui bella domeſtica gignunt] Quaſi dicat, non nos ſumus in culpa, qui velimus in pace ſine iniuria viuere, ſed qui ordini, & profeſſioni noſtræ iniuriam inferunt per nouos ritus. Interloquitur autem Bembus, ſignificans ſe peritum locorum, & obſeruationis veteris, vt idoneus comprobetur iudex arbitrarius. *Leges moreſque parentum*] id eſt, patrum & maiorum tuorum, ad quos reuocare vis. *Dic cur noſtrum veniſtis in orbem*] id eſt, Europam. *Ex Phœnice ſolo*] id eſt, ex Galilæa quam Phœnices ſecundùm Strabonem habitant, & quæ eſt in Phœnicia. *Nos paſcua vidimus illa*] Vt paſtoralem dicere rem videantur, & non impertinentem ad Bucolicum carmen, dicit *paſcua*, non *clauſtra*, *Fœlici vligine*] Vligo, inquit Seruius, eſt naturalis terræ humor ab ea nunquam diſcedens: vnde vliginoſus ager ſemper humidus eſt: humidus, aliquando ſiccatur. *Vligo.* *Vertice Carmali vitreis vberrimus vndis Fons cadit*] id eſt, defluit. *Vbi maximus olim paſtor*] Non tam de Heliſæo, qui illic Naaman Syrum à lepra mundauit, quàm de diuo Ioan. Baptiſt, loqui videtur, qui ſcabiem auitam, id eſt, originalem maculam reſecauit baptizando. *Amnis hic*] id eſt, *Iordanus*. *A Libano veniens*] per duos fontes qui dicuntur Ior & Dan, vnde Iordanis nomen. *Rurſum mare fundit apertum*] ſcilicet Tiberiadis, de quo Ioannis ſexto. *Abiit Ieſus trans mare Galilææ, quod eſt Tiberiadis*. De nomine dicta Tiberi pro Tiberij. ſc. Tiberias. *Tandem Ierichunte relicta*] Declinatur, hæc Ierichus, huius Ierichũtis, ſicut Amathus, Amathuntis, & multa alia. *Intrat in infames Aſphalti gurgitis vndas*. Aſphaltus eſt quod mare mortuum vocant, in quod vrbes illæ quinque infames abſorptæ ſunt igni & ſulphure propter abominabile crimen, quod ab illarum vna *Sodomiticum*] vocant. *Aſphaltus.* *Hinc*] id eſt, ex his quæ dixi, ſatis probatum eſt, *nos vidiſſe omnem oram*] id eſt, regionem illam. *Dicite ergo, & demergite*] id eſt, obruite, *& ſopite*] hoc eſt, finite tandem hinc, id eſt, de hac re veſtras lites. *Et mihi ſe præfert magno temerarius auſu*] Volunt enim de obſeruatione, vt ſunt præſtantiores, haberi. *Proceſſi à iudice iuſſus*] dixerat enim iudex Bembus. *Batrache, dic, &c.*

Bemb. *Pone pedum Myrmix, & tu quoq; Batrache, non eſt*
Orandum armatis manibus, ſed mentibus æquis.
Batrache dic, Myrmix animi compeſce furorem
Interea, vt venias magis ad reſponſa paratus.
Qui furit, inſanit: qui verò inſanit, amaro
Impatiens animo, nec corda, nec ora gubernat:
Quicquid ait, vanum eſt: quicquid molitur, ineptum.

Bat. *Bembe genus noſtrum, generiq; exordia dicam,*
Venimus Aſſyrijs, vt Candidus inquit, ab oris:
Eſt pater Helias nobis, qui ſuſtulit armis
Paſtorum genus omne malum, qui traxit Olympo
Flammigeros ignes, qui aſcendit in æthera curru.

Bem. *Nobile & antiquum genus hoc: & clara propago.*

Bat. *Paſtores alij quotquot per rura vagantur*
Omnia ſunt riui noſtris à fontibus orti.
Nos dedimus leges, paſcendi oſtendimus artem,
Quo magis hi peccant, qui cum ſint ordine primi,
Primatum amittunt, ſtudia inconſulta ſequendo.
Nos radix, aly rami: ſed nos quoque rami
A veteri radice patrum, iam ætate caduci.
Tradidit Helias certam paſtoribus artem,
Qua curare greges, qua noxia pabula fas eſt
Dicere & occultos imbres, ventoſq; latentes:
Quiue ſalutaris foret, & qui peſtifer annus.
Signa dedit, nihil omiſit quod ouilia tangat:
Sed fons ille fluens Carmeli è rupibus altis,
Tam nitidus quondam, tam dulci lympidus vnda,
Tramite mutato (patet id) modo currit in auſtrum,
Sed prius (extat adhuc vetus alueus) ibat ad ortum,
Hi curſus fecere nouos, liquére priores,
Quos dederat riuo veterum prudentia patrum.

Pone pedum Myrmix] Quia acris lis eſt, ne ex verbis ad verbera prorumpant, monet tela deponi, pro quibus paſtores pedum habent. *Et tu quoq; Batrache*] Bona phantaſia priorem cõpellat eũ, qui de obſeruatione non eſt, quaſi ardentior ſit ad arma. *Non eſt orandũ*] i. cauſæ non ſunt ab oratoribus dicendæ corã iudice armaris manibus, id enim vetãt

leges.

leges. *Sed mentibus æquis*] Quia disturbatis animis, facilè veritas leditur. *Batrache dic*] Repetit & confirmat quod supra dixit. *Vt venias magis ad responsa paratus*] Bona admonitio, quia ardentes ira rarò se purgant vt decet, intenti ad ingerenda potius conuitia; vt patet, apud Virgilium Maronem in Palemone, *nec corda nec ora gubernat*. Vnde Horatius: *Ira furor breuis est, animum rege, qui, nisi paret, Imperat. Quidquid molitur*] id est cum molimine & difficultate conatur attentare. *Bembe genus nostrum*] vt gratiam & beneuolentiam iudicis captet, compellat eum propriè polliceturque exequi ipsius iussa. *Venimus Assyrys, vt Caudidus inquit, ab oris*] Dixerat enim: *Qui Solymos colles, Galilæaque rura colebant*. Iudæa enim in Assyria est, cuius caput olim Babylonia. *Est pater Helias nobis*] Thesbites de quo 3. & 4. Regum abundans mentio fit: *qui sustulit armis*] Nescio an legendum sit, *aruis*. Quod si legendum est *armis*, intelligam *de armis ætheli*, aut *de ignibus cœli*, quibus armatus, duas quinquagenas sustulit. *Qui traxit Olympo flammigeros ignes*] vt 4. Regum primo: *Si homo Dei sum, descendat ignis de cœlo, & deuoret te, & quinquaginta tuos*. Ibidem. 13. Regum. 18. *Inuocauit ignem qui deuorauit holocaustum. Qui ascendit in æthere curru*] vt habetur 4. Regum secundo. *Nobile, & antiquum genus hoc, & clara propago*] Quia monasticæ vitæ princeps est Helias, & sanctis litteris perquam illustris. *propago* autem quando *progeniem* significat primam corripit, quando *vitem*, producit. *Pastores alij*] Id, vt dixi, diuus Hieronymus quoque sentit. *Nos dedimus leges*] quia primi fuerunt, qui religiosorum more simul viuerent & monasticam vitam in Carmelo agerent: *Pascendi ostendimus artem*] id est, normam simul viuendi. *Quo magis hi*] qui noua instituta appetunt, & vetera quæ digniora, & meliora sunt immutare volunt. *Primatum admittunt*] quia dicunt se vltimo mendicantium approbatos, quum primi sunt, quia iussi sunt in solido statu permanere. *Sequendo studia inconsulta*] id est, inconsultorum quibus nouitas placet: sed nos quoque rami à veteri radice: id est, pullulauimus à patribus nostris, sed alij quasi per imitationem collateraliter, nos per propa-

gationem

gationem ex vera radice: *caduci ætate*) id est antiquitate, à prima perfectione decidentes, quod dicit propter non obseruantes. *Tradidit Helias certam pastoribus artem*) id est, formam recte viuendi exemplo vitæ suæ reliquit. *Quæ curare greges*) vt rem pastoriam, vt dixi, agere censeatur, omnia ad pastores refert, ostendens officia pastoris ouium, quum allegoricôs intelligat animorum. Pastorum enim est curare greges, vitare pabula noxia, quia certis diebus saltem abstinent à carnibus: *& occultos imbres*) id est, infectiones. *& ventos latentes*) murmura, ni fallor, intelligit. Maro autem in Georgicorum primo dat verorum ventorum prognostica: *nihil obmisit*) More suo positione in *obmisit* primam producit, quum Horatius, & ferè alij *omisit* prima breui scribant. *Sed fons ille fluens*) allegoricôs vitæ religiosa. *Tam limpidus*) id est purus & clarus. *Tramite mutato, patet, id modò currit in austrum*) id est, meridiem, qui animantibus, in Italia præsertim, est pestifer, quia corrumpit etiam obsonia. Iuuenalis: *Tamen hîc properat velut vrgeat auster.* Horatius: *Præsentes austri coquite horum obsonia, & cætera.* Allegoricôs vult bona instituta esse inuersa atque deprauata. *Sed prius ibat ad ortum*) scilicet solis, id est, orientem, quia Euros & Boreas salubres sunt venti Allegoricôs intelligit ad cœlum, *Extat adhuc vetus alueus*) per quem scilicet fons ille fluere solebat, i. adhuc reperiuntur reliquiæ veteris religionis. *Extare*) enim est superstitem esse, aut superstare, dum reliqua ceciderint. *Hi*) scilicit noui quia non obseruant.

Myr. *Quid tibi, siue nono currat, seu tramite prisco*
Dum modò fœcundis humectet pascua limphis?
Et quid de cœli quereris regione? per austrum,
Solis iter, melior vitis quæ respicit austrum,
Et melior legitur Lybicis de collibus vua,
Bat. *Et melior taxus boream quæ respicit, ergo*
In Boream melius poterat decurrere riuus?
Pastor es & cura pecoris malesane relicta,
Sermonem de vite facis, quasi legibus ijsdem
Grex & vitis eant, nec quod discrimen in vndis,

Gre-

Graminéque, & ventis, noſti & quam noxius auſter
Sit pecori, diſce à Roma. ſi innoxius auſter,
Cur Mutinenſis agri pecudes ſunt vellere fuſco?
Cur Clitumnus habet niueas? cur Man'ua molli
Lanitio excellit. Veronáque proxima Manto?
Vnde hæc multiplici rerum variantia forma?
Non aliunde niſi à cœlis, à gramine, & vnda.

Bez. *Candide vtrumq; pecudum procul hinc (ogo) potinus auſer*
Inter eos hodie video bellum acre futurum.
Clam cape, & auferto, ſubter ſarmenta reconde.

Quid tibi) Ruſticè reſpondet Myrmix, vt dòceat non obſeruantes ferè indoctos eſſe, & non literis ſed perditis ſtudijs vacare. *Quid tibi*) id eſt, ad te, ſicut in Euangelio. *Quid tibi & mihi mulier? Dummodo fœcundus*) id quidem verum, ſi eam fœcunditatem pariat quam Batrachus deſiderat. *Per auſtrum ſolis iter*) quia ſempet eſt in Zodiaco: *melior vitis*) ſcil. eſt, quæ reſpicit auſtrum, quia reſpicit ſolem incumbentem. Vnde dictum eſt, *Denique apertos Bacchus amat colles.* Et melior legitur: *Lybicis de collibus*) id eſt, Lybiam, hoc eſt, meridiem reſpicientibus, Aut reuera de Lybicis intelligit, ob eandem rem. *Eſt melior taxus*) Docet Batrachus non eſſe reſponſum ad rem, quia licet ad auſtrum verſa vitis ſit melior, non tamen continuo melior eſt pecori Auſter qnàm Eurus: ſicut licet taxus quæ frigora ſecundum Maronem amat; (dicit autem 2. Georgicorum, *apertas Bacchus amat colles aquilonem, & frigora taxi*) præſtantior eſt ad boream, non ſtatim tamen ad boream eſt melius pecus. *Sermonem de vite facis*) Argutè taxat eos ebrioſitatis & vitioſitatis, quia *ex abundantia cordis os loquitur*, quaſi legibus ijſdem, aut potius paſcuis ijſdem grex, *& vitis cant*] quod eſſe negat, quia ſepè vbi maior vini copia, minor eſt pecorum, innuens per hoc, vini copiam officere caſtitati religioſorum. Nam venter mero æſtuans facilè deſpumat in libidinem, vt auctor eſt Hieronymus. *Nec quod diſcrimen*) id eſt, quæ differentia, ſcilicet ſit, *& quàm noxius*) id eſt, nocuus auſter ſit pecori, diſce à Roma, ſi innoxius auſter, &c. Id quidem manifeſtum, quia eo flante varij generantur

cur morbi. *Cur Mutinenſis agri pecudes ſunt vellere fuſco? Cur Clitumnus habet nineas*] ſcilicet pecudes, ſed & iuuencos ac tauros, quibus in trumphis vtebantur. Vnde Maro Georg. ſecundo. *Hinc albi Clitumne greges, & maxima taurus Victima, ſæpe tuo perfuſi flumine ſacro Romanos ad templa deûm duxêre triumphos.* Clitumnus autem fluuius eſt in Metania, quæ pars eſt Vmbriæ partis Thuſciæ, de quo fluuio dicit Plinius in naturali hiſtoria, *quod animalia quæ eum potauerunt, albos fœtus procreant. Cur Mantua molli lanicio excellit*] Eſt tamen in Euganeis mollior, ſed vicini ſunt. *Veronaque proxima Manto*] id eſt, Mantuæ vrbi. Vſurpatiuè dixit Manto, quia nõ vtimur niſi in nominatiuo, accuſatiuo, & vocatiuo in o, & genitiuo in vs, à Græcis in o, longum exeuntibus, vt Manto, Mantus. *Candide vtrumque pedum*] quia depoſuerunt pedum, id eſt, baculum paſtoralem, ſed non longè à ſe reiecerant: ne à verbis ad verbera peruenirent, monet ſedulus paſtor Bembus ſecretè Candidum, vt vtriuſque pedum *ſubter ſarmenta recondat*] Sarmenta autem quia non omnes Gallicum noſcunt, ſunt putamina & reſectamenta vitium.

Bau. *Bembe, mihi tecum ſermo eſt; dum viximus vnà,*
Dum commune pecus nobis fuit, heu mihi quantum
Dedecus, heu quot ſunt pecudes incommoda paſſæ?
Nec merſare gregem fluuio, nec vellera certis,
Temporibus (ſicut mos eſt) tondere licebat;
Nudabant ſpineta pecus, nudata ſedabant
Terga rubi, ſcabie cutis aſpera, tabidus humor
Peſtis, & in totum ſerpebant vlcera corpus:
Multum igitur refert pecudes quæ pabula carpant,
Flumina quæ potent, & qua regione morentur.
Dic mihi, dic Myrmix, priſcum cur lana colorem
Perdidit? hæc gregibus quidnam noua vellera fecit?
Cur pecus eſt nigrum: quod erat melioribus annis
Clarum? immutarunt mutati vellera mores.
Bembe, ad te redeo, paucis abſoluere nitar.
Sed quo digna omni tua ſit ſententia laude,
Vera loquar: tu iura tenes, ego facta docebo

Iudicium reddit verum enarratio vera.
His animaduersis, ægrè tot damna ferentes
Venimus ad fontem, riuumq́, à vertice summo
Scrutari mihi cura fuit: tu prouide Myrmix
Interea nidos auium, vel dorcada paruam
Venabare, tuæ quæ dona darentur amatæ.
Myrm. *Bembe, vides vt aperta in me conuitia torquet?*
Auguror, ista manu lis est, non ore agitanda;
Mos mihi non lingua, maledicta refellere dextra.
Can. *Batrache, ne verum taceam, linguosior æquo es,*
Jurgia bilem acuunt, conuitia pectus acerbant.
Non tibi cum puero res est, nec homuncio Myrmix;
Res malè tuta, viros lingua irritare proterua.
Bat. *Da veniam Myrmix, amitam proferre volenti*
Nescio quis mihi misit in os malus error amatam.
Myr. *Do veniam, caue ne rursum me voce lacessas.*

Bembe, mihi tecum sermo est) Quasi dicat in hoc homine nihil video rationis. *Dum viximus vnà*) id est, priusquam per reformationē (vt aiunt) à non obseruantibus seiuncti sumus. *Heu mihi quantum dedecus, heu quot sunt pecudes incommoda passæ*) quasi dicat maxima & innumera. *Nec mersare gregem fluuio*) id est, debitam curam animis adhibere. *Nudabant spineta pecus*) id est, mundanæ cogitationes & conuersationes. Nam litera, vt dicunt, aperta est. *Tabidus humor*) vitium carnis. *Multum igitur refert*) id est, distat, & ad rem facit. *quæ pabula*) De spiritualibus intelligit. *Priscum cur lana colorem perdidit?*) Quia prius, vt ex aulæis comprobauerunt Obseruantes, vsi sunt vestibus piceis, seu griseis, qualibus adhuc in nonnullis vtuntur fratres illiterati, quos conuersos vocant. *Noua vellera*) quia nunc nigra sunt intrinsecus indumenta, quod factum dicunt, vt vnius videantur gregis Quia enim piceus color (vt in fratribus D. Francisci videmus) tam varius est, concluserunt in nigrum immutare, quem de obseruatione Italica respuunt, putantes natalem & sine fuco factum magis congruum religioni, quod & Maro censuit, dicens: *Nec varios discet mentiri lana colores.* Veritas enim præstat mendacio. *Quod*

erat

erat melioribus annis clarum] si de exteriore loquitur, non videtur præcedere, quia omnes adhuc candidam seruant chlamidem. *Dicamus ergo clarum*] id est, subnigrum qui respectu planè nigri clarus est, *Vellera*] vulgo gemino *ll.* scribitur, quia tamen à *Velando* venit, potest simplici scribi. *Vera loquar*] Orarioriè iuxta Rhetorum præcepta præ se fert fiduciam. *His animaduersis*] scilicet malis, quæ pecori obuenerant. *Venimus ad fontem*) scilicet religionis. *Vel dorcada*] Dorcas Græcè dicitur. Latinè *caprea*, id est, capra syluestris. *Tu prouide*] Ironicôsid refert, *tuæ quæ dona darentur amatæ*] Id amare sed vtinam non verè. Vnde Myrmix: *Bembe vides, &c. Mos mihi nõ lingua, maledicta refellere dextra*] id autem acerbiùs contra se fatetur Myrmix, id est, nõ obseruans, vt se longe à Dominico consilio abhorrere significet, *qui auferenti pallium docet potius tunicam addere*, quàm in pugnam procedere, aut litem inutilem fouere. Verùm quia neutrum decent conuitia, accedit Candidus liuoris expers: *linguosior*] id est, verbosior, *æquo*] id est, quàm æquum & honestum est. *Iurgia bilem*] id est, choleram, quæ stomachum mouet. Quia sermo durus suscitat fororem. *Nec homuncio Myrmix*] id iucundè, quia Myrmix, vt dixi, formica interpretatur, cui robur pro modulo corporis maximum inest, quia grana maiora se infert interdum, & oua sua se quoque maiora transfert. Viros quasi dicat animosos, & mares animos. *Amitam proferre volenti*] Amita patris est soror, vt matertera matris, cui honestius quàm amatæ mittentur munera, Cætera nota, vt hæc fere nota putem.

Bat. *Alueus excelsa saliens de rupe, lacunam*
Foderat, & clausis ripas æquauerat vndis.
Gurges erat textu syluarum vmbrosus opaco,
Densaq; sepierant tristem spineta lacunam.
Mille venenorum species in gurgite vidi,
Mille secus ripas in opaco margine, mille
Per nemus ad lymphas sinuoso serpere gressu.

Obſtupui,& rapido rediens ad ouilia curſu,
Incipio paleas furca verſare tricorni;
Ecce caput tollit coluber,linguaq; triſulca
Sibilat,inflantur fauces,nepa liuida tendit
Brachia,ventroſus profert veſtigia bufo,
Vipera per ſtipulam ingrediens ſtrepit: ô loca,dixi,
Non pecori tantùm,verùm & paſtoribus ipſis
Noxia! mox grege diuiſo de ſedibus illis
Paſcua quæſitum triſtis meliora receſſi.
Perq; iter antiquum fontis noua flumina duxi
In campos,vbi prima ſuos aurora colores
Explicat & croceos Phœbi redeuntis ad ortus.
Hîc mihi fæcundæ pecudes,hîc paſcua læta,
Et ſine labe liquor,dulces ſine crimine lymphæ,
Hæc loca primæui ſunt quæ coluêre parentes.
Signa caſæ ſuperant,puteus,carioſaq; ligna
Fixa ſolo,ſeiuncta pedum diſcrimine ſeptem,
Et focus & lacera quæ cingitur area ſepe.

Alueus excelſa] Docet Batrachus quid in fonte viderit, dicens,*Alueus*]id eſt, riuus ſaliens de excelſa rupe, *foderat*] ſcilicet præcipiti caſu,*lacunam*]id eſt,receptaculum aquarum,& ſordium.*Gurges*)i.vortex aquarum.*Spineta*]i.ſpinæ denſæ.*Sepierant*]id eſt,ſeptimento quodam clauſerant.*Ego vidi mille ſpecies venenorum*) id eſt, prauarum traditionum,& malorum morum. *Ad*] id eſt, iuxta. *Lymphas*) id eſt, aquas,id eſt,vidi fontem primæ religionis penitus infectum.*Obſtupui,&c. Furca tricorni*] id eſt,tria cornua habenti. *Nepa liuida*] id eſt, ſcorpius habens venenum liuidum ſub cauda. Sed hic dicit *liuida brachia*]id eſt, chelas liuentes *Ventroſus*]id eſt,habens magnum ventrem. *Bufo*] i.rana venenoſa.*Vipera*]i.aſpidum peſſima,ſic dicta, quod *vi pariat*,quia non poteſt edere fœtus ſuos quos ore concipit,& patrẽ concipiendo necat,ſed ipſi vicini partui,aut iam maturi ad partum dentibus ſecant ventrem maternũ, atq; ita vipera, neq; patrem neq; matrẽ vidit vnquã incolumẽ,quod benignitate naturæ in nos efficitur,ne tã noxia peſtis multiplicetur.*Paſcua quæſitum triſtis meliora receſſi*

Quæſi-

Quæſitum,ſupinum. i. Vt quæram aut quæſiturus meliora paſcua. Vnde docet Obſeruantes diſceſſiſſe propter prauos non Obſeruantium mores. *Perque iter antiquum*]iuxta traditionem primorum patrum. *In campos, vbi prima ſuos*] id eſt orientem verſus,ſicut prius dictum eſt ad ortum. *Croceos ortus Phœbi*]ſci.*ſolis*. *Hæc loca primæui ſunt quæ colnëre parentes*] Manifeſta eſt ergo allegoria. Nam per orientem eorum puram,& ſalubrem ſignificat vitam,per meridionalem plagam & auſtrum,vapidam, & mollem, vt ventus ille plumbeus,& tepidus eſt. *Signa caſæ*]ſcilicet paſtoralis,*carioſaq; ligna fixa ſolo, ſeiuncta pedum diſcrimine ſeptem*] Tantũ enim ſpatij cellis ſingulis congruit,*& focus*] ſcilicet communis,quo ignis fouetur,& *area*] id eſt locus ſpacioſus in medio clauſtri,circum quem porticum,& deambulacra faciunt. *Cingitur ſepe lacera*]allegoricôs ſignificat clauſtrorũ muros dirutos,& peruios à non Obſeruantibus factos.

Myr. *Cura viris leuibus rerum ſolet eſſe nouarum,*
Propterea certè noua paſcua quæris & amnes
Fingis inauditos,& vis nouus auctor haberi.

Bat. *Cura viris grauibus rerum ſolet eſſe ſuarum,*
Propterea Myrmix nimis à grauitate recedis,
Hæc nouitas non eſt nouitas,ſed vera vetuſtas,
Religio,& pietas patrum inſtaurata reſurgit,
Quam tua corrupit leuitas, & nota tuorum
Segnities,igitur ſi quis labentia tecta
Erigat,& ſterilem qui manſuefecerit agrum
Iudice te damnandus erit:non ponitur arbor
Altera,ſed veteri inſeritur bona virgula trunco,
Segne prius lignum, noſtro ſit fertile cultu.

Myr. *Quamuis pingue tuo pecori ſit gramen,& vnda*
Defæcata,tamen multæ cum matribus agnæ
Interiere:lupi & paſtæ meminere volucres.

Bat. *Hæ fateor,quæ dira tuæ contagia peſtis*
Accepêre,etiam procul aſpicientibus obſunt,
Tantum virus ineſt,veſtri vis tanta veneni.
Propterea magis,atq; magis diſcedere ſemper,
Eſt animus, patitur pecus hæc incommoda noſtrum

Sola, quòd in vastam nondum discessit eremum,
Nec satis à vobis procul in deserta recessit.

Myr. *Batrache, de grege mentiris plurima nostris;*
Certè alienarum tibi cura superflua rerum,
Et temere assumis partes censoris iniqui,
Cur mihi, qui pasco cuium pecus ista tueri
Non liceat? Solis ne domus mea cognita vobis?

Cura viris leuibus] Quanquam id strenuè cauet Batrachus, ne res nouas dicatur molitus, tamen quum aliud non posset, id falsò obijcit Myrmix. *Et vis nouus auctor haberi,*] Hoc eis obijcitur, qui ad reformationem alios vocant, aut compellunt. *Cura viris grauibus*] Subtilis responsio diuerbium diuerbio retundens. *Hæc nouitas non est nouitas*] i. quam dicis esse nouitatem, non est nouitas, sed vera vetustas. Vnde manifestè dicit, *Religio, & pietas patrũ instaurata*] i. in statum & formam priorem reducta, vnde veriùs dicitur *instauro*, quàm *restauro*] resurgit. *Et nota tuorum*] sc. confratrum. *Qui mansuefecerit agrum*] Redit ad translationem propter sæpè dictam causam, ne videlicet non pastoralis agatur res. *Segne*] i. tardum & infœcundum, quamuis pingue. Docet etiam inter eos qui se obseruãtes dicũt, adhuc esse morbidos, & multos interijsse, ad quod Batrachus: *Hæ fateor*] i. fateor, quòd hæ oues interiêre, *quæ dira tuæ contagia pestis accepêre*) i. quæ infectæ ad nos venerunt, nec se purgari permiserunt, *tantum virus*] id est, venenum. *Quòd in vastam nondum discessit eremum*) i. quòd nondum penitus à communione vestra discessit. Dicitur autem *eremus* sine aspiratione genere fœminino, & media lõga, quæ tria inuerti solent. *De gregibus mentiris plurima nostris*] Quum aliter se purgare nequeat, ad conuitia resurgit. *Cur mihi qui pasco cuium*] Dictum id puto pro Cuius i. cuiuscunque pecus. *Ista tueri*] i. prospicere quæ tu mihi obijcis. *Solis ne domus mea cognita vobis*] i. videtis vosne soli infectionem (vt dicitis) domus meæ quam nos ignoramus?

Bat. *Æthiopes vna quoniam nigredine sordent,*
Ille color nulli vitio datur, omnibus idem
Vultus, & alterius si quis reprêndere ora,

Et

Et ſua damnaret; pecori, pecoriſq; magiſtris
Fœx eadem, ſcabies eadem, cutis & color idem.
Bem. *Parcite, iam ſatis eſt lis intellecta, dieſq;*
Inclinata cadit, iam poſt iuga ſumma ruit ſol.
Audite ô magni generis longæua propago,
Lite ſuper veſtra, quæ ſit ſententia noſtra.
Myr. *Batrache, me audaci toties ſermone laceſſis.*
Bat. *Non ego, ſed non æqua magis te cauſa laceſſit.*
Iudiciumq; timet ſibi mens malè conſcia iuſtum.
Cand. *Quando inimicitias tempus deponere rurſum*
Veſtra nouas lites vecordia ſuſcitat, ergo
Perpetuis hæc rixa odijs æterna manebit.
Quæ vos debilitas capitis, quæ inſania vexat?
Non pudet hus vti tanto ſub iudice nugis.
Ergo animis audite æquis, odyſq; ſepultis,
Vltima doctiloqui quæ ſit ſententia Bembi.
Bem. *Forte per antiquos patrum veſtigia greſſus,*
Et veteres ſeruate vtas; reuocate vagantes
Per valles & ſaxa greges, per luſtra ferarum.
Figite in antiquis iterum magalia campis.

Æthiopes vnà] Graphicè docet quare illi non videant ſuam deformitatem ſuaq; vitia, quia omnes tales ſunt. *Ille color*] i. niger. *Fœx eadem*] i. infectio. Quia verò ad manifeſta vſq; cõuitia proceſſũ eſt, ne vltrà progreſſio fiat, dicit Bẽbus: *parcite*] i. abſtinere à conuitijs, quia lis eſt iã ſatis intellecta, dieſque inclinata cadit. *Audite ô magni generis longæua propago*] quia eos ab antiquitate laudat. Timet iamdudum Myrmix cauſæ ſuæ, vnde non attendit ad iudicem, ſed ad conuitia dicta, dicens: *Batrache, me audaci toties ſermone laceſſis*] i. prouocas ad iram. *Non ego*) ſcil. te laceſſo. *ſed magis*] i. potius. *laceſſit te cauſa*] ſcil. tua *non æqua*) i. iniqua, *iudiciumq; timet ſibi mens malè conſcia iuſtum*] Multæ & egregiæ vbiq; ſunt ſententiæ quas memoriæ commendaſſe profuerit. Interloquitur Candid⁹ qui directior videtur vtrorumque litigantium, quia pro eis iudicem delegit. *Quando*) ordo eſt, quando *tempus*) ſc. eſt deponere inimicitias, *tunc* ſc. *veſtra vecordia*) i. peruerſitas cordis, *ſuſcitat*

rursum nouas lites)Ergo indignanter id dicit. *Non pudet hîc vti tanto sub iudice nugis*) Magni facit authoritatẽ iudicis, vt sententiæ ab eo datæ maius sit pondus. *Ergo*)quia id decentius,& honestiꝰ est,quàm odijs progredi. *Animis audite æquis odyſq; ſepultis*) i. ſopitis, & oppressis. *vltima*) i. vt dicunt,definitiua sentẽtia Est autem hæc : *Ferte per antiquos &c.* Incedite more maiorum vestrorum. *Reuocate vagantes per valles*)i.qui,abberrant à Carmelo,qui mons est.i. à vera religione in Carmelo instituta Intelligere autem pores molliter viuentes. *Et per ſaxa*] i.dura & aspera mundanarum curarum,*& per luſtra ferarum*]i lupanaria quia meretrices Lupæ, quæ feræ sunt dicuntur,& lustra ob id etiam lupanaria.Secluſa autem allegoria remotiore,manifeste vult errantes in perniciosis institutis & moribus ad rectam reduci religionem, quæ antiqua est: vnde cõcludit. *Figite in antiquis iterum magalia campis*]Magalia(vt dixi)& mapalia Pœnorum lingua sunt *tuguria*, & quasi pastorales casæ.Vult ergo præstare, in antiqua viuere paupertate,dummodo sancta maiorum suorum seruant vestigia.

INDEX

INDEX VOCABVLORVM AC rerum de quibus per hæc Badiana in Baptistæ Mantuani Eclogas commentaria mentio fit, copiosior solito, & fidelius iuxta seriem Alphabeti digestus.

Abditus 13
Abdua 85
Abel 54
Abraham ibid.
Ac 5 Accipiter 48
Aceru⁹ 13 Aries 19
Acta 41 Actæ 16
Ad 82 Adam 54
Adigere 48
Aditus 57
Admeti oues quis aliquando pauerit 76
Adorare 47
Adria 73
Adriani inepta sententia 42
Adulari 41
Adulta seges 2
Adulter 42
Ædes 9 Ægeria 50
Ægon 60
Ægyptus 31
Ægypti numina 74
Æneæ syluæ assertio 8
Ænobarbus 49
Æolus 62 Aër 17
Ærariũ 38 Æs 44
Æsopi patina 39
Æsopi astutia 59
Æstimo 18
Agnati 8
Agrestis vua 3
Agretij (alij per e scribitur) sentimentum 38
Abenus 14
Abena ibid.
Alauda 53
Albion 50
Alcides 31
Alchimia vel Alkimia 48
Alia 87 Alexis 24
Alga 76 Alias 32
Alma 12
Aller & alius 31
Altum 88 Alues 19
Amator 5
Ambages 4
Ambigo ibi.
Ambire diuos 37
Amens 19
Amicus 23
Amica 17 Amor 3
Amphion 29
Amphitryonides 35
Ἀμυνοµαι 10
Amynticus 10
Anas 64 Ἀνέµος 21
Angina 65
Annosus 63
Anser 58
Antæus 30
Ante & post 19
Antenna 60
Antiquum 3
Aones 8. Apella 17
Appendix 11
Apollinis inuentum medicina 23
Araris 29 Area 17
Argus 76
Aristeus 30 Ἀρχις 17
Arma 40 Arnus 65
Arnicolæ 67
Artocopi 48
Ἀρτοποιος 45
Ἀρτος 60
Artocreas 60
Arx 12 Asylus 66
Asphalius 78
Assentator 72
Assyria 82
Astræa 58
Astus 37 Athesis 74
Athos 33 Atrides 32
Articus 29
Auarus 30
Aucupium 50
Auectus 69

Auer-

Auersor 21
Auerto ibi.
Auertor ibi.
Augustus 41
Aureolus 14
Auster 4

B

Babylonia 7
Baccatus 70
Bacchus 69
Bacillum 38
Balare 73
Baldus 78
Baleares 50
Βαλλω 51
Barathrum 57
Bardi & Bardus 5
Barducucullus ibid.
Batrachus 77
Belides 30 Belus ibi.
Benacus 11
Biblis 30
Bisidus 34 Bilis 54
Bimestris 27
Biuium Pythag. 53
Boare 73
Bombyces 39
Bombycinus ibi.
Boreas 33
Brucus 64
Bruma 37 64
Briseis 30 Bufo 47
Bustum 12
Buxus 9 12

C

Cacabus 69
Cacumen 56
Cacus 33
Caduceus 35
Cadus 65 Cæcias 31
Cain 54 Calais 34
Calamitas 18
Calces 13
Caldaria 69
Caligo 48 Callus 18
Calices 13
Calypso 82
Camaldula 58
Campe 64
Campestris 59
Candidus 61
Canicula 30
Canis ibi.
Canis at cati natura 7
Cantharus 59
Capellæ 63
Caprea 76
Capreolus 70
Carbo 16
Cardiacus 69
Cardinales 39
Cardo 19 Carex 69
Caricibus ibi.
Casses 27
Carmelus 62
Carmelitæ 72
Carpere 44
Carthusia 62
Casa 17
Cassiopeia 62
Castor 32
Castrare 62
Catelli 47
Catones 16
Catuli 48
Catus 6 Caula 54
Causari 9
Centauri 66
Ceraunia 29
Cercopithecus 47
Ceres 62
Chaones 66
Charibdis 22
Chryseis 34
Cicendulæ 19
Cicones 31
Cicuta 43. Ciere 6
Cimex 60
Cinaras 32
Circe 24 Circus 40
Cithara 38
Clarum 84
Claniculus 14
Clauus 43
Clitumnus. 76
Cloacæ 61
Coarctare 50
Codrus 40
Canacula 34
Cogere 25
Coinquinare 47
Coitus 12
Colluere 79
Compilo 50
Compita 10
Componere 7
Conor 24
Concinnus 36
Conciliare 6
Condere 37
Confidere 75

Conſulere 45
Conſulti 19
Conuitia 47
Cordum 47
Cornicis omen 65
Corui omen ibi.
Coryli 75 Cos 70
Coſmas Medices 17
Coſmus ibid.
Craſſi cuiuſdam non craſſum dictum 39
Creta 48
Crinale 33
Crocodilus ibi.
Crudus 39
Crumenæ 38
Cuium 56 Cura 2
Curare 24
Cymbia 36
Cyprus 55

D

Dæmon 6 Dan 79
Danaus 31
Dauid 34
Deos vtriuſq; ſexus fictos eſſe 38
Deducere 59
Deglabrare 34
Deianeira 31
Delphin 68
Demens 45
Demoliri 18
Dentale 9
Deplumare 50
Deucalion 51
Diana 6
Dibapha 9
Dies genialis 10
Diſcrimen 17
Diſſimulare 27
Diuis 17
Dolia duo in foribus Iouis 17
Dominæ 21
Domitij cuiuſdã ſuperbia 38
Δορκας 68
Dryades 21
Dryas 62 Dys ibid.
Dumeta 24

E

Eboſus 50
Effœminatum 32
Ειρε῀ν 11
Elyſij campi 75
Enucleare 4
Epicœdion 25
Epicuri ſententia 17
Epitaphion 25
Erebus 54
Ερεθέρνος ibi.
Eremus 83
Eydanus 11. 29
Erynnis 15
Erythile 31
Euentus, et Euẽta 20
Eurotas 79
Eurus 70
Eurydice 37
Examen 65
Excandeſcentia 50
Excubare 21
Exortus 71
Exhauſtus 27
Exilis 34
Exoſſare 4
Extare 80
Extemplo 58
Extimo 17

F

Fabella exorta nobilitatis. 55
Fabula inſtitutarum mercedum 43
Facito 53 Facul 29
Facula 50 Fæx 80
Faxo 38
Fagineus 74
Fagus 75 Falco 76
Farrago 38
Fartores 47
Faſces ibi.
Faſcinare 5
Faſti 66
Faſtidia 37 Fata 13
Fatum 12
Paſtus 3
Feralis 27
Ferre 8 Fidos 43
Fidito 33 Fines 50
Faſcina ibid.
Fiſtula 4
Fiſtulicen 53
Flaccus 26
Fluentini 65
Fluuius 60
Fœniſecæ 47
Fœnus ibid. Fœta 65
Fœtare 11
Fœtura 44
Formago 70

For-

Formica 37
Formicarũ fabula. ib.
Fortuna 43
Fortunatus 3
Fossa frons 29
Frigidior 27
Fuci 88
Fulicæ 32
Fuligo 58
Fulminare 32
Funda ibi.

G

Galathæa 27
Galbula 62
Galla 4 Galerus 73
Ganea 30 Ganeo 30
Garganus 61
Gelida 3 Gemelli 60
Gener 8 Genius 52
Genethliaci 37
Geryon 34 Gestire 63
Goliath 34
Gorgones ibid.
Graiæ 35 Grando 17
Gregory Tifernatis excellentia 28
Γρηγορεω ibid.
Gurges 84
Gynæceum 66

H

Hamadriades 21
Harculus 17
Harpyæ 34
Hebrus 23
Hecubæ somnium 54
Hedera 24 Helena 54
Helias 58 Helisæus ib
Hercules 38
Hernica 30
Heroicũ carmen cui debetur 8
Hic 11 Hilarare 31
Hippodomia ibi.
Hippolytus ibid.
Hippos 31
Hircus sine cornib. 44
Hispidus 61
Histrio 42 Humor 12
Hyæna 33 Hyems 44
Hymen 4
Hymenæus ibi.
Hypermnestra 31

I

Iacchus 9 Iactura 64
Iberi 37 Ibis 62
Ida duplex 55
Ierichus 81 Ignis 2
Iliaca 54 Illiros 56
Illac 19 Illætabilis 11
Illepidi 43
Immaturus 24
Impendere 18
Imperiosus 30
Implumis 36
Improbus 30
Improuidus 43
Incalescere 18
Incestare 34
Inconsultus 19
Indefessus 35
Indiga 37 62
Indocilis 44
Indoctus ibid.
Inepti ibi. Iners 3
Infectus 11
Influxus 70
Ingemere 4
Insomnia 24
Insomnis ibid.
Instar 8 Instauro 79
Instita 14 Insulsi 44
Interuallum 65
Ior 76 Iordanes ibi.
Irretire 49 Iste 5
Iudæa 73
Iunonis auis 35
Iurgia 18
Iureconsultus 19
Iuuentus 48

K

Kardia 66 Kercos 13
Kopos ibi.
Kosmos 39 kosmeo ib
Kreas 56

L

Lacertus 12
Lacteus 54
Lætamen 42
Læa 38 Læuus 74
Lamia 64 Lamiæ 65
Lampyrides 9
Lanitium vel Lanicium 37
Lanij 47 Lappæ 65
Laurius 12 Laruæ 64
Latus clauus 6
Lauerna 62
Laxinia 30
Laureta 62
Laxatus 41
Lego 32 Læna 30

Leno 43 Lepor 30
Leucosia 13
Leuitas 27 Leuis 20
Libra 15 Libum ibi.
Libethrides 29
Libethris 62
Liber 58 Libs 41
Libo 47 Limbus 14
Limpidus 80
Linguosus 84
Liquitur 10
Lites 8 Liuens 16
Liuor 17 Lix 47
Lolium 52 Loth 34
Lucullus 38
Ludere 27
Lumina 35
Lunæ 75 Lupæ 41
Lupanar 52
Lupus vbi nullus 48
Luscus 5 Lustra 60
Lux 9 Lyæus ibid.
Lycaon 52 Lycoris 32
Lycas 49 Limbus 14
Lymba 56
Lymphaticus 8
Lympidus 80
Lynter 11 Lyo 31
M
Macra 26 Macri ib.
Magna 30
Magalia 27
Magi 52 Magis 84
Maius 72
Malis auibus 44
Malus punica 72
Manica 4
Mantes 60
Maneo 80
Mantous 45
Manubria 41
Manus 56
Mapalia 29
Maria cui visa 53
Mariſca 64
Marius 15
Martialis ſentimentum 39
Martius 38
Maſculus 40
Matertera 60
Maturum 24
Matronæ Herculi viſæ 53
Media 3
Medicorũ licentia 48
Meditari 28
Meduſa 33
Melampodion 60
Melampus ibi.
Μελαν ibid.
Melotas 44
Mercari 53
Mergus ibid.
Meſſis ibid.
Meuania 77
Midas 43 Miles 61
Milium 65
Milui 62 Minus 42
Mincius alij Mintius ſcribunt 75
Minotaurus 30
Mœnia 29
Modus 30
Mœror 18
Molorchus 67
Monoſyllabarũ priuilegium 28
Mors varia 18
Moſes 54 Mox 12
Mugire 73
Mulcta 36
Mulctrale 37
Mulctra 36
Mulctralia 37
Multoties 91
Mundus 39
Murex 7
Myrmix 58
Myrrha 30
N
Naaman 79
Naiades 35
Napeæ 26
Narciſſus 13
Nates 34 Nanci 60
Neæra 44
Nemea 63
Nemus Ægeriæ 50
Neoptolemeus 44
Nepa 83 Nereides 20
Neronis ſumptuoſitas 4
Nerui 73 Neruoſ 55
Neue 37
Nicolaitæ 68
Nitidulæ 9
Noctuæ vbi vel plurimæ, vel nullæ 51
Nodus Herculis 38

Nomius quis dict. 54
Noster 16 Nuga 41
Nugari 27
Num 24
Numantia 34
Numerus 56
Numina ruris 60
Nursa 63 Nurus 65
Nymphæ 63

O

Obba 69
Obductus 27
Obmissus & Omissus 10
Odere 20
Oenomaus 30
Oenone 55
Oenophilus 9
Oenophorum 91
Oestrum 65
Ogdoas 68 Οἶνος 9
Olympica 43
Olympus 35
Omasum 47
Omnia 11
Onocrotalus 50
Οὖρος ibid. Opera 65
Operior 54
Ophiusa 48
Opulescere 30 Ora 2
Orare 44 Orcus 23
Ordo potuum 64
Oreades 62
Ὀρέγομαι 4
Orexis ibi.
Orgia 13 Orithya 31
Ορος 63 Orpheus 76
Otiosus 77
Ostentum 14
Ouidij opinio 79

P

Padus 76
Palestra 4
Palmes 62
Pampineus 28
Pan 63 Pannosus 16
Papyrus 60
Par 70 paradisus 61
Paranymphus 67
Parasceue 16
Parcere 30 Pars 55
Parnasus aut Parnassus 25
Parthenope 13
Participia an comparantur 46
Parturire 26
Pasiphae 30
Pastillus 60
Pastinum 49
Pastor 76 Pastu 5
Patina Æsopi 39
Patulus 9
Paulisper 43
Paupertas 7
Peculia 65
Pecunia 41
Pedepressim 49
Pedes 41 Pedica 4
Pedū 73 Pegasus 59
Penates 44
Pensum 72
Penula 36
Peragere 46
Perna 6
Pernicitèr 12.
Pero 73 Perseus 33
Pessum ire 17
Petaso 64 Pera 5
Petulci 43
Pernasus 24
Phædra 30
Pharetra 26
Philomelæ, seu philomenæ etymologia 4
Philtra 24
Philirides 57
Phineus 35
Phlegeton 23
Phocus 72
Phœbus 68
Phœnices 74
Phorcynides 83
Phillis 36
Piacula 66
Piceus 67 Pietas 50
Pierides 21
Pierius liquor 18
Pignora 48
Pila 49 Pilare 48
Pileolum 38
Pithecos 43
Plorans 46
Peto 50 Polenta 44
Πολὺ 25 Polymnia 29
Pondo 20 Popina 45.61
Populare ibid.
Populus 71
Po habere 18
Populus cui sacra 58

πούς 57 Præcox 24
Præcordia 34
Præstigia 6
Prima lux, & primus dies 9
Prodigus 53
Progago 80
Propter 12
Proserpina 32
Prospicere 12
Proximare 9
Pruina 39 Pubes 12
Pubescere 72
Pueri 30
Puerpera 65
Pulex 57 Plus 49
Purpurare 33
Pyramis ibi.
Phyrrha 4 pyrrhus 11
Pythagoras 40
Pythonissa 23

Q

Quũ 19 Quando 3
Quæstio de magorum aduentu 5
Querula 34

R

Rabula 50
Ranarum fabula 44
Rebecca 31 Refert 21
Referre 24 Regius 19
Reor 16 Resipiscere 9
Restauro 84
Rhodope 29
Rima 5 Rimula 35
Romphæa, seu Romphea 34
Romuli fabula 39
Rostrum 5 Rulla 9
Ruminare 3

S

Sambucus 34
Sacrum offerre 90
Salax 30 Salignus 17
Salomon 68
Saltidicus 30
Saltus 19 Saluia 74
Sampson 34
Sarcinula 58
Sarmẽta 22 Satã 14
Scidi à scindo 17
Scipionis dictum 72
Scomma 4
Scrutari nidos 42
Scurrilitas ibid.
Scilla 21 Secare 27
Secundare 35
Securis 49
Securus 17
Segnũ 42
Semiramis 30
Sẽsim 50 Senect⁹ 63
Sentes 65 Sepes 35
Sepire 78 Septiseres 9
Sepulchrum leue 22
Sepultus 4. Seres 39
Serica ibid.
Sero 58 Serra 42
Seruij error 40
Seruitium 27
Serus 11 Setosus 62
Simulare 27
Sina 26 Sion 34
Sirenes 13
Sirius 30 Sirus 54
Socer 8 Socrus ibid.
Sogona: alias Sagona 79
Solifossor 49
Soliuagus 23
Solstitia duo 59
Solum 8. Solymi 82
Sonipes 51
Sopitus 27 Sopor 3
Soracte 59
Sortiri digitis 4
Specimen 25
Spelæa 61
Spicatur 9
Spineta 73
Squarrosus 34
Sterno 39
Stimulus 49
Stipites 67
Stiria 44 Stiua 8
Stratus 4
Striges 27 Strix 64
Strophades 35
Styx 57 Suecida 66
Sulfuris arx 39
Super 43 Supra 5
Surculus 22
Susarion 3
Suspicere 52
Susurrus 70
Syluanus 52
Syluestris 24
Syrtes 5

T

Tabescere 27
Tantalus 8

Ter-

INDEX.

Taxus 5
Telum 25
Tempe 29
Tenens 28
Testes 8
Tethys 62
Tetricus 16
Thalassio 5
Thebus 53
Thessalis 32
Tiberis 29
Tibia 9
Tibiens 53
Tigris 20.25
Tonsus 9
Tragica vox 30
Tricornis 84
Trinia 5
Troia 75
Tumultus 21
Turgida 4

V

Valle documentum 39
Valsasinus 58
Vates 37
Vecordia 48
Vellera 46
Vena 48
Ventriculus 10
Ventrosus 83
Venus 18
Ver 68
Vernus ibi.
Veribus & Verubus 73
Verno 30
Verona 69
Vertex 17
Vestigare 50
Vites 49
Victus 37
Videns 9
Villa 51
Vimen 4
Vindemiæ 50
Veneta 9
Vipera 84
Virus 32
Vis 78
Vita fungi 34
Vittis 47
Vitta 56
Vitula facere 50
Vligo 73
Vlua 60
Vmber 25
Vmbria pars thusciæ 28
Vrendi cadaueris 73
mos 22
Vrbs ibi.
Vt 65
Vtres 5
Vividus 72

X

Xerxes 3

Z

Zelus Heliæ, vid. 50
Helias 5
Zetus 84

FINIS.

22984a

Spagnuoli, E.